

โครงการวิจัย

การเคลื่อนไหวทางสังคมด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
(climate change movements)

ผู้วิจัย

ณัฐกานต์ อัครพงษ์พิศศักดิ์

สร้อยมาศ รุ่งมณี

รายงานวิจัยนี้อยู่ภายใต้โครงการ :

ประชาสังคมเปลี่ยนผ่านภูมิอากาศอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม

ข้อตกลงที่ 67-E1-0250 รหัสโครงการ 67-00325

สนับสนุนโดย มูลนิธิชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (มทพ.)

และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

บทสรุปผู้บริหาร

ขบวนการเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมระดับโลกเกิดขึ้นมากกว่าครึ่งศตวรรษ โดยทวีความเข้มข้นขึ้นเรื่อย ๆ นับตั้งแต่ ปี ค.ศ. 2007 ที่รายงานฉบับที่ 4 ของคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (IPCC) ระบุอย่างชัดเจนว่าสภาวะโลกร้อนขึ้นเป็นเรื่องจริง อีกทั้งการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิโลกนับตั้งแต่กลางศตวรรษที่ 20 ส่วนใหญ่ล้วนเป็นผลจากการปล่อยก๊าซเรือนกระจกโดยน้ำมีมนุษย การเคลื่อนไหวเหล่านี้มีความหลากหลาย ทั้งการเคลื่อนไหวคู่ขนานไปกับเวทีการประชุมภาคีกรอบอนุสัญญา สหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (UNFCCC) หรือ COP และการเคลื่อนไหวของคนใน ภาคประชาสังคมที่เข้าไปมีบทบาทในเชิงการเมืองของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโดยวิธีการรวมกลุ่ม ธรณรงค์ ประท้วง หรือผลักดันนโยบายตามช่องทางต่าง ๆ และได้เชื่อมโยงกิจกรรมของตนเข้ากับการ เคลื่อนไหวด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศข้ามชาติ รวมถึงบางขบวนการเคลื่อนไหวเน้นย้ำมิติด้านความ เป็นธรรมและการเมืองของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยโต้แย้งว่าประเทศกำลังพัฒนา ประชากรที่มี รายได้น้อย และชนพื้นเมืองมักได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมากที่สุด

โครงการวิจัยนี้สำรวจตัวอย่างขบวนการเคลื่อนไหวด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระดับโลก เพื่อถอดบทเรียนเป็นแนวทางให้กับขบวนการเคลื่อนไหวด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย ได้แก่ 1) ขบวนการป่าฝนโลก (the World Rainforest Movement: WRM) ซึ่งเป็นขบวนการที่เริ่มต้นใน ประเทศฝ่ายใต้โดยเคลื่อนไหวต่อเนื่องยาวนานกว่า 2 ทศวรรษ 2) ขบวนการวันศุกร์เพื่ออนาคต (Fridays for Future: FFF) เป็นขบวนการที่ริเริ่มโดยเยาวชนที่ประสบความสำเร็จสูงสุดในช่วงปี ค.ศ. 2016-2019 ที่สามารถระดมการเคลื่อนไหวบนท้องถนนของประชาชนทั่วโลกในประเด็นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 3) ขบวนการขบถต่อต้านการสูญพันธุ์ (Extinction Rebellion: XR) เป็นขบวนการต่อสู้ที่เริ่มต้นในประเทศ อังกฤษช่วงปี ค.ศ. 2018 ที่เคลื่อนไหวแบบอารยะขัดขืน ทำลายระบอบคอนกรีตและทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ โดยในแต่ละขบวนการข้างต้น ผู้เขียนได้ทบทวนความเป็นมา องค์ประกอบ รูปแบบ ยุทธวิธี และประเด็น ในการเคลื่อนไหวที่แตกต่างกัน ซึ่งทั้ง 3 ขบวนการข้างต้นจัดว่าเป็นขบวนการที่มีประสบความสำเร็จในแง่ การเป็นที่รู้จัก การชิงพื้นที่สื่อมวลชน และความสามารถในการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย หรือการสร้างกลไก และกระบวนการใหม่ที่เชื่อมต่อเข้ากับระบบการเมือง

ผู้วิจัยหวังว่ารายงานฉบับนี้อาจมีประโยชน์ในเชิงยุทธศาสตร์สำหรับขบวนการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการ เปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย และขบวนการสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ รวมถึงสร้างแรงบันดาลใจ ให้กับผู้อ่านได้ตระหนักถึงวิกฤติที่คนทั้งโลกกำลังเผชิญร่วมกันด้วย

สารบัญ

บทสรุปผู้บริหาร	i
สารบัญ	ii
สารบัญภาพ	v
บทที่ 1	1
การเคลื่อนไหวทางสังคมด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate change movements)	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ	1
1.2 จากขบวนการเคลื่อนไหวเรื่องสิ่งแวดล้อมสู่ขบวนการเคลื่อนไหวด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	2
1.3 การเคลื่อนไหวของขบวนการคนรุ่นใหม่กับการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล	5
1.4 การแบ่งกลุ่มของขบวนการเคลื่อนไหวด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	7
1.5 กรอบแนวคิดเกี่ยวกับบทเรียนและความสำเร็จของขบวนการเคลื่อนไหว	9
บทที่ 2	13
ขบวนการป่าฝนโลก (The World Rainforest Movement)	13
2.1 ที่มาและการก่อตั้งขบวนการ	13
2.2 รากฐานความคิดและข้อเรียกร้อง	15
2.3 ยุทธศาสตร์ของ WRM	20
2.4 เงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จของขบวนการ	24
2.5 ความล้มเหลวและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความล้มเหลวของขบวนการ WRM	27
2.6 ความท้าทายใหม่และทิศทางการปรับตัวของขบวนการ	29
บทที่ 3	35
ความสำเร็จ ความล้มเหลว และการปรับตัวของขบวนการ Extinction Rebellion	35
3.1 ภูมิหลังของขบวนการ Extinction Rebellion	35
3.2 รูปแบบของขบวนการและฐานทางความคิด	37
3.3 ข้อเรียกร้องของขบวนการ ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธี	40

3.4 เสี่ยงวิพากษ์วิจารณ์ต่อขบวนการ	50
3.5 ความสำเร็จและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จของขบวนการ Extinction Rebellion	51
3.6 ความล้มเหลวและการปรับตัวของขบวนการ Extinction Rebellion	54
บทที่ 4	59
‘วันศุกร์เพื่ออนาคต’ (Fridays For Future)	59
4.1 ภูมิหลัง	59
4.2 รูปแบบของขบวนการและรากฐานทางความคิด	60
4.3 ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19	66
4.4 เสี่ยงวิพากษ์วิจารณ์ต่อขบวนการ	68
4.5 ความสำเร็จและเงื่อนไข	70
4.6 ความท้าทายและการปรับตัวของขบวนการ	72
บทที่ 5	75
คู่มือยุทธวิธีของขบวนการโลกรวน: บทเรียนจากต่างประเทศ	75
5.1 ยุทธวิธีที่ทำให้ขบวนการโลกรวนประสบความสำเร็จ	75
5.2 ยุทธวิธีของขบวนการโลกรวนที่ล้มเหลว	78
5.3 ยุทธวิธีที่ให้ผลกำกวมระหว่างความสำเร็จและความล้มเหลว	80
5.4 ทิศทางการปรับตัวและข้อเสนอแนะสำหรับขบวนการโลกรวน	82
บทที่ 6	85
ความท้าทายของขบวนการเคลื่อนไหวด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	85
6.1 เราจะอยู่กับโลกร้อนจนสิ้นโลก หรือจะยอมเปลี่ยนเพื่อโลก	85
6.2 ปัญหาการแบ่งขั้วและแบ่งฝักแบ่งฝ่ายทางการเมือง	90
6.3 ประเด็นสิ่งแวดล้อมที่หายไปจากขบวนการเคลื่อนไหวของเยาวชนไทย	93
6.4 ทางออกที่เป็นรูปธรรมสำหรับขบวนการเคลื่อนไหว	96

บรรณานุกรม.....	99
-----------------	----

สารบัญภาพ

ภาพที่ 4.1 โปสเตอร์จาก Instagram ของ Viernes por el Futuro	64
ภาพที่ 4.2 โปสเตอร์เชิญชวนการประท้วงออนไลน์ในช่วง Covid-19	67

การเคลื่อนไหวทางสังคมด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate change movements)

1.1 ที่มาและความสำคัญ

นับแต่รายงานฉบับที่ 4 ของคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (IPCC) เมื่อปี ค.ศ. 2007 ซึ่งระบุอย่างชัดเจนว่า การที่ระบบสภาพภูมิอากาศโลกร้อนขึ้นเป็นเรื่องจริงที่ไม่ต้องตั้งข้อสงสัย อีกทั้งการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิโลกนับตั้งแต่กลางศตวรรษที่ 20 ส่วนใหญ่ล้วนเป็นผลจากการปล่อยก๊าซเรือนกระจกโดยน้ำมือมนุษย์ การเคลื่อนไหวทางสังคมที่เรียกร้องเคลื่อนไหวในประเด็นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศปรากฏโฉมหน้าอย่างชัดเจนและทวีความเข้มข้นขึ้นเรื่อย ๆ ทั่วโลก (Garrets & Dietz, 2014, p. 1) การเคลื่อนไหวเหล่านี้มีความหลากหลาย ทั้งการเคลื่อนไหวคู่ขนานไปกับเวทีการประชุมภาคีกรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (UNFCCC) หรือที่เรียกว่า COP การเคลื่อนไหวของคนในภาคประชาสังคมที่เข้าไปมีบทบาทในเชิงการเมืองของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโดยวิธีการรวมกลุ่มรณรงค์ ประท้วง หรือผลักดันนโยบายตามช่องทางต่าง ๆ และได้เชื่อมโยงกิจกรรมของตนเข้ากับการเคลื่อนไหวด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศข้ามชาติ รวมถึงบางขบวนการเคลื่อนไหวเน้นย้ำมิติด้านความเป็นธรรมและการเมืองของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยโต้แย้งว่าประเทศกำลังพัฒนา ประชากรที่มีรายได้น้อย และชนพื้นเมืองมักได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมากที่สุดด้วย

Garrets & Dietz (2014, pp. 1-2) ตั้งข้อสังเกตว่า ขบวนการเคลื่อนไหวด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแม้จะมีรูปแบบและจุดเน้นที่ต่างกัน แต่ขบวนการเหล่านี้มีลักษณะร่วมกัน ได้แก่ (ก) การเน้นย้ำว่าโลกร้อน (global warming) เป็นภัยคุกคาม (ข) การเรียกร้องให้มีการเคลื่อนไหวเพื่อจัดการกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และขยายวงกว้าง และ (ค) การเรียกร้องให้มีการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกอย่างชุกครากอนโค่น ทั้งโดยการเปลี่ยนผ่านการใช้พลังงานที่ก่อให้เกิดก๊าซเรือนกระจก และการปรับระบบเศรษฐกิจและวิถีชีวิตเพื่อหลีกเลี่ยงภัยที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ นอกจากนี้ Garrets & Dietz (2014, p. 7) ยังตั้งข้อสังเกตว่า ขบวนการเหล่านี้ยังจัดเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (social movement) จากองค์ประกอบในเรื่อง (ก) ผู้เข้าร่วมมีเป้าหมายร่วมกันในเชิงความคิดและการให้เหตุผลที่ซับซ้อน (higher-order objective) และมีความเชื่อมั่นอย่างแรงกล้าในการป้องกันการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (ข) ให้ความสำคัญกับการเคลื่อนไหวในเชิงของการประท้วงหลากหลายรูปแบบเหนือกว่าการล็อบบี้หรือการผลักดันนโยบาย (advocacy activities) ซึ่งเป็นวิธีการขององค์กรการพัฒนาเอกชน (NGOs) ในอดีต และ (ค) เป็นการเคลื่อนไหวที่ดำเนินมาโดยกินระยะเวลาต่อเนื่องยาวนาน ผ่านบริบทต่าง ๆ เช่น การประชุมว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศขององค์การสหประชาชาติ บางกรณีพบว่าขบวนการขนาดเล็กหรือกลาง มีความร่วมมือกับองค์กร

และนักเคลื่อนไหวในระดับรากหญ้า และได้รับการสนับสนุนโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในสังคมรวมถึงพลเมืองจำนวนมาก ดังนั้น ผู้เข้าร่วมเคลื่อนไหวในขบวนการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นนักเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมในภาคประชาสังคมเดิม (เช่น กรีนพีซ เป็นต้น) เจ้าหน้าที่รัฐ ธุรกิจ เอกชน นักวิทยาศาสตร์ ไปจนถึงหน่วยงาน องค์กร เช่น เมือง เทศบาล ราชการท้องถิ่น โดยที่ขบวนการอาจเป็นการประสานเครือข่ายเช่น เครือข่ายปฏิบัติการสภาพภูมิอากาศ (Climate Action Network (CAN)) กับองค์กรทางด้านสิทธิมนุษยชน เป็นต้น (Garrlets & Dietz, 2014, p. 3)

จากข้อสังเกตดังกล่าว โครงการวิจัยนี้มุ่งสำรวจตัวอย่างขบวนการเคลื่อนไหวด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระดับโลกที่สำคัญที่สามารถฉายภาพความแตกต่างหลากหลาย (differentiation) เพื่อถอดบทเรียนเป็นแนวทางให้กับขบวนการเคลื่อนไหวด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทย ได้แก่ 1) ขบวนการป่าฝนโลก (the World Rainforest Movement: WRM) ซึ่งเป็นขบวนการที่เริ่มต้นในประเทศฝ่ายใต้โดยเคลื่อนไหวต่อเนื่องยาวนานกว่า 2 ทศวรรษ 2) ขบวนการวันศุกร์เพื่ออนาคต (Fridays for Future: FFF) เป็นขบวนการที่ริเริ่มโดยเยาวชนที่ประสบความสำเร็จสูงสุดในช่วงปี ค.ศ. 2016-2019 ที่สามารถระดมการเคลื่อนไหวบนท้องถนนของประชาชนทั่วโลกในประเด็นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 3) ขบวนการขบถต่อต้านการสูญพันธุ์ (Extinction Rebellion: XR) เป็นขบวนการต่อสู้ที่เริ่มต้นในช่วงปี ค.ศ. 2018 ที่เคลื่อนไหวแบบอารยะขัดขืน ทำทนายระบอบคณาธิปไตยและทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ โดยจะทบทวนความเป็นมา องค์ประกอบ รูปแบบ ยุทธวิธี และประเด็นในการเคลื่อนไหวที่แตกต่างกัน ซึ่งทั้ง 3 ขบวนการข้างต้นจัดว่าเป็นขบวนการที่ประสบความสำเร็จในแง่การเป็นที่รู้จัก การชิงพื้นที่สื่อมวลชน และความสามารถในการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย หรือการสร้างกลไกและกระบวนการใหม่ที่เชื่อมต่อเข้ากับระบบการเมือง

1.2 จากขบวนการเคลื่อนไหวเรื่องสิ่งแวดล้อมสู่ขบวนการเคลื่อนไหวด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ความกังวลในเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมที่จะส่งผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์เกิดขึ้นอย่างยาวนานในประวัติศาสตร์ มีหลักฐานว่าปัญหามลพิษทางน้ำและทางอากาศเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยโรมัน ล่วงมาจนถึงศตวรรษที่ 17 และ 18 นักวิทยาศาสตร์สังกัดอาณานิคมของอังกฤษ ดัตช์ และฝรั่งเศสได้ตระหนักว่าการปกครองแบบอาณานิคมอาจส่งผลให้มีการตัดไม้ทำลายป่ามากเกินไป ก่อให้เกิดกฎหมายอนุรักษ์ที่ปกป้องป่าไม้และสัตว์ป่า ได้รับการตรารขึ้นในมอริเชียส โตเบโก เซนต์วินเซนต์ และแอฟริกาใต้ (Grove 1992, 1997 อ้างถึงใน Erdös 2023, p. 2182) อย่างไรก็ตาม ปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่ได้ก่อให้เกิดการรณรงค์หรือการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนในพื้นที่สาธารณะมาก่อน จนกระทั่งปลายศตวรรษที่ 19 เมื่อการพัฒนาที่ต้องนำทรัพยากรธรรมชาติไปใช้เป็นตัวทุนก่อให้เกิดผลกระทบทางลบต่อมนุษย์อย่างชัดเจน เกิดการรวมกลุ่มของผู้คนโดยเฉพาะชนชั้นกลางที่เรียกร้องให้รัฐปกป้องสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดการตั้งอุทยานแห่งชาติขึ้นเป็นครั้งแรกในสหรัฐอเมริกา ยุโรป และในเอเชีย เพื่อจัดการธรรมชาติในรูปแบบของการอนุรักษ์โดยรัฐ ภายใต้แนวคิดความมนุษย์ควรเปลี่ยนตัวเองจากผู้พิชิตธรรมชาติเป็นพลเมืองผู้อนุรักษ์

ส่วนการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนในพื้นที่สาธารณะในรูปแบบขบวนการเดินขบวนเรียกร้องประเด็นต่าง ๆ เกิดขึ้นตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 ซึ่งขบวนการดั้งเดิมอยู่ในรูปแบบของขบวนการแรงงานที่เรียกร้องความเป็นธรรมทางสังคมเศรษฐกิจ แต่ช่วงเวลาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1960 การเคลื่อนไหวเปลี่ยนประเด็นจากชนชั้นทางเศรษฐกิจไปสู่ประเด็น เช่น สิทธิพลเมือง สตรีนิยม สิ่งแวดล้อม เป็นต้น ขบวนการสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาโดยเกิดจากการตีพิมพ์หนังสือ *Silent Spring* ของ Rachel Carson ในปี ค.ศ. 1962 ที่แสดงให้เห็นว่าการใช้ยาฆ่าแมลงในทางที่ผิดเป็นอันตรายต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ซึ่งก่อให้เกิดความตระหนักในสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวาง นำไปสู่การตรากฎหมายสิ่งแวดล้อม การก่อตั้งสำนักงานปกป้องสิ่งแวดล้อมแห่งสหรัฐอเมริกา สหรัฐอเมริกาได้กลายเป็นผู้นำในประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ องค์กรใหญ่ๆ ที่ทุ่มเทให้การอนุรักษ์และสิ่งแวดล้อมถือกำเนิดขึ้นในยุคนี้ ได้แก่ กองทุนสัตว์ป่าโลก (WWF) ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1961 และกรีนพีซก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1971 ซึ่ง Della Porta & Parks (2014) มองว่าการเคลื่อนไหวขององค์กรที่ก่อตั้งในยุคดังกล่าวมุ่งเน้นไปที่การแยกขาดสิ่งแวดล้อมออกจากมนุษย์ในฐานะเป็น “สิ่ง” ที่จำเป็นจะต้องอนุรักษ์เอาไว้

ส่วนการเคลื่อนไหวด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา นักวิทยาศาสตร์สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เกิดจากการเพิ่มขึ้นของการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (GHGs) สู่ชั้นบรรยากาศอันเป็นผลจากกิจกรรมของมนุษย์ เช่น การเผาไหม้ของเชื้อเพลิงฟอสซิลและการตัดไม้ทำลายป่า ก๊าซเรือนกระจกเหล่านี้กักเก็บความร้อน เมื่อความหนาแน่นของก๊าซในชั้นบรรยากาศเพิ่มขึ้น ก๊าซเหล่านี้จะทำให้โลกร้อนขึ้นและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ นักวิทยาศาสตร์เสนอว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเหล่านี้อาจก่อให้เกิดผลเสียหลายประการ เช่น ภัยแล้งระดับน้ำทะเลสูงขึ้น การขาดแคลนอาหาร สภาพอากาศเลวร้ายมากขึ้น การขาดแคลนน้ำดื่ม และการสูญพันธุ์ของพืชและสัตว์หลายชนิด (คณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ, 2013) แม้ว่านักวิทยาศาสตร์จะเข้าใจปรากฏการณ์นี้มานานหลายทศวรรษ แต่การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศก็ไม่ได้เป็นประเด็นนโยบายที่ได้รับความสนใจในเวทีผู้กำหนดนโยบาย ดังนั้นการเคลื่อนไหวด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในช่วงทศวรรษ 1980 และต้นทศวรรษ 1990 ส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่การนำประเด็นนี้เข้าสู่วาระการประชุมระดับนานาชาติ เช่น มีการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายการดำเนินการด้านสภาพอากาศ (the Climate Action Network หรือ CAN) ในปี ค.ศ. 1989 ซึ่งเป็นเครือข่ายองค์กรประชาสังคมที่ดำเนินงานในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ ในระดับท้องถิ่น องค์กรสมาชิกของ CAN ดำเนินโครงการด้านการศึกษาที่มุ่งให้สาธารณชนเปลี่ยนพฤติกรรมและสร้างแนวทางปฏิบัติที่จะช่วยลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ในระดับประเทศ องค์กรสมาชิก CAN ทำหน้าที่ให้ข้อมูลและการศึกษาทำโครงการวิจัย และพยายามโน้มน้าวรัฐบาลและหน่วยงานต่าง ๆ ให้นำนโยบายที่เป็นมิตรต่อสภาพอากาศมาใช้ องค์กรบางแห่งยังร่วมมือกับบริษัทและสมาคมองค์กรต่าง ๆ ในการเปลี่ยนแปลงแนวทางปฏิบัติและทัศนคติทางธุรกิจอีกด้วย ซึ่งเป้าหมายสูงสุดของ CAN ได้แก่ การทำให้การเพิ่มของอุณหภูมิโลกต่ำกว่า 2 องศาเซลเซียส (Lipschutz & McKendry, 2011, pp. 5-6) และมีการสร้างกรอบอนุสัญญาสหประชาชาติ

ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (UNFCCC) ในการประชุม Earth Summit หรือการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The United Nations Conference on Environment and Development : UNCED) ที่กรุงริโอเดจาเนโร ประเทศบราซิลเมื่อปี ค.ศ. 1992 (Hadden, 2015, p. 18) และการเกิดขึ้นของพิธีสารเกียวโต (Kyoto Protocol) ในปี ค.ศ. 1997 ที่สร้างพันธกรณีให้ประเทศพัฒนาแล้วจะต้องลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกลง ร้อยละ 5 ภายในปี ค.ศ. 2012 เมื่อเทียบกับปี ค.ศ. 1990 และมีมาตรการกำหนดให้มีการซื้อขายเครดิต (Emission Trading: ET) ในการลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกระหว่างกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2566)

การประชุมของ UNFCCC ที่เกิดขึ้นในเวลาต่อมาได้มีการเปิดให้องค์กรภาคประชาสังคมลงทะเบียนเพื่อสังเกตการณ์การเจรจาว่าด้วยสภาพภูมิอากาศ รวมถึงการประชุมระดับสูงประจำปีที่เรียกกันทั่วไปว่า “การประชุมของภาคี” (COP) องค์กรนอกภาครัฐเข้าร่วมสังเกตการณ์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ COP ครั้งแรก (ค.ศ. 1995) ที่มีองค์กรภาคประชาสังคมลงทะเบียนจำนวน 200 องค์กร ผู้ลงทะเบียนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งถึงการประชุมล่าสุดซึ่งเป็น COP29 เมืองครที่ไมโซรัฐลงทะเบียนเข้าร่วมถึง 3,782 องค์กร (UNFCCC, n.d.) Hadden (2015, p. 19) วิเคราะห์ว่าภาคประชาสังคมจำนวนมากเข้ามาเกี่ยวข้องในประเด็นการเมืองเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เป็นผลมาจากการที่สื่อให้ความสนใจในประเด็นนี้ รวมถึงสารคดีของ Al Gore เรื่อง An Inconvenient Truth (2006) ช่วยจุดประกายความสนใจและการถกเถียงเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างมาก สารคดีเรื่องนี้เผยแพร่หลังจากพายุเฮอริเคนแคทรีนาถล่มรัฐตอนใต้ของสหรัฐอเมริกาและเกิดคลื่นความร้อนที่รุนแรงในยุโรปหลายครั้ง ต่อมาในปี ค.ศ. 2007 รายงานการประเมินของคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (IPCC) ไม่เพียงแต่ระบุว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเกิดขึ้นเร็วกว่าที่คาดไว้เท่านั้น แต่ยังระบุด้วยว่าผลที่ตามมาจะรุนแรงขึ้นด้วย ทำให้จำเป็นต้องมีการดำเนินการภายในปี ค.ศ. 2020 เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบที่อันตรายที่สุดของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ อัล กอร์ ได้รับรางวัลโนเบลในปี ค.ศ. 2007 ทำให้ความสนใจของสื่อเพิ่มขึ้น รวมถึงผู้บริจาคเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศเริ่มให้เงินสนับสนุนในกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับโลกร้อนเพิ่มขึ้นด้วย

ช่วงเวลาที่สำคัญอีกช่วงหนึ่งได้แก่การประชุม COP13 ที่เมืองบาห์ลี ประเทศอินโดนีเซีย ในปี ค.ศ. 2007 เมื่อสถานการณ์โลกเปลี่ยนแปลงจากยุคของการริเริ่มพิธีสารเกียวโตที่กำหนดให้ประเทศพัฒนาแล้วลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกให้ได้ในปี ค.ศ. 2012 การประชุมดังกล่าวเกิดความขัดแย้งอย่างหนักในเรื่องทิศทางการดำเนินนโยบายทำให้ขบวนการภาคประชาสังคมอีกส่วนหนึ่งรวมตัวกันแยกจาก CAN เช่น Friends of the Earth International, Carbon Trade Watch, Institute for Policy Studies, Jubilee South, Action Aid Asia, FERN และขบวนการประชาสังคม อื่น ๆ ในประเทศกำลังพัฒนา ได้จัดตั้งกลุ่มพันธมิตรใหม่ภายใต้ชื่อ “Climate Justice Now! (CJN)” ที่วิพากษ์ว่าการแก้ปัญหาสภาพภูมิอากาศที่ผ่านมาเป็นวิธีการที่ผิด (false solution) เพราะขาดมิติของความเป็นธรรม (Hadden, 2015, p. 30) ทั้งนี้ ผู้ที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศมากที่สุดคือผู้ที่รับผิดชอบต่อการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในอดีต

น้อยที่สุด CJN จึงปฏิเสธหนทางแก้ปัญหาโลกร้อนด้วยแนวทางเศรษฐกิจกระแสหลัก เช่น การซื้อขายคาร์บอน การปฏิรูปสู่ระบบเศรษฐกิจสีเขียว เป็นต้น และเสนอข้อเรียกร้อง ได้แก่ (ก) หลักการแห่งความรับผิดชอบทางประวัติศาสตร์หรือหนี้ทางนิเวศน์ ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการเติบโตทางเศรษฐกิจจะต้องรับผิดชอบต่อผลกระทบที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกและการจัดหาเงินทุนสำหรับพลังงานหมุนเวียน (ข) หลักการแห่งความยุติธรรมในการกระจายทรัพยากรธรรมชาติ (พลังงาน ที่ดิน และน้ำ) (ค) สิทธิในการชดเชยแก่ผู้ที่ถูกขับไล่เนื่องจากปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และ (ง) สิทธิในการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันในการตัดสินใจ (Koukouzelis, 2016, p. 4)

การประชุม COP15 ในปี ค.ศ. 2008 ถือเป็นจุดเปลี่ยนของขบวนการภาคประชาสังคมที่เคลื่อนไหวในเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ della Porta & Parks (2014) ชี้ว่าหลังจาก COP15 การเคลื่อนไหวที่ชูความเป็นธรรมทางสภาพอากาศปรากฏขึ้นชัดเจน ภาคประชาสังคมเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาล็อกร้อนโดยการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและการล้มระบบทุนนิยม เพราะต้นตอของปัญหาล็อกร้อนไม่เพียงแต่ในมนุษย์เท่านั้น แต่ยังรวมถึงระบบทุนนิยมด้วย กลุ่มการเคลื่อนไหวเพื่อการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศที่จัดตั้งขึ้นโดยองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) จำนวนหนึ่งแม้จะวิพากษ์วิจารณ์ระบบเศรษฐกิจโลก แต่ก็ยอมรับระบบทุนนิยมและพยายามกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพียงเพื่อบรรเทาการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ โดยมีข้อเสนอ เช่น “เรียกร้องให้สหราชอาณาจักรดำเนินการในทางปฏิบัติเพื่อให้ภาวะโลกร้อนอยู่ต่ำกว่าเกณฑ์อันตรายที่ 2 องศาเซลเซียสให้มากที่สุด” ส่งเสริมการดำเนินการของรัฐบาลและบุคคลเพื่อจำกัดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เกิดจากมนุษย์ให้อยู่ในระดับที่ยั่งยืนทางระบบนิเวศ” มุ่งเน้นที่การแก้ปัญหาซึ่งสามารถบรรลุผลภายในขอบเขตสถาบันที่มีอยู่ โดยผลักดันวาระเศรษฐกิจสีเขียวเป็นเป้าหมายทางเทคนิค กระแสความยุติธรรมด้านสภาพอากาศของขบวนการเรียกร้องให้มีการดำเนินการที่รุนแรง ลงมือปฏิบัติจริง และมีประสิทธิผลทันที แทนที่จะเป็นกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ที่ออกแบบมาเพื่อเพิ่มการตระหนักรู้ เปลี่ยนนิสัย และเพิ่มแรงกดดันต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง นำไปสู่การขยายเครือข่าย CJN ที่ประกอบด้วยกลุ่มองค์กรภาคประชาสังคมและขบวนการรากหญ้าหลายร้อยกลุ่มทั่วโลก ขบวนการเคลื่อนไหวระดับนานาชาติที่อยู่ใน CJN เช่น ขบวนการป่าฝนโลก (World Rainforest Movement) ขบวนการเพื่อนของโลก (Friends of the Earth) ขบวนการชาวนาสากล (La Via Campesina) และเครือข่ายสิ่งแวดล้อมสำหรับชนพื้นเมือง (Indigenous Environmental Network)

1.3 การเคลื่อนไหวของขบวนการคนรุ่นใหม่กับการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล

ขณะที่การเจรจาระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศยังคงดำเนินต่อไป รายงาน IPCC ปี ค.ศ. 2018 กล่าวถึง ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่สามารถหลีกเลี่ยงได้ หากสามารถจำกัดภาวะโลกร้อนให้ไม่เกิน 1.5 องศาเซลเซียส แต่จำเป็นจะต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน (IPCC, 2018) ช่วงปลายปีดังกล่าว เกิดการเคลื่อนไหวของขบวนการคนรุ่นใหม่ ได้แก่ วันศุกร์เพื่ออนาคต (FFF) ที่ เกรียตา ทุนแบร์รี่ ซึ่งในขณะนั้นอายุเพียง 15 ปี เริ่มหยุดเรียนทุกวันศุกร์เพื่อไปนั่งประท้วงหน้าอาคารรัฐสภาสวีเดนเพียงตัวคนเดียว ภาพของเธอกลายเป็นไวรัลและกระแส FFF ที่เยาวชนทั่วโลกพากันหยุดเรียน

ไปประท้วงทุกวันศุกร์ได้กลายเป็นปรากฏการณ์ เจ็ดเดือนหลังการประท้วงครั้งแรกของเกรียตา วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2019 ก่อนที่การประชุมระดับผู้นำว่าด้วยการดำเนินการด้านสภาพภูมิอากาศ (UN Climate Action Summit) ที่สำนักงานใหญ่องค์การสหประชาชาติ นครนิวยอร์กจะเริ่มขึ้น ผู้คนมากกว่า 4 ล้านคนเข้าร่วมการประท้วงใน 163 ประเทศ แคมเปญดังกล่าวดำเนินต่อไปจนถึงวันศุกร์ที่ 27 กันยายน โดยมีผู้เข้าร่วมมากกว่า 7.6 ล้านคนใน 185 ประเทศ นับเป็นกิจกรรมร่วมกันที่ใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์โลกจนถึงปัจจุบัน (Watts, 2019)

ในช่วงเวลาเดียวกัน หลังจากการนั่งประท้วงหน้ารัฐสภาสวีเดนของเกรียตาเพียง 2 เดือน ขบวนการขบวนการขบถต่อต้านการสูญพันธุ์ (Extinction Rebellion) หรือ ขบวนการ XR เริ่มเคลื่อนไหวในพื้นที่สาธารณะเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2018 โดยมีผู้เข้าร่วมราว 2,000 คน พวกเขาชุมนุมอยู่ที่หน้ารัฐสภาของสหราชอาณาจักร และได้ออก "ประกาศว่าด้วยการขบถ" (Declaration of Rebellion) เพื่อตอบโต้ต่อการที่รัฐบาลนิ่งเฉยต่อคำเตือนในรายงานของคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (The Intergovernmental Panel on Climate Change: IPCC) ซึ่งออกมาในปีเดียวกัน รายงานดังกล่าวระบุว่า มนุษยชาติเหลือเวลาอีกเพียง 12 ปีที่จะหยุดยั้งหายนะภัยทางด้านสภาพภูมิอากาศ (Dahlstrand, 2020, p. 24) และยังเคลื่อนไหวอีกหลายระลอก โดยการประท้วงครั้งใหญ่ในเดือนเมษายน ค.ศ. 2019 ส่งผลให้มีผู้ถูกจับกุมกว่า 1,000 คน อีกทั้งขบวนการได้ขยายตัวไปในเมืองต่าง ๆ 80 เมือง ใน 33 ประเทศทั่วโลก เป็นผลให้ในวันที่ 1 พฤษภาคมปีเดียวกัน รัฐสภาสหราชอาณาจักรได้ยอมทำตามข้อเรียกร้องข้อแรกของขบวนการและประกาศสภาวะฉุกเฉินทางด้านสภาพภูมิอากาศ (Dahlstrand, 2020, p. 25)

FFF และ XR เป็นสองขบวนการเคลื่อนไหวด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ดึงดูดความสนใจจากสื่อและสาธารณชนที่สามารถระดมผู้คนมาร่วมการเคลื่อนไหวได้เป็นจำนวนมากในประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะเยาวชนที่ไม่มีประสบการณ์ในการรณรงค์ด้านสภาพอากาศเลยหรือมีประสบการณ์น้อย และรูปแบบการประท้วงยังมีความเป็นขบถ เช่น การไม่ไปโรงเรียนของ FFF หรือในกลุ่ม XRเป็นการเคลื่อนไหวด้วยการปักหลักประท้วงขวางเส้นทางหรือพื้นที่สาธารณะโดยจงใจให้จับกุม แต่ละขบวนการมีการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการระดมพลและสื่อสารความต้องการของผู้ประท้วง รวมถึงมีข้อสังเกตว่าขณะที่ภาพของการประท้วงที่ปรากฏในสื่อในช่วงเวลาที่ผ่านมามักเป็นภาพรูปแบบการประท้วงโดยภาพรวมและมักบดบังใบหน้าผู้ประท้วง แต่สำหรับภาพของ FFF และ XR ที่ปรากฏในคอลเลกชันภาพอย่าง Getty Images และคลังข้อมูลดิจิทัลของหนังสือพิมพ์รายใหญ่ 5 ฉบับในสหราชอาณาจักรในช่วงปี ค.ศ. 2019–2020 พบว่าผู้ประท้วง โดยเฉพาะเยาวชนจะถูกนำเสนอภาพใบหน้าอย่างชัดเจน ให้ความรู้สึกมีพลัง และมีความหวัง ภาพจำนวนมากเป็นคนหนุ่มสาวและเน้นไปที่ภาพผู้หญิง (Hayes & O'Neill, 2021)

อย่างไรก็ตาม ทั้งสองขบวนการมีความแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ เช่น FFF เคลื่อนไหวเพื่อเตือนผู้กำหนดนโยบายว่าหากไม่ดำเนินการแก้ปัญหาโลกร้อนอย่างเร่งด่วน หายนะจะมาเยือน ทำให้การเคลื่อนไหวมีความประนีประนอมในเรื่องการปรับตัวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ XR มองว่าโลกเกิดหายนะขึ้นแล้ว

ระบบนิเวศน์ล่มสลาย และเกิดการสูญพันธุ์ครั้งใหญ่แล้วทำให้มีข้อเสนอที่รุนแรงและต้องการการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่ลึกซึ้งกว่า (Buzogány & Scherhauser, 2022)

1.4 การแบ่งกลุ่มของขบวนการเคลื่อนไหวด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ทั้งนี้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับการจัดแบ่งกลุ่มของขบวนการเคลื่อนไหวด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น Koukouzelis (2016, pp. 2-3) แบ่งการเคลื่อนไหวทางสังคมเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศออกเป็น 4 กลุ่มตามแนวคิดที่ว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม ได้แก่

1.4.1 การเคลื่อนไหวทางสังคมที่ปฏิเสธความรู้ทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยปฏิเสธว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นปัญหาของความยุติธรรมระดับโลก และยังมี ความคลางแคลงใจเกี่ยวกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ด้วย ทำให้ได้แย้งว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแม้จะเป็นความจริงก็เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางธรรมชาติ และไม่ถือเป็นปัญหาที่ต้องจัดการเพราะสภาพภูมิอากาศมีความแปรปรวนเสมอมา

1.4.2 การเคลื่อนไหวทางสังคมที่พยายามส่งเสริมการลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์และการสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ “สังคมคาร์บอนต่ำ” ผ่านการเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ อิงตามมุมมองนิเวศวิทยาเชิงลึก ซึ่งไม่เน้นมนุษย์เป็นศูนย์กลาง และยอมรับว่าสิ่งมีชีวิตที่ไม่ใช่มนุษย์หรือธรรมชาติที่ไม่ใช่มนุษย์มีสิทธิบางประการเนื่องจากคุณค่าในตัวเอง การเคลื่อนไหวเหล่านี้ให้ความสำคัญกับการปกป้องสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ แม้กระทั่งถึงขั้นแสดงความเป็นปฏิปักษ์ต่อมนุษยชาติ เช่น กล่าวว่ามีมนุษย์ทำลายโลก และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เกิดจากมนุษย์ก็เป็นตัวอย่างหนึ่ง

1.4.3 การเคลื่อนไหวทางสังคมที่ปกป้องการเติบโตทางเศรษฐกิจ และเชื่อว่าการปกป้องสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติสามารถบรรจบกันกับการเติบโตทางเศรษฐกิจได้ การเคลื่อนไหวกลุ่มนี้เน้นโครงการนวัตกรรมและการพัฒนาเทคโนโลยีที่มุ่งเน้นเชิงพาณิชย์ และเป็นแนวคิดเบื้องหลังการเจรจาระหว่างประเทศ จนก่อให้เกิดพิธีสารเกียวโตที่จัดตั้งกลไก ‘การซื้อขายและกำหนดเพดานการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์’

1.4.4 การเคลื่อนไหวเพื่อความยุติธรรมทางสภาพอากาศ การเคลื่อนไหวเหล่านี้เกิดขึ้นทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลก และเน้นย้ำถึงความสำคัญของการจัดการกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในลักษณะที่คำนึงถึงประเด็นความยุติธรรมระดับโลก ซึ่งสอดคล้องกับคำชี้แจงของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติที่ว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศกำลังทำให้เกิดความเสี่ยงต่อผู้เปราะบาง โดยเฉพาะต่อผู้ยากไร้ทั่วโลก

ในขณะที่การแบ่งกลุ่มของ della Porta & Parks (2014) พิจารณาจากการประนีประนอมหรือไม่ประนีประนอมกับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ในที่นี้ ขบวนการเคลื่อนไหวด้านสภาพภูมิอากาศจึงสามารถแบ่งออกเป็น 2 ค่าย (camps) ได้แก่ ค่ายที่แม้จะวิพากษ์วิจารณ์ระบบเศรษฐกิจโลก แต่ก็ยอมรับการมีอยู่ของระบบทุนนิยมและพยายามกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อบรรเทาการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ โดยเสนอ

แนวทางแก้ไขปัญหาย่างประนีประนอม การเคลื่อนไหวในแนวนั้มองว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมสามารถแก้ไขได้โดยใช้โครงสร้างอำนาจและสถาบันที่มีอยู่ โดยใช้วิธีการแก้ไขทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี และดังนั้นจึงไม่ขัดกับเป้าหมายด้านการเติบโตทางเศรษฐกิจ และยังมองว่าการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะสามารถทำให้รัฐและตลาดเปิดพื้นที่ใหม่ ๆ ให้กับการแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น แนวคิดการกักเก็บคาร์บอน พลังงานลม พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานนิวเคลียร์ ฯลฯ แนวทางการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีปรากฏเป็นทิศทางขององค์กรการพัฒนาระดับประเทศระดับโลก เช่น กรีนพีซ และกองทุนสัตว์ป่าโลก บรรษัทข้ามชาติขนาดใหญ่ รวมถึงรัฐบาลในประเทศต่าง ๆ ทั้งประเทศพัฒนาแล้วและกำลังพัฒนา เป็นที่มาของคำศัพท์ต่าง ๆ ได้แก่คาร์บอนต่ำ คาร์บอนเป็นศูนย์ เป็นมิตรต่อสภาพอากาศ การหมุนเวียนได้ ความฉลาดด้านสภาพอากาศ เน้นการเปลี่ยนทิศทางของเทคโนโลยีจากเชื้อเพลิงฟอสซิลไปสู่พลังงานลม พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานความร้อนใต้พิภพ เป็นต้น (De Lucia, 2014, p. 71) มีข้อสังเกตว่าการเคลื่อนไหวในกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับการการลอบบี้หรือการผลักดันนโยบาย (advocacy activities) สร้างแคมเปญระดับโลกที่มุ่งยุติการใช้เชื้อเพลิงฟอสซิลและเปลี่ยนผ่านไปสู่แหล่งพลังงานหมุนเวียนโดยสนับสนุนสถาบันต่างๆ เช่น มหาวิทยาลัย องค์กรศาสนา กองทุนบำเหน็จบำนาญ และรัฐบาล ให้ถอนการลงทุนทางการเงินจากบริษัทเชื้อเพลิงฟอสซิล แต่หันไปส่งเสริมการพัฒนาและการนำแหล่งพลังงานสะอาดหมุนเวียน เช่น พลังงานลม พลังงานแสงอาทิตย์ และพลังงานความร้อนใต้พิภพมาใช้ เป็นต้น

ส่วนค่ายที่สองเป็นค่ายที่มุ่งการเปลี่ยนแปลงแบบขุตรากถอนโคน (radical) ซึ่งขบวนการความเป็นธรรมทางสภาพอากาศอยู่ในค่ายนี้ ขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องความเป็นธรรมทางภูมิอากาศมีรากฐานมาจากขบวนการความเป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อม (Environment Justice) ซึ่งเสนอว่าโครงสร้างของระบบทุนนิยมเป็นต้นตอของทั้งปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและวิกฤตในระบบเศรษฐกิจและการเมือง พวกเขาจึงเรียกร้องความยุติธรรมด้านกระบวนการและความยุติธรรมในการแบ่งสรร เรียกร้องให้มีการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกอย่างขุตรากถอนโคน มุ่งเน้นไปที่ผลกระทบและประสบการณ์ของผู้คนในท้องถิ่น จุดอ่อนในเรื่องความไม่เท่าเทียม ความสำคัญของเสียงของชุมชน และความต้องการอำนาจอธิปไตยและการทำงานของชุมชน (Schlosberg & Collin, 2014) และยังสะท้อนการเมืองของการหลอมรวมเข้าด้วยกัน (fusion politics) นั่นคือเชื่อมโยงเรื่องสิ่งแวดล้อมเข้ากับแง่มุมเกี่ยวกับชีวิตในสังคมด้านอื่น ๆ (เช่น การเข้าถึงความยุติธรรม คุณภาพชีวิต คุณภาพของบริการสาธารณะ เป็นต้น) ขบวนการเหล่านี้เกิดจากการขับเคลื่อนของผู้ด้อยโอกาส (underprivileged actors) ที่พยายามจะก้าวให้พ้นความไม่มั่นคงในชีวิตความเป็นอยู่ โดยมักจะอาศัยทรัพยากรหรือกลไกจากรัฐด้วย (Allen, 2013) และยังเชื่อมประเด็นเพศสภาพโดยที่รายงานการศึกษาจำนวนหนึ่งระบุว่าหญิงและชายได้รับผลกระทบไม่เท่ากันจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Garrets & Dietz, 2014, p. 3) ทำให้ผู้หญิงจำนวนมากเริ่มออกมาเคลื่อนไหวในเครือข่ายการเรียกร้องให้เกิดการแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศข้ามชาติ

ขบวนการเคลื่อนไหวที่เรียกร้องความเป็นธรรมทางภูมิอากาศมีจุดเด่นอีกข้อคือการวิพากษ์วิจารณ์วิธีการแก้ปัญหาโลกร้อนด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยเฉพาะนโยบายเพื่อลดการปล่อย

คาร์บอน ไม่ว่าจะเป็นระบบจำกัดและอนุญาต และภาษีคาร์บอน ซึ่งกลายเป็นภาระหน้าที่ของคนที่มีฐานะ เศรษฐกิจและประเทศที่ร่ำรวยน้อยกว่าในการรักษาสິงแวดล้อม และยังวิจารณ์ว่าหนทางแก้ปัญหาเหล่านี้เป็นวิธีการที่ผิดพลาดซึ่งไม่ได้แก้ไขสาเหตุหลักของปัญหา (false solution) และเป็นการใช้กลไกตลาดมาแก้ปัญหาของระบบทุนนิยมที่ไม่อาจบรรลุผลได้และยังก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมทางสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น

ขบวนการความเป็นธรรมทางภูมิอากาศที่มีชื่อเสียงในระดับโลก เช่น World Rainforest Movement (WRM) ซึ่งเป็นองค์กรในซีกโลกใต้ที่เคลื่อนไหวในเรื่องการสูญเสียพื้นที่ป่าเพื่อตอบสนองการบริโภคของประเทศพัฒนาแล้ว ส่งผลกระทบต่อประชาชนที่ยังต้องพึ่งพาป่าในการดำรงชีพ ไม่ว่าจะเป็นชนพื้นเมือง ชาวนา และชุมชนเกษตรกรรม หรือ La Via Campesina (LVC) ที่เรียกร้องอธิปไตยด้านอาหาร เกษตรกรรมยั่งยืน และสิทธิของเกษตรกรรายย่อย โดยเน้นถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อชุมชนเกษตรกรรม รวมไปถึงองค์กรที่เกิดขึ้นในประเทศฝ่ายเหนือ เช่น Extinction Rebellion (XR) ที่เรียกร้องให้รัฐบาลมีมาตรการเร่งด่วนในเรื่องการแก้ปัญหาโลกร้อน เป็นต้น

รายงานชิ้นนี้สนใจขบวนการความเป็นธรรมทางภูมิอากาศ โดยเลือกศึกษาขบวนการจากประเทศฝ่ายใต้ซึ่งเคลื่อนไหวมาอย่างยาวนาน ได้แก่ ขบวนการป่าฝนโลก World Rainforest Movement (WRM) และขบวนการในซีกประเทศฝ่ายเหนือได้แก่ ขบวนการขบถต่อต้านการสูญพันธุ์ Extinction Rebellion (XR) ในขณะเดียวกัน ผู้วิจัยสนใจขบวนการของคนหนุ่มสาว (youth movement) เนื่องจากประเด็นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเกี่ยวข้องหรือไม่เช่นนั้นก็ถูกจัดกรอบ (frame) ให้เกี่ยวข้องกับการปะทะระหว่างรุ่น (intergenerational clash) เพราะปัญหาโลกรวนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นสะสมจากคนรุ่นก่อนที่ส่งต่อปัญหาไปยังคนรุ่นถัดไป เช่น Sun Rise Movement ที่นำโดยเยาวชนในสหรัฐอเมริกาที่พยายามผลักดันการเมือง ส่งเสริมผู้สมัครรับเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น ระดับรัฐ และระดับรัฐบาลกลาง ที่ส่งเสริมการแก้ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบาย Green Deal (Schwartz, 2023) หรือขบวนการ Friday for Future (FFF) ที่นำโดยนักเคลื่อนไหวเยาวชนอย่างเกรียตา ทุนแบร์ย ที่มีการระดมเยาวชนหยุดเรียนทั่วโลกเพื่อประท้วงในประเด็นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ผู้วิจัยเลือกศึกษาขบวนการ Friday for Future ด้วยเหตุผลนี้

1.5 กรอบแนวคิดเกี่ยวกับบทเรียนและความสำเร็จของขบวนการเคลื่อนไหว

เนื่องจากเป็นโครงการวิจัยเพื่อถอดบทเรียนความสำเร็จของขบวนการเคลื่อนไหวด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระดับโลก เพื่อนำมาปรับใช้กับขบวนการเคลื่อนไหวในประเทศไทย ผู้วิจัยนิยาม "ความสำเร็จ" ของขบวนการเคลื่อนไหวโดยพิจารณาจากผลสะท้อนที่เกิดขึ้นภายนอกขบวนการทางสังคม (external impacts) เป็นหลัก โดยเป็นไปตามองค์ประกอบข้อใดข้อหนึ่งต่อไปนี้ ได้แก่ (ก) การที่ผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองดำเนินการตัดสินใจอย่างหนึ่งอย่างใดตามจุดหมายของขบวนการ (Gamson, 1975) (ข) การที่ผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองตอบสนองโดยการบรรเทาความเดือดร้อน หรือทำให้ชีวิตของผู้เข้าร่วมขบวนการดีขึ้น (Schumaker, 1975; Piven & Cloward, 1977) (ค) เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิง

นโยบาย หรือการสร้างกลไกและกระบวนการใหม่ที่เชื่อมต่อเข้ากับระบบการเมือง (เช่น กระบวนการปรึกษาหารือ เกิดกระบวนการเจรจาต่อรอง เป็นต้น) หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองและสถาบันทางการเมือง (Gurr, 1970; Kitschelt 1986; Kriesi et al., 1995) (ง) การได้รับการยอมรับจากคู่ปรปักษ์ (antagonist) ว่ามีความชอบธรรมและได้รับผลประโยชน์หรือโอกาสใหม่ ๆ ไปพร้อมกัน (Gamson, 1975) และ (จ) การที่ข้อเรียกร้องกลายเป็นประเด็นถกเถียงในพื้นที่สาธารณะและผู้มีอำนาจทางการเมืองหยิบยกขึ้นมาพูดในพื้นที่สาธารณะ (Kriesi et al., 1995)

โครงสร้างโอกาสทางการเมือง (political opportunities) อาจส่งผลต่อความสำเร็จของขบวนการได้ ทั้งนี้ ในโครงการวิจัยนี้ ผู้วิจัยพบทวนกรอบโครงทางทฤษฎีเกี่ยวกับเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยพบว่า ในเบื้องต้นเงื่อนไขเหล่านี้ประกอบด้วย (ก) ปัจจัยทางด้านองค์การ การเคลื่อนไหว อาทิ การที่กลุ่มมีความต้องการหรือจุดมุ่งหมายเดียว การที่สมาชิกเป็นกลุ่มก้อนไม่กระจัดกระจาย ความสมานฉันท์ของกลุ่มสมาชิก การตัดสินใจเชิงยุทธศาสตร์ในการใช้ทรัพยากร การเลือกยุทธวิธีที่เหมาะสม โครงสร้างองค์กรและความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างองค์กรกับยุทธวิธีที่ใช้ ความสัมพันธ์กับองค์กรที่เป็นทางการ เป็นต้น (Gamson, 1975; Piven & Cloward, 1977; Banasak, 1996; McCarthy & McPhail, 1998) ปัจจัยภายในขบวนการเคลื่อนไหวอื่นที่สำคัญยังรวมถึงความคับข้องใจร่วมกันและตระหนักว่าต้องปฏิบัติการร่วมกัน หรือที่เรียกว่าความคับข้องใจเพื่อการระดมพลัง (mobilizing grievance) (Snow & Soule, 2010)

นอกจากนั้น เงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จของขบวนการทางสังคมยังรวมถึง (ข) ปัจจัยทางด้านโครงสร้างโอกาสทางการเมือง เช่น การแตกแยกในหมู่ชนชั้นนำทางการเมือง การเพิ่มขึ้นของระดับการเข้าถึงระบบและพื้นที่การตัดสินใจทางการเมือง การจัดระเบียบทางการเมือง การมีพันธมิตรที่มีอิทธิพล ศักยภาพของรัฐ การปราบปราม (Tarrow, 1998) การทำให้ขบวนการกลายเป็นอาชญากร (della Porta & Reiter, 2011) มุมมองของรัฐ (เช่น ข้อเรียกร้องคุกคามผลประโยชน์ของรัฐหรือไม่ หรือรัฐถือเป็นนโยบายที่สำคัญหรือไม่ เป็นต้น) (Berclaz & Giugni, 2005) การเปลี่ยนผ่านทางสังคมวัฒนธรรมที่ทำให้เกิดการเผชิญหน้าระหว่างกลุ่มทางสังคมต่าง ๆ และเกิดการระดมคน (Kriesi et al., 1995) เงื่อนไขในระบบการเมือง เช่น พรรคการเมือง สมรรถนะของฝ่ายนิติบัญญัติ ความเป็นพหุของสื่อกลางระหว่างกลุ่มผลประโยชน์กับกลไกการบริหาร (Kitschelt, 1986) การกระจายอำนาจให้แก่รัฐบาลท้องถิ่น ความเข้มแข็งของระบบราชการ การแบ่งแยกหน้าที่และคานอำนาจระหว่างฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการ รากฐานทางความคิดของระบบกฎหมาย (della Porta & Diani, 1999) วัฒนธรรมของรัฐในการเผชิญหน้ากับขบวนการทางสังคม (Kriesi et al., 1995) การได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายที่สาม (Jenkins & Perrow, 1977) การปรากฏตัวและศักยภาพของฝ่ายต่อต้านขบวนการทางสังคม (counter-movements) (Zald & Useem, 1983) และปฏิสัมพันธ์ระหว่างขบวนการกับรัฐและฝ่ายตรงข้าม ที่เป็นตัวกำหนดตัวเลือกทางยุทธศาสตร์ของขบวนการ (Goodwin & Jasper, 1999)

โครงสร้างโอกาสทางการเมืองรวมไปถึงปัจจัยในระดับพื้นที่ที่ส่งผลต่อโอกาส (สมชัย ภัทรธนานันท์, 2559) เช่น สถาบันทางนโยบายในระดับท้องถิ่น ความเชื่อ อารมณ์ความรู้สึก พิธีกรรม สัญลักษณ์ และมุมมองทางศีลธรรมในท้องถิ่น เป็นต้น (Einwohner, 1999) การวิเคราะห์โอกาสทางการเมืองในฐานะเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จของขบวนการทางสังคม ควรอยู่บนฐานของการศึกษาว่า ขบวนการรับรู้เกี่ยวกับ "โอกาส" นั้นอย่างไร กล่าวคือรับรู้หรือไม่ หรือรับรู้ไปในทางทิศทางที่แตกต่างออกไปหรือไม่ (Opp, 2009)

มิติทางด้านวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับความสำเร็จของขบวนการทางสังคมเช่นกัน ผู้วิจัยพบว่า มีงานศึกษาจำนวนมากที่ให้ความสำคัญกับมิติทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นเงื่อนไขสำหรับความสำเร็จของขบวนการทางสังคม ทั้งในระดับที่มองมิติทางวัฒนธรรมในเชิงยุทธศาสตร์ เช่น ความสามารถในการระดมทรัพยากร การสนับสนุนผ่านการสร้างกรอบโครง (framing) ทั้งที่เป็นทักษะเกี่ยวกับโลกและชีวิตที่เป็นอยู่ ความชอบธรรม และอารมณ์ความรู้สึก (Snow et al., 1988) หรืออารมณ์ ความรู้สึกที่ช่วยรักษาเครือข่ายเอาไว้ (Goodwin & Jasper, 1999) และในระดับที่ให้ความสำคัญกับการให้ความหมายต่อสิ่งรอบตัวที่ไม่หยุดนิ่งที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน เช่น การสร้างหรือรักษาอัตลักษณ์ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของผู้เข้าร่วมขบวนการ รวมถึงการบ่มเพาะคุณค่า (values) ผ่านฉาก (scenes) เช่น กิจกรรมหรือบทสนทนาในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดตรรกะของการกระทำหรือรูปแบบและแนวโน้มรวมทั้งวิธีคิดที่สั่งการโดยจิตใต้สำนึกของผู้เข้าร่วมขบวนการ (Alexander et al., 2023)

โครงการวิจัยนี้ยังให้ความสำคัญกับประเด็นเกี่ยวกับเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จที่งานศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมโลกให้ความสนใจในระยะหลัง อาทิ (ก) ยุทธศาสตร์ใหม่ ๆ เช่น การแบ่งปันความรู้และการร่วมมือข้ามพรมแดน อารยะขัดขืนและการประท้วงโดยไม่ใช้ความรุนแรง ปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า (direct action) การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์ การสร้างหุ้นส่วนความร่วมมือ วาทศิลป์ การเลือกใช้แนวทางแบบขุตราถถอนโค่น (radicalism) การสร้างให้ผู้คนที่อยู่ห่างไกลสามารถประสบและรับรู้ถึงความทุกข์ยาก (distant suffering) (ข) ความเสี่ยงและความท้าทายใหม่ ๆ เช่น การถูกสอดแนมหรือเซ็นเซอร์ (ค) ความเชื่อมโยงระหว่างขบวนการเคลื่อนไหวกับการเลือกตั้งและนโยบาย (Jobin et al., 2021; Allen, 2013) หรือ (ง) บทบาทของเอ็นจีโอทั้งด้านที่ทำงานร่วมกับรัฐและโครงสร้างการอภิบาลสภาพภูมิอากาศระดับโลกและด้านที่เรียกร้องความเป็นธรรมทางภูมิอากาศซึ่งมุ่งเป้าวิพากษ์ไปที่ระเบียบระหว่างประเทศมากขึ้น (Brunnengraber, 2014) เป็นต้น

บทที่ 2

ขบวนการป่าฝนโลก (The World Rainforest Movement)

2.1 ที่มาและการก่อตั้งขบวนการ

ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าและการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้เป็นปัญหาสำคัญของโลกมากกว่าห้าทศวรรษ เมื่อปี ค.ศ. 1985 ที่ประชุม World Forestry Congress ของ FAO ที่เม็กซิโก ระบุว่าอัตราการตัดไม้ทำลายป่าในเขตร้อนทั่วโลกได้พุ่งสูงถึง 16 ถึง 20 ล้านเฮกตาร์ต่อปี ซึ่งคิดเป็นเกือบสองเท่าของอัตราการสูญเสียที่ประเมินไว้ในปี ค.ศ. 1980 องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ธนาคารโลก โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ สถาบันทรัพยากรโลก และองค์การไม้เขตร้อนระหว่างประเทศ (ITTO) จึงนำเสนอแผนปฏิบัติการป่าไม้เขตร้อน (the Tropical Forestry Action Plan : TFAP) เพื่อมุ่งลดการตัดไม้ทำลายป่าในเขตร้อน โดยเสนอให้ประเทศกำลังพัฒนาจัดทำแผนระดับชาติเกี่ยวกับ "การจัดการป่าไม้ที่ยั่งยืน" กลยุทธ์การลงทุน และรายการกิจกรรมที่จะดำเนินการเพื่อแก้ไขวิกฤตการณ์การตัดไม้ทำลายป่า (IUCN, n.d.) แผนการจัดการป่าไม้ดังกล่าวเป็นที่ถกเถียงว่าเป็นการจัดการป่าไม้แบบแยกส่วน ได้แก่ส่วนหนึ่งเป็นการสงวนป่าไม้เพื่อการอนุรักษ์ และอีกส่วนมุ่งเน้นไปที่การใช้ป่าในเชิงอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมอย่างเข้มข้น ส่งผลให้ชุมชนท้องถิ่นไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรได้ (World Rainforest Movement, 2012)

ในปี ค.ศ. 1986 เกิดการรวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายขบวนการเคลื่อนไหวของนักสิ่งแวดล้อม นักเคลื่อนไหวระดับรากหญ้า และกลุ่ม NGOs ที่ต่อสู้ในประเด็นสิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชนของชนพื้นเมืองในลาตินอเมริกา แอฟริกา และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ไม่เห็นด้วยกับการจัดการป่าไม้ในรูปแบบดังกล่าวขององค์กรนานาชาติระดับโลก และได้รวมตัวกันในการประชุมองค์กรพัฒนาเอกชนในเมืองปิ่นัง ประเทศมาเลเซีย เกิดการจัดตั้งขบวนการเคลื่อนไหวในนามขบวนการป่าฝนเขตร้อนระดับโลก (World Rainforest Movement: WRM) แรงผลักดันส่วนใหญ่ในการจัดตั้งกลุ่มนี้มาจากความจำเป็นที่ต้องพัฒนาวิพากษ์วิจารณ์ร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางแก้ปัญหาวิกฤตการณ์การตัดไม้ทำลายป่าอย่างเป็นทางการจากบนลงล่างของ TFAP ซึ่งไม่รวมภาคประชาสังคม และชนพื้นเมืองและผู้อาศัยในป่าโดยเฉพาะ และท้าทายความเข้าใจผิดเกี่ยวกับสาเหตุของการตัดไม้ทำลายป่า โดยเฉพาะมุมมองที่ว่า การสูญเสียป่าฝนเขตร้อนเกิดจากชุมชนที่พึ่งพาป่ามากกว่าจะเป็นจากบริษัทและรัฐ และชี้ว่า TFAP เป็นความผิดพลาดที่เน้นการจัดการป่าไม้เชิงอุตสาหกรรมในประเทศกำลังพัฒนาโดยไม่คำนึงถึงสิทธิและผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่นอย่างเพียงพอ (Colchester, Apte, Laforge, Mandondo & Pathak, 2003, p. 57) จนในทศวรรษ 1990 TFAP สูญเสียความน่าเชื่อถือเนื่องจากถูกวิพากษ์วิจารณ์มากขึ้นจาก ภาคประชาสังคม กลุ่มชนพื้นเมือง และองค์กรด้านสิ่งแวดล้อม สุดท้ายแผนการจัดการป่าดังกล่าวก็ถูกแทนที่ด้วยแนวทางที่เน้นชุมชนและการอนุรักษ์มากขึ้น (Winterbottom 1990) ส่วน World Rainforest Movement พัฒนากลายเป็นเครือข่ายขบวนการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมในเรื่องป่าไม้ที่โดดเด่นในเวลาต่อมา

ปี ค.ศ. 1989 ขบวนการ WRM นำเสนอปฏิญญาปีนัง (the Penang Declaration) อธิบายถึงสาเหตุเบื้องหลังของวิกฤตป่าไม้ แนวทางแก้ไขปัญหายังมีข้อบกพร่อง รวมถึงภัยคุกคามที่เกิดกับป่าจากการที่แผนการจัดการป่าระดับโลกเน้นไปที่การปลูกไม้ยืนต้นเชิงเดี่ยวเชิงอุตสาหกรรม ในช่วงเวลาดังกล่าว ขบวนการ WRM สนับสนุนการรณรงค์แก่ชาวยุโรปในเกาะบอร์เนียวของมาเลเซีย ที่พยายามรักษาสีเขียวในที่ดินของตน และยังสร้างเครือข่ายระหว่างชนพื้นเมืองที่ต่าง ๆ ซึ่งนำไปสู่การประชุมใหญ่ครั้งที่สามในปีนังในปี ค.ศ. 1992 นำไปสู่การจัดตั้งองค์กรอิสระข้ามทวีปสำหรับชนพื้นเมืองที่เรียกว่า พันมิตรระหว่างประเทศของชนพื้นเมืองและชนเผ่าแห่งป่าเขตร้อน (the International Alliance of Indigenous and Tribal Peoples of the Tropical Forests) (Colchester et al, 2003, p. 57)

หลังจากนั้นตลอดช่วงเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมา ขบวนการ WRM เคลื่อนไหวในรูปแบบการประท้วงนโยบายตามที่ประชุมสำคัญในระดับสากล สนับสนุนขบวนการเคลื่อนไหวของชนพื้นเมืองทั่วโลกเกี่ยวกับสิทธิในทรัพยากร และเผยแพร่ปฏิญญาหลายฉบับที่วิพากษ์วิจารณ์ปัญหาการจัดการป่าที่ละเมิดสิทธิคนพื้นเมือง และผู้ที่พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีพ และยังต่อต้านนโยบายการปลูกไม้ยืนต้นเชิงเดี่ยวเชิงอุตสาหกรรม ที่มักก่อให้เกิดปัญหากับชุมชนท้องถิ่น ในช่วงหลังทศวรรษ 2000 ขบวนการ WRM เรียกร้องให้รัฐบาลยุตินโยบายการปลูกต้นไม้เป็นแหล่งดูดซับคาร์บอนในกลไกการพัฒนาที่สะอาดของพิธีสารเกียวโต ของอนุสัญญาว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (World Rainforest Movement, 2005)

ขบวนการ WRM มีบทบาทในการสนับสนุนเครือข่ายภาคประชาสังคมที่รวมตัวกันด้วยจุดมุ่งหมายหลักเพื่อท้าทายกรอบการทำงานเกี่ยวกับการจัดการป่าไม้ และร่วมกดดันให้มีการปฏิรูปนโยบายป่าไม้ระดับโลก เช่น ในปี ค.ศ. 2002 มีการประชุมด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่เมืองโจฮันเนสเบิร์ก (WSSD) ขบวนการ WRM โน้มน้าวผู้แทนรัฐบาลเกี่ยวกับความจำเป็นที่ชุมชนโลกจะต้องยอมรับการจัดการป่าไม้ตามชุมชนและของชนพื้นเมืองเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการบรรเทาความยากจนและรักษาสีเขียวของโลก เกิดการจัดตั้งคณะทำงานระดับโลกด้านการจัดการป่าไม้โดยชุมชน (Global Caucus on Community-Based Forest Management) ขึ้นโดย ขบวนการ WRM เป็นหนึ่งในคณะกรรมการพร้อมด้วยสมาชิกมากกว่า 200 คนจาก 30 ประเทศ (Colchester et al, 2003, p. 55) ต่อมาในเดือนมกราคม ปี ค.ศ. 2003 ในระหว่างการประชุม World Social Forum ครั้งที่ 3 ที่จัดขึ้นในเมืองปอร์โตอาเลเกร ประเทศบราซิล กลุ่มตัวแทนองค์กรพัฒนาเอกชนในละตินอเมริกาได้จัดตั้งเครือข่ายละตินอเมริกาต่อต้านการปลูกไม้ยืนต้นเชิงเดี่ยว (Latin American Network against Tree Monoculture) โดยแต่งตั้งให้ขบวนการ WRM เป็นเลขานุการเป็นต้น (Commonwealth Forestry Association, n.d.)

กล่าวโดยสรุป ขบวนการ WRM มีลักษณะเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไรที่มีจัดตั้งคณะกรรมการบริหารซึ่งประกอบด้วยสมาชิกองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีความมุ่งมั่นซึ่งมีเป้าหมายเดียวกันกับ ขบวนการ WRM เพื่อรวบรวมแนวคิดและตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ จัดตั้งสำนักงานเลขาธิการที่เดิมตั้งอยู่ในปีนัง ประเทศมาเลเซีย แต่ปัจจุบันตั้งอยู่ในมอนเตวิเดโอ ประเทศอุรุกวัย การเคลื่อนไหวเน้นที่การระดมความคิดเห็นและการเผยแพร่ข้อมูลแก่สาธารณะผ่านจัดทำจดหมายข่าวในภาษาต่าง ๆ ได้แก่ ภาษาฝรั่งเศส สเปน โปรตุเกส และอังกฤษ

และร่วมงานกับเครือข่ายประชาสังคมอื่น ๆ ที่ทำงานในเรื่องการจัดการป่าไม้ ความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งโดยส่วนใหญ่ ขบวนการ WRM มุ่งส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงกรอบงาน มากกว่าที่จะมุ่งเน้นที่ระบบจัดการป่าชุมชนโดยตรง (Colchester et al, 2003, p. 57)

2.2 รากฐานความคิดและข้อเรียกร้อง

2.2.1 นิยามของป่าและแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่า

ขบวนการ WRM คัดค้านคำจำกัดความของ "ป่า" ของ FAO เนื่องจากคำจำกัดความของ FAO อนุญาตให้จัดประเภทการปลูกต้นไม้เชิงเดี่ยวเป็นป่าได้ ขบวนการ WRM กลุ่มสิ่งแวดล้อมและชนพื้นเมืองหลายกลุ่มโต้แย้งว่าคำจำกัดความนี้ละเลยมิติทางสังคม นิเวศวิทยา และวัฒนธรรมของป่า สำหรับขบวนการ WRM ป่าไม่ใช่แค่กลุ่มของต้นไม้ แต่รวมถึงระบบนิเวศที่ซับซ้อน ป่าประกอบด้วยพืช สัตว์ เชื้อรา และจุลินทรีย์สายพันธุ์ต่างๆ ที่ได้ต่อกันในลักษณะเชื่อมโยงกัน และยังเป็นที่อยู่อาศัยของชนพื้นเมืองและชุมชนท้องถิ่นซึ่งมีความผูกพันทางวัฒนธรรม จิตวิญญาณ และเศรษฐกิจอย่างลึกซึ้ง แต่ความหมายของป่าที่กำหนดโดย FAO ละเลยองค์ประกอบพื้นฐานอื่น ๆ ของป่า เช่น พืชและสัตว์ชนิดต่าง ๆ รวมถึงชุมชนพื้นเมืองที่พึ่งพาป่า

เมื่อทบทวนการให้ความหมายของป่าของ FAO ในช่วงเวลาต่าง ๆ จึงพบว่ามีกำหนดคำจำกัดความของป่าไม่มาตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1948 และเมื่อสังเกตว่าคำจำกัดความดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อย ๆ (ดูตารางสรุป) อย่างไรก็ตาม หลังปี ค.ศ. 1980 คำจำกัดความโดย FAO ที่ใช้กันอย่างแพร่หลายให้ความหมายของป่าได้แก่ ที่ดินที่มีความกว้างอย่างน้อย 0.5 เฮกตาร์ โดยมีต้นไม้ที่มีความสูงอย่างน้อย 5 เมตรและมีเรือนยอดปกคลุมอย่างน้อย 10% ซึ่งเป็นความหมายที่ยึดโยงกับจำนวนต้นไม้และความสูงของเรือนยอดเป็นหลัก ซึ่งเป็นประเด็นที่ถกเถียงกันมายาวนานโดยเฉพาะจากกลุ่มนักเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมและสิทธิของชนพื้นเมือง และขบวนการ WRM เป็นหนึ่งในภาคประชาสังคมที่ประท้วงฐานคิดในเรื่องป่ามาโดยตลอด โดยเน้นย้ำถึงสิทธิของชนพื้นเมืองและความสำคัญทางวัฒนธรรมของป่า ในขณะที่คำจำกัดความของ FAO ไม่ได้คำนึงถึงแง่มุมทางสังคมหรือวัฒนธรรม ขบวนการ WRM ตั้งคำถามถึงความหมายของป่าว่าเพราะเหตุใดจึงมุ่งเน้นไปที่ต้นไม้เท่านั้น และไม่เน้นที่สิ่งมีชีวิตและสิ่งมีชีวิตอื่นๆ เช่น พืช แมลง สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์เลื้อยคลาน และนก รวมถึงคนซึ่งก็เป็นส่วนหนึ่งของป่าด้วย ประการที่สอง คำจำกัดความนี้ นอกจากจะจำกัดอยู่แค่การมีต้นไม้แล้ว ยังระบุความสูงและความหนาแน่นของต้นไม้ รวมถึงขนาดของพื้นที่ที่ต้นไม้ปกคลุมเพื่อให้ถือว่าเป็นป่าด้วย จากคำจำกัดความนี้ทำให้ ป่าในแองโกลโก อินโดนีเซีย มาเลเซีย และประเทศเขตร้อนอื่น ๆ ซึ่งมีความหลากหลายและความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งมีชีวิตและสายพันธุ์ต่าง ๆ มากมายจัดเป็นป่าอย่างชัดเจน ขณะเดียวกัน ก็ยังทำให้พื้นที่ปลูกป่าเชิงเดี่ยวหลายล้านเฮกตาร์ เช่น สวนยูคาลิปตัส ต้นสน และต้นไม้ชนิดอื่นๆ ซึ่งกำลังขยายตัวในประเทศเหล่านี้และประเทศอื่น ๆ ในซีกโลกใต้กลายเป็นป่าไปด้วย ทั้งที่การก่อเกิดของป่าพืชเชิงเดี่ยวมาจากการขับไล่ชุมชนพื้นเมืองและชาวนาให้ต้องออกจากที่ดินของตน และก่อให้เกิดผลกระทบร้ายแรงต่อสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ (World Forest Movement, 2011)

เอกสารของขบวนการ WRM ปี ค.ศ. 1996 ให้คำจำกัดความของป่าว่า “ระบบที่ซับซ้อนและสามารถฟื้นฟูตัวเองได้ ครอบคลุมถึงดิน น้ำ สภาพอากาศย่อย พลังงาน และพืชและสัตว์หลากหลายชนิดในความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน” (World Rainforest Movement, 2022, p. 7) ชนพื้นเมืองไม่ได้มองว่าป่าไม่ใช่เป็น “สิ่งของ (thing)” ที่ไม่ได้มีมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งในนั้น หรือเป็นสิ่งที่ไม่มีมนุษย์ประกอบอยู่ซึ่งการให้ความหมายของ FAO มีการเปลี่ยนแปลงมาเรื่อย ๆ และในปัจจุบันเน้นไปที่ปริมาณของต้นไม้ในเชิงวิทยาศาสตร์ โดยความหมายปัจจุบันของป่าที่กำหนดโดย FAO (2023) ได้แก่ “พื้นที่มากกว่า 0.5 เฮกตาร์ โดยมีต้นไม้สูงกว่า 5 เมตรและเรือนยอดปกคลุมมากกว่า 10 เปอร์เซ็นต์ หรือมีต้นไม้ที่สามารถเติบโตถึง 5 เมตรได้ในพื้นที่ดังกล่าว ไม่รวมถึงพื้นที่ที่ใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรหรือในเขตเมืองเป็นหลัก แต่นิยามนี้รวมถึงพื้นที่ที่เป็นถนนในป่า แนวกันไฟ และพื้นที่เปิดโล่งขนาดเล็กอื่น ๆ ป่าในอุทยานแห่งชาติ เขตอนุรักษ์ธรรมชาติ และพื้นที่คุ้มครองอื่น ๆ เช่น พื้นที่ที่มีความประโยชน์เฉพาะด้านสิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม หรือจิตวิญญาณ แนวกันลม เขตกันลม และทางเดินของต้นไม้ที่มีพื้นที่มากกว่า 0.5 เฮกตาร์และความกว้างมากกว่า 20 เมตร พื้นที่ป่าชายเลน ไม้ยาง สวนโอ๊ค สวนต้นคริสต์มาส ป่าไผ่ ต้นปาล์ม ที่ตรงตามเกณฑ์การใช้ที่ดิน รวมถึงความสูงของต้นไม้ แต่ในความหมายนี้ไม่นับรวมระบบสวนที่เป็นผลผลิตทางการเกษตร เช่น สวนผลไม้ สวนปาล์มน้ำมัน สวนมะกอก และระบบวนเกษตรที่เป็นการปลูกพืชผลใต้ต้นไม้ แต่อาจมีระบบวนเกษตรบางระบบที่นับรวมได้ เช่น ระบบตองยา (Taungya system)¹”

ขบวนการ WRM และองค์กรภาคประชาสังคมประท้วงนิยามป่าไม้ของ FAO โดยการออกเอกสารเผยแพร่ความรู้ วิพากษ์วิจารณ์ ส่งจดหมายทักท้วง และยังมีการประท้วงบนท้องถนน ในเดือนกันยายน ปี ค.ศ. 2012 ในระหว่างการประชุมใหญ่ว่าด้วยป่าไม้โลกครั้งที่ 14 ประชาชนหลายพันคนออกมาเดินขบวนบนท้องถนนในเมืองเดอร์บัน ประเทศแอฟริกาใต้ เพื่อประท้วงวิธีการที่ FAO ยืนยันให้กำหนดความหมายของป่าเป็นเพียงการมีอยู่ของ “กลุ่มต้นไม้” โดยละเลยองค์ประกอบพื้นฐานอื่น ๆ เช่น พืช สัตว์ และชุมชนที่พึ่งพาป่า มีผู้คนถือป้ายพร้อมข้อความว่า “สวนป่าไม่ใช่ป่า!” และจบลงที่หน้าสถานที่จัดการประชุมป่าไม้โลก แต่ FAO ก็ไม่ได้เปลี่ยนคำจำกัดความดังกล่าว (World Rainforest Movement, 2015)

สาเหตุที่ FAO ใช้คำจำกัดความ “ป่า” ในความหมายดังกล่าวเพราะเป็นคำที่กว้าง ครอบคลุมพันธุ์ไม้เกือบทุกประเภท และยังรวมถึงพื้นที่ที่ไม่มีต้นไม้ปกคลุมในปัจจุบัน (หากคาดว่าต้นไม้ที่ปกคลุมอยู่นั้นจะฟื้นตัวได้ในอนาคต) สิ่งนี้ทำให้สามารถนำความหมายนี้ไปใช้ได้จริงในพื้นที่ที่มีป่าทุกแห่ง อย่างไรก็ตาม เป็นเรื่องท้าทายอย่างมากที่ประเทศต่าง ๆ จะสามารถสร้างแผนที่และสถิติพื้นที่ป่าที่สอดคล้องกับ FAO-Forest

¹ ตองยาเป็นระบบหนึ่งของวนเกษตรและสามารถกล่าวได้ว่าเป็นต้นกำเนิดของระบบวนเกษตร ภาษาเมียนมามีคำว่า “Taung” หมายถึง ภูเขา ส่วนคำว่า “ya” หมายถึง ไร่ รวมสองคำเข้าด้วยกันหมายถึงไร่บนดอย หรือกิจกรรมบนพื้นที่สูง เป็นแนวความคิดของ Sir Dietrich Brandis ตั้งแต่อยู่ที่อังกฤษปกครองเมียนมาในฐานะอาณานิคม ที่ให้ชาวไร่ที่ไม่มีที่ทำกิน ปลูกพืช ต่าง ๆ ในสวนสัก เมื่อต้นสักโตขึ้น ก็ให้ย้ายไปทำไร่ในที่ใหม่ ต้นสักก็จะตกเป็นของรัฐ หรือกรณีที่ชาวไร่ไม่มีที่ทำกิน ก็มีการเชิญชวนให้มาปลูกพืชในสวนสักและช่วยดายหญ้า หากต้นสักรอดตายก็จะได้อำนาจตอบแทนในการดูแลรักษา (ปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี, 2558)

อย่างเคร่งครัดได้ (Johnson, Umemiya, Magcale-Macandog, Estoque, Hayashi, Tadono, 2023, p. 2) แต่สำหรับขบวนการภาคประชาสังคมรวมถึงขบวนการ WRM พวกเขาวิพากษ์ว่า คำจำกัดความของป่าเกิดขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1948 และเปลี่ยนมาเรื่อย ๆ และในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ คำจำกัดความดังกล่าวไม่ได้จำกัดขอบเขตภายในรัฐชาติอีกต่อไป คำจำกัดความของ FAO ถือเป็นจุดอ้างอิงหลักในการกำหนดว่าป่าคืออะไรภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของสหประชาชาติ (UNFCCC) คำจำกัดความที่จำกัดเฉพาะป่าที่มีต้นไม้ปกคลุมของ FAO ได้ส่งเสริมมุมมองที่ว่าป่าคือพื้นที่ดินที่มีแต่ต้นไม้ และสำหรับ UNFCCC ต้นไม้ในป่ามีความสำคัญเนื่องจากมีความสามารถในการกักเก็บคาร์บอน แต่ไม่ใช้ชุมชนที่พึ่งพาอาศัยป่า ทำให้ชุมชนเหล่านี้ทั่วโลกได้รับผลกระทบเชิงลบมากที่สุดจากข้อจำกัดการใช้ทรัพยากรป่าเพื่อรักษาพื้นที่ป่าไม้อย่างได้โครงการตลาดคาร์บอน และยังเปิดโอกาสในการทำเงินสำหรับอุตสาหกรรมปลูกไม้ เพื่อ “ดูดซับคาร์บอน” และยังคงเป็นคำนิยามที่องค์การระหว่างประเทศอ้างอิงในนโยบายกฎหมาย การให้ทุนช่วยเหลือเกี่ยวกับป่าซึ่งโครงการส่วนมากส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในป่าด้วย (World Rainforest Movement, 2016)

เอกสารของ ขบวนการ WRM (World Forest Movement, 2024, p. 9-10) กล่าวว่า ชนพื้นเมืองในโลกนี้หลายกลุ่มมีแนวคิดเกี่ยวกับป่าที่ไม่ใช่เพียงการปกคลุมของต้นไม้ ความหลากหลายทางชีวภาพ หรือเป็นพื้นที่กักเก็บคาร์บอน แต่ป่าเป็นช่วงเวลาหนึ่งในวงจรการเปลี่ยนแปลงของผืนดิน จากทุ่งนาไปยังที่รกร้างกลายเป็นป่าแล้วหมุนไปเป็นทุ่งนาอีกครั้ง ผืนดินบางประเภท เช่น สุสานอาจเป็นป่าฝั่งศพ ในแง่ของการใช้ประโยชน์ในชุมชนหรือทางการเมืองมากกว่าที่จะเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดโดยความหมายเชิงชีววิทยาในโลกตะวันตก (เช่นที่ป่าถูกกำหนดในภาษาอังกฤษโบราณว่าหมายถึงแหล่งล่าสัตว์ สำหรับส่งให้ชนชั้นสูงล่าสัตว์ ไม่ว่าจะเป็นมีต้นไม้หรือไม่ก็ตาม) ดังนั้น แทนที่ผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมจะตั้งคำถามว่า "ที่ดินตรงนี้เป็นป่าหรือไม่" อาจต้องถามด้วยว่า "เมื่อไรที่เป็นป่า (When)" หรือการถามว่าจะอนุรักษ์ป่าได้อย่างไร อาจต้องถามว่าชุมชนจะมีส่วนต่อสู้อุปถัมภ์แนวทางในการให้ความหมายป่าไม้มของตนเองรวมถึงวิถีชีวิตและการยังชีพได้อย่างไร

เมื่อป่าถูกนิยามป่าว่าหมายถึงกลุ่มต้นไม้ วิฤตการณ์ป่าไม้จึงกลายเป็นวิฤตการณ์ของต้นไม้ ใครก็ตามหรือสิ่งใดก็ตามที่ทำลายต้นไม้ก็ควรจะมีผลเหมือนกัน ดังนั้น ไม่ว่าบริษัทที่เอาไม้มาผลิตกระดาษ หรือบริษัทธุรกิจการเกษตรที่ถางป่าเพื่อทำสวนเกษตรขนาดใหญ่ก็ควรจะถูกดำเนินคดีพอ ๆ กับชาวนาที่ถางป่าเพื่อทำไร่ไถนา หรือแม้แต่จุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรคเปลือกไม้ก็ควรมีสถานะเท่ากัน แต่ในเมื่อผู้เชี่ยวชาญด้านป่าไม้เป็นผู้มีสิทธิ์ตัดสินว่าต้นไม้ทั่วโลกหมายถึงอะไร รวมไปถึงแนวคิดกระแสหลักอื่น ๆ ได้แก่ ป่า ทรัพยากร ระบบนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพ แต่ความหมายที่ถูกกำหนดโดยคนรากหญ้า คนในภาคชนบทไม่มีสิทธิ์มีส่วนร่วม ดังนั้น สิ่งที่ ขบวนการ WRM เรียกร้องคือการให้ FAO ทบทวนนิยามป่าโดยรับฟังและรับประกันการมีส่วนร่วมของคนพึ่งพาป่าและคนกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งเป็นขั้นตอนพื้นฐานที่สำคัญในการต่อสู้เพื่อการอนุรักษ์ป่า

2.2.2 การรวมสวนป่าขนาดใหญ่ที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยวว่าเป็นประเภทหนึ่งของป่าปลูก

นอกเหนือจากนิยาม “ป่า” ที่หมายถึงพื้นที่ที่มีต้นไม้ปกคลุมตามอัตราที่ FAO กำหนดแล้ว FAO ยังกำหนดชนิดของป่าออกเป็น ป่าธรรมชาติ (natural forest) ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติรวมถึงป่าที่ไม่สามารถแยกแยะได้ว่าเป็นป่าปลูกหรือป่าที่ฟื้นฟูตามธรรมชาติ ป่าดั้งเดิมที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ (primary forest) เป็นพันธุ์ไม้พื้นเมืองซึ่งไม่มีสิ่งบ่งชี้ให้เห็นชัดเจนถึงกิจกรรมของมนุษย์และกระบวนการทางนิเวศวิทยา เป็นป่าที่ไม่ได้รับการรบกวนอย่างมีนัยสำคัญ และป่าปลูก (planted forest) ที่เกิดจากการหว่านและปลูกเป็นหลัก ป่าปลูกในที่นี้รวมถึงป่าในลักษณะสวนเกษตร (plantation forest) ที่มีการจัดการอย่างเข้มข้นเป็นต้นไม้หนึ่งหรือสองชนิด ปลูกในระยะห่างสม่ำเสมอรวมป่าปลูกแบบผลัดเปลี่ยนระยะสั้นสำหรับไม้ เส้นใย และพลังงาน (FAO, 2025, pp. 10-11) ตามความหมายดังกล่าวทำให้สวนเกษตรขนาดใหญ่ที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น ยูคาลิปตัสหรือยางพาราสามารถนับรวมว่าเป็นสิ่งที่เรียกว่า “ป่า” ได้ ทั้งที่เป็นสวนเกษตรเชิงอุตสาหกรรม เป็นพื้นที่ที่ใช้สารเคมี มักทำลายทรัพยากรดินและน้ำ และในหลายกรณียังเกิดขึ้นเพราะรัฐและภาคอุตสาหกรรมตัดไม้ทำลายป่าแล้วปลูกพืชดังกล่าวขึ้นทดแทน บางครั้งมีการพรางสิทธิในที่ดินของชาวนาและชนพื้นเมืองในซีกโลกใต้ ขบวนการ WRM ปฏิเสธคำจำกัดความนี้โดยยืนยันว่าป่าเป็นระบบนิเวศที่มีชีวิตและความหลากหลายทางชีวภาพที่หล่อเลี้ยงชุมชนท้องถิ่น ชนพื้นเมือง และสายพันธุ์ต่างๆ มากมายไม่สามารถแทนที่ด้วยการปลูกพืชเชิงเดี่ยว หรือฟาร์มต้นไม้ซึ่งขาดความหลากหลายทางชีวภาพ ป่ามีความสำคัญทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศ ไม่ได้มีค่าเพียงมูลค่าทางเศรษฐกิจเท่านั้น (World Rainforest Movement, 2016)

World Rainforest Movement เรียกร้องในเรื่องความหมายของป่าที่ไม่ควรจะรวมสวนป่าที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาโดยตลอด ข้อความส่วนหนึ่งของจดหมายเรียกร้องต่อ UNFCCC และ the Subsidiary Body for Scientific and Technological Advice (SBSTA) เมื่อปี 2011 มีใจความว่า การปลูกพืชเชิงเดี่ยวไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เรียกว่าป่านอกจากว่ามีส่วนประกอบเป็นต้นไม้เหมือนกันเท่านั้น แต่ป่าเป็นที่ ๆ ให้คุณค่าทางโภชนาการ น้ำ ยารักษาโรค จิตวิญญาณ และประโยชน์อื่น ๆ มากมายแก่คนในป่า คนพื้นเมืองจึงเรียกสวนป่าเชิงเดี่ยวเชิงอุตสาหกรรมว่า “ทะเลทรายสีเขียว” เนื่องจากไม่มีสิ่งมีชีวิตใดที่เหมือนป่าของพวกเขา การที่ FAO กำหนดให้สวนป่าเชิงเดี่ยวเชิงอุตสาหกรรมเป็นป่า ทำให้เกิดผลกระทบร้ายแรงต่อชุมชน แต่เอื้อประโยชน์ต่อภาค อุตสาหกรรม การปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่ออุตสาหกรรม เช่น ต้นยูคาลิปตัส ต้นสน ปาล์มน้ำมัน และยางพารา ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบมากมาย ก่อให้เกิดปัญหาการขับไล่ผู้คนออกจากที่ดินทั้งทางตรงและทางอ้อม ปัญหาคุณภาพของทรัพยากรน้ำ และยังมีการใช้ยาฆ่าแมลงที่ส่งผลกระทบต่อดิน ความหลากหลายทางชีวภาพ และแรงงาน กิจกรรมทางการเกษตรประเภทนี้ สร้างงานน้อยกว่าการผลิตทางการเกษตรขนาดเล็กถึง 10 ถึง 15 เท่า และงานส่วนใหญ่เป็นงานอันตรายและจ่ายค่าจ้างค่อนข้างต่ำ ผู้หญิงได้รับผลกระทบมากที่สุดจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเชิงอุตสาหกรรม (World Rainforest Movement, 2011)

นอกจากนี้ ยังมีข้อสังเกตว่าการขยายตัวของการปลูกพืชเชิงเดี่ยวยังคงเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญทั้งทางตรงและทางอ้อมของการทำลายป่า ซึ่งไม่ได้ช่วยบรรเทาภาวะโลกร้อนได้ในระยะยาว เพราะในทุก ๆ ปี

จะมีการปลูกพืชเชิงเดี่ยวบางชนิดเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ เช่น ปลูกต้นอะเคเซียเพื่อเป็นวัตถุดิบในการผลิตกระดาษและเยื่อกระดาษ ปลูกข้าววมลเพื่อผลิตไฟฟ้าและความร้อน ทำให้ป่าไม้ถูกทำลาย แต่พืชที่ปลูกเรียงเป็นแถว ๆ เหล่านี้ FAO กลับยอมรับว่าเป็นป่า การรวมสวนป่าในลักษณะดังกล่าวว่าเป็นพื้นที่ป่า อาจทำให้ในบางประเทศมีการรายงานการตัดไม้ทำลายป่าต่ำกว่าความเป็นจริง รัฐบาลและบริษัทต่างๆ สามารถอ้างได้ว่าพื้นที่ป่าไม้กำลังเพิ่มขึ้นทั้งที่ป่าธรรมชาติกำลังถูกแทนที่ด้วยการปลูกพืชเชิงเดี่ยว (Jones, 2017)

2.2.3 การต่อต้านการการค้าคาร์บอนจากพื้นที่ป่าและการฟอกเขียว

นับแต่ปี ค.ศ. 2005 เป็นต้นมา โครงการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกอันเนื่องจากการทำลายป่าและความเสื่อมโทรมของป่า (Reducing Emission from Deforestation and Forest Degradation: REDD และ REDD+) เป็นกลไกนโยบายป่าไม้ระหว่างประเทศที่มีอิทธิพลไปทั่วโลก เนื่องจากกลไกดังกล่าวใช้ความหมายของป่าตามที่ FAO กำหนดให้สวนปลูกพืชเชิงเดี่ยวของพันธุ์ไม้ที่เติบโตเร็ว เช่น ยูคาลิปตัส สน ยาง หรืออะคาเซียว่า "ป่า" และด้วยคำจำกัดความของป่านั้นกำหนดโดยจำนวน ความสูง และเรือนยอดของต้นไม้ในพื้นที่เท่านั้น ทำให้การขยายพื้นที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยวเชิงอุตสาหกรรมมีสิทธิ์ได้รับเงินทุนสนับสนุนสำหรับการ "ปลูกป่าทดแทน" และ "ฟื้นฟูป่า" ตามข้อตกลงปารีส

ขบวนการ WRM เคลื่อนไหวต่อต้านและวิพากษ์วิจารณ์โครงการ REDD/REDD+ มาโดยตลอด เช่น ใน บทความเรื่อง Tree plantations for carbon markets กล่าวถึง ความเชื่อมโยงระหว่างการปลูกต้นไม้ยืนต้นที่เป็นพืชเชิงเดี่ยวในลักษณะสวนป่าในประเทศซีกโลกใต้ เพื่อจะนำมาเป็นเครื่องมือการชดเชยการปล่อยคาร์บอนของบริษัทอุตสาหกรรมในซีกโลกเหนือซึ่งมีการริเริ่มขึ้นตั้งแต่กลางทศวรรษ 1990 และส่งผลกระทบต่อชุมชนชนพื้นเมือง เช่น ใน เอกวาดอร์ โครงการ FACE-Profafor ทำข้อตกลงกับชุมชนหลายสิบแห่งในเทือกเขาแอนดิสของเอกวาดอร์เพื่อปลูกสวนป่าต้นสน โรงไฟฟ้าเทอร์โมอิเล็กทริกในเนเธอร์แลนด์เป็นผู้สนับสนุนทุนดังกล่าวเพื่อชดเชยการปล่อยมลพิษ แต่การปลูกป่าส่งผลให้ชุมชนดั้งเดิมสูญเสียสิทธิในการใช้ที่ดินของตนเอง แหล่งน้ำแห้งแล้ง ถูกบังคับให้เช่าที่ดินที่เคยใช้สอยมาก่อนเพื่อเลี้ยงสัตว์ (World Rainforest Movement, 2024)

อีกโครงการที่คล้ายกันเกิดขึ้นในยูกันดา มีการจัดตั้งสวนยูคาลิปตัสที่สนับสนุนโดยบริษัทผลิตเหล็กที่ตั้งอยู่ในฝรั่งเศส ซึ่งนำไปสู่การละเมิด ชาวบ้านในพื้นที่ถูกทุบตี ถูกยิง และปิดกั้นไม่ให้เข้าไปในที่ดินของตนเอง สัตว์ต่าง ๆ ถูกยึดโดยเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าติดอาวุธที่ต้องการปกป้อง "ต้นไม้สำหรับชดเชยการปล่อยก๊าซคาร์บอน" เช่น โครงการ Mount Elgon REDD+ ในยูกันดา ซึ่งนำโดยบริษัทสัญชาติเนเธอร์แลนด์ FACE Foundation รัฐบาลยูกันดาได้รับการสนับสนุนจากธนาคารโลกให้กำหนดพื้นที่ดังกล่าวให้เป็นอุทยานแห่งชาติ ทำให้มีการบังคับให้ชาวเบเนตซึ่งเป็นชนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในป่าหลายชั่วอายุคนต้องอพยพ การขับไล่เป็นไปอย่างโหดร้ายและรุนแรง ทำลายบ้านเรือนและแหล่งทำกินภายใต้ข้ออ้างการอนุรักษ์ป่า หรือแม้แต่โครงการในแอฟริกา ที่ ขบวนการ WRM กล่าวว่าเป็นการ "ติดฉลากผิดโดยเจตนา" กล่าวคือ สวนป่าเป็นป่าที่ช่วยให้ภาคอุตสาหกรรมสวนป่าสามารถดึงเงินจากกองทุนเพื่อสภาพอากาศ เช่น "โครงการฟื้นฟูป่าแอฟริกา"

(AFR100) ซึ่งเปิดตัวในการประชุมสภาพอากาศของสหประชาชาติในปี 2015 โดยมีเป้าหมายเพื่อครอบคลุมพื้นที่ 100 ล้านเฮกตาร์ ซึ่งรัฐบาลแอฟริกาที่เข้าร่วมถือว่าเป็นพื้นที่ "ป่าเสื่อมโทรม" ธนาคารโลกจะจัดสรรเงิน 1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐสำหรับโครงการนี้โดยอาศัยคำจำกัดความของ FAO เกี่ยวกับป่าไม้ในการกำหนดสิทธิ์ในการรับเงินทุนที่สนับสนุนโดย Green Resources ซึ่งมีสำนักงานอยู่ในประเทศนอร์เวย์และเป็นบริษัทปลูกต้นไม้ที่ "ก่อให้เกิดความขัดแย้งมากที่สุด" แห่งหนึ่งในแอฟริกา (World Rainforest Movement, 2014)

ในหนังสือครบรอบ 15 ปีของโครงการ REDD ที่จัดพิมพ์ขึ้นในปี 2022 ชื่อว่า 15 Years of REDD A Mechanism Rotten at the Core วิพากษ์วิจารณ์ว่า REDD เป็นกองทุนของประเทศพัฒนาแล้วที่จ่ายเงินเป็นหลักประกันให้ตนเองสามารถปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์สู่ชั้นบรรยากาศได้ต่อไป แลกกับการรักษาป่าของประเทศกำลังพัฒนาที่จะต้องทำตนเองให้มีคุณสมบัติในการรับเงินทุนโครงการ REDD ได้แก่ การบังคับไม่ให้ชาวนาชนพื้นเมืองถากถางป่าทำไร่หมุนเวียนเพราะถือว่าการทำลายป่า และปัญหานี้จะสามารถแก้ไขด้วยโครงการ REDD เท่านั้น ทั้งที่จริงแล้วในหลายประเทศ ป่าของชนพื้นเมืองต่างหากที่ถูกบุกรุก และเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องปกป้องดินแดนของชนพื้นเมือง (World Rainforest Movement, 2022, p. 14) นอกจากนี้ บทความของ Lohmann (2022) ในหนังสือเล่มเดียวกัน ยังกล่าวถึงลักษณะความเป็นลัทธิอาณานิคมของโครงการ REDD ที่มีชนชั้นบนสุดเป็นผู้จ่ายเงินในการรักษาป่า ชนชั้นที่สองที่ถูกตราหน้าว่าทำลายป่า และไม่มีความรู้ และชนชั้นที่สามเป็นชนชั้นที่สมานานแนวคิด REDD และยอมรับเงินจากชนชั้นบนสุด ทำให้ชนชั้นที่สอง ที่ไม่ว่าจะมีภูมิปัญญาในการใช้ป่าอย่างไรก็ตามไม่เคยถูกนับว่าดีพอและต้องถูกนำมาวางแผนตรวจวัด จัดความคิดใหม่ เพื่อให้สามารถตีมูลค่าการปล่อยก๊าซคาร์บอนให้กับชนชั้นบนสุดได้ (Lohmann, 2022, pp. 29-30)

ขบวนการ WRM ยังคงเดินหน้าต่อต้านกลไกตลาดคาร์บอนที่ไม่ได้ช่วยรักษาป่าอย่างแท้จริง แต่กลับทำให้ภาพลักษณ์ของบริษัทต่าง ๆ ที่ควรรับผิดชอบต่อการปล่อยมลพิษในระดับมหาลกลับมามีค่านิยมขึ้น นอกจากนี้ ยังส่งเสริมแนวคิดที่ว่าป่าเป็นแหล่งดูดซับคาร์บอน โดยลดวงจรและหน้าที่ที่ซับซ้อนของป่าให้เหลือเพียงการกักเก็บคาร์บอนเท่านั้น รวมถึงเบี่ยงเบนความสนใจจากสาเหตุที่แท้จริงของการทำลายป่า และขัดขวางการดำเนินนโยบายและการดำเนินการที่เหมาะสมกว่าเพื่อหยุดยั้งการทำลายป่า การปลูกต้นไม้เข้ามาแทนที่พื้นที่ที่ชาวบ้านใช้อยู่นอกจากส่งผลกระทบต่อชุมชนแล้วยังส่งผลกระทบต่อปกป้องสภาพภูมิอากาศอีกด้วย ป่าที่มีคาร์บอนสูงอาจถูกทำลายและถูกแทนที่ด้วยการปลูกต้นไม้เชิงเดี่ยว โดยประเทศต่าง ๆ อ้างว่าตามคำจำกัดความป่าของ FAO (World Rainforest Movement, 2014)

2.3 ยุทธศาสตร์ของ WRM

ขบวนการ WRM มียุทธศาสตร์ที่หลากหลาย บางยุทธศาสตร์แพร่หลายในหมู่ขบวนการทางสังคมทั่วไป เช่น การเชื่อมประสานระหว่างขบวนการที่ต่อสู้ในหลายประเด็นซึ่งมีความเชื่อมโยงกัน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ยุทธศาสตร์ที่ถือเป็นยุทธศาสตร์หลักของ WRM และสามารถเป็นตัวแบบให้กับขบวนการอื่น ๆ ทั่วโลก คือ การระดมในระดับจุลภาค (micro-mobilization) นั่นก็คือการที่ขบวนการเลือกที่จะลงพื้นที่ไปมี

ปฏิสัมพันธ์กับองค์กรของชาวบ้านในท้องถิ่น เพื่อที่จะได้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของชาวบ้านเหล่านั้นได้อย่างทั่วถึง

2.3.1 ยุทธศาสตร์การระดมในระดับจุลภาค (micro-mobilization)

ยุทธศาสตร์นี้คล้ายคลึงกับที่ McAdam et al. (1996) เรียกว่า การระดมในระดับจุลภาค (micro-mobilization)² นั่นก็คือ การจัดตั้งขบวนการโดยใช้กลุ่มปฐมนิเทศที่มีอยู่แล้วในชุมชน (เช่น กลุ่มเครือญาติ กลุ่มเพื่อนร่วมงาน กลุ่มอาสาสมัคร หรือสถาบันต่าง ๆ ในชุมชน เป็นต้น) มาเป็นฐาน และดังนั้น ปฏิสัมพันธ์ภายในขบวนการจะมีความเป็นส่วนบุคคลสูง (highly personalised) (Wollenberg, et al., 2006, p. 267) ยุทธศาสตร์การระดมในระดับจุลภาคถูกแปลงไปสู่การปฏิบัติในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่

1) สนับสนุนการเคลื่อนไหวและการสร้างยุทธศาสตร์ในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

ขบวนการ WRM ขับเคลื่อนการระดมในระดับจุลภาค โดยเข้าไปสนับสนุนการเคลื่อนไหวที่มีอยู่แล้วในระดับท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น WRM ประเทศบราซิล (WRM - Brazil) ได้สนับสนุนกลุ่มรวมตัวเคลื่อนไหวภายใต้ชื่อ "the Alert against the Green Desert" ในการจัดชุมนุมพบปะ (meetings) ระหว่างชุมชนต่าง ๆ จากต่างพื้นที่ที่ล้วนได้รับผลกระทบจากการที่รัฐบาลบราซิลส่งเสริมให้บริษัทเอกชนขยายพื้นที่ทำสวนยูคาลิปตัส (ตัวอย่างผลกระทบเช่น บริษัทไปจำกัดสิทธิของชาวบ้านในการใช้พื้นที่ รื้อถอนพืชผล ยึดและทำลายอุปกรณ์เครื่องใช้รวมถึงทำลายบ้านของชาวบ้าน ช่มชู้และจับกุมชาวบ้าน เป็นต้น) การจัดชุมนุมพบปะมีเป้าหมายเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ถกเถียงและกำหนดสิ่งที่ควรลงมือทำก่อนหลัง ออกแบบแผนการ และระดมการเคลื่อนไหวในระดับท้องถิ่น (Wollenberg, et al., 2006, p. 267)

โดย WRM - Brazil ได้ให้การสนับสนุนในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ (ก) การจัดรณรงค์ในระดับนานาชาติให้ร่วมกันส่งจดหมาย (letter campaigns) ถึงรัฐบาลบราซิลเพื่อประท้วงนโยบายของรัฐบาล ยับยั้งรัฐบาลไม่ให้ออกใบรับรองให้กับบริษัท และร้องขอให้รัฐจัดสรรที่ดินให้กับแรงงานไร้ที่ดินกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ นอกจากจดหมายถึงรัฐบาลบราซิล WRM - Brazil ยังได้รณรงค์ให้ร่วมกันส่งจดหมายถึงคณะกรรมการบริหารกลไกการพัฒนาที่สะอาด (CDM) ภายใต้พิธีสารเกียวโต เนื่องจากบริษัทมีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับคณะกรรมการดังกล่าว นอกจากนั้น ยังรณรงค์ให้ส่งจดหมายถึงธนาคารเพื่อการลงทุนของยุโรป (European Investment Bank) ในฐานะที่เป็นผู้ปล่อยกู้ให้กับโครงการสร้างโรงงานผลิตกระดาษที่เกี่ยวข้อง (ข) การแบ่งปันข้อมูล (information sharing) ตัวแทนของ WRM - Brazil ได้แบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวต่อต้านนโยบายส่งเสริมการปลูกต้นไม้เชิงเดี่ยวในประเทศอื่น ๆ (ค) การดึงดูดความสนใจจากสื่อ (media attention) โดย WRM - Brazil ได้เชิญนักข่าวกลุ่มใหญ่จากประเทศฟินแลนด์มาร่วมในเวทีที่ "the Alert against the Green Desert" จัดขึ้น เพื่อที่สื่อจะได้นำปัญหาไปเผยแพร่ต่อสาธารณชน โดยสาเหตุที่เลือกนักข่าวจากประเทศฟินแลนด์ ก็เนื่องจากบริษัทจากฟินแลนด์เป็นผู้มาลงทุนรายหลักในกิจการโรงงานกระดาษในบราซิล นอกจากนั้น WRM - Brazil ยังได้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางนำเสนอปัญหาความไม่เป็นธรรมที่ชุมชนท้องถิ่นใน

² การระดมในระดับจุลภาค (micro-mobilization) เป็นการสรรหาและจูงใจให้คนเข้าร่วมขบวนการ โดยใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัว เครือข่ายทางสังคม เช่น เช่น องค์กรนักศึกษา กลุ่มคนไปโบสถ์ร่วมกัน กลุ่มในย่านที่) และการรวมกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีอยู่ในระดับท้องถิ่น (เครือข่ายเพื่อน ครอบครัว เพื่อนร่วมงาน เป็นต้น (พักอาศัย เป็นต้นซึ่งกลุ่มในลักษณะนี้จะช่วยกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของผู้เข้าร่วมได้ง่ายกว่า) (McAdam, 1982)

บราซิลต้องเผชิญจากอุตสาหกรรมยูคาลิปตัส-กระดาษให้กับองค์กรระหว่างประเทศได้รับทราบด้วย (Wollenberg, et al., 2006, p. 268)

จากประสบการณ์ของ WRM - Brazil เครือข่ายท้องถิ่นให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งกับการชุมนุมพบปะเหล่านี้ โดยพวกเขามีข้อเสนอเพิ่มเติมว่า การลงทุนในการจัดประชุมใหญ่ระดับชาติหนึ่งครั้งในแต่ละปี ถือเป็นรูปแบบที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการต่อสู้คัดค้านฝ่ายตรงข้ามได้มาก และเหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด (Wollenberg, et al., 2006, p. 268)

2) การเสริมสร้างขีดความสามารถ (capacity building) เกี่ยวกับนโยบายให้กับกลุ่มในท้องถิ่น และพัฒนาศูนย์กลางความรู้ร่วมกัน

WRM ประเทศเปรู (WRM - Peru) ได้เข้าไปสนับสนุนการประชุมปฏิบัติการ (workshops) ที่องค์กรชนพื้นเมืองระดับภูมิภาค (regional indigenous organizations) ในประเทศเปรูจัดขึ้น การประชุมปฏิบัติการเหล่านี้มีเป้าหมายคือการวิเคราะห์ปัญหากฎหมายป่าไม้และปัญหาระบบการให้สัมปทานที่ไม่เคารพสิทธิของชนพื้นเมืองอีกทั้งเปิดช่องให้เกิดการลักลอบตัดไม้ผิดกฎหมาย รวมไปถึงการที่ขบวนการลักลอบตัดไม้ผิดกฎหมายปลอมแปลงข้อตกลงหรือลวงหลอกชนพื้นเมืองโดยการสัญญาว่าจะให้ผลประโยชน์ตอบแทน ซึ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลให้ชนพื้นเมืองในเปรูถูกขับไล่ออกจากพื้นที่อยู่อาศัยทำกิน นอกจากนี้ การประชุมปฏิบัติการฯ ยังมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาศูนย์กลางความรู้ร่วมกันเพื่อเสนอทางออกต่อปัญหาข้างต้นทั้งในระดับชุมชน แคว้น ภูมิภาค ระดับชาติ และระดับนานาชาติ (Wollenberg, et al., 2006, p. 268)

เพื่อสนับสนุนการประชุมปฏิบัติการดังกล่าว WRM - Peru ได้ (ก) สนับสนุนข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายระดับชาติและการรับรองสิทธิของชนพื้นเมืองในระดับชาติและนานาชาติ (ข) ใช้การรณรงค์ส่งจดหมายถึงผู้มีอำนาจในการตัดสินใจและการรณรงค์ผ่านสื่อ (ค) ฝึกฝนให้กลุ่มชนพื้นเมืองสามารถประเมินกฎหมายที่เกี่ยวข้องและแบ่งปันข้อมูลเชิงลึกและการจัดลำดับความสำคัญของการแก้ไขปัญหาได้ (ง) ดำเนินการสำรวจอย่างมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนในท้องถิ่น (จ) เผยแพร่บทความเกี่ยวกับปัญหา แนวทางแก้ไข และกิจกรรมของกลุ่มชนพื้นเมืองที่เรียกร้องให้มีการแก้ไขปัญหา บนเว็บไซต์ของ WRM มีการเวียนจดหมายข่าวในระดับท้องถิ่น และเผยแพร่ข้อมูลผ่านเครือข่ายนานาชาติ และ (ฉ) ช่วยเตรียมข่าวประชาสัมพันธ์ คำแถลงต่อสาธารณะ และจดหมายถึงรัฐบาลให้กับกลุ่มชนพื้นเมือง (Wollenberg, et al., 2006, p. 268)

WRM - Peru พบว่า กลุ่มต่าง ๆ ในท้องถิ่นต้องการให้องค์กรภายนอกเข้าไปเสริมสร้างขีดความสามารถของกลุ่ม โดยเฉพาะการให้ความช่วยเหลือทางเทคนิคและการเงินเพื่อให้เกิดโครงการหรือคณะทำงานในด้านกฎหมายและการฝึกฝนคนในชุมชน WRM - Peru ยังพบว่า การจัดกิจกรรมร่วมกันแบบเห็นหน้าค่าตาและมีโอกาสได้กำหนดยุทธศาสตร์ร่วมกันยังทำให้ความสัมพันธ์ระหว่าง WRM และกลุ่มต่าง ๆ ในท้องถิ่นมีความแน่นแฟ้นมากขึ้น (Wollenberg, et al., 2006, p. 268)

3) การสร้างความตระหนักเกี่ยวกับผลกระทบของนโยบายให้กับคนและกลุ่มในท้องถิ่น

WRM ประเทศอินเดีย (WRM - India) ได้เข้าไปสนับสนุนให้กลุ่มต่าง ๆ ทั้งในระดับชาติ รัฐต่าง ๆ และท้องถิ่นสำรวจผลกระทบจากโครงการของธนาคารโลก ซึ่งหากดูเงิน ๆ แล้วเป็นโครงการที่คล้ายจะ

สนับสนุนการพัฒนาของชนพื้นเมือง (เช่น โครงการจัดการป่าไม้ร่วม (Joint Forest Management) เป็นต้น) แต่ในความเป็นจริงการดำเนินโครงการกลับจำกัดการดำรงชีพของชนพื้นเมือง ทั้งนี้ WRM - India มุ่งให้ชุมชนต่าง ๆ ได้ตระหนักถึงผลกระทบของนโยบายเหล่านี้เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่พึงเป็นของโครงการต่าง ๆ ของธนาคารโลก เนื่องจากมองว่านักเคลื่อนไหวในชุมชนเป็นกลุ่มคนที่มีศักยภาพสูงที่สุดที่จะเข้าไปต่อรอง เพื่อให้การดำเนินโครงการมีความเป็นธรรม (Wollenberg, et al., 2006, p. 268)

เพื่อสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นตามจุดมุ่งหมาย WRM - India ได้ (ก) สืบหาความเห็นขององค์กรชนพื้นเมือง รวมทั้งสมาชิกและผู้นำของชุมชน เกี่ยวกับผลกระทบที่ชุมชนได้รับจากการดำเนินโครงการ (ข) หาวิธีดึงดูดให้นักเคลื่อนไหวระดับชาติสนใจประเด็นผลกระทบดังกล่าว (ค) แบ่งปันข้อมูลจากการศึกษาไปยังพื้นที่อื่น ๆ และให้กับเจ้าหน้าที่ของธนาคารโลก รวบรวมข้อมูลเพื่อเป็นการเตือนภัยให้กับเครือข่ายป่าไม้ของอินเดีย เขียนและเผยแพร่บทความในจดหมายข่าวขององค์กรเครือข่ายและในสิ่งพิมพ์ของ WRM เอง แบ่งปันข้อมูลต่าง ๆ กับชุมชน นักเคลื่อนไหว และสนับสนุนองค์กรเคลื่อนไหวทั้งในระดับรัฐและท้องถิ่น (ง) ร่วมมือกันพัฒนาข้อเสนอเพื่อรับทุนสนับสนุนจากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ และ (จ) สร้างความเชื่อมโยงทั้งในระดับนานาชาติ ระดับภูมิภาค และระดับท้องถิ่น เช่น ให้ทุนสนับสนุนตัวแทนของกลุ่มชนพื้นเมืองเพื่อเข้าร่วมการประชุมในประเทศหรือในต่างประเทศ เป็นต้น (Wollenberg, et al., 2006, pp. 268-269)

เสียงสะท้อนจากกลุ่มต่าง ๆ ในระดับท้องถิ่นต่อ WRM - India และ WRM - Peru ชี้ให้เห็นว่าคนในท้องถิ่นมีข้อมูลน้อยมากเกี่ยวกับนโยบายหรือโครงการที่ดำเนินอยู่ในพื้นที่ของพวกเขาทั้ง ๆ ที่นโยบายหรือโครงการเหล่านั้นส่งผลหรือจะส่งผลกระทบต่อชุมชนของพวกเขาเป็นอย่างมาก นอกจากนั้น การที่คนในท้องถิ่นขาดแคลนทรัพยากร ศักยภาพ และเวลา ทำให้พวกเขาประสบปัญหาในการสื่อสารหรือสร้างความร่วมมือกับกลุ่มขบวนการทางสังคมที่อยู่ในรัฐอื่น ๆ จากเสียงสะท้อนดังกล่าว ขบวนการ WRM-India มองว่าปัจจัยที่จะทำให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในพื้นที่ของพวกเขา ประกอบด้วย การแบ่งปันข้อมูล การสร้างเครือข่ายผ่านการพบปะแบบเห็นหน้าค่าตา (face-to-face) และการสร้างทีมงานร่วมกับชุมชนท้องถิ่นในการคอยเฝ้าระวังตรวจสอบติดตามเพื่อประเมินผลกระทบของโครงการที่กำลังดำเนินอยู่ในพื้นที่ (Wollenberg, et al., 2006, p. 269) ทั้งนี้ การมีนักเคลื่อนไหวในระดับท้องถิ่นที่มีเครือข่ายทั้งระดับชาติและนานาชาติเป็นผลดีต่อการสร้างความตระหนักในท้องถิ่น เนื่องจากนักเคลื่อนไหวเหล่านี้ส่วนใหญ่เคยทำงานสนับสนุนช่วยเหลือชุมชนท้องถิ่นมานานหรือเป็นคนในกลุ่มเครือข่าย/มีความสัมพันธ์ในเชิงชาติพันธุ์กับชุมชน พวกเขาจึงมักได้รับความเชื่อถือและไว้วางใจจากคนในท้องถิ่น (Wollenberg, et al., 2006, p. 269)

4) ยุทธศาสตร์เชื่อมประสานระหว่างขบวนการที่ต่อสู้ในหลายประเด็นซึ่งมีความเชื่อมโยงกัน

WRM เผชิญกับความท้าทายในโลกยุคการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยเฉพาะเมื่อธุรกิจหันมาใช้วิธีการฟอกเขียว (greenwashing) ผ่านระบบการออกใบรับรอง (เช่น การออกใบรับรองห่วงโซ่อุปทาน RSPO ในธุรกิจปาล์มน้ำมัน เป็นต้น) ในขณะที่รัฐบาลออกมาตรการสนับสนุนการแย่งยึดที่ดินในรูปแบบต่าง ๆ

ที่รองรับ "ธุรกิจสีเขียว" สถานการณ์ท้าทายเหล่านี้ทำให้ชุมชนท้องถิ่นถูกพรากสิทธิจากที่ดินป่าไม้ของชุมชน และถูกดำเนินคดีอย่างกว้างขวาง (GJEP, 2011)

เพื่อเผชิญความท้าทายดังกล่าว WRM มองว่า จะต้องมีการเชื่อมประสานระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ที่ลุกขึ้นต่อสู้กับรัฐและทุน ทั้งในแง่ของการสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของผู้คนในซีกโลกกำลังพัฒนา และระหว่างผู้คนในซีกโลกกำลังพัฒนาและซีกโลกพัฒนาแล้ว เช่น การจับมือกันระหว่างขบวนการต่อสู้เพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้ ขบวนการต่อต้านอำนาจของระบบการเงินระหว่างประเทศ และขบวนการต่อต้านการแปลงที่ดินของชุมชนให้กลายเป็นที่ดินของเอกชน เป็นต้น (GJEP, 2011)

2.4 เจาะลึกสิ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จของขบวนการ

Gerber (2011) ระบุว่า ท่ามกลางกระแสตื่นตัวในการผลิตพลังงานทดแทนและแหล่งดูดซับคาร์บอน (carbon sink) ขบวนการในระดับท้องถิ่นที่เป็นพันธมิตรกับ WRM จำนวนหนึ่งประสบความสำเร็จในการหยุดยั้งสวนป่าอุตสาหกรรม (industrial tree plantations) ไม่ว่าจะเป็นอุตสาหกรรมทำไม้ ปาล์มน้ำมัน หรือยางพารา ในประเทศซีกโลกใต้ ขบวนการเหล่านั้นประกอบไปด้วยคนในท้องถิ่นจำนวนมากที่ถูกขับออกจากพื้นที่อยู่อาศัยและดำรงชีพหรือไม่ก็ถูกกีดกันสิทธิในการใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศในป่า พวกเขาจึงรวมตัวกันเคลื่อนไหวต่อต้านในหลายรูปแบบ เช่น การเดินขบวนประท้วง การฟ้องร้อง การกีดขวางเส้นทางจราจร การโค่นต้นไม้ในสวนป่าอุตสาหกรรม เป็นต้น โดยกรณีที่ประสบความสำเร็จมักมีสาเหตุมาจากการชนะคดีในชั้นศาลหรือไม่ก็การลุกฮือขึ้นประท้วงของคนจำนวนมาก (Gerber, 2011, p. 165)

ปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จเหล่านั้นอาจเป็นผลจากการออกแบบยุทธศาสตร์ของขบวนการในระดับท้องถิ่นเอง อย่างไรก็ตาม WRM ก็ได้เข้าไปมีบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการใช้ความเป็นเครือข่ายนานาชาติเพื่อไปหนุนเสริมขบวนการในระดับท้องถิ่น และการใช้ยุทธศาสตร์ผ้าห่ม (blanket strategy)

2.4.1 การเป็นเครือข่ายนานาชาติ

Wollenberg et al. (2006) ตั้งข้อสังเกตว่า การเป็นเครือข่ายนานาชาติทำให้ขบวนการอย่าง WRM มีความได้เปรียบกว่าเครือข่ายลักษณะอื่นๆ เนื่องจากเครือข่ายนานาชาติมีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ (ก) ความสามารถในการระดมทุนจากหลายแหล่งและสามารถจัดสรรให้กับกลุ่มที่ต้องการทุนสนับสนุน เช่น ทุนในการเข้าร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเวทีต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนั้น ยังสามารถสนับสนุนทรัพยากรบุคคลและนำเสนอความริเริ่มใหม่ ๆ (initiative) ให้กับกลุ่มต่าง ๆ ในท้องถิ่นได้ด้วย (ข) การมีองค์ความรู้เกี่ยวกับนโยบายในภาพกว้าง กล่าวคือคุ้นเคยอีกทั้งได้ติดตามนโยบายในหลายประเทศ และดังนั้นจึงสามารถระบุปัจจัยสำคัญเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่ย่อมแตกต่างกันในพื้นที่ที่เผชิญสถานการณ์ต่างกัน รวมทั้งเล็งเห็นประเด็นและความท้าทายใหม่ ๆ ในขณะที่กลุ่มเคลื่อนไหวระดับท้องถิ่นมีทั้งข้อจำกัดในแง่ต้นทุนในการเข้าถึงข้อมูลและอาจขาดมุมมองในเชิงประวัติศาสตร์ในแบบที่เครือข่ายนานาชาติมี (ค) สามารถทำการประเมินอย่างเป็นกลางและเชื่อถือได้มากกว่าการที่กลุ่มในท้องถิ่นเป็นผู้ประเมิน นอกจากนั้น เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มเคลื่อนไหวในระดับท้องถิ่น เครือข่ายนานาชาติยังมีอิสระมากกว่าที่จะวิพากษ์วิจารณ์

นโยบายระดับชาติ เครือข่ายนานาชาติยังสามารถช่วยให้กลุ่มในระดับท้องถิ่นวิพากษ์ตนเองได้อีกด้วย (ง) มีคลังวิธีการทางยุทธศาสตร์ (repertoire of strategies) ที่มากและหลากหลายกว่าและมีความสามารถที่จะเพิ่มศักยภาพได้มากกว่าเครือข่ายรูปแบบอื่น ๆ เนื่องจากเครือข่ายนานาชาติสามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับยุทธศาสตร์และศักยภาพที่ถูกทดลองหรือพัฒนาในพื้นที่อื่น ๆ มาแล้ว และดังนั้น จึงสามารถนำมาแบ่งปันแลกเปลี่ยนกับกลุ่มในระดับท้องถิ่นได้ (จ) มีช่องทางติดต่อสำหรับการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างประเทศ นอกจากนี้ ยังสามารถช่วยกลุ่มในระดับท้องถิ่นในการเลือกติดต่อกับสื่อระหว่างประเทศที่มีอิทธิพล (เช่น กรณีที่ WRM - Brazil ติดต่อกับกลุ่มนักข่าวฟินแลนด์ เป็นต้น) นอกจากนี้ ยังสามารถที่จะผลักดันโครงการรณรงค์โดยมุ่งเป้าไปที่บริษัทที่อยู่นอกประเทศอย่างได้ผล ดังจะเห็นได้จาก ความสามารถในการผลักดันโครงการรณรงค์ส่งจดหมายถึงบริษัทในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับกิจการในประเทศที่สร้างปัญหาให้กับคนในชุมชน (ฉ) เผยแพร่ข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีทักษะในการเรียบเรียง แปลงข้อมูล และยังมีแพลตฟอร์มสำหรับเผยแพร่ข้อมูลเช่น เว็บไซต์ จดหมายข่าว เป็นต้น และ (ซ) สถานะของเครือข่ายนานาชาติอย่าง WRM ช่วยรับรองความน่าเชื่อถือของกลุ่มเคลื่อนไหวในระดับท้องถิ่น (Wollenberg et al., 2006, p. 270)

2.4.2 ยุทธศาสตร์ผ้าห่ม (blanket strategy) คือ การสร้างแรงกดดันต่อบริษัทที่เป็นเป้าหมายในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะการกดดันผ่านหุ้นส่วนของบริษัทเหล่านั้น อาทิ ผู้ถือหุ้น ลูกค้า ผู้ให้ทุน เป็นต้น โดยใช้ทั้งเครือข่ายที่เป็นทางการของขบวนการและที่ไม่เป็นทางการ (เช่น การรู้จักคุ้นเคยกันเป็นการส่วนตัวระหว่างนักเคลื่อนไหวและสมาคมที่เคยรณรงค์ในประเด็นอื่น ๆ ร่วมกันมาก่อน) ในประเทศที่เป็นที่ตั้งของหุ้นส่วนของบริษัทเป้าหมาย (Gritten & Mola-Yudego, 2010, p. 732)

บริบทที่เอื้อต่อยุทธศาสตร์นี้ก็คือ (ก) โลกาภิวัตน์ของอุตสาหกรรมซึ่งทำให้บริษัททำไม่ไปลงทุนในโครงการธุรกิจในประเทศอื่น เช่น บริษัทสัญชาติสวีเดนและฟินแลนด์ไปลงทุนในโครงการในประเทศอินโดนีเซีย บราซิล และจีน เป็นต้น และ (ข) กระแสการกำกับตนเองหรือความริเริ่มโดยสมัครใจของบริษัท (corporate self-regulation and voluntary initiatives) ซึ่งเป็นที่มาของโครงการประเภทส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (CSR) ของบริษัทต่าง ๆ (Gritten & Mola-Yudego, 2010, pp. 730-731)

ยุทธศาสตร์ผ้าห่มถูกพัฒนามาจากรูปแบบที่ Keck and Sikkink (1998) เรียกว่า บูมเมอแรง (boomerange pattern) ซึ่งมักเริ่มต้นจากการที่บริษัทข้ามชาติต่อต้านแรงกดดันจากเอ็นจีโอในประเทศ ทำให้เอ็นจีโอในประเทศหันไปติดต่อกับเอ็นจีโอในประเทศอื่น ๆ เพื่อขอความช่วยเหลือ ในเวลาต่อมา เอ็นจีโอในประเทศที่ถูกขอความช่วยเหลือได้ให้ทุนและข้อมูลรวมถึงสนับสนุนความชอบธรรมของเอ็นจีโอในประเทศที่เกิดปัญหา พวกเขาเข้าร่วมกันกดดันบริษัทข้ามชาติโดยร้องทุกข์/ร้องเรียนไปยังบรรดาลูกค้าของบริษัทข้ามชาติ ผู้ถือหุ้น คู่ค้า รวมไปถึงรัฐบาลของประเทศคู่ค้าของบริษัทข้ามชาติเหล่านั้น ในบางกรณี รัฐบาลของประเทศคู่ค้าจะกดดันไปยังรัฐบาลของประเทศที่เกิดปัญหาให้รีบแก้ไขปัญหาด้วย (Gritten & Mola-Yudego, 2010, p. 731) ทั้งนี้ ยุทธศาสตร์ผ้าห่มมีจุดที่แตกต่างออกไปจากรูปแบบบูมเมอแรง ได้แก่ การใช้เครือข่ายทั้งที่เป็น

ทางการและไม่เป็นทางการของขบวนการ และการประเมินโอกาสทางการเมืองว่าเอื้อต่อการสร้างแรงกดดันหรือไม่ เช่น การเลือกสร้างแรงกดดันในขณะที่บริษัทเป้าหมายกำลังเผชิญแรงกดดันด้านอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการที่ประเทศมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นหรือการมีคู่แข่งทางการค้าเพิ่มมากขึ้น หรือการเลือกสร้างแรงกดดันเมื่อเอ็นจีโอกลุ่มอื่น ๆ รวมถึงสื่อมองว่าขบวนการมีความชอบธรรมที่จะต่อต้านบริษัท เป็นต้น (Gritten & Mola-Yudego, 2010, pp. 732-733)

ตัวอย่างของความสำเร็จในการใช้ยุทธศาสตร์ผ้าห่ม เช่น การเคลื่อนไหวของขบวนการ Friend of the Earth Indonesia (FoE Indonesia) หรืออีกชื่อหนึ่งคือ WALHI โดยในปี ค.ศ. 2013 WALHI ได้ร่วมกับ WRM ในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาการขยายตัวของสวนปาล์มหลากหลายประเภท (ยูคาลิปตัส ต้นสน อะเคเซีย ปาล์มน้ำมัน ยางพารา) ซึ่งทำให้อินโดนีเซียสูญเสียพื้นที่ป่าจำนวนมหาศาลอีกทั้งชุมชนที่เคยพึ่งพาอาศัยป่าถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างขวาง เฉพาะกรณีของปาล์มน้ำมันซึ่งกินพื้นที่กว่า 9 ล้านเฮกเตอร์ก็ทำให้เกิดกรณีขัดแย้งกว่าหนึ่งพันคดี ทั้งนี้ WALHI ได้ร่วมมือกับ WRM เรียกร้องให้รัฐบาลอินโดนีเซียขยายเวลาการระงับการออกใบอนุญาตให้บริษัทเอกชนเปิดพื้นที่สวนปาล์มใหม่ พื้นที่สิทธิให้กับชาวบ้าน พื้นที่สุขภาพแวดล้อม บังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดกับผู้ตัดไม้ทำลายป่า และทบทวนสัมปทานที่ได้ให้กับบริษัทต่าง ๆ ไปแล้ว พร้อมกันนี้ WALHI และ WRM ได้ขยายความร่วมมือไปยังโครงการภาคประชาสังคม EJOLT (Environmental Justice Organisations, Liabilities and Trade) โครงการ EJOLT ได้รับทุนสนับสนุนจากสหภาพยุโรป โดยเป็นการรวมตัวกันของนักวิทยาศาสตร์ องค์กรเคลื่อนไหว กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และผู้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับประเด็นความไม่เป็นธรรมในการเข้าถึงทรัพยากรและการแบกรับผลกระทบจากมลพิษ (ecological distribution conflicts) WALHI ร่วมกับ WRM และ EJOLT ได้กดดันผู้กำหนดนโยบายในสหภาพยุโรปในฐานะ "ลูกค้า" ของบริษัทข้ามชาติซึ่งก่อให้เกิดปัญหา ให้ทบทวนนิยาม "ป่าไม้" ใหม่โดยให้คนที่อยู่อาศัยในป่าได้มีส่วนร่วม และทบทวนนโยบายซึ่งกระตุ้นให้เกิดการขยายตัวของสวนป่าอุตสาหกรรมและลดความจำเป็นในการนำเข้า (EJOLT, 2013)

กรณีของ WAHLI ชี้ให้เห็นการสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการอย่างกว้างขวาง โดยในการจู่โจมเป้าหมายคือ APRIL Group ซึ่งเป็นกลุ่มบริษัทผลิตเยื่อกระดาษและกระดาษที่ใหญ่เป็นอันดับสองของประเทศอินโดนีเซีย WAHLI ได้อาศัยความสัมพันธ์ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการกับเอ็นจีโอกลุ่มอื่น ๆ ในอินโดนีเซีย (เช่น Jikalahari เป็นต้น) และเอ็นจีโอระหว่างประเทศ เช่น FoE England, Wales, Northern Ireland (FoE EWNi) เป็นต้น โดยใช้กลยุทธ์ได้แก่ การใช้สื่อในประเทศอินโดนีเซียและสื่อระหว่างประเทศ (ในที่นี้คือ CNN, BBC, Guardian และสื่อในประเทศฟินแลนด์หลายสำนัก) เป็นกระบอกเสียงในการวิพากษ์วิจารณ์บริษัท ผลจากการกดดันผ่านสื่อคือ การที่เครือข่ายของ WAHLI คือ FoE EWNi ได้เข้าพบคู่ค้าของ APRIL ในสหราชอาณาจักร เป็นผลให้ในปี ค.ศ. 2008 คู่ค้าของ APRIL จำนวน 5 ใน 9 บริษัทเลิกนำเข้าสินค้าจาก APRIL ขณะที่อีกหนึ่งเครือข่ายของ WAHLI คือ FoE Finland ได้กดดันไปยังบริษัทอุตสาหกรรมป่าไม้ของฟินแลนด์ (UPM-Kymmene) โดยเฉพาะระหว่างการประชุม

ประจำปีของผู้ถือหุ้น เป็นผลให้ UPM-Kymmene ค่อย ๆ ลดการนำเข้าสินค้าจาก APRIL และในท้ายที่สุดก็ยุติความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 2009 (Gritten & Mola-Yudego, 2010, p. 741)

2.5 ความล้มเหลวและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความล้มเหลวของขบวนการ WRM

ในรายงานชื่อ "A critical reflection on participation in international forest policy processes : WRM briefing" ซึ่งตีพิมพ์เผยแพร่เมื่อปี ค.ศ. 2022 WRM ยอมรับว่า ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ WRM ผลักดันส่วนใหญ่ถูกเพิกเฉย อีกทั้งต้นตอของปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าที่ WRM เรียกร้องให้มีการแก้ไข กลับยังรากลึก มีหน้าซ้ำปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าในปัจจุบันยังเกิดจากสาเหตุใหม่ ๆ จำนวนหนึ่งที่ไม่เคยพบเมื่อ 20 กว่าปีที่แล้ว (World Rainforest Movement, 2022, p. 4)

รัฐและองค์กรระหว่างประเทศไม่สามารถบรรลุเป้าหมายตามคำสัญญาที่ให้ไว้กับขบวนการ WRM ตัวอย่างเช่น คำประกาศในปี ค.ศ. 2014 ที่มีชื่อว่า ปฏิญญานิวยอร์กว่าด้วยป่าไม้ (the 2014 New York Declaration on Forests) ซึ่งกำหนดเป้าหมายลดการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ลงครึ่งหนึ่งระหว่างปี ค.ศ. 2014-2020 ทว่า แทนที่การสูญเสียพื้นที่ป่าไม้จะลดลง อัตราการตัดไม้ทำลายป่ากลับเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 43 ในช่วงเวลาดังกล่าว (Lohmann, 2020, p. 15)

จากการทบทวนประสบการณ์ของขบวนการเอง WRM ยอมรับว่า ความล้มเหลวข้างต้นเกิดขึ้นจากสาเหตุสำคัญคือ ปัญหาในการมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายด้านป่าไม้ระหว่างประเทศ (World Rainforest Movement, 2022, p. 4) ซึ่งเกี่ยวข้องกับสาเหตุ 2 ประการ ได้แก่

2.5.1 "โลกของผู้กำหนดนโยบาย"

WRM ตั้งข้อสังเกตว่า ผู้กำหนดนโยบาย (policymakers) มักตีความและใช้ข้อมูลที่ได้จากเวทีประชุมหรือเจรจาไปในแนวทางที่สอดคล้องกับความเข้าใจหรือข้อตกลง/คำสัญญา (commitments) ที่ตนมีอยู่เดิม โดยที่ผู้กำหนดนโยบายมีความเข้าใจและข้อตกลงคำสัญญาที่ตนมีอยู่เดิม แตกต่างไปจากนักเคลื่อนไหวรากหญ้า (grassroots activists) (World Rainforest Movement, 2022, pp. 4-5)

ตัวอย่างเช่น เมื่อมีข้อมูลเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวต่อต้านเขื่อน นักเคลื่อนไหวรากหญ้าจะใช้วิธีทำความเข้าใจข้อมูลนั้น ๆ โดยการดูว่าตนจะสามารถปรับใช้ยุทธศาสตร์ของกลุ่มที่เคลื่อนไหวต่อต้านเขื่อนกลุ่มนั้น ในบริบทของตนได้หรือไม่ ในขณะที่ผู้กำหนดนโยบายจะมองว่าข้อมูลนั้นเป็นสัญญาณเตือนล่วงหน้าว่าหากมีการผลักดันโครงการเขื่อนในพื้นที่อื่น ๆ พวกเขาอาจเผชิญกับการต่อต้านในรูปแบบใดบ้าง และพยายามแสวงหาแนวทางในการที่จะประนีประนอม ระวัง หรือปราบปราม เตรียมไว้ก่อนล่วงหน้า (World Rainforest Movement, 2022, pp. 5)

อีกตัวอย่างเช่น เมื่อมีการถกเถียงหรือเกี่ยวกับเรื่องป่าชุมชน ผู้กำหนดนโยบายมีแนวโน้มจะใช้ข้อมูลป่าชุมชนในการตอกย้ำ "จินตนาการเพื่อฝันที่เป็นไปไม่ได้" (fantasy) มากกว่าที่จะร่วมผลักดันให้เกิดความยุติธรรมในเชิงป่าไม้อย่างแท้จริง (World Rainforest Movement, 2022, pp. 5) ในบรรดา "จินตนาการเพื่อฝันที่เป็นไปไม่ได้" นั้น WRM วิพากษ์ว่า รวมถึงการที่ผู้กำหนดนโยบายทำราวกับปัญหาการขูดรีดแรงงานไม่ได้

มีอยู่ ความมั่งคั่งเกิดจากความขัดแย้งและวินัยของเจ้าของกิจการและผู้จัดการ ปัญหาการเหยียดเชื้อชาติและลัทธิชาตินิยมเป็นใหญ่ก็เป็นเพียงแค่ความบังเอิญที่ไม่ได้เกี่ยวข้องอะไรกับการผลิต และทรัพยากรเป็นสิ่งที่ไม่มีวันหมดและทดแทนได้ (World Rainforest Movement, 2022, pp. 5)

นอกจากการตีความและใช้ข้อมูลไปคนละทางกับนักเคลื่อนไหวรากหญ้า ผู้กำหนดนโยบายทั้งในระดับชาติและนานาชาติเองก็ไม่ได้มีอำนาจมากนักในการกำหนดทิศทางในอนาคต ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากข้อจำกัดหลายอย่าง เช่น การที่รัฐยังต้องอุดหนุนทรัพยากรให้กับธุรกิจที่ผลักดันการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ต้องสร้างและรักษาความสัมพันธ์กับส่วนต่าง ๆ ที่ไม่ใช่รัฐที่มีอำนาจทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นพรรคการเมือง กลุ่มทางศาสนา องค์กรภาคประชาสังคม บริษัทธุรกิจ นักการเงิน (World Rainforest Movement, 2022, p. 6) และดังนั้น หนทางที่อาจทำให้ผู้กำหนดนโยบายหันมาเดินหน้าแก้ไขต้นตอของการตัดไม้ทำลายป่าก็อาจจะเหลือเพียงการที่ประชาชนเคลื่อนไหวอย่างกว้างขวางและทรงพลังพอที่จะบังคับให้ผู้มีอิทธิพลเหนือผู้กำหนดนโยบายรวมถึงสถาบันทางการเมืองหลัก ๆ ในประเทศนั้นต้องเร่งแก้ไขปัญหา (World Rainforest Movement, 2022, p. 6)

2.5.2 การเลือกใช้ยุทธศาสตร์ในการรณรงค์ที่ไม่ก่อให้เกิดผล และการที่ขบวนการชาตักษะในการคัดค้านในเชิงยุทธศาสตร์และการประเมินบริบทของเวทีที่เข้าร่วม

ยุทธศาสตร์ที่ WRM ใช้มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1999 คือ การให้ความรู้ "สวนป่าไม่ใช่ป่า" (plantations are not forests) โดยอยู่บนฐานคิดที่ว่าหากองค์กรระหว่างประเทศอย่างองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) เข้าใจเรื่องนี้ พวกเขาจะออกแบนโยบายที่ดีขึ้น ยุทธศาสตร์ให้ความรู้มักเริ่มต้นด้วยการเขียนเนื้อหา (text) วางจุดยืน ตั้งคำถาม แล้วจึงนำเนื้อหา จุดยืน และคำถามเหล่านั้นไปเสนอในเวทีต่าง ๆ เท่าที่มีหรือในการประชุมของสื่อ (World Rainforest Movement, 2022, pp. 12, 13)

อย่างไรก็ตาม ประสบการณ์ที่ผ่านมาได้กระตุ้นเตือนให้ WRM เห็นแล้วว่า ไม่ใช่วาทกรรมอย่าง FAO จะไม่เข้าใจในประเด็นดังกล่าว ตรงกันข้ามพวกเขาเข้าใจดี เพียงแต่ตั้งใจเพิกเฉยและไม่ให้ค่ากับความรู้ (World Rainforest Movement, 2022, p. 12) World Rainforest Movement (2022) ระบุว่า การครุ่นคิดอย่างจริงจังเกี่ยวกับเวทีที่ตัวแทนของขบวนการจะเข้าร่วมและวิธีที่จะเข้าร่วมเป็นยุทธศาสตร์ที่ดีกว่า

นักเคลื่อนไหวของขบวนการ WRM ที่เข้าร่วมเวทีการมีส่วนร่วมในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเวทีของภาครัฐ ภาคเอกชน หรือเวทีระหว่างประเทศ ต่างก็มักจะสันนิษฐานเอาเองว่าการนำเสนอสาเหตุของปัญหาในเวทีประชุมนั้น เพียงพอแล้วสำหรับการผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหา จึงไม่ได้คัดเลือกให้ตัวแทนควรจะร่วมหรือไม่ร่วมเวทีใด ส่งผลให้ขบวนการใช้แรงกายแรงใจในการเข้าร่วมเวทีอย่างกระจัดกระจาย อีกทั้งบางครั้งยังกลายเป็นว่าไปร่วมสนับสนุนเวทีที่ยังซ้ำเติมปัญหา โดยที่ตนเองไม่ได้ตั้งใจอีกด้วย (World Rainforest Movement, 2022, pp. 7-8)

ดังจะเห็นได้ว่า ในหลายเวที เมื่อเอ็นจีโอรหว่างประเทศ (international NGOs) เสนอต้นตอของปัญหาและข้อวิพากษ์ต่อแนวทางแก้ไขปัญหามีอยู่เดิม ความเห็นของพวกเขาจะถูกนำไปแปลเป็นข้อความที่

เดิมลงไปเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายซึ่งกลับมีผลบ่อนทำลายความพยายามของขบวนการรากหญ้าต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหา เช่น การเติมข้อความ "ความรับผิดชอบของบริษัท" หรือ "เกณฑ์การลงทุนใหม่" เป็นต้น ข้อความเหล่านี้กลายเป็นการเปิดทางให้บริษัทข้ามชาติสามารถนำสิ่งมีชีวิตที่ถูกดัดแปลงทางพันธุกรรมเข้าสู่ระบบนิเวศ หรือสามารถเข้ามาพรางเอาทรัพยากรในประเทศไปได้ (World Rainforest Movement, 2022, p. 10)

แม้แต่การกำหนดกฎพื้นฐาน (ground rules) ของแต่ละเวที ก็มีผลต่อการที่ข้อเรียกร้องของขบวนการจะถูกนำไปปฏิบัติ ตัวอย่างเช่นการที่องค์กรระหว่างประเทศแจ้งต่อนักเคลื่อนไหวรากหญ้าที่เข้าร่วมชุมนุมว่าพวกเขาไม่ควร "พูดเสียงดังมากเกินไป" อีกทั้งถูกจำกัดเวลาในการพูด เหล่านี้สามารถส่งผลให้ตัวนักเคลื่อนไหวเองต้องดัดแปลงคำพูด โดยที่ต้องตัดความหมายในเชิงการเมืองที่พวกเขาต้องการจะสื่ออย่างแท้จริงออกไป (World Rainforest Movement, 2022, p. 11)

2.6 ความท้าทายใหม่และทิศทางการปรับตัวของขบวนการ

ในเอกสารการทบทวนบทบาท 20 ปีหลังการก่อตั้ง แลรี โลห์มันน์ (Larry Lohmann) เคยระบุไว้ว่า ทิศทางของขบวนการ WRM คือการเข้าไปร่วมเสริมสร้างความแข็งแกร่งของชุมชนในการต่อต้านกิจกรรมหรือธุรกิจเป้าหมาย ที่ยึดเอาทรัพยากรของชุมชนไปหรือทำลายที่ดินของชุมชน (Lohmann, 2020, p. 3) โดย WRM จะยังคงมุ่งมั่นในการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของเวทีนโยบายนานาชาติเกี่ยวกับป่าไม้ เพื่อนำประเด็นภัยคุกคามใหม่ ๆ จากเวทีเหล่านั้นมาแจ้งเตือนต่อองค์กรและนักเคลื่อนไหวกลุ่มต่าง ๆ (Lohmann, 2020, p. 3) ทั้งนี้ เอกสารการทบทวนบทบาท 20 ปีหลังการก่อตั้งของขบวนการ WRM ได้ระบุถึงความท้าทายใหม่ ๆ ที่ขบวนการกำลังเผชิญอยู่ ดังนี้

2.6.1 "วาระเขียว" (green agenda) และคำกล่าวอ้างเรื่อง "การมีส่วนร่วม" (participation)

การยกให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเป็นกระแสหลัก หรือที่เรียกกันว่า วาระเขียว (green agenda) เป็นประเด็นความท้าทายสำคัญของ WRM โดยในทัศนะของแกนนำของ WRM ปัจจุบันวาระเขียวได้กลายเป็นวาทกรรมพอกภาพลักษณ์ให้กับบริษัทต่าง ๆ ทั้ง ๆ ที่บริษัทเหล่านั้นเป็นต้นตอของปัญหาการสูญเสียพื้นที่ป่าเป็นจำนวนมหาศาล ตัวอย่างเช่น การที่บริษัทพลังงานชีวมวลมักอ้างว่าตนเป็นธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพราะจะส่งผลให้การใช้พลังงานฟอสซิลลดลง แต่กลับขยายพื้นที่ปลูกพืชพลังงานและทำให้พื้นที่ป่าถูกทำลายไปเป็นจำนวนมาก เป็นต้น นอกจากนั้น การอ้าง "ความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม" ยังเอื้อให้รัฐควบคุมป่าอย่างเข้มงวดมากขึ้น (เช่น ใช้กฎหมายขับไล่ชุมชนในเขตป่าออกจากพื้นที่ป่า เป็นต้น) เพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมสีเขียว เช่น ไฟฟ้าพลังน้ำจากเขื่อน การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ อุตสาหกรรมการชดเชยทางคาร์บอน (carbon offset) เป็นต้น (Lohmann, 2020, p. 4)

ขณะเดียวกันการออกแบบโครงการที่เปิดให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในระดับใดระดับหนึ่ง เช่น โครงการจัดการป่าร่วมกัน (Joint Forest Management schemes) ก็ได้ทำให้บริษัทต่าง ๆ และรัฐสามารถ

อ้างความชอบธรรมในการดำเนินโครงการได้มากขึ้น (โดยอ้างว่าประชาชนได้มีส่วนร่วมแล้ว) (Lohmann, 2020, pp. 11-12)

2.6.2 การที่รัฐแทรกซึมเข้าไปในขบวนการรากหญ้า และการใช้นโยบายกำกับควบคุมการเคลื่อนไหวของขบวนการรากหญ้า

ตัวอย่างของการที่รัฐแทรกซึมเข้าไปในขบวนการรากหญ้า เช่น การดำเนินโครงการไมโครไฟแนนซ์ ซึ่งโดยหลักการแล้วเป็นการสร้างโอกาสให้คนยากจนเข้าถึงเงินทุน แต่ในความเป็นจริงกลับปรากฏว่าโครงการทำให้คนยากไร้ในชุมชนต่าง ๆ เป็นหนี้รัฐมากขึ้น และทำให้รัฐสามารถชี้นำคนเหล่านั้นให้มีพฤติกรรมไปในแนวทางต่าง ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อโครงการของบริษัทและรัฐที่รุกเข้าไปในเขตพื้นที่ป่าของชุมชน (Lohmann, 2020, p. 12)

นอกจากนั้น การดำเนินนโยบาย เช่น นโยบายที่ถูกระบุว่าให้ความสำคัญกับสตรี (gender policies) กลับส่งผลให้ขบวนการสตรีที่เคลื่อนไหวเพื่อสิทธิในป่าไม้อ่อนแอลง ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของผลกระทบที่เกิดขึ้น เช่น การที่บริษัทแห่งหนึ่งในประเทศเซียร์ราลีโอนตอบสนองต่อนโยบายให้ความสำคัญกับสตรีโดยตั้งคณะกรรมการด้านเพศสภาพ (gender committee) สำหรับแรงงานหญิงในบริษัท ทั้งนี้ บริษัทให้เหตุผลว่าเพื่อให้เป็นกลไกรับเรื่องราวร้องทุกข์สำหรับแรงงานหญิงและให้เป็นพื้นที่ในการถกเถียงเกี่ยวกับสิทธิของผู้หญิง (และเนื่องจากมีกลไกนี้แล้ว ขบวนการสตรีจึงไม่จำเป็นอีกต่อไป) แต่ผลกลับปรากฏว่าคณะกรรมการดังกล่าวกลับไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเปิดให้ผู้หญิงมีโอกาสได้รับเงินเดือนที่สูงขึ้น อีกทั้งไม่เคยหยิบยกปัญหาการใช้ความรุนแรงกับผู้หญิงมาแก้ไข (Lohmann, 2020, p. 13)

2.6.3 โครงสร้างเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปหลังปี ค.ศ. 2000

โครงสร้างเศรษฐกิจหลังปี ค.ศ. 2000 ก่อให้เกิดแนวโน้มสองด้าน ด้านแรกคือ ทำให้ชีวิตของประชาชนคนรากหญ้าไม่มั่นคง (precarious) มากขึ้น และด้านที่สองคือ ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติ (สำหรับ WRM คือป่าไม้) กลายเป็นทรัพย์สินที่ซื้อขาย แลกเปลี่ยน "ชดเชย" ได้ แนวโน้มด้านแรกสะท้อนให้เห็นจากการที่แรงงานถูกจ้างงานจากภายนอกบริษัทเพื่อให้ทำหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่งเป็นการชั่วคราว และมีสัญญาจ้างเป็นระยะเวลาดสั้น ๆ (outsourcing) วิธีนี้ทำให้ง่ายต่อการเลิกจ้าง และดังนั้น แรงงานจึงจำยอมต่อผู้ว่าจ้างและหลีกเลี่ยงการออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้อง สำหรับแนวโน้มด้านที่สองนั้น การใช้กลไกการชดเชยคาร์บอนและความหลากหลายทางชีวภาพ (carbon and biodiversity offset) ที่ทำราวกับว่าป่าไม้หรือความหลากหลายทางชีวภาพที่สูญเสียไปสามารถเรียกคืนมาใหม่ได้ด้วยการใช้เงินหรือการสร้างสิ่งทดแทนในพื้นที่อื่น การที่รัฐและบริษัทต่าง ๆ กล่าวอ้างถึงการชดเชยเช่นนี้ทำให้ชาวบ้านในท้องถิ่นระดมการเคลื่อนไหวได้ยาก และสร้างความชอบธรรมได้ยากขึ้น (Lohmann, 2020, p. 13)

การเข้าสู่เศรษฐกิจดิจิทัล (digital economy) ก็ถือได้ว่าส่งผลกระทบต่อการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ในหลายด้าน ดังจะเห็นได้ว่า ความต้องการแร่ธาตุหายาก (rare minerals) สำหรับอุตสาหกรรมคอมพิวเตอร์ ผลักดันให้เกิดการขุดเหมืองแร่ในพื้นที่ป่ามากมายทั่วโลก เช่นเดียวกับความต้องการไฟฟ้าเพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรม big data ที่ทำให้โครงการผลิตไฟฟ้าจำนวนไม่น้อยรุกเข้าไปในพื้นที่ป่า ไม่นับรวมกรณีของบริษัท

เทคโนโลยีสื่อสังคมออนไลน์สามารถกำหนดวาระประเด็นให้กับสังคมผ่านอัลกอริทึมที่ซับซ้อน โดยอาจรวมถึงวาระประเด็นที่จะทำให้ชุมชนท้องถิ่นต้องสูญเสียสิทธิในที่ดินป่าไม้ (เช่น วาระประเด็นด้านการอนุรักษ์แบบที่คนกับป่าอยู่ร่วมกันไม่ได้ เป็นต้น) ในการทบทวนความท้าทายของขบวนการ แกนนำของ WRM มองว่าความสามารถดังกล่าวของธุรกิจสื่อสังคมออนไลน์อาจทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิในที่ดินป่าไม้รากลึกถูกปราบปรามได้ง่าย (Lohmann, 2020, p. 16)

2.6.4 จุดยืนเกี่ยวกับการร่วมเวทีหารือ ที่ไม่ตรงกันของปีกต่าง ๆ ในแนวร่วม

WRM เผชิญปัญหาเมื่อปีกซีกโลกเหนือ (Northern organizations) กับปีกรากหญ้า (grassroots) มีความเห็นเกี่ยวกับจุดยืนในเวทีหารือแลกเปลี่ยนความรู้และข้อคิดเห็นร่วมกับฝ่ายตรงข้าม (อาทิ รัฐ ธุรกิจ เอกชน องค์กรระหว่างประเทศ) ไปคนละทาง และจุดยืนที่ต่างกันทำให้การเคลื่อนไหวขาดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน (solidarity) ดังจะเห็นได้ว่า ในขณะที่คณะกรรมการที่ปรึกษาของ WRM (ซึ่งมีสมาชิกมาจากประเทศพัฒนาแล้ว) มองว่า การนำข้อมูลที่ถูกต้องไปเผยแพร่ในเวทีต่าง ๆ (ในบรรยากาศที่ฝ่ายตรงข้าม เช่น รัฐ หรือ องค์กรระหว่างประเทศ คั่นเคย) จะสามารถจูงใจฝ่ายตรงข้ามที่ละเล็กทีละน้อยให้เกิดความเปลี่ยนแปลงกลุ่มรากหญ้าในแนวร่วมกลับมีความเห็นไปในทิศทางตรงกันข้าม พวกเขา มองว่าการไปร่วมเวทีที่เห็นได้ว่าเป็นการฟอกย้อมของฝ่ายตรงข้าม เท่ากับเป็นการยอมรับความน่าเชื่อถือของเวทีเหล่านั้นอยู่กลาย ๆ และยอมกระทบต่อแผนการและการต่อรองที่อ่อนไหวเป็นทุนเดิมอยู่แล้วในระดับท้องถิ่น (Lohmann, 2020, p. 27)

ตัวอย่างของการเคลื่อนไหวที่ชี้ให้เห็นความไม่ลงรอยในขบวนการ เช่น กรณีที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม "เครือข่ายโลกที่สาม" (Third World Network: TWN) 2 กรณี กรณีแรกคือ การที่ TWN แสดงท่าทีสนับสนุนรัฐบาลในประเทศกำลังพัฒนาในเวทีนโยบายระหว่างประเทศ สร้างความไม่พอใจต่อกลุ่มเคลื่อนไหวของชนเผ่าพื้นเมืองทั้งหลายที่เป็นแนวร่วมของ TWN เนื่องจากพวกเขาต่อต้านนโยบายหลายชุดของรัฐบาลเหล่านั้น และกรณีที่ 2 คือ การที่ TWN ยอมรับหลายประเด็นเกี่ยวกับการค้าคาร์บอนภายใต้พิธีสารเกียวโต ซึ่งเป็นความเห็นที่ตรงกันข้ามอย่างสิ้นเชิงกับกลุ่มรากหญ้าหลายกลุ่มที่ต่อต้านการค้าคาร์บอน (Lohmann, 2020, p. 27)

เพื่อเผชิญกับความท้าทายข้างต้น WRM ได้เตรียมตัวปรับแนวทางในการเคลื่อนไหว โดยจำแนกออกได้เป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ทบทวนว่าใครคือกลุ่มเป้าหมายที่ WRM ต้องการสื่อสาร ทำงาน หรือเป็นหุ้นส่วนด้วย

จากเดิมที่ขบวนการ WRM เน้นสื่อสารกับผู้กำหนดนโยบาย ปัจจุบัน พวกเขามุ่งสื่อสารกับนักเคลื่อนไหวรากหญ้า (grassroots activists) โดยด้านหนึ่งคือการเสนอแนวทางให้นักเคลื่อนไหวเหล่านั้นนำไปใช้ในการทำความเข้าใจป่าไม้ ภัยคุกคามป่าไม้ และวิธีการในการเคลื่อนไหวเพื่อปกป้องป่าไม้ บนพื้นฐานของความเป็นจริงทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับโลก อีกด้านหนึ่งคือ WRM ทำหน้าที่เป็นแหล่งรวบรวมรายงานจากที่ต่าง ๆ อันจะเป็นโอกาสให้นักเคลื่อนไหวจากทั่วทุกมุมโลกได้มาพบปะปรึกษาหารือถึงสิ่งที่พวกเขาได้เรียนรู้ ไปจนถึงการแบ่งปัน "บทเรียน" ระหว่างกัน (Lohmann, 2020, p. 21)

2) การประเมินบริบทของเวทีแลกเปลี่ยนความรู้และข้อคิดเห็นที่ขบวนการและพันธมิตรเข้าร่วม

ในเอกสารทบทวน 20 ปีของขบวนการ WRM แลรี โลห์มันน์ (Larry Lohmann) ให้ความเห็นว่า คนในขบวนการที่เข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนความรู้และข้อคิดเห็น โดยเฉพาะที่เป็นเวทีที่จัดโดยรัฐ ภาครัฐกิจ หรือ องค์การระหว่างประเทศที่มีนโยบายหรือวิถีปฏิบัติในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับข้อเรียกร้องของขบวนการ ต้องมี ทักษะการคาดการณ์เชิงกลยุทธ์และทักษะในการประเมินถึงบริบทของเวทีดังกล่าว แทนที่จะใช้วิธีดั้งเดิมคือ การวิพากษ์หรือการขอให้เติมข้อความในเชิงวิพากษ์ (critical text) ลงไปในเอกสารนโยบาย เพราะจาก ประสบการณ์ที่ผ่านมาของขบวนการ หากคนในขบวนการขาดทักษะดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ข้อเสนอไม่ถูก แปลงไปเป็นนโยบายหรือกฎหมาย ทั้ง ๆ ที่ได้ผ่านการศึกษามาอย่างดีแล้ว (Lohmann, 2020, p. 25)

ขบวนการควรตกลงใจก่อนการเข้าร่วมเวทีว่าจะอดกลั้นต่อสถานการณ์ที่ไม่น่าพอใจ เช่น ลำดับ ชั้นและความยืดหยุ่นทางชนชั้น เชื้อชาติ และเพศ โครงสร้างการให้ทุนสนับสนุนที่ล่อแหลม ตรรกะแบบระบบ ราชการ อนาคตในเชิงการเมืองและวัฒนธรรม และ “จินตนาการที่เป็นไปไม่ได้” (fantasy) ที่มีผลต่อพฤติกรรม ของคนที่ทำงานในภาครัฐกิจ รัฐ หรือสถาบันระหว่างประเทศ (Lohmann, 2020, p. 25) แนวทางนี้ดูเผิน ๆ อาจจะคล้าย ๆ การยอมตาม แต่แท้จริงแล้ว WRM มองว่า นี่เป็นการแก้ไขจุดอ่อนของขบวนการ โดยเรียนรู้ จากจุดแข็งของฝ่ายตรงข้าม ในเอกสาร ทบทวน 20 ปีของขบวนการ WRM มีข้อสังเกตว่าฝ่ายตรงข้าม ไม่ว่า จะเป็นองค์กรธุรกิจหรือองค์การระหว่างประเทศต่างก็หยิบเอาเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากขบวนการต่อต้านต่าง ๆ มาใช้ออกแบบ “ภูมิคุ้มกัน” และ “อาวุธ” ของตนเอง เช่น ฉลากเขียว (green labels) การแลกเปลี่ยนนิเวศ บริการ (ecosystem service exchange) กระบวนการแสวงหาความยินยอมโดยสมัครใจโดยได้ข้อมูล ล่วงหน้า (free, prior, and informed consent - FPIC) ซึ่งอย่างหลังนี้เป็นกระบวนการประกันสิทธิของ ชุมชนชนเผ่าพื้นเมืองในพื้นที่ที่หน่วยงานของรัฐหรือเอกชนจะเข้าไปใช้ทรัพยากร เป็นต้น (Lohmann, 2020, p. 25)

ในการประเมินบริบทของเวทีต่าง ๆ WRM ต้องประเมินความแข็งแกร่งและเป้าหมาย/ทิศทาง ของเหล่าผู้ที่มีอำนาจอย่างแท้จริงซึ่งสามารถกำหนดว่าผลจากเวทีเหล่านั้นจะถูกนำไปใช้อย่างไรบ้าง และหาก ประเมินแล้วเวทีเหล่านั้นกลับเป็นเพียงพื้นที่เจรจาที่เอนเอียงเอื้อประโยชน์ต่อภาครัฐกิจและรัฐ (เช่น เป็นเวที ที่ภาครัฐกิจและรัฐให้สัญญาลมปาก หรือเอื้อให้ภาครัฐกิจและรัฐเพียงแค่อัดเติมประเด็นเล็ก ๆ น้อย ๆ ลงไป ในการดำเนินงาน “เพื่อสิ่งแวดล้อม” ของพวกเขาแลกกับการเดินหน้าโครงการหรือธุรกิจที่ส่งเสริมให้เกิดการ ทำลายป่าหรือลดรอนสิทธิชาวบ้านต่อไป เป็นต้น) การปฏิเสธที่จะเข้าร่วมเวที ก็จะเป็นหนึ่งในกลยุทธ์ที่ แสดงถึงความแข็งแกร่งของขบวนการ WRM ได้เช่นกัน (Lohmann, 2020, p. 26)

ในทางกลับกัน หากขบวนการประเมินรายกรณีแล้วพบว่า การเข้าร่วมเวทีจะช่วยสร้างแรงกดดัน ต่อผู้มีอำนาจในท้องถิ่นให้ต้องหันมาปกป้องสิทธิของชุมชน หรือช่วยให้คนในท้องถิ่นที่ได้รับความเดือดร้อนได้ ช่องทางใหม่ ๆ ในการผลักดันข้อเรียกร้องของพวกเขา การเข้าร่วมเวทีก็ถือเป็นกลยุทธ์ที่น่าสนใจ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการเข้าร่วมในเวทีหรือการเตรียมข้อมูลเพื่อหว่านล้อมชักจูงใจคนในเวทีต้องใช้กำลังและความ พยายามอย่างมหาศาล ขบวนการจึงควรชั่งน้ำหนักว่าสมควรค่าหรือไม่ที่จะทุ่มเทเวลา พลังกาย พลังใจ และ

ทรัพยากร ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าที่ผ่านมา นักเคลื่อนไหวบางคนในเครือข่ายของ WRM เลือกที่จะให้ความสำคัญกับการทำงานเสริมสร้างความเข้มแข็งกับชุมชน (เช่น ให้ออกมุลกับชุมชน สร้างเครือข่ายผลักดันทางการเมืองให้กับชุมชน จัดขบวนเคลื่อนไหวให้กับกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน เป็นต้น) มากกว่าที่จะตระเวนไปร่วมเวทีประชุมหรือไปร่วมกระบวนการรับฟังความคิดเห็นที่เป็นเพียงละครฉากหนึ่ง หรือมากกว่าที่จะคร่ำเคร่งกับการผลิตเอกสาร "ผลลัพธ์เชิงประจักษ์" เพียงเพื่อให้ได้มาซึ่งทุนสนับสนุน (Lohmann, 2020, pp. 31-34)

3) การประเมินคำที่ใช้ และอ้างอิงมโนทัศน์ใหม่ (concepts) ที่แตกต่างไปจากเดิม

จากเดิมที่ WRM ใช้คำเรียกธรรมชาติในลักษณะที่เป็นสิ่งของ (เช่น ระบบนิเวศ พลังงาน ความหลากหลายทางชีวภาพ ทรัพยากร สภาพภูมิอากาศ เป็นต้น) หลังจากที่ได้ทำงานร่วมกับกลุ่มชนพื้นเมืองชาวนา และสหภาพแรงงานมากขึ้น พวกเขาเริ่มมองว่าการเข้าใจสิ่งแวดล้อมเป็นเพียงสิ่งของที่สามารถซื้อขายแลกเปลี่ยนได้ กำกับควบคุมได้ เป็นต้นตอของปัญหา และดังนั้น WRM จึงเริ่มหันมาสนใจการใช้คำจัดแบ่งหมวดหมู่แบบของชนพื้นเมือง ตัวอย่างเช่นคำว่า "ป่าไม้" นั้น ย่อมไม่ใช่มโนทัศน์ไม้ปกคลุมหรือศักยภาพในการกักเก็บคาร์บอน/ความหลากหลายทางชีวภาพ แต่เป็นวัฏจักรของการเปลี่ยนแปลงของที่ดินจากพื้นที่เกษตรสู่พื้นที่ที่รกร้างว่างเปล่าสู่พื้นที่ที่เต็มไปด้วยต้นไม้แล้วก็กลายมาเป็นพื้นที่เกษตรอีกครั้ง หรือไม่ก็เป็นพื้นที่เพื่อการใช้ประโยชน์ของชุมชน (เช่น ป่าช้าฝั่งศพ เป็นต้น) (Lohmann, 2020, pp. 38-39)

เมื่อเปลี่ยนมโนทัศน์ การมองปัญหาและทางแก้ไขปัญหาก็จะเปลี่ยนตามไปด้วย เช่นจากเดิมที่มองว่า "ป่าไม้" คือพื้นที่ที่เต็มไปด้วยต้นไม้ จึงหาทางที่จะเพิ่มต้นไม้ในพื้นที่นั้น แต่หากมองป่าไม้ในหมวดหมู่แบบของชนพื้นเมือง ก็จะยอมรับการที่ชนพื้นเมืองพยายามปกป้องวิถีปฏิบัติของพวกเขาเกี่ยวกับป่าไม้ (Lohmann, 2020, p. 39) ทั้งนี้ การกลับไปสำรวจคำเกี่ยวกับธรรมชาติเพื่อทบทวนวิธีคิด ยังถือเป็นการกลับไปเพ่งมองรากเหง้าของปัญหา นั่นก็คือประวัติศาสตร์อาณานิคมที่พรากทรัพยากรไปจากชนพื้นเมือง (Lohmann, 2020, pp. 46-48)

จากมุมมองดังกล่าว WRM จึงเรียกร้องว่าหลักการของการสื่อสารในเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต้องเปลี่ยนไปจากเดิม กล่าวคือจากเดิมที่ตั้งต้นด้วยการกำหนดคำที่เป็นมาตรฐานเดียวกันในระบบภาษากลาง (เช่น คำว่าป่าไม้ หรือ ความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นต้น) ควรเปลี่ยนไปเป็นการให้ความสำคัญกับการที่แต่ละฝ่ายให้ความหมายต่อสิ่งเดียวกันแตกต่างกันไปรวมทั้งระบบ "คุณค่า" ที่ทำให้เกิดความแตกต่างนั้น นอกจากนั้น การแปลยังควรเป็นกิจกรรมปลายเปิดของทุกฝ่าย ไม่จำเป็นต้องยืนยันที่จะใช้คำมาตรฐานหากจะทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ได้รับความเป็นธรรมหรือถูกเหยียดเชื้อชาติ (เช่น หากการกำหนดคำว่า "การพัฒนาที่ยั่งยืน" (sustainable development) มาเป็นคำมาตรฐานเพื่อใช้ร่วมกัน กลับกลายเป็นการลดทอนหรือเมินเฉยต่อระบบคุณค่าหลากหลายระบบที่แตกต่างกัน จนเปิดโอกาสให้ทุนและเทคโนโลยีเป็นฝ่ายได้ประโยชน์บนความทุกข์ร้อนของชาวบ้าน WRM ก็เสนอให้ยกเลิกคำมาตรฐานนี้ไปเสีย (Lohmann, 2020, pp. 60)) อีกทั้งในเวทีหารือควรมีการเพิ่มเวลาในการรับฟังฝ่ายต่าง ๆ และปรึกษาหารืออย่างเต็มที่แทนที่จะเร่งรีบหาข้อสรุป (Lohmann, 2020, pp.52-57)

ตัวอย่างของการปฏิเสธคำว่า "ความยั่งยืน" ของขบวนการ WRM คือการแถลงอย่างชัดเจนว่า กรอบโครงสร้างความคิดหลักเรื่องความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม (the environmental justice master frame) ที่ขบวนการยึดถือ ตัดขาดจากแนวคิดเรื่องการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน (sustainable forest management) ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใด สำหรับ WRM แนวคิดการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืนเป็นเพียง "มายาคติ" (myth) หรือ "คำสวยหรูที่น่ารังเกียจที่ทำให้การทำไม้แบบทำลายล้างซึ่งมักจะผิดกฎหมายด้วย ยังเกิดขึ้นต่อไปได้โดยผู้กระทำไม่ต้องรับโทษ" เนื่องจากมันทำให้บริษัททั้งหลายที่อ้างตนว่าจะเข้าไปช่วยอนุรักษ์ป่าไม้แล้กับการชักลากไม้เพียงจำนวนเล็กน้อย สามารถเข้าไป "ทำลาย" ฝนป่าฝนใหม่ได้อย่างสะดวก อีกทั้งก่อให้เกิดความทุกข์ยากแก่ชาวบ้านที่เคยอาศัยฝนป่าฝนนั้นหาอยู่หากิน (Simunovic et al., 2018)

บทที่ 3

ความสำเร็จ ความล้มเหลว และการปรับตัวของขบวนการ Extinction Rebellion

"เอ็กซ์ติงกชัน รีเบลเลียน คือพลังใหม่ที่ลงมือทำจริง ในห้วงเวลาที่สำคัญยิ่งต่อสปีชีส์ของเราและต่อชีวิตของเรานี้ เราพร้อมที่จะเสี่ยงชีวิตและเสรีภาพ เราพร้อมที่จะพูดความจริงและเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจริง เราเป็นเสียงที่มีเหตุผลเพียงเสียงเดียวในโลกที่ถูกเพิกเฉยโดยจงใจ เราขอเรียกร้องให้เสียงของเราเป็นที่ได้ยิน"

(Farrell et al., 2019)

ถ้อยคำข้างต้นคือนิยามเกี่ยวกับ "ผู้เขียน" ของหนังสือชื่อ "This is not a drill: An extinction rebellion handbook" ซึ่งเป็นคู่มือที่รวบรวมข้อเขียนของสมาชิกในขบวนการทางสังคมที่มีชื่อว่า "ขบถต่อต้านการสูญพันธุ์" (Extinction Rebellion) การนิยามอัตลักษณ์ของขบวนการดังที่ปรากฏในถ้อยคำดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงเหตุผลเบื้องหลังการก่อตัวของขบวนการ ความไม่พอใจ ข้อเรียกร้อง และยุทธศาสตร์ของขบวนการ

ขบวนการ "ขบถต่อต้านการสูญพันธุ์" (Extinction Rebellion) เป็นขบวนการที่มีเป้าหมายเฉพาะในการเคลื่อนไหวเพื่อหยุดยั้งหายนะภัยที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และมีข้อเรียกร้องที่ชัดเจนเพื่อบรรลุเป้าหมายนั้น นับตั้งแต่การก่อตั้งขบวนการในปี ค.ศ. 2018 ขบวนการได้ผ่านช่วงเวลาที่ "ประสบความสำเร็จ" ทั้งในแง่ผลลัพธ์เชิงประจักษ์และจากการประเมินของคนภายในขบวนการเอง ขณะเดียวกันก็ได้ผ่านช่วงเวลาที่ "ล้มเหลว" อันเกิดจากการเลือกใช้ยุทธศาสตร์ที่ไม่เหมาะสม กระทั่งส่งผลให้ผู้ร่วมขบวนการบางคนรวมถึงนักยุทธศาสตร์ของขบวนการตัดสินใจออกจากขบวนการในเวลาต่อมา ในบทนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์บทเรียนความสำเร็จและความล้มเหลวของขบวนการ "ขบถต่อต้านการสูญพันธุ์" (Extinction Rebellion) โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่หนึ่ง ภูมิหลังของขบวนการ Extinction Rebellion ส่วนที่สอง ความสำเร็จและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จของขบวนการ Extinction Rebellion และส่วนสุดท้าย ความล้มเหลวและการปรับตัวของขบวนการ Extinction Rebellion

3.1 ภูมิหลังของขบวนการ Extinction Rebellion

ขบวนการ "ขบถต่อต้านการสูญพันธุ์" (Extinction Rebellion) หรือที่มักถูกเรียกอย่างย่อว่า ขบวนการ XR ถือกำเนิดขึ้นในปี ค.ศ. 2018 ที่เมืองสตราต (Stroud) ซึ่งเป็นเมืองเล็ก ๆ ในสหราชอาณาจักร โดยผู้ริเริ่มก่อตั้งคือ โรเจอร์ แฮลลัม (Roger Hallam) เกล แบรดบรูค (Gail Bradbrook) และไซมอน แบรมเวล (Simon Bramwell) ซึ่งมาจากกลุ่มเคลื่อนไหวที่มีชื่อว่า Rising Up! (Dahlstrand, 2020, p. 23) ขบวนการ XR มีวัตถุประสงค์ ดังที่ปรากฏในคำประกาศของขบวนการ คือ "การขบถต่อรัฐบาลและสถาบัน

ที่เฉื่อยชาและคอร์ปชั่นซึ่งคุกคามอนาคตของเรา" (Farrell et al., 2019) โดย “อนาคตของเรา” ในที่นี้ ขบวนการ XR หมายถึงการสูญพันธุ์ครั้งที่ 6 กล่าวคือ การที่สายพันธุ์สิ่งมีชีวิตราว 50-90 เปอร์เซ็นต์ของโลก ถูกกวาดล้างออกไปเป็นครั้งที่ 6 โดยสาเหตุของการสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตในระลอกนี้ ไม่ได้เกิดจากธรรมชาติ (อาทิ ความหนาวสะท้านอันทารุณ สภาพภูมิอากาศยิ่งเยือกแปรปรวน การปะทุของภูเขาไฟที่รุนแรง การพุ่งเข้าชนของอุกกาบาตขนาดยักษ์) แต่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ (ธเนศ รัตนกุล, 2560)

หลังจากการก่อตั้งได้ไม่นาน ขบวนการ XR ได้ปรากฏเป็นข่าวในสื่อต่าง ๆ ทั่วโลก เมื่อสมาชิกของขบวนการในประเทศต่าง ๆ เคลื่อนไหวชุมนุมในหลายพื้นที่ เช่น ลอนดอน อัมสเตอร์ดัม เบอร์ลิน นิวยอร์ก และซิดนีย์ (ปีปีซี, 2019) โดยการจัดกิจกรรมในประเทศเหล่านั้นมีสัญลักษณ์ร่วมกันคือรูปนาฬิกาทรายในวงกลม ซึ่งสื่อความหมายถึงเวลาที่กำลังหมดลงของสิ่งมีชีวิตหลายสายพันธุ์ (ปีปีซี, 2019)

ขบวนการ XR เริ่มเคลื่อนไหวในพื้นที่สาธารณะเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2018 โดยมีผู้เข้าร่วมราว 2,000 คน พวกเขาชุมนุมอยู่ที่หน้ารัฐสภาของสหราชอาณาจักร และได้ออก "ประกาศว่าด้วยการขบถ" (Declaration of Rebellion) เพื่อตอบโต้ต่อการที่รัฐบาลนิ่งเฉยต่อคำเตือนในรายงานของคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (The Intergovernmental Panel on Climate Change: IPCC) ซึ่งออกมาในปีเดียวกัน รายงานดังกล่าวระบุว่า มนุษยชาติเหลือเวลาอีกเพียง 12 ปีที่จะหยุดยั้งหายนะภัยทางด้านสภาพภูมิอากาศ (Dahlstrand, 2020, p. 24)

ในปีถัดมา ขบวนการ XR เคลื่อนไหวอีกหลายระลอก อาทิ การปิดกั้นการจราจรบนสะพานหลัก 5 สะพานในกรุงลอนดอนเป็นเวลาหนึ่งสัปดาห์ การปลูกต้นไม้และติดตัวเองเข้ากับประตูรั้วของพระราชวังบักกิงแฮม การชุมนุมประท้วงครั้งใหญ่ที่มีผู้เข้าร่วมหลายหมื่นคนในกรุงลอนดอนในวันที่ 15 เมษายน 2019 ซึ่งนอกจากจะทำให้การจราจรในย่านใจกลางกรุงลอนดอนเป็นอัมพาตกว่าหนึ่งสัปดาห์และส่งกระทบต่อทั้งระบบเศรษฐกิจและสังคม ยังมีการที่ผู้ประท้วงติดตัวเองเข้ากับอาคารตลาดหลักทรัพย์ลอนดอน ล้มตัวลงนอนขวางพื้นที่ (die-ins) จัดการประชุมสมัชชา ถกเถียงโต้แย้ง และมีการแสดงรูปแบบต่างๆ ในพื้นที่ดังกล่าว (Dahlstrand, 2020, p. 25)

การประท้วงครั้งใหญ่ในเดือนเมษายน ค.ศ. 2019 ส่งผลให้มีผู้ถูกจับกุมกว่า 1,000 คน มีคนอีกหลายพันคนหันมาเข้าร่วมขบวนการ อีกทั้งขบวนการได้ขยายตัวไปในเมืองต่าง ๆ 80 เมืองใน 33 ประเทศทั่วโลก เป็นผลให้ในวันที่ 1 พฤษภาคมปีเดียวกัน รัฐสภาสหราชอาณาจักรได้ยอมทำตามข้อเรียกร้องข้อแรกของขบวนการและประกาศสภาวะฉุกเฉินทางด้านสภาพภูมิอากาศ (Dahlstrand, 2020, p. 25)

ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2019 ขบวนการ XR ได้เคลื่อนไหวระดับนานาชาติอีกครั้ง แต่ในครั้งนี กลับไม่ได้สร้างความตกตะลึงมากเท่าครั้งก่อน อีกทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจได้เข้ามาระงับการชุมนุมอย่างรวดเร็ว และรัฐบาลก็ไม่ได้ดำเนินการใด ๆ ตามข้อเรียกร้องของผู้ชุมนุม ต่อมาในช่วงฤดูใบไม้ผลิปี ค.ศ. 2020 การนัดชุมนุมระหว่างประเทศของขบวนการ XR ได้ถูกยกเลิกไป เนื่องจากมาตรการจำกัดการออกจากเคหสถานท่ามกลางการแพร่ระบาดของโควิด-19 (Dahlstrand, 2020, p. 25)

3.2 รูปแบบของขบวนการและฐานทางความคิด

ขบวนการ XR เริ่มจากการรวมตัวของคนกลุ่มเล็ก ๆ เพียง 15 คน ที่ศึกษาและทำวิจัยเพื่อแสวงหาหนทางในการเปลี่ยนแปลงสังคม คนเหล่านี้ตัดสินใจที่จะรณรงค์เพื่อเปลี่ยนแปลงวิธีการในการพูดถึงความเร่งด่วนฉุกเฉินของปัญหาสภาพภูมิอากาศและปัญหานิวเคลียร์ รวมถึงผลักดันให้รัฐบาลทั่วโลกลงมือแก้ไขปัญหาทั้งสองเรื่องนี้อย่างจริงจัง คนกลุ่มนี้มุ่งการรณรงค์ระยะยาวโดยใช้ “อารยะขัดขืน”³ พวกเขาเริ่มต้นด้วยการเดินทางไปทั่วประเทศ เยี่ยมเยือนชุมชนและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้คนในหมู่บ้าน เมือง และเมืองใหญ่ไปพร้อม ๆ กับเริ่มก่อตั้งขบวนการเคลื่อนไหว (Knights, 2019) ในเวลาไม่นาน ผู้เข้าร่วมขบวนการก็ขยายตัวไปยังคนหลากหลายสาขาอาชีพ อาทิ นักวิทยาศาสตร์ นักวิชาการ นักกฎหมาย ทูต สมาชิกสภาท้องถิ่น นักรณรงค์ ครู แพทย์ พยาบาล ศิลปิน นักเขียน นักแสดง นักออกแบบกราฟิก นักจิตวิทยา เป็นต้น (Hallam, 2019)

ในปี ค.ศ. 2019 ขบวนการ XR เริ่มเคลื่อนไหวในระดับระหว่างประเทศ ดังจะเห็นได้ว่าในเดือนเมษายน ค.ศ. 2019 ขบวนการในหลายประเทศได้ออกมาเคลื่อนไหวในนาม "ขบถระหว่างประเทศ" (International Rebellion) ตัวอย่างเช่น การเดินขบวนในกรุงอิสลามาบัดของประเทศปากีสถาน การเข้าปิดล้อมธนาคารแห่งหนึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา การออกมาปิดกั้นการจราจรบนถนนหลายสายในประเทศออสเตรเลีย ขณะที่ในประเทศกานา ขบวนการ XR ได้เป่านกหวีดเพื่อกระตุ้นเตือนให้ผู้คนตระหนักถึงสัญญาณเตือนภัยเกี่ยวกับสภาพภูมิอากาศ เป็นต้น (Knights, 2019)

ขบวนการ XR มีวิธีการจัดการภายในขบวนการแบบกระจายอำนาจ (decentralised organisation) นั่นก็คือใครก็ตามสามารถปฏิบัติการภายใต้ชื่อของขบวนการได้ トラบไคที่ยึดมั่นในหลักการและค่านิยมของขบวนการ (Lewis, 2019) การกระจายอำนาจออกจากศูนย์กลางนี้สอดคล้องกับการที่ขบวนการ XR ให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกกับความคิดสร้างสรรค์ (creativity) รวมถึงการมุ่งให้พรสวรรค์ที่หลากหลายของขบวนการได้รับการยอมรับ ชื่นชม และส่งเสริมให้เติบโต ทั้งนี้ โดยอยู่บนฐานของการเปลี่ยนแปลงให้สังคมก้าวไปสู่การเป็นสังคมที่เห็นอกเห็นใจ อีกทั้งเป็นสังคมที่รวมทุกกลุ่มเข้ามาด้วยกัน ยั่งยืน เท่าเทียม และเชื่อมต่อกัน (Knights, 2019)

ผู้สนับสนุน (supporters) ส่วนใหญ่ของขบวนการ XR คือ กลุ่มคนที่มีอายุ 18-24 ปี ทั้งนี้ ผลสำรวจความคิดเห็นของคน 3,000 คน โดย YouGov เมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 2019 ชี้ให้เห็นว่า คนกลุ่มนี้ร้อยละ 47 ค่อนข้างสนับสนุนหรือสนับสนุนอย่างยิ่งต่อยุทธศาสตร์การขัดขวางเส้นทางจราจรและขนส่งสาธารณะที่ขบวนการ XR เลือกใช้ ขณะที่ในกลุ่มผู้ที่มีอายุระหว่าง 50-65 ปี และมากกว่า 65 ปี มีเพียงร้อยละ 36 และร้อยละ 28 ตามลำดับ ที่ระบุว่าสนับสนุน (บีบีซี, 2019) ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าในช่วงที่ขบวนการ XR ได้รับความนิยมเป็นอย่างสูง (คือก่อนเหตุการณ์การประท้วงที่แคนนิงทาวน์ (Canning Town) ในเดือนตุลาคม

³ อารยะขัดขืน หมายถึง การกระทำที่จงใจฝ่าฝืนกฎหมายที่เห็นว่าไม่เป็นธรรม เพื่อให้สาธารณชนเห็นว่ากฎหมายนั้นอยู่ติง และเพื่อสร้างแรงกดดันให้มีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายและนโยบายของรัฐ ทั้งนี้ การกระทำที่ถือว่าเป็นอารยะขัดขืนต้องเปิดเผยในที่สาธารณะ ไม่ใช้ความรุนแรง และต้องไม่ละเมิดกฎหมายซึ่งไม่มีข้อบกพร่องเกี่ยวกับความเป็นธรรมของกฎหมาย ภาณุพงศ์ จี้อะเลียง, (2566)

ค.ศ. 2019 ดังที่จะได้กล่าวถึงต่อไป) ผู้ที่สนับสนุนยุทธวิธีขัดขวางทำลายระบบปกติ (disruptive tactics) เหล่านี้ของขบวนการ ล้วนเป็นผู้ที่อยู่ในช่วงวัยหนุ่มสาว

ขบวนการ XR มีฐานความคิดที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ “ประชาธิปไตยที่แท้จริง” (Ross, 2019) ความยุติธรรมทางสังคม รวมถึงแนวคิดอนาธิปไตย โดยในส่วนของ “ประชาธิปไตยที่แท้จริง” นั้น ขบวนการ XR เน้นย้ำบทบาทของ “พลเมือง” ในการฟื้นฟูบูรณะประชาธิปไตยที่รับผิดชอบต่อหน้าที่ (dutiful democracy) ในประเด็นนี้ ขบวนการชี้ให้เห็นว่า ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลที่ดีหรือกฎหมายที่ดี ต่างก็ล้มเหลวในการประกันความมั่นคงปลอดภัยที่เพียงพอให้กับประชาชนรวมถึงอนาคตของประเทศ ทั้ง ๆ ที่ การประกันความมั่นคงปลอดภัยเป็นเงื่อนไขพื้นฐานของ “สัญญาประชาคม” (Read & Alexander, 2020, p. 19) ในแง่นี้ ขบวนการเชื่อว่า การ “ขบถ” เพื่อหลีกเลี่ยงหายนะภัยรวมทั้งปกป้องอนาคตของมนุษยชาติ ไม่ได้เป็นเพียงแค่สิทธิแต่เป็นหน้าที่อันศักดิ์สิทธิ์ (sacred duty) ที่พลเมืองพึงทำ (Farrell et al., 2019)

ความคิดที่จะ “ฟื้นฟูบูรณะประชาธิปไตยที่รับผิดชอบต่อหน้าที่” โดยตั้ง “สภาพลเมือง” เกิดขึ้นท่ามกลางบริบทที่ผู้ก่อตั้งขบวนการ XR และผู้ที่ตัดสินใจเข้าร่วมขบวนการในเวลาต่อมา ผิดหวังต่อการที่รัฐล้มเหลวอย่างต่อเนื่องในการจัดการปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทั้งนี้ จากการเปิดเผยของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรายหนึ่งในหนังสือ “This is not a drill: An extinction rebellion handbook” บริบทที่นำไปสู่การเคลื่อนไหวเรียกร้องของขบวนการ XR คือการที่รัฐสภามองว่าการปกป้องโลกเป็นทางเลือกที่จะไม่ทำก็ได้ (หากเลือกที่จะทำ ก็อาจจะส่งผลเพียงแค่ทำให้ผู้เลือกตั้งเห็นภาพลักษณ์ของความเอาใจใส่ของนักการเมือง) ทศนคติเช่นนี้นำไปสู่การละทิ้งนโยบายที่จะช่วยลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก เช่น การปิดตกลโยบายเกี่ยวกับฉนวนกันความร้อนและมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาอุณหภูมิที่เพิ่มสูงขึ้นซึ่งส่งผลต่อที่พำอาศัยทั่วประเทศ การออกมาตรการกีดกันไม่ให้ธุรกิจพลังงานทดแทนที่มีราคาถูกสามารถแข่งขันได้ในตลาดพลังงาน การอุดหนุนอุตสาหกรรมเชื้อเพลิงฟอสซิลหลายพันล้านบาททุก ๆ ปี ไปจนกระทั่งถึงการบิดเบือนความสำเร็จในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ทั้ง ๆ ที่หากนับรวมตัวเลขของสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ ย่อมชี้ให้เห็นว่าการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของสหราชอาณาจักรแทบไม่ได้ลดลงเลย (Lucas, 2019)

ในทัศนะของขบวนการ XR โครงสร้างของรัฐที่เป็นแบบบนลงล่างเป็นอุปสรรคต่อการปฏิรูปแบบชุดรากถอนโคน หนึ่งในผู้ร่วมเคลื่อนไหวในขบวนการคือ คาร์น รอสส์ (Carne Ross) ตั้งข้อสังเกตถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหา ที่เชื่อมโยงกับหนึ่งในข้อเรียกร้องของขบวนการ คือการตั้งและส่งเสริมบทบาทของ “สภาพลเมือง” โดยเขาระบุว่าทางออกในการแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศคือการกระจายอำนาจ ดังเช่นกรณีการจัดการงบประมาณอย่างมีส่วนร่วม (participatory budgeting) ในเมืองปอร์โตอัลเลเกร ประเทศบราซิล ซึ่งคนในเมืองมีส่วนร่วมถกเถียงเกี่ยวกับทิศทางการจัดสรรงบประมาณอย่างเป็นธรรมสำหรับการจัดการบริการสาธารณะ หรือการจัดตั้งสภาชุมชนในพื้นที่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศซีเรีย หลังการล่มสลายของระบอบอัสซาด ที่ผู้หญิง สมาชิกของกลุ่มทางศาสนาที่แตกต่างกัน

และสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมเท่า ๆ กันในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการในระดับชุมชนและหมู่บ้าน (Ross, 2019)

ในประเด็นด้านความยุติธรรมทางสังคม ขบวนการ XR ย้ำอยู่เสมอว่า วิกฤตที่มนุษย์กำลังเผชิญอยู่นี้ เกิดจากความไม่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะการที่คน กลุ่ม หรือบรรษัทบางแห่ง สามารถที่จะครองอำนาจเหนือคนอื่น ๆ ในสังคม รวมถึงโลกด้วย (Knights, 2019) ดังที่รูเพิร์ต ริด นักวิชาการด้านปรัชญา ซึ่งเป็นทั้งโฆษกและผู้วางยุทธศาสตร์ให้กับขบวนการ XR ในช่วงต้น ระบุว่า ขบวนการ XR ทำลายอิทธิพลอันล้นเหลือของระบอบคณาธิปไตยและทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ รวมถึงชนชั้นนำทางการเมืองที่ขาดความมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาฉุกเฉินทางด้านนิเวศนี้อย่างจริงจัง (Read & Alexander, 2020, p. 16)

ขบวนการ XR เรียกร้องให้ ชาตานิธิสิทธิ์ (privileged nations) (ซึ่งหมายถึงชาติอุตสาหกรรมพัฒนาแล้วที่พำร่ผลาญทรัพยากรของโลกโดยเฉพาะจากประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย จนกระทั่งกลายเป็นประเทศชั้นนำทางเศรษฐกิจ) ให้การสนับสนุนอย่างสมัครใจต่อนโยบายของประเทศยากไร้ในการปกป้องสิ่งแวดล้อมแบบกว้างขวางครอบคลุม อีกทั้งชาตานิธิสิทธิ์ต้องชดเชยความเสียหายที่ประเทศเหล่านั้นได้รับจากแนวทางการพัฒนาแบบมุ่งการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างไม่ยั่งยืน ซึ่งชาตานิธิสิทธิ์ได้ทำมาก่อนหน้านั้น (Read & Alexander, 2020, p. 21)

การให้ความสำคัญกับความยุติธรรมทางสังคมของขบวนการ XR ยังปรากฏให้เห็นในแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่ขบวนการให้การสนับสนุน เช่น แนวคิดเศรษฐกิจโดนต์ (Doughnut Economics) ซึ่ง เคธ เรเวิร์ธ (Kate Raworth) นักเศรษฐศาสตร์และผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนจากสหราชอาณาจักร เป็นผู้เสนอขึ้นมา เศรษฐกิจโดนต์มุ่งสร้างสมดุลระหว่างความเป็นธรรมทางสังคมและการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม โดยเน้นให้ทุกคนได้รับปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ขณะเดียวกันก็รักษาขอบเขตการใช้ทรัพยากรให้อยู่ในระดับที่ธรรมชาติสามารถรองรับได้ (TCJA, 2024)

ดังจะเห็นได้ว่า หลักการของเศรษฐกิจโดนต์ ประกอบด้วย (ก) ส่วนรูตรงกลางโดนต์ ซึ่งเปรียบเหมือนความต้องการพื้นฐานที่จำเป็นของมนุษย์ (ได้แก่ สุขภาพ อาหาร น้ำ พลังงาน การศึกษา รายได้ ความยุติธรรม สิทธิในการแสดงความคิดเห็น ความเป็นธรรมทางสังคม ความเท่าเทียมทางเพศสภาพ ที่อยู่อาศัย และเครือข่ายทางสังคม) การขาดความต้องการพื้นฐานเหล่านี้นำไปสู่ปัญหาความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมในสังคม (ข) ส่วนที่อยู่นอกเหนือจากเนื้อโดนต์เปรียบเหมือนขอบเขตด้านนิเวศที่มนุษย์ต้องระวังไม่ให้ก้าวล้ำไป เช่น การปล่อยก๊าซเรือนกระจกจนส่งผลต่อสภาพภูมิอากาศและการที่ระบบนิเวศเสียสมดุล และ (ค) ส่วนที่เป็นเนื้อโดนต์เปรียบเหมือน "จุดสมดุล" โดยเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่เน้นการเติบโตเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว แต่เน้นการเพิ่มคุณภาพชีวิต และการพัฒนาที่คำนึงถึงทั้งสิ่งแวดล้อมและสังคมด้วย ในเชิงรูปธรรม เช่น การออกกฎหมายควบคุมการปล่อยมลพิษที่เข้มงวด การเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจพลังงานหมุนเวียน การตั้งกองทุนเพื่อการปรับตัวเพื่อช่วยให้ชุมชนของกลุ่มเปราะบางสามารถปรับตัวรับมือกับผลกระทบได้ดียิ่งขึ้น การออกแบบเมืองที่ยั่งยืนและลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การกำหนดมาตรฐานการบริโภคอย่างยั่งยืน เป็นต้น (TCJA, 2024)

ในหนังสือ "This is not a drill: An extinction rebellion handbook" เคธ ไรเวิร์ธได้ระบุถึงแนวคิดที่ขบวนการ XR ให้ความสำคัญคือ การก้าวสู่ระบบเศรษฐกิจที่ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมให้กลับคืนมา (regenerative economy) เช่น การที่ของเหลือทิ้งในกระบวนการหนึ่งกลายมาเป็นอาหารในกระบวนการถัดมา หรือการใช้พลังงานหมุนเวียนซ้ำแล้วซ้ำอีก เป็นต้น นอกจากนี้ ยังรวมถึงการก้าวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจที่มีการกระจายรายได้และความมั่งคั่ง (distributive economies) ทั้งนี้ ใจกลางของระบบเศรษฐกิจที่มีการกระจายคือนวัตกรรม 4 ด้านได้แก่ ด้านการสร้างพลังงาน ด้านการสร้างสิ่งต่าง ๆ ด้านการสื่อสาร และด้านการแบ่งปันความรู้ การดำเนินเศรษฐกิจที่ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมให้คืนกลับมาต้องยุติการพึ่งพาและเลิกยึดติดกับตัวเลขการเติบโตทางเศรษฐกิจ (growth) (Raworth, 2019)

นอกจากฐานความคิดเกี่ยวกับ "ประชาธิปไตยที่แท้จริง" และ "ความยุติธรรมทางสังคม" แล้ว ขบวนการ XR ยังอยู่บนฐานของแนวทางอนาธิปไตย (anarchist) กล่าวคือ เน้นการใช้กระบวนการตัดสินใจของชุมชนบนฐานของการแสวงหาฉันทามติจากการจับมือร่วมกันในวิถีระนาบ ซึ่งลักษณะเช่นนี้แตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากระบอบประชาธิปไตยเสียงข้างมากที่บีบบังคับเสียงข้างน้อย (ภควดี, 2563) ทั้งนี้ ขบวนการ XR ได้สร้างกิจกรรมที่เรียกว่า "โรงงานศิลปะอนาธิปไตยอิสระ" (Autonomous Anarchist Arts Factory) โดย "โรงงาน" ที่ว่านี้เป็นชุมชนที่ไม่มีลำดับการบังคับบัญชา ผู้ชุมนุมที่ตั้ง "โรงงานศิลปะอนาธิปไตยอิสระ" เริ่มต้นด้วยการกำหนดเป้าหมายและอธิบายถึงวิธีการทำงานศิลปะแต่ละอย่าง มอบเครื่องมือ และให้อิสระแก่ผู้เข้าร่วมในการทำงานเหล่านั้น เพื่อให้ขบวนการมีลักษณะ "รวมทุกคนเข้าด้วยกัน" จึงหลีกเลี่ยงการใช้สื่อที่อาจสื่อถึงการแบ่งแยกเป็นกลุ่มเป็นพวก เช่น สีแดงที่มักจะถูกเชื่อมโยงกับฝ่ายซ้าย หรือสีน้ำเงินที่มักจะถูกเชื่อมโยงกับพวกอนุรักษนิยม เป็นต้น

โรงงานศิลปะอนาธิปไตยอิสระนี้สื่อความถึงวิถีชีวิตที่แตกต่างออกไป กล่าวคือเป็นวิถีชีวิตที่คนมีความเป็นหนึ่งเดียวกัน (unified) แต่ก็ไม่ใช่ว่าเป็นแบบเดียวกัน (uniform) มีความเป็นชุมชน และเน้นการสร้างสิ่งต่าง ๆ ด้วยมือ ต่างกับวิถีชีวิตแบบวัตถุนิยมบริโภคนิยม รวมถึงการใช้วัตถุที่เป็นมิตรต่อระบบนิเวศ (เช่น การใช้วัตถุชีวเซลล์ เป็นต้น) (Glyn & Farrell, 2019)

3.3 ข้อเรียกร้องของขบวนการ ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธี

รากฐานความคิดข้างต้น ประกอบกับภูมิหลัง อาทิ การที่ขบวนการถือกำเนิดขึ้นในประเทศพัฒนาแล้ว ก่อนที่จะขยายไปสู่ประเทศกำลังพัฒนา การที่ผู้เข้าร่วมขบวนการมีความหลากหลายในเชิงสาขาอาชีพ และการที่ขบวนการมีการจัดการแบบกระจายอำนาจ เหล่านี้ส่งผลต่อข้อเรียกร้อง ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีของขบวนการ ดังจะเห็นได้ว่า ระหว่างการเคลื่อนไหวในช่วงต้นของขบวนการ ซึ่งถูกเรียกขานว่า XR 1.0 นั้น ข้อเรียกร้องของขบวนการได้สะท้อนให้เห็นปรัชญาของความเป็นประชาธิปไตย การเปิดเผยความจริงที่มาจากข้อมูลของหลากหลายสาขาอาชีพ รวมไปถึงการใช้ยุทธศาสตร์ที่นักทฤษฎีวิจารณ์อย่างกว้างขวางว่า สะท้อนอคติของความเป็นชนชั้นกลางผิวขาว (white, middle-class) นั่นก็คือยุทธศาสตร์ "ความพร้อมที่จะสละเสรีภาพ" อันเป็นที่มาของยุทธวิธีการจงใจให้จับกุม ในส่วนนี้ ผู้วิจัยทบทวนข้อเรียกร้อง ยุทธศาสตร์

และยุทธวิธีของขบวนการเพื่อให้ภาพที่ครอบคลุม ก่อนที่จะวิเคราะห์เงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของขบวนการในส่วนถัดไป

3.3.1 ข้อเรียกร้องของขบวนการ XR

รูเพิร์ต รีด (Rupert Read) ระบุว่า ขบวนการมีข้อเรียกร้องหลัก 3 ข้อ ข้อแรกคือ "การหยุดความจริง" กล่าวคือขบวนการ XR มองว่า การหยุดความจริงเรื่องความฉุกเฉินของปัญหาการสูญพันธุ์ครั้งที่ 6 อย่างเต็มที่โดยไม่ตัดตอน ถือเป็นสิ่งจำเป็น ข้อที่สองคือ "การลงมือทำเดี๋ยวนี้" ขบวนการ XR เรียกร้องว่า หลังจากที่เราที่รัฐบาล รวมถึงทุกคน "หยุดความจริง" แล้ว จะต้องลงมือทำเพื่อแก้ไขบรรเทาสถานการณ์ ข้อเรียกร้องประการที่สองนี้ยังหมายถึงการดำเนินการอย่างรวดเร็วทั้งในด้านการป้องกัน การบรรเทา และการฟื้นฟู ตลอดระยะเวลา 5 ปีถัดไป ทั้งนี้ ประเทศที่ร่ำรวยจะต้องมีบทบาทนำโดยการไปให้ถึงเป้าหมายการปล่อยคาร์บอนเป็นศูนย์และการลดการทำลายล้างความหลากหลายทางนิเวศให้เป็นศูนย์ภายในปี ค.ศ. 2025 (Read & Alexander, 2020, pp. 1-2)

กล่าวได้ว่า ข้อเรียกร้องประการแรกของขบวนการ XR คือ “การหยุดความจริง” นั้นเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของขบวนการ ในประเด็นนี้ วันทนา ศิวะ นักฟิสิกส์และนักเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมและอาหารชาวอินเดีย ให้ความเห็นว่า ขบวนการ XR เป็น "สัตยาเคราะห์เพื่อชีวิต" (Satyagraha for Life) กล่าวคือเป็นขบวนการที่ไม่ให้ความร่วมมือ (ในที่นี้คือการไม่ให้ความร่วมมือต่อระบบที่นำไปสู่การฆ่าล้างทั้งระบบนิเวศและเผ่าพันธุ์) บนฐานของ "ความจริง" (Shiva, 2019)

สำหรับข้อเรียกร้องประการที่สามคือ บทบาทของ "สมัชชาพลเมือง" (citizens' assemblies) นั้น ขบวนการ XR มองว่า ตัวแทน (representatives) ในระบอบประชาธิปไตยตัวแทน (representative democracy) ไม่ควรมีอำนาจในการตัดสินใจดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายตามข้อเรียกร้องประการที่สอง เพราะตัวแทนเหล่านี้ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าล้มเหลวเพียงไร ในทางกลับกัน คนที่ควรมีอำนาจตัดสินใจคือสมัชชาพลเมืองที่ได้รับข้อมูลอย่างครบถ้วนเพียงพอจากผู้เชี่ยวชาญที่ดีที่สุด สมัชชาพลเมืองต้องปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อกำหนดทิศทางสำหรับลงมือทำเพื่อบรรลุเป้าหมาย ดังที่ได้ระบุไปแล้วในข้อเรียกร้องที่สอง (Read & Alexander, 2020, p. 2)

การให้อำนาจแก่สมัชชาพลเมืองเกิดจากการที่สมาชิกผู้ก่อตั้งขบวนการ ซึ่งในจำนวนนี้รวมถึงนักกฎหมายสิ่งแวดล้อม มองว่ารัฐบาลมักตกอยู่ใต้อิทธิพลของบริษัทยักษ์ใหญ่และนักล็อบบี้ (ดังจะเห็นได้จากการอุดหนุนธุรกิจเชื้อเพลิงฟอสซิล) และดังนั้นจึงไม่สามารถผลักดันให้เกิดกฎหมายในระดับประเทศหรือข้อตกลงระหว่างประเทศที่จะหยุดยั้งที่กำลังคุกคามสรรพชีวิตบนโลกนี้ได้ สมัชชาพลเมืองจึงควรถูกตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นช่องทางให้ประชาชนสามารถเข้าไปตัดสินใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่จำเป็นที่จะต้องเกิดขึ้น รวมไปถึงผลักดันกฎหมายและบังคับให้รัฐต้องดำเนินการปกป้องสิทธิมนุษยชนและระบบนิเวศตามที่ระบุไว้ในกฎหมาย (Yamin, 2019)

ในแต่ละประเทศ แม้ว่าข้อเรียกร้องของขบวนการจะสอดคล้องกับข้อเรียกร้องหลัก 3 ประการข้างต้น แต่ขบวนการ XR ในประเทศต่าง ๆ ก็มีข้อเรียกร้องที่เฉพาะเจาะจงในแง่ของการปฏิบัติเช่นกัน ดังจะเห็นได้ว่า

ข้อเรียกร้องของขบวนการ XR ที่จัดประท้วงใหญ่ในกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ เมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 2019 มี 3 ข้อ ได้แก่ รัฐบาลต้องประกาศ "ภาวะฉุกเฉิน" ทางสภาพภูมิอากาศ สหราชอาณาจักรต้องให้คำมั่นสัญญาตามกฎหมายว่าจะลดการปล่อยคาร์บอนให้เป็นศูนย์ภายในปี ค.ศ. 2025 และต้องมีการตั้งสภาพลเมืองเพื่อตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงตามคำมั่นสัญญา (บีบีซี, 2019; VOA, 2019)

ข้อเรียกร้องหลัก 3 ประการของขบวนการ XR เป็นที่มาของหลักการสำหรับยุทธศาสตร์ของขบวนการ ได้แก่ (ก) การขัดขวางทำลายระบบปกติ (disruption) โดยการที่มวลชนทำอารยะขัดขืน (civil disobedience) เพื่อให้บรรลุข้อเรียกร้อง (ข) การส่งมอบข้อมูลหรือบริการไปยังผู้ที่เข้าไม่ถึง (outreach) ซึ่งในที่นี้คือการบอกเล่าความจริงต่อสาธารณชนและนำพาพวกเขามาร่วมกันชุมนุมเคลื่อนไหว รวมไปถึงการใช้สื่อในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อบอกเล่าความจริง และ (ค) การฉายภาพอนาคต (visioning) เพื่อสะท้อนอนาคตที่พวกเขาต้องการจะเห็น โดยการฉายภาพนี้เกิดขึ้นจากกระบวนการรวมหมู่ที่สร้างสรรค์และสวยงาม (Jacout et al., 2019)

3.3.2 ยุทธศาสตร์

ในการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีของขบวนการ XR ผู้วิจัยนิยามยุทธศาสตร์และยุทธวิธีตามแนวทางเฉพาะ กล่าวคือ ยุทธศาสตร์ (strategy) หมายถึงทางเลือกเกี่ยวกับการเรียกร้องสิทธิ ประเด็น พันธมิตร กรอบโครง อัตลักษณ์ และการนำเสนอตัวตน ทฤษฎาการ และยุทธวิธีต่าง ๆ (Meyer & Staggenborg, 2012, p. 4) ยุทธศาสตร์จึงประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การเรียกร้อง พื้นที่ในการเคลื่อนไหวรวมหมู่ ยุทธวิธีหรือรูปแบบของการเคลื่อนไหวรวมหมู่นั้น (Meyer, 2014) รวมไปถึงเป้าหมายของการเคลื่อนไหวรวมหมู่ และระดับของการเคลื่อนไหว (เช่น ระดับกว้าง ระดับชุมชน ระดับองค์กร) (Meyer & Staggenborg, 2012, p. 4) การที่นักเคลื่อนไหวหรือขบวนการทางสังคมจะตัดสินใจเลือกยุทธศาสตร์ใดก็ตาม ย่อมมีเป้าหมายเพื่อสร้างแรงกดดันสูงสุด ขณะเดียวกันก็พยายามที่จะจัดสมดุลระหว่างผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกัน (Meyer & Staggenborg, 2012, p.6) โดยขบวนการใช้ยุทธศาสตร์เพื่อที่จะโน้มน้าวชักจูงความคิด ความรู้สึก และการกระทำของผู้อื่น ทั้งในเชิงของความร่วมมือและในเชิงที่เป็นปรปักษ์ต่อกัน (Jasper et al., 2015, p. 339)

ส่วน ยุทธวิธี (Tactics) นั้น ในความหมายกว้าง คือเครื่องมือทั้งหมดที่กลุ่มมีและถูกนำมาใช้เพื่อเรียกร้องต่อปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนซึ่งตกเป็นเป้าหมายของการเรียกร้อง (Tilly, 1995 อ้างถึงใน ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552, น. 154) ในแง่นี้ ยุทธวิธีย่อมหมายถึง รูปแบบของการกระทำที่ผู้กระทำเลือกมาอย่างรอบคอบโดยมีเป้าหมายที่จะโน้มน้าวหว่านล้อมหรือบังคับขู่เข็ญฝ่ายตรงข้าม สาธารณชน รวมไปถึงผู้ร่วมขบวนการ ทั้งนี้ ยุทธวิธี (Tactics) มักเป็นผลสืบเนื่องจากยุทธศาสตร์ ตัวอย่างเช่น ขบวนการซึ่งเลือกที่จะเน้นย้ำให้เห็นความคุ้มค่าของขบวนการ มีแนวโน้มที่จะใช้ยุทธวิธีที่เป็นการสร้างความสง่างามและมีเกียรติโดยที่ไม่ทำให้คนที่อาจจะเข้ามาเป็นผู้สนับสนุนขบวนการรู้สึกแปลกแยก เป็นต้น ขณะที่ขบวนการที่มุ่งเป้าให้ได้รับการสนับสนุนจากมวลชนขนาดใหญ่ มีแนวโน้มที่จะไม่ใช้ยุทธวิธีการขัดขวางทำลายระบบปกติหรือยุทธวิธีการยั่ว

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประเทศอยู่ภายใต้การปกครองระบอบอำนาจนิยมที่รัฐมีแนวโน้มจะใช้กำลังเข้าปราบปรามขบวนการ (Doherty, 2013)

ยุทธวิธีที่ขบวนการทางสังคมเลือกใช้สามารถแบ่งออกได้เป็นสามประเภท ได้แก่ (ก) ยุทธวิธีขัดขวางทำลายระบบการเมืองปกติ (disruptive tactics)⁴ เช่น อารยะขัดขืน การบอยคอต การนั่งประท้วงซึ่งอาจรวมไปถึงการเข้าครอบครองทรัพย์สินและทรัพยากร (occupation) การปิดล้อมเพื่อขัดขวาง (blockade) เป็นต้น (ข) ยุทธวิธีใช้ความรุนแรง เช่น การทุบทำลายทรัพย์สิน การบุกเผา เป็นต้น และ (ค) ยุทธวิธีตามช่องทางระบบการเมืองปกติ เช่น การลงชื่อ การเดินขบวน การนัดหยุดงาน เป็นต้น (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552, น. 157-167)

ขบวนการ XR มียุทธศาสตร์สำคัญได้แก่ ความพร้อมที่จะสละเสรีภาพ และตัวแบบการต่อต้านของพลเมือง (the civil resistance model) ทั้งนี้ ในส่วนของ "ความพร้อมที่จะสละเสรีภาพ" นั้น ถูกแปรออกมาเป็นยุทธวิธี คือการจงใจให้เจ้าหน้าที่รัฐจับกุมตัว โดยมีเป้าหมายให้เป็นการขัดขวางทำลายระบบปกติ (disruptive tactics) ดังจะเห็นได้ว่า ในการชุมนุมของขบวนการ XR ในเดือนเมษายน ปี ค.ศ. 2019 มีผู้ถูกจับกุมตัวกว่า 1,100 คน (บีบีซี, 2019) สมาชิกในขบวนการ XR มองว่า การจงใจให้จับกุม (courting arrest) เป็นกลยุทธ์ที่ทรงพลังในการสร้างความเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผู้ถูกจับกุมกระทำอารยะขัดขืนและไม่ได้ใช้ความรุนแรง การจงใจให้จับกุมนั้นเปรียบเสมือนการเปลี่ยนผู้จงใจให้จับกุมจากที่เดิมเป็นเพียงผู้เฝ้ามอง (bystander) มาเป็นผู้ที่ยืนหยัดท้าทายเพื่อเป้าหมายที่ยิ่งใหญ่และสำคัญยิ่งกว่าตัวเอง (upstander) อีกทั้งการจงใจให้จับกุมถูกตีความว่าเป็นการขบถโดยมีความมุ่งหมาย (cause) และเป็นการค่อย ๆ ปลดอาวุธของกฎหมาย (Griffiths, 2019) ในมุมมองของผู้ร่วมขบวนการบางคน การเสียสละตนนี้ยังมอบความเข้มแข็งให้กับพวกเขา เนื่องจากมันเชื่อมโยงกับค่านิยมที่ว่าด้วยเกียรติยศ ความกล้าหาญและรักในเกียรติ (chivalry) ศรัทธาในชีวิต และการรับใช้ต่อสิ่งที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งในที่นี้คือพระแม่ผู้ให้กำเนิดสรรพสิ่ง (Mother Earth) (Griffiths, 2019)

นอกจากความพร้อมที่จะสละเสรีภาพแล้ว ยุทธศาสตร์หลักอีกประการหนึ่งของขบวนการ XR คือสิ่งที่เรียกว่า "ตัวแบบการต่อต้านของพลเมือง" (the civil resistance model) ตัวแบบนี้มีที่มาจากการที่ผู้ก่อตั้งขบวนการถกเถียงเกี่ยวกับคำถามสองข้อ ข้อแรกคือ เหตุใดจนถึงเวลานั้น พวกเขาจึงล้มเหลวอย่างสิ้นเชิงในการหยุดยั้งการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และข้อที่สอง พวกเขาจะหยุดยั้งการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้อย่างไร และเพื่อที่จะตอบคำถามเหล่านี้ พวกเขาจึงศึกษาการเคลื่อนไหวในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่า

⁴ ยุทธวิธีขัดขวางทำลายระบบปกติ (disruptive) หมายถึงการเข้าไปขัดขวาง กีดกันกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง รวมถึงการขัดขวางกีดกันฝ่ายที่เผชิญหน้าด้วยในรูปแบบใหม่ทีนอกเหนือไปจากการใช้วิธีผ่านกระบวนการเลือกตั้งและการยึดอำนาจโดยทหาร โดยมีเป้าหมายคือการตั้งคำถามต่อความชอบธรรมที่ดำรงอยู่ ไปจนถึงการขอให้เห็นอกเห็นใจ เป็นต้น ยุทธวิธีขัดขวางทำลายระบบปกติมีทั้งระดับที่ไม่ผิดกฎหมายแต่ใช้ความกล้าหาญกล้าได้กล้าเสีย เช่น การบอยคอตตรกเมิลโดยसारของ) และระดับที่มีลักษณะผิดกฎหมาย แต่ไร้ความรุนแรง เช่น อารยะขัดขืน การบอยคอต เป็นต้น (ขบวนการสิทธิความเป็นพลเมืองที่นำโดยมาร์ติน ลูเธอร์ คิง เป็นต้น ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2541)

จะเป็นระบบองค์กร การทำงานประสานกันในรูปแบบต่าง ๆ การรณรงค์โดยปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า (direct action)⁵ หรือการรณรงค์ที่จัดตั้งตามสถานการณ์ เป็นต้น (Hallam, 2019)

ตัวแบบการต่อต้านของพลเมืองเน้นการขัดขวางท้าทายระบบการเมืองปกติ (disruption) เนื่องจากการรณรงค์รูปแบบเดิม ๆ ซึ่งมุ่งเน้นการจูงใจและให้ข้อมูล (ไม่ว่าจะเป็น การส่งอีเมล การบริจาคเงินให้กับเอ็นจีโอ การเดินขบวน เป็นต้น) ไม่ทำให้บรรลุเป้าหมาย ทั้งนี้ โดยเลือกการขัดขวางท้าทายระบบปกติที่ไม่ใช้ความรุนแรง บนหลักการ 6 ข้อได้แก่ (ก) การเพิ่มจำนวนผู้เข้าร่วมโดยมีเป้าหมายคือหลักพัน และมีอุดมคติอยู่ที่ 50,000 คน (ข) ปฏิบัติการในพื้นที่เมืองหลวงซึ่งเป็นที่ตั้งของรัฐบาล เป็นที่ซึ่งชนชั้นนำใช้ชีวิต และเป็นที่ตั้งขององค์กรสื่อทั้งระดับชาติและนานาชาติ (ค) ฝ่าฝืนกฎหมายเพื่อก่อให้เกิดความตึงเครียดทางสังคม และสื่อสารว่าขบวนการกำลังยืนหยัดต่อสู้กับความชั่วร้ายที่อยู่เหนือกว่า การฝ่าฝืนกฎหมายดึงดูดความสนใจผู้คนและชนชั้นนำและทำให้พวกเขาเห็นว่าขบวนการเคลื่อนไหวอย่างจริงจังและปราศจากความหวั่นเกรง อีกทั้งชนชั้นนำต้องให้ความสนใจเพราะนอกจากมันจะขัดขวางชีวิตปกติแล้วยังกระตุ้นทุนทางเศรษฐกิจด้วย (ง) ไม่ใช้ความรุนแรง ขบวนการต้องมีการจัดการกันให้เด็ก คนชรา และคนที่เปราะบางออกจากพื้นที่เคลื่อนไหว ต้องมีการฝึกให้ผู้เข้าร่วมเคลื่อนไหวสามารถยืนหยัดอย่างสงบ และมีกลุ่มที่ทำหน้าที่ในการเข้าไปปฏิบัติการเมื่ออารมณ์ของผู้เข้าร่วมเคลื่อนไหวพุ่งสูงขึ้น (จ) เคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง กินเวลานานนับสัปดาห์จนก่อให้เกิดต้นทุนทางเศรษฐกิจอย่างชัดเจน กระทั่งถูกมองว่าเป็น "วิกฤตระดับชาติ" และ (ฉ) การเคลื่อนไหวต้องมีความสนุกสนาน เสมือนเป็นเทศกาล (Hallam, 2019)

อนึ่ง ตัวแบบการต่อต้านของพลเมืองยึดหลักอารยะขัดขืน (civil disobedience) อย่างเคร่งครัด ในประเด็นนี้ แซมมวล อเล็กซานเดอร์ (Samuel Alexander) ตั้งข้อสังเกตว่า การเคลื่อนไหวของขบวนการ XR เป็นอารยะขัดขืนเนื่องจาก (ก) เป็นขบวนการที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ที่ระบอบการปกครอง (ในที่นี้คือระบอบประชาธิปไตย) พังทลาย ทั้งในแง่ที่บริษัทขนาดใหญ่ทั้งหลายสามารถแทรกแซงกระบวนการนิติบัญญัติ ทำให้กฎหมายและนโยบายไม่เป็นประชาธิปไตย โดยการที่บริษัทเหล่านี้ (เช่น ผู้ผลิตน้ำมันเชื้อเพลิงรายใหญ่ สื่อยักษ์ใหญ่ เป็นต้น) สามารถปิดตกรหรือทำให้กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศขาดความเข้มข้น ทำให้สถานการณ์เลวร้าย และดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของพลเมืองที่จะต้องฝ่าฝืนกฎหมายและทำให้เกิดกฎหมายใหม่ และ (ข) ขบวนการ XR เป็นขบวนการที่เกิดขึ้นภายใต้วัฒนธรรมที่ผู้คนยังไม่รับรู้อย่างเต็มตัวต่อความรุนแรงของปัญหาสภาพภูมิอากาศและวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมเช่นนี้เกิดจากการที่กลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ สามารถที่จะชักนำความตระหนักรู้ของสาธารณชนและรัฐก็ให้การรับรองความตระหนักรู้ที่ผิดพลาดนั้น (Alexander, 2022)

ในการดำเนินยุทธศาสตร์ข้างต้น ขบวนการ XR สร้างพันธมิตร กรอบโครง และการเลือกพื้นที่ (Meyer & Staggenborg, 2012, p. 4; Meyer, 2014) ตามแนวทางต่าง ๆ โดยในส่วนของสร้างพันธมิตร

⁵ ปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า (direct action) หมายถึงปฏิบัติการที่ไม่พึ่งพาอาศัยคนกลาง ไม่พึ่งการช้อนวอนรัฐบาลหรือผู้มีอำนาจ ไม่พึ่งพึ่งสถาบันภายนอกใด ๆ เป็นการก้าวข้ามกฎเกณฑ์ข้อบังคับและระบบตัวแทน เพื่อบรรลุเป้าหมายโดยตรง ปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้ามักถูกเลือกใช้ เพื่อต่อสู้กับการที่ชนชั้นนำซึ่งมีอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจบังคับกดขี่ ตัวอย่างของปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า เช่น การปิดล้อมสำนักงานของรัฐบาล การยึดตึกร้างมาทำเป็นบ้านพักคนไร้บ้าน การทำให้รถไถรอบดินที่กำลังดำเนินโครงการพัฒนาใช้การไม่ได้ เป็นต้น ภควดี วีระภาสพงษ์, ม.ป.ป.

นั้น ขบวนการให้ความสำคัญกับ "การร่วมมือกับกลุ่มอิสระระหว่างประเทศ" เช่น ในประเทศกานา อินเดีย หรือประเทศในแถบอเมริกาใต้ เพื่อให้ขบวนการมีความหลากหลายมากขึ้น ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนในแต่ละพื้นที่มากขึ้น โดยเฉพาะชุมชนที่อยู่ในซีกโลกใต้ (CNN, 2019) โดยการให้การสนับสนุนจากขบวนการ XR รวมไปถึงการสนับสนุนทางการเงิน (Read & Alexander, 2020, p. 103) ขบวนการ XR คาดหวังว่ายุทธศาสตร์นี้จะเชื่อมต่อคนหลายกลุ่มให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการเคลื่อนไหว เช่น ชุมชนพื้นถิ่นคนในประเทศซีกโลกใต้ แรงงาน ซึ่งต่างก็ต่อสู้กับความอยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมมานาน (CNN, 2019) ทั้งนี้ นักยุทธศาสตร์ของขบวนการอย่างรูเพิร์ต ริดต์ เสนอว่าหลังการเคลื่อนไหวในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2019 ขบวนการควรยกระดับไปสู่การเป็น "ขบวนการของหลากหลายขบวนการ" (a movement of movements) โดยเป็นการแสวงหาพันธมิตร เช่น ขบวนการสันติภาพ ขบวนการสิทธิสตรี ขบวนการเพื่อความยุติธรรมทางสังคม เป็นต้น เพื่อมาร่วมสร้างแนวร่วมขบถ (Rebel Alliance) ขึ้นด้วยกัน (Read & Alexander, 2020, p. 90)

นอกจากนี้ ขบวนการ XR ยังให้ความสำคัญกับการเป็นพันธมิตรอย่างใกล้ชิดกับขบวนการเคลื่อนไหวของเด็กและเยาวชน โดยมีเหตุผลสำคัญ 2 ประการ ประการแรกคือ เสียงของเยาวชนซึ่งเปี่ยมไปด้วยความกล้าหาญและอารมณ์ที่ทรงพลัง ช่วยหนุนนำพลังของการพูดความจริง และประการที่สองคือ รัฐจะตกอยู่ในสถานการณ์กลืนไม่เข้าคายไม่ออก หากต้องมีการจับกุมคุมขังเด็กและเยาวชนในเหตุการณ์ที่เป็นการชุมนุมร่วมกันทั้งระหว่างเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ (Read & Alexander, 2020, p. 75-76)

ในเชิงกรอบโครงหรือกรอบประเด็น (frames) นั้น นับตั้งแต่ช่วงก่อตั้งขบวนการ ขบวนการ XR ระบุว่า ปัญหาที่มนุษย์เผชิญและเป็นสาเหตุที่ทำให้ขบวนการต้องออกมาปฏิวัติ ได้แก่ ทุนนิยม อาณานิคมนิยม อำนาจ ความไม่เท่าเทียม ความละโมภ การคอร์รัปชัน เงินตรา และระบบที่แตกสลายและอ่อนล้า (Knights, 2019)

การกำหนดกรอบประเด็น (frames) ทำให้ข้อเรียกร้องของขบวนการสร้างความเปลี่ยนแปลงได้จริง ดังจะเห็นได้ว่า "สมัชชาพลเมือง" ตามข้อเรียกร้องที่สาม จะมีอำนาจที่แท้จริงได้ก็ต่อเมื่อมันสอดคล้องกับกรอบประเด็นความไม่เท่าเทียม อาทิ การที่ขบวนการชี้ให้เห็นว่า เพื่อให้สังคมบรรลุเป้าหมายในการหยุดยั้งหายนะภัยจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ คนร่ำรวยและชนชั้นนำ 1 เปอร์เซ็นต์ จะต้องเปลี่ยนแปลงตัวเองมากกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม การกำหนดทิศทางตามกรอบประเด็นความไม่เท่าเทียมจะสะท้อนให้เห็นถึงความยุติธรรมของ "สมัชชาพลเมือง" ในขณะเดียวกันก็จะทำให้การดำเนินการของสมัชชาและขบวนการราบรื่นขึ้น เนื่องจากข้อเรียกร้องของขบวนการไม่ได้ขัดต่อผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ในสังคมหรือทำให้คนในสังคมเกิดความรู้สึกว่าถูกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม (Read & Alexander, 2020, p. 75)

สำหรับในด้านของพื้นที่นั้น ขบวนการมีแนวทางในการเลือกพื้นที่เพื่อบรรลุเป้าหมาย โดยไม่เพียงแต่เลือกพื้นที่ที่สร้างผลสะท้อนสูงสุด (เช่น พื้นที่ที่มีการสัญจรหนาแน่นหรือพื้นที่ทางเศรษฐกิจ เป็นต้น) แต่ยังรวมถึงการยึดหลักไม่ก่อให้เกิดอันตราย อาทิ การไม่ปิดกั้นเส้นทางที่ใช้สัญจรไปยังโรงพยาบาลหรือสถานিদับเพลิง หรือการเลือกปิดกั้นเส้นทางบนสะพานหลักทั้ง 5 สะพานของกรุงลอนดอนในเดือนพฤศจิกายน

ค.ศ. 2018 ด้วยเหตุที่ว่าท้องถิ่นมีมาตรการในการจัดการพื้นที่เหล่านี้สำหรับเหตุฉุกเฉินรองรับไว้แล้วจากการที่สะพานเหล่านี้มักถูกปิดอยู่ทุกปีสำหรับงานลอนดอน มารารอน (Jacout et al., 2019)

การสร้างพื้นที่ปลอดภัยให้กับผู้เข้าร่วมขบวนการเป็นอีกหนึ่งประเด็นยุทธศาสตร์ที่ขบวนการ XR ให้ความสำคัญ อาทิ การจัดให้ครอบครัวที่มีเด็กเล็ก กลุ่มเปราะบาง หรือผู้เข้าร่วมขบวนการที่แสดงเจตจำนงชัดเจนว่าไม่ต้องการถูกจับและไม่ต้องการอยู่ "แนวหน้า" อยู่ในพื้นที่รวมกันเพื่อให้เจ้าหน้าที่รัฐจำแนกได้อย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น การจัดให้พื้นที่บนสะพานแบล็คแฟรส์ (Blackfriars) เป็นพื้นที่ที่มีเด็ก หรือการจัดให้พื้นที่บนสะพานเวสต์มินสเตอร์มีการปิดกั้นแค่ครั้งเดียวเพื่อแสดงให้เห็นว่าไม่ใช่พื้นที่วิกฤตที่เจ้าหน้าที่จะใช้กำลังเข้าจับกุมตัวผู้ประท้วง เป็นต้น (Jacout et al., 2019)

ในการจัดกิจกรรมในพื้นที่เพื่อดึงดูดความสนใจ ขบวนการ XR ยึดหลักการทำให้การเคลื่อนไหวต่อต้านกลายเป็น "เทศกาล" และทำให้พื้นที่ประท้วงเป็นพื้นที่ที่สะท้อนวัฒนธรรม ทั้งนี้ ในการเคลื่อนไหวที่ผ่านมา ขบวนการได้ใช้วิธีต่าง ๆ ที่เป็นการสลายเส้นแบ่งระหว่างผู้ประท้วงกับคนที่สนใจแวะเวียนมาดูและเข้าร่วมในบางกิจกรรม เช่น การจัดวางเปียโนหลังใหญ่ที่ทำงานด้วยพลังของการปั่นจักรยาน การจัดวางรูปปั้นเปเปอร์มาเช่หรือสิ่งของที่เป็นสัญลักษณ์เฉพาะ (อาทิ เรือลำใหญ่สีชมพูที่มีตัวอักษรระบุหนึ่งในสโลแกนของขบวนการไว้ที่ด้านข้างว่า "Tell the Truth" (the Bing Pink Boat)) การจัดครัวและพื้นที่ร่มรื่นให้ทานอาหารฟรี การจัดคอนเสิร์ตและการแสดง เป็นต้น (James & Ruby, 2019)

อนึ่ง การจัดขบวนการแบบกระจายอำนาจ (decentralised) ส่งผลต่อการจัดการพื้นที่เช่นกัน เนื่องจากการจัดขบวนการแบบกระจายอำนาจทำให้ขบวนการ XR ไม่มีลำดับการบังคับบัญชาจากด้านบนแต่อาศัยการจัดการแบบเครือข่าย ดังนั้น ขบวนการจึงจำเป็นต้องพัฒนาประสิทธิภาพของเครือข่ายการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสาร ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปฏิบัติการ พื้นที่ ฝ่ายรับผิดชอบจัดหา (stewards) จุดสวัสดิการ เต็นท์ข้อมูล เป็นต้น โดยจัดให้มีจุดตรงกลาง (middle) ที่เป็นเสมือนศูนย์กลางของการดำเนินการที่มีบทบาทในการกระตุ้นศักยภาพของขบวนการ (Jacout et al., 2019)

3.3.3 ยุทธวิธี

ขบวนการ XR แปรยุทธศาสตร์ดังที่กล่าวไปข้างต้นเป็นยุทธวิธีต่าง ๆ ได้แก่ (ก) การชุมนุมประท้วงปิดกั้นเส้นทางคมนาคมสำคัญรวมทั้งสถานที่สำคัญของรัฐและสถานที่สำคัญทางเศรษฐกิจของระบบทุนนิยม การจูงใจให้เจ้าหน้าที่รัฐจับกุมตัว และการแสดงความเห็นอกเห็นใจต่อเจ้าหน้าที่รัฐ (ข) การสร้างกลุ่ม (group building) (ค) การดึงดูดความสนใจจากสื่อ และ (ง) ยุทธวิธีการขัดขวางการดำเนินงานของรัฐในระดับท้องถิ่น

1) ยุทธวิธีการชุมนุมประท้วงปิดกั้น การจูงใจให้จับกุม และการแสดงความเห็นอกเห็นใจต่อเจ้าหน้าที่รัฐ

การชุมนุมประท้วงปิดกั้นเส้นทางคมนาคมและสถานที่สำคัญทางเศรษฐกิจรวมถึงสถานที่ของรัฐอยู่ในกลุ่มของยุทธวิธีการขัดขวางทำลายระบบปกติ (disruptive tactics) ขบวนการ XR เลือกใช้ยุทธวิธีนี้เป็นยุทธวิธีหลัก อาทิ การชุมนุมประท้วงติดต่อกันเป็นเวลา 11 วันในกรุงลอนดอนในช่วงเดือนเมษายน ค.ศ. 2019 ซึ่งผู้ชุมนุมไปรวมตัวกันที่รถไฟขบวนต่าง ๆ ทางเข้าตลาดหลักทรัพย์ลอนดอน สนามบินฮีทโธรว์ หรือในเดือน

มิถุนายน ค.ศ. 2019 ผู้ประท้วงของขบวนการ XR ได้ปิดกั้นการจราจรในนิวยอร์ก ล้อมด้านนอกทำเนียบนายกรัฐมนตรีในกรุงเบอร์ลิน และปิดกั้นสะพานข้ามแม่น้ำแซนในกรุงปารีส เป็นต้น (บีบีซี, 2019)

ต่อเนื่องจากการใช้ยุทธวิธีการชุมนุมประท้วงปิดกั้น ขบวนการ XR เลือกใช้ยุทธวิธีการจูงใจให้เจ้าหน้าที่รัฐจับกุมตัว ซึ่งดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น ในการชุมนุมเมื่อเดือนเมษายน ปี ค.ศ. 2019 ในกรุงลอนดอน มีผู้ถูกจับกุมตัวกว่า 1,100 คน (บีบีซี, 2019) ทั้งนี้ ผู้ร่วมขบวนการมองว่าการจูงใจให้จับกุมนั้นทำให้เห็นอีกแง่มุมหนึ่งของสถานการณ์คือ การเผชิญหน้ากับเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีความเห็นอกเห็นใจและคล้อยจะสนับสนุนแนวทางของขบวนการ (เช่น การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามาแสดงความยินดีที่การจัดการต่าง ๆ ในขบวนการและพื้นที่ชุมนุมเป็นไปด้วยความราบรื่น หรือการเจ้าหน้าที่ตำรวจบอกกล่าวอย่างชัดเจนว่าผู้ชุมนุมกำลังทำสิ่งที่ถูกต้องและตนให้การสนับสนุน ไปจนถึงการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจบางคนเอ่ยคำขอโทษระหว่างการจับกุมตัว และบางคนแบ่งปันอาหารกับสมาชิกของขบวนการที่อยู่ในห้องขัง เป็นต้น) หรือการที่ผู้พิพากษาตัดสินไปในเชิงผ่อนปรน (lenient) และมีคำพิพากษาที่ชี้ให้เห็นว่าพวกเขามองว่าวิกฤตสภาพภูมิอากาศเป็นปัญหาที่จริงจัง ทำให้ผู้เข้าร่วมขบวนการประเมินว่าการจูงใจให้จับกุมเป็นยุทธวิธีที่ถูกต้อง (Griffiths, 2019)

ทั้งนี้ ผู้เข้าร่วมขบวนการที่แสดงเจตจำนงต้องการร่วมใช้ยุทธวิธีการจูงใจให้จับกุม จะได้รับการฝึกจากทีมกฎหมายของขบวนการ XR ในประเด็นต่าง ๆ เช่น สิ่งที่ต้องทำหากถูกจับกุม การรักษาแนวทางไม่ใช้ความรุนแรง การไม่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวหรือข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลใด ๆ ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเมื่อถูกคุมขัง การไม่ยอมรับต่อคำตักเตือนคาดโทษ (caution) ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ การเตรียมร่างถ้อยแถลงเกี่ยวกับสติรู้ผิดชอบ (a statement of conscience) เมื่อต้องให้ปากคำ หรือการยืนยันว่าตนไม่มีความเห็น (no comment) กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ขณะเดียวกันทีมกฎหมายจะประสานกับคณะทำงานกลุ่มอื่น ๆ ในการรณรงค์ให้มีการรวมตัวปักหลักให้กำลังใจต่อผู้ที่ถูกจับกุมด้านนอกสถานีตำรวจ โดยมีทั้งอาหารและดนตรีสถานที่ให้พัก ค่ำรถกลับบ้าน ไปจนถึงการคอยติดตามคดีที่ถูกนำขึ้นสู่ศาล (Legal Team, 2019)

อาจกล่าวได้ว่า การจูงใจให้จับกุมเป็นยุทธวิธีที่เข้าคู่กับการแสดงความเห็นอกเห็นใจต่อเจ้าหน้าที่รัฐ ดังจะเห็นได้ว่า หลังจากการเผชิญหน้ากับเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งนำไปสู่การจับกุมตัวผู้ชุมนุมกว่าพันคน ขบวนการได้เลือกใช้ยุทธวิธีที่แสดงถึงความเข้าใจเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงาน เช่น การนำโน้ตข้อความ "ขอบคุณ" และดอกไม้ไปวางไว้ที่สถานีตำรวจในเขตบริกซ์ตัน (Brixton) ของกรุงลอนดอน ซึ่งขบวนการ XR ระบุว่า เป็นการกระทำภายใต้หลักการที่ว่า ความรักต้องอยู่ในใจกลางของความเปลี่ยนแปลง (putting love at the heart of change) เป็นต้น (CNN, 2019)

จากการประเมินของทีมกฎหมายในขบวนการ XR ขบวนการที่สามารถเปลี่ยนใจเจ้าหน้าที่ด้านความมั่นคงได้ มีโอกาสมากกว่าที่จะประสบความสำเร็จในการเคลื่อนไหว โดยการเปลี่ยนให้เจ้าหน้าที่หันมาเป็นฝ่ายที่เห็นอกเห็นใจหรือสนับสนุนนั้นต้องอาศัยความมุ่งมั่นตั้งใจและความเห็นอกเห็นใจ (compassion) เช่น การมอบดอกไม้ให้แก่เจ้าหน้าที่ การพูดคุยเกี่ยวกับความพยายามที่ทุกคนต่างต้องร่วมกันสร้างเพื่อปกป้องสรรพชีวิตบนโลก การไถ่ถามความเห็นของเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่ขบวนการอาจแปรไปเป็นคำถามต่อคำสั่งของรัฐที่ผูกมัดเจ้าหน้าที่เหล่านั้น (Legal Team, 2019)

2) ยุทธวิธีการสร้างกลุ่ม (group building)

ยุทธวิธีการสร้างกลุ่ม (group building) เพื่อสร้างความเชื่อใจร่วมกัน (mutual trust) และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน (solidarity) (Burns & Reimann, 2019) เป็นยุทธวิธีที่ขบวนการ XR เลียนแบบวิธีการที่ขบวนการต่อต้าน “ภาษีที่ให้จัดเก็บจากบุคคลอย่างเสมอกันโดยไม่คำนึงถึงรายได้” (poll tax)⁶ เคยใช้ในปี ค.ศ. 1990 ขบวนการต่อต้าน poll tax ใช้ยุทธวิธีการสร้างกลุ่ม (group building) โดยเริ่มจากการก่อตั้งสหภาพซึ่งมีตัวแทนจากทุกถนนในย่านนั้น ตัวแทนเหล่านี้จะใช้วิธีเคาะประตูบ้านทุกบ้านและแจกแบบสอบถามโดยมีคำถามในลักษณะที่ทำให้ผู้เข้าร่วมขบวนการรู้สึกว่า คนในย่านเดียวกันมีความเห็นคล้ายกัน และมีแนวโน้มเลือกที่จะทำเช่นเดียวกันพวกเขา (เช่น ไม่จ่าย poll tax เช่นเดียวกันพวกเขา) ตัวอย่างคำถาม เช่น หากคน 75 เปอร์เซ็นต์ในย่านของท่านไม่จ่าย poll tax ท่านจะไม่จ่ายเช่นกันหรือไม่ นอกจากรวบรวมคำตอบจากแบบสอบถามแล้ว พวกเขายังเชิญคนเหล่านั้นให้มาประชุมกลุ่มร่วมกัน (Burns & Reimann, 2019)

ทั้งนี้ ขบวนการ XR ได้ปรับยุทธวิธีการสร้างกลุ่ม โดยแทนที่จะใช้ย่านเป็นพื้นที่ปฏิบัติการ พวกเขาเปลี่ยนขอบเขตสถานที่ไปสู่ที่ทำงาน สถานที่ปฏิบัติกิจทางศาสนา รวมทั้งสถานที่ที่คนใช้เวลาว่าง อีกทั้งการแสดงออกเพื่อต่อต้านก็แล้วแต่วิธีทางที่เลือก เช่น การเข้าร่วมชุมนุม การเขียนหนังสือร้องเรียนหรือจดหมายต่อต้าน เป็นต้น

เหตุผลเบื้องหลังการใช้ยุทธวิธีนี้คือ คนมักจะทำในสิ่งที่พวกเขาเชื่อ ดังนั้น หากยุทธศาสตร์ที่ขบวนการใช้เกิดเปี่ยงเบนไปจากมุมมองของพวกเขาแม้เพียงนิด คนเหล่านั้นจะสูญเสียแรงจูงใจและเลิกเข้าร่วมขบวนการ ในขณะเดียวกัน วิธีการสร้างกลุ่มก็เปิดทางให้ผู้เข้าร่วมขบวนการสามารถแสดงออกอย่างหลากหลาย จึงเท่ากับเป็นการเปิดทางให้ผู้คนได้เลือกจากประสบการณ์ว่าอะไรที่สำเร็จ และนำสิ่งนั้นมาหล่อหลอมเป็นยุทธศาสตร์ อนึ่ง วิธีการเช่นการยื่นหนังสือและจดหมายนั้นมีความสำคัญเพราะแสดงให้เห็นว่าขบวนการได้รับการสนับสนุนจากคนจำนวนมาก (mainstream support) แม้ว่าคนที่ร่วมลงลายมือชื่อหรือเขียนจดหมายเหล่านั้นจะไม่ได้เดินทางมาร่วมชุมนุมก็ตาม (Burns & Reimann, 2019)

การจัดกลุ่มยังมีความสำคัญในเชิงของปฏิบัติการในวันชุมนุม กล่าวคือเป็นฐานในการจัดแบ่งคณะทำงาน (working groups) ตัวอย่างเช่น การจัดกลุ่มไปตามพื้นที่ โดยให้แต่ละพื้นที่ที่มีผู้ประสานงาน 1 คน เพื่อทำหน้าที่ในการจัดหาสิ่งจำเป็น การจับกลุ่ม และการฝึกอาสาสมัครรวมถึงการจัดแบ่งอาสาสมัครลงไปประจำในแต่ละพื้นที่ในจำนวนเท่า ๆ กัน (Jacout et al., 2019)

3) การดึงดูดความสนใจจากสื่อ

ขบวนการ XR ซึ่งมีคณะทำงานด้านสื่อและการส่งข้อความของขบวนการเอง เริ่มต้นด้วยการเลือกเผยแพร่กิจกรรมของตนเองผ่านสื่อที่ได้ประเมินแล้วว่าเป็นสื่อที่คนเฉพาะกลุ่มเสพ กล่าวคือกลุ่มผู้ที่มีความตื่นตัวในระดับหนึ่งต่อประเด็นที่ขบวนการ XR ต้องการจะสื่อสาร อาทิ การเชิญสื่อ เช่น the Guardian

⁶ นโยบายการเก็บภาษีที่ให้จัดเก็บจากบุคคลอย่างเสมอกันโดยไม่คำนึงถึงรายได้ (poll tax) เป็นนโยบายการเก็บภาษีบำรุงท้องที่ของรัฐบาลพรรคอนุรักษนิยมภายใต้การนำของนางมาร์กาเรต แทตเชอร์ ในปี ค.ศ. 1989 โดยรัฐบาลเสนอให้มีการเก็บภาษีในอัตราเดียวกันทั้งหมด (flat rate) คือคนละ 500 ปอนด์ทุกคน ไม่ว่าจะมีความมั่งคั่งหรือพนักงานทำความสะอาด

หรือ the Canary ไปร่วมกิจกรรมการพบปะระหว่างขบวนการ XR กับกลุ่มกรีนพีซ เป็นต้น นอกจากนั้น ขบวนการยังใช้วิธีการสร้างความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งและแท้จริงกับนักข่าวที่ละลาย เพื่อให้พวกเขาเหล่านั้น เข้าใจอย่างชัดเจนถึงภัยที่ทุกคนกำลังเผชิญร่วมกันรวมถึงความเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญที่พวกเขาสามารถ ผลักดันให้เกิดขึ้นได้ (McInern, 2019)

วิธีการสื่อสารกับสื่อยังรวมถึงการเน้นย้ำว่าเหตุใดผู้ประท้วงจึงเลือกใช้อารยะขัดขืนโดยเฉพาะ การยอมนำเสรีภาพของตนไปเสี่ยง ทั้งนี้ ในกลุ่มสื่อวงกว้าง ขบวนการ XR เริ่มจากการเลือกส่งข่าว ประชาสัมพันธ์และแถลงการณ์ผ่านรายชื่อนามของสื่อทุกสำนักที่มี ต่อมาขบวนการได้เชิญสื่อมาร่วมการแถลงข่าว ก่อนที่จะเริ่มปฏิบัติการ (ดังตัวอย่างของการแถลงข่าวก่อนการชุมนุมปิดสะพานห้าแห่งใจกลางกรุงลอนดอน เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2018) นอกจากนั้น ขบวนการยังได้มอบหมายให้สมาชิกสร้างสายสัมพันธ์ใกล้ชิดกับ สื่อหลัก เพื่อสร้างโอกาสให้การเคลื่อนไหวของขบวนการถูกถ่ายทอดผ่านสื่อให้ได้มากและฉับไวที่สุด โดยใช้ แอปพลิเคชันอย่าง WhatsApp รวมไปถึงการเปิดโอกาสให้สื่อแต่ละรายสามารถทำรายงานแบบเอ็กซ์คลูซีฟใน รูปแบบที่สื่อให้ความสนใจ อนึ่ง สำหรับสื่อที่มีอิทธิพลสูงในการผลักดันให้สังคมตระหนักถึงความเร่งด่วนของ ปัญหาสภาพภูมิอากาศ อย่างเช่น BBC ขบวนการ XR ได้เลือกใช้วิธีชุมนุมรอบพื้นที่บริษัทเพื่อเคลื่อนไหวกดดัน (McInern, 2019)

4) ยุทธวิธีการขัดขวางการดำเนินงานของรัฐในระดับท้องถิ่น

ขบวนการ XR ในระดับท้องถิ่นใช้ยุทธวิธีขัดขวางการดำเนินงานของรัฐในระดับท้องถิ่น ภายใต้ เงื่อนไขที่การดำเนินงานนั้นจะส่งผลกระทบชัดเจนต่อเป้าหมายการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและทำลาย ความหลากหลายทางชีวภาพ ตัวอย่างของการเคลื่อนไหวภายใต้ยุทธวิธีนี้เช่น การที่ขบวนการ XR แห่ง เมืองนอริช สหราชอาณาจักร บุกเข้ายึดพื้นที่ที่สภามณฑลนอร์ฟอล์กใช้จัดประชุมปรึกษาหารือ (consultation) เกี่ยวกับการตัดถนนเส้นใหม่ข้ามแม่น้ำซึ่งเป็นพื้นที่อนุรักษ์ตามกฎหมายเนื่องจากมีคุณูปการ ในเชิงชีววิทยาและธรณีวิทยา (a Site of Special Scientific Interest) อีกทั้งยังเป็นพื้นที่อนุรักษ์พิเศษภายใต้ "กฎว่าด้วยการอนุรักษ์ถิ่นที่อยู่และสปีชีส์ ค.ศ. 2017" (a Special Area of Conservation) ขบวนการ XR มองว่า การจัดประชุมเป็นเพียงการปรึกษาหารือปลอม ๆ เนื่องจากมันมีเป้าหมายเพื่อที่จะหารือเกี่ยวกับจุดที่ จะตัดถนน ไม่ใช่เป็นการหารือว่าควรมีการตัดถนนหรือไม่ตั้งแต่ต้น (Read & Alexander, 2020, p. 32-33)

ระหว่างที่มีการบุกเข้ายึดพื้นที่จัดประชุมปรึกษาหารือ ขบวนการ XR แห่งเมืองนอริชได้ให้ข้อมูล อธิบายถึงผลกระทบจากโครงการตัดถนนดังกล่าวนี้แก่ผู้ที่สัญจรไปมา รวมถึงการย้ำเตือนว่าการดำเนิน โครงการถือเป็นความไม่รับผิดชอบต่อปัญหาสภาพภูมิอากาศ ขบวนการซึ่งประกอบด้วยคน 50 คน บุกยึด พื้นที่เป็นเวลา 3 ชั่วโมงครึ่ง แม้ว่าจะมีเจ้าหน้าที่ที่ชู่ว่าจะเรียกตำรวจมาจับกุม (Read & Alexander, 2020, p. 33)

รูเพิร์ต ริดได้ให้ความเห็นต่อการบุกเข้ายึดพื้นที่ดำเนินการของรัฐในระดับท้องถิ่นนี้ว่า เป็น ตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การขัดขวางทำลายระบบปกติของขบวนการ XR ไม่ได้มุ่งเป้าขัดขวางวิถีชีวิต ของสามัญชนคนธรรมดา ในทางตรงกันข้าม ยุทธวิธีดังกล่าวมุ่งเป้าไปที่นักการเมือง (ทั้งนักการเมืองท้องถิ่น

และนักการเมืองระดับชาติ) ข้าราชการ หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ ธุรกิจยักษ์ใหญ่ และบรรดาผู้ร่ำรวย ตามความเห็นของรีด แนวทางนี้ทำให้ขบวนการสามารถรักษาความชอบธรรมและฐานสนับสนุนของสาธารณะชนไว้ได้ (Read & Alexander, 2020, p. 33-34)

3.4 เสี่ยงวิพากษ์วิจารณ์ต่อขบวนการ

ขบวนการ XR ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในหลายประเด็น ได้แก่ (ก) การเป็นขบวนการของชนชั้นกลางที่ขาดความเห็นอกเห็นใจต่อคนที่มั่งคั่งน้อยที่สุดในสังคม และมีอคติทางชาติพันธุ์ และ (ข) การเป็นขบวนการที่ลัดขู้และขาดการเชื่อมโยงกับประเด็นอื่นที่สำคัญ ทั้งนี้ ขบวนการ XR ถูกมองว่ามีอคติทางชาติพันธุ์ กล่าวคือขาดความเห็นอกเห็นใจต่อคนที่มั่งคั่งน้อยที่สุดในสังคม อันเป็นผลเนื่องมาจากคนส่วนใหญ่ในขบวนการเป็นคนชั้นกลางผิวขาว (CNN, 2019) อย่างไรก็ตาม ขบวนการ XR ไม่ใช่ขบวนการเดียวที่มีสัดส่วนของคนชั้นกลางผิวขาวซึ่งมีตำแหน่งสำคัญในขบวนการ มากกว่าคนจากชาติพันธุ์กลุ่มน้อย การศึกษาโดย Taylor (2014) ชี้ให้เห็นว่าลักษณะที่สะท้อนให้เห็นอคติทางชาติพันธุ์นี้ปรากฏอยู่ทั่วไปในขบวนการทางสิ่งแวดล้อม (Taylor, 2014)

การเลือกยุทธวิธีจึงใจให้เจ้าหน้าที่รัฐจับกุมถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากจากหลายฝ่าย รวมถึงจากขบวนการด้านสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ว่าเป็นการตัดสินใจบนพื้นฐานของความเป็นคนชั้นกลางผิวขาว ดังจะเห็นได้ว่า กลุ่ม Wretched of the Earth ซึ่งเป็นขบวนการเคลื่อนไหวของคนพื้นถิ่นผิวสี ตั้งข้อสังเกตว่า ยุทธวิธีนี้เสี่ยงเป็นอันตรายต่อคนที่เป็นชายขอบของสังคมโดยเฉพาะคนผิวสี เนื่องจากโดยปกติแล้วคนกลุ่มนี้ก็มีชีวิตที่เสี่ยงต่อการถูกจับกุมและถูกทำให้กลายเป็นอาชญากรอยู่แล้ว กลุ่ม Wretched of the Earth เสนอว่าขบวนการ XR ควรทบทวนยุทธศาสตร์ให้ปลอดภัยและเหมาะสมกับคนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มคนที่ถูกกีดกันหรือเป็นชายขอบ (CNN, 2019)

ในประเด็นเดียวกันนี้ นักยุทธศาสตร์และนักสร้างสรรค์เพื่อความเป็นธรรมด้านสภาพภูมิอากาศอย่างซูซาน ดาลิวาล (Suzanne Dhalwal) ตั้งข้อสังเกตว่า การใช้ยุทธวิธีใจให้จับกุมส่งผลให้เกิดความตึงเครียดระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจและผู้ประท้วง กล่าวคือเจ้าหน้าที่ตำรวจอาจลงโทษผู้ประท้วงรุนแรงขึ้น ผลสะท้อนที่ตามมาคือ โอกาสในการใช้ยุทธวิธีทำหายซึ่งหน้า (direct action) ของขบวนการเรียกร้องความยุติธรรมด้านสภาพภูมิอากาศขบวนการอื่น ๆ อาจลดลงตามไปด้วย ขณะที่ผู้ร่วมขบวนการเองก็อาจรู้สึกไม่ปลอดภัยอีกต่อไปหากจะใช้ยุทธวิธีทำหายซึ่งหน้า (CNN, 2019) อนึ่ง ขบวนการ XR รับฟังข้อคิดเห็นเกี่ยวกับข้อวิจารณ์ต่อยุทธวิธีใจให้จับกุม อย่างไรก็ตาม พวกเขาเน้นย้ำว่าการออกแบบยุทธวิธีควรมีความหลากหลาย โดยคนแต่ละกลุ่มในขบวนการอาจเลือกยุทธวิธีที่เหมาะสมกับตนเองมากที่สุด (CNN, 2019)

ขณะที่เบนจามิน ริชาร์ดสัน (Benjamin Richardson) ซึ่งเป็นนักวิชาการที่มีส่วนร่วมในขบวนการ XR ให้ความเห็นโต้แย้งว่า ผู้ที่วิจารณ์ว่าขบวนการ XR เป็นขบวนการของชนชั้นกลางผิวขาว ดังดันจะยืนยันในสิ่งที่ตนเองเชื่อทั้ง ๆ ที่ข้อเท็จจริงบ่งชี้ไปในทิศทางตรงกันข้าม กล่าวคือแกนนำของขบวนการ XR บางคนก็เป็นคนผิวสี ขณะที่โฆษกของขบวนการหรือแนวทางในการเคลื่อนไหวของขบวนการบางคนก็มาจากชนชั้นแรงงาน ทั้งนี้ ริชาร์ดสันย้ำว่า ขบวนการ XR เป็นขบวนการที่มีความเป็นสากลและมีฐานกว้าง ไม่เหมือนกับกลุ่ม

เคลื่อนไหวที่เน้นความเป็น "การเมืองเชิงอัตลักษณ์" (identity politics) มากเกินไป และดังนั้น ขบวนการ XR จึงไม่มีวิธีคิดแบบไซโล (silo thinking) ที่ทำให้เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างกลุ่ม และไม่ได้เป็นการเคลื่อนไหวบนพื้นฐานของความขุ่นเคือง (resentment) เหมือนกับขบวนการเคลื่อนไหวเชิงอัตลักษณ์บางขบวนการ (Read & Alexander, 2020, p. 107)

ในส่วนของการวิจารณ์ต่อความสุดขั้วของยุทธวิธีที่ขบวนการเลือกใช้นั้น ส่วนใหญ่เกิดขึ้นตามมาหลังจากปฏิบัติการประท้วงที่แคนนิงทาวน์ (Canning Town) ซึ่งเป็นหนึ่งในสามสถานีรถไฟใต้ดินของลอนดอน เมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ. 2019 การปิดกั้นเส้นทางสัญจรในสถานีรถไฟใต้ดินสร้างความโกรธเคืองให้กับผู้คนซึ่งมองว่ายุทธวิธีนี้สร้างความเดือดร้อนต่อการใช้ชีวิตของพวกเขาอย่างชัดเจน ผู้ที่ถูกกีดขวางทางสัญจรในสถานีรถไฟใต้ดินบางคนยังได้ลากตัวคนในขบวนการ XR และทุบตีพวกเขาเนื่องจากความไม่พอใจอีกด้วย (CNN, 2019)

สมาชิกในขบวนการ XR ประเมินผลลัพธ์จากการประท้วงที่แคนนิงทาวน์แตกต่างกันไป แกนนำบางคนของขบวนการ XR ปฏิเสธว่าการใช้ยุทธศาสตร์ขัดขวางทำลายพื้นที่ขนส่งสาธารณะ ไม่ใช่ความผิดพลาด เพียงแต่ "ขาดการทำงานกับชุมชนท้องถิ่นล่วงหน้า" อีกทั้งการเลือกจะกีดขวางระบบขนส่งถือเป็นสัญลักษณ์ที่สามารถกระตุ้นให้สาธารณชนตระหนักถึงเหตุการณ์ที่อาจร้ายแรงกว่านี้หากสังคมล่มสลายลงไปจริง ๆ ขณะที่สมาชิกบางคนของขบวนการ XR มองว่ายุทธศาสตร์นี้มีปัญหา (CNN, 2019)

นอกจากยุทธวิธีการขัดขวางทำลายโดยใช้พื้นที่ขนส่งสาธารณะ ขบวนการ XR ยังถูกวิพากษ์วิจารณ์หลังจากที่เลือกใช้กลยุทธ์ในการประท้วงที่หมิ่นเหม่ระหว่างอารยะขัดฉันทกับการใช้ความรุนแรง เช่น การทุบกระจกซึ่งเป็นการสร้างความเสียหายต่อทรัพย์สิน อย่างไรก็ตาม ขบวนการได้ชี้แจงว่าการใช้กลยุทธ์ในลักษณะนี้ผู้กระทำได้กระทำ "อย่างระมัดระวังอย่างยิ่งยวด เพื่อไม่ให้ผู้ใดได้รับอันตราย" (บีบีซี, 2019)

ขบวนการถูกวิพากษ์วิจารณ์ด้วยเช่นกันว่ายังขาดการเชื่อมโยงกับประเด็นอื่นที่มีความสำคัญ เช่น ประเด็นสุขภาพ เป็นต้น ทั้ง ๆ ที่ขบวนการเรียกร้องเรื่องสภาพอากาศซึ่งย่อมเชื่อมโยงกับสุขภาพ อาทิ การเกิดโรคมะเร็ง หรือโรคหัวใจ เป็นต้น อนึ่ง การที่ขบวนการ XR มักใช้สัญลักษณ์และการประชาสัมพันธ์ต่อสาธารณชนโดยอ้างอิงถึงรูปสัตว์และนกต่าง ๆ โดยขาดการเชื่อมโยงถึงมนุษย์ ทำให้ชุมชนหลายกลุ่ม เช่น ชุมชนที่ทำงานด้านสุขภาพ เป็นต้น รู้สึกไม่เชื่อมโยงกับขบวนการ XR (CNN, 2019)

3.5 ความสำเร็จและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จของขบวนการ Extinction Rebellion

ขบวนการ XR ถือได้ว่าเป็นขบวนการที่ประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็ว ดังจะเห็นได้ว่า ขบวนการหลักในสหราชอาณาจักรสามารถผลักดันให้รัฐบาลตอบสนองต่อข้อเรียกร้องอย่างเป็นรูปธรรมโดยใช้เวลาหลังจากการก่อตั้งเพียงไม่ถึงปี อีกทั้งรัฐบาลในประเทศอื่น ๆ ก็ได้ให้ความสำคัญกับการเคลื่อนไหวของขบวนการเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งก่อนหน้าการแพร่ระบาดของโควิด 19 เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาขบวนการทางสังคมที่เคลื่อนไหวด้านสภาพภูมิอากาศในประเทศไทยในอนาคต ผู้วิจัยจึงรวบรวมความสำเร็จของขบวนการ XR และเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จของขบวนการไว้ในเนื้อหาส่วนนี้

3.5.1 ความสำเร็จของขบวนการ Extinction Rebellion

ขบวนการ XR สามารถยกระดับความตระหนักของสาธารณชนต่อประเด็นสภาพภูมิอากาศได้ สามารถดึงดูดคนจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ (ทั้งกลุ่มที่ตระหนักในวิกฤตสภาพภูมิอากาศ และกลุ่มที่ตระหนักในวิกฤตของระบบทุนนิยมและระบอบอาณานิคม) ให้ละทิ้งการปฏิรูปอย่างค่อยเป็นค่อยไปมาสู่การปฏิวัติ และสามารถเปิดพื้นที่ให้กับขบวนการสายกลางใหม่ ๆ ที่เคลื่อนไหวด้านสภาพภูมิอากาศ (Knights, 2019; Read, 2023)

ขณะเดียวกันภาครัฐในบางประเทศ เช่น สหราชอาณาจักร ก็มีปฏิกิริยาตอบรับในเชิงบวก ดังจะเห็นได้ว่า ในช่วงสัปดาห์ที่สองของการประท้วงในเดือนเมษายน ค.ศ. 2019 ผู้นำธุรกิจหลายแห่งได้ร่วมกันเสนอจดหมายลงตีพิมพ์ใน The Times สนับสนุนการเคลื่อนไหวของขบวนการ XR ขณะที่นักการเมืองอย่างวิลเลียม เฮก อดีตผู้นำพรรคอนุรักษนิยมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ ซึ่งมีอิทธิพลอย่างสูงในแวดวงการเมือง ได้ส่งบทความตีพิมพ์ในสื่อยักษ์ใหญ่คือ Telegraph แสดงความคิดเห็นสนับสนุนขบวนการ XR ทั้งนี้ หลังจากการชุมนุมในเดือนเมษายน ค.ศ. 2019 สิ้นสุดลง ในสัปดาห์ถัดมา ทีมยุทธศาสตร์ทางการเมืองของขบวนการ XR ได้พบปะกับนายกรัฐมนตรีกรุงลอนดอน และรัฐมนตรีคลังเงารวมถึงรัฐมนตรีกระทรวงสิ่งแวดล้อมของอังกฤษ อีกทั้งในเวลาต่อมา สภาผู้แทนราษฎรอังกฤษได้ประกาศภาวะฉุกเฉินทางด้านสิ่งแวดล้อมและสภาพภูมิอากาศโดยปราศจากเสียงคัดค้าน นอกจากนั้น ผลสำรวจความคิดเห็นได้ชี้ให้เห็นว่าสาธารณชนชาวอังกฤษส่วนใหญ่มองว่าโลกกำลังเผชิญสภาวะฉุกเฉินด้านสภาพภูมิอากาศจริง และพวกเขาจะลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้กับผู้ที่เคลื่อนไหวเพื่อแก้ไขปัญหาฉุกเฉินด้านสภาพภูมิอากาศ (Read & Alexander, 2020, p. 67)

ไม่เพียงเท่านั้น อังกฤษภายใต้การนำของ เทรีซา เมย์ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ยังได้ประกาศรับรองเป้าหมายคาร์บอนสุทธิเป็นศูนย์ในเชิงกฎหมาย ขณะที่ในรัฐสภา มีการตั้งคณะกรรมการถาวรถาวร 6 ชุดเพื่อทำให้เกิด "สมัชชาพลเมือง" สำหรับการผลักดันทางออกสำหรับแก้ไขวิกฤตสภาพภูมิอากาศ (Read & Alexander, 2020, p. 67) ทั้งนี้ ขบวนการ XR ในสหราชอาณาจักรมองว่า การที่สมาชิกขบวนการ XR ถูกจับกว่าพันคนในเดือนเมษายน ค.ศ. 2019 เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้รัฐบาลตอบสนองต่อข้อเรียกร้องของขบวนการแทบจะทันที (Knights, 2019)

ในประเทศสวีเดน ขบวนการ XR สามารถดึงดูดความสนใจของรัฐสภาจากการเผยแพร่หนังสือเล่มเล็ก ๆ ที่มีชื่อว่า "เมื่อวิกฤตสภาพภูมิอากาศมาเยือน" (When the Climate Crisis Comes) หนังสือเล่มนี้ได้ถูกแจกจ่ายไปยังนักการเมืองสวีเดน ก่อนที่พวกเขาบางคนจะนำมันเข้าสู่การตั้งกระทู้ในสภา และแนะนำให้มีการแจกจ่ายหนังสือเล่มนี้ไปยังประชาชนชาวสวีเดนทุกคน (Danlstrand, 2020, p. 26)

3.5.2 เงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จของขบวนการ Extinction Rebellion

แกนนำ สมาชิกในขบวนการ รวมถึงผู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับความสำเร็จของขบวนการ XR ระบุว่า ความสำเร็จหลากหลายรูปแบบและหลากหลายระดับในช่วงต้นของการเคลื่อนไหวของขบวนการ XR เกิดขึ้นจากเงื่อนไขอย่างน้อย 6 ประการ ได้แก่ การใช้ยุทธวิธีขัดขวางทำลายระบบการเมืองปกติอย่างได้ผล ห่วงเวลา

ที่เหมาะสม โครงสร้างขบวนการที่เป็นแบบกระจายอำนาจ การใช้ยุทธวิธีอารยะขัดขืนและไม่ใช้ความรุนแรง การสื่อสารภายใต้ความจริงใจ มีหลักฐานน่าเชื่อถือ และสะท้อนอารมณ์ และการสร้างวัฒนธรรมฟื้นฟูขึ้นใหม่

1) การใช้ยุทธวิธีขัดขวางทำลายระบบการเมืองปกติ (disruptive tactics) อย่างได้ผล

รูเพิร์ต ริด ระบุว่าหนึ่งในเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จของขบวนการ XR ในสหราชอาณาจักร ภายหลังการชุมนุมในเดือนเมษายน ค.ศ. 2019 คือการเลือกใช้ยุทธวิธีขัดขวางทำลายระบบปกติเพื่อบอกเล่าความจริง (telling the truth) เนื่องจากทำให้ความจริงที่ถูกเล่าถูกบอกต่อและทำให้สาธารณชนมองว่าความจริงที่ถูกเล่าเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ต้องได้รับการแก้ไข (Read & Alexander, 2020, p. 66) ทั้งนี้ ริดประเมินว่า ความรู้สึกรำคาญที่ถูกขัดขวางชีวิตปกติ สามารถเปลี่ยนแปลงไปเป็นความเคารพต่อผู้ชุมนุม หรืออย่างน้อยที่สุดคือความเคารพต่อข้อความที่จริงใจและเสียสละ ซึ่งมาจากผู้บอกเล่าทั้งกลุ่มที่เป็นผู้ชุมนุมที่ยอมถูกจับกุม กลุ่มที่เป็นโฆษกของขบวนการ และกลุ่มที่เป็นฝ่ายสื่อของขบวนการ XR (Read & Alexander, 2020, p. 66)

2) ห้วงเวลาที่เหมาะสม (good timing)

อาจกล่าวได้ว่า ห้วงเวลาในการเคลื่อนไหวส่งผลต่อการที่ขบวนการ XR ประสบความสำเร็จ ดังจะเห็นได้ว่า ในเดือนเมษายน ค.ศ. 2019 ตรงกับช่วงเวลาที่ยุโรปเผชิญกับวันที่ร้อนผิดปกติ ปรากฏการณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับสิ่งที่ขบวนการต้องการสื่อสารออกไป ขณะเดียวกันช่วงเวลาดังกล่าวก็ ครอบคลุมกับที่สารคดีของเดวิด แอทเทนเบอเรอห์ เรื่อง "Climate Change: The Facts" ได้ถูกเผยแพร่ อีกทั้ง เกรียตา ทุนแบร์รี่ นักเคลื่อนไหวด้านสภาพอากาศชาวสวีเดน ได้เดินทางมาที่กรุงลอนดอน พร้อม ๆ กับ ประกาศเจตนารมณ์สนับสนุนขบวนการ XR (Read & Alexander, 2020, p. 66)

3) โครงสร้างขบวนการแบบกระจายอำนาจ (decentralised structure)

เบนจามิน ริชาร์ดสัน (Benjamin Richardson) ศาสตราจารย์ด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อม จากมหาวิทยาลัยแทสเมเนีย ที่มีส่วนร่วมในขบวนการ XR ประเมินขบวนการ XR ภายหลังจากการเคลื่อนไหวในปีแรก คือ ปี ค.ศ. 2019 ว่า หนึ่งในปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของขบวนการคือโครงสร้างแบบกระจายอำนาจ กล่าวคือขบวนการในแต่ละจุดบนโลกสามารถกำหนดวาระในการรณรงค์และยุทธศาสตร์ของตนเอง โดยมีเงื่อนไขเพียงสองประการจากขบวนการคือจะต้องรักษาแนวทางที่ไม่ใช้ความรุนแรงและแนวทางปฏิบัติการด้านนิเวศอย่างสุดรากถอนโคน (radical ecological action) (Read & Alexander, 2020, p. 101)

4) การใช้ยุทธวิธีอารยะขัดขืนและไม่ใช้ความรุนแรง

เมื่อเปรียบเทียบกับขบวนการเรียกร้องที่ทำตามกฎหมายทุกประการ การใช้ยุทธวิธีอารยะขัดขืน คือการทำลายกฎหมายแต่ยินยอมให้จับกุม โดยอยู่ภายใต้กรอบของการไม่ใช้ความรุนแรง ทำให้ได้รับความสนใจจากสื่ออย่างกว้างขวาง อีกทั้งยังกระตุ้นให้เกิดการถกเถียงทางการเมืองในวงกว้าง (Read & Alexander, 2020, p. 101-102)

5) การสื่อสารภายใต้ความจริงใจ มีหลักฐานน่าเชื่อถือ และสะท้อนอารมณ์

ขบวนการ XR มีจุดร่วมกับขบวนการเยาวชนอย่าง Friday for Future คือการส่งสารว่า เด็กและเยาวชนจะมือนาคหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการลงมือแก้ไขปัญหาเดี๋ยวนี้ ทั้งนี้ ในการสื่อสารอย่างมีความ

จริงใจและสะท้อนอารมณ์ ผู้ประท้วงบางคนแสดงให้เห็นสื่อมวลชนและเจ้าหน้าที่ดูภาพรอยสักของบุตรหลานบนร่างกาย เพื่อสื่อสารว่าการออกมาเคลื่อนไหวที่เสี่ยงต่อการถูกจับกุมตัวนั้น เป็นไปเพื่ออนาคตของบุตรหลานของตน เป็นต้น (Read & Alexander, 2020, p. 102) การสื่อสารที่สะท้อนอารมณ์ยังรวมถึงการใช้คำที่บ่งชี้ถึงความ “ฉุกเฉิน” (emergency) ของปัญหา เช่น คำว่า หายนะภัย หรือการใช้คำว่า "ความยุ่งเหยิงด้านสภาพภูมิอากาศ" (climate chaos) แทนคำว่า "การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ" (climate change) เป็นต้น ทั้งนี้ แกนนำของขบวนการมองว่าการใช้ภาษาแบบเดียวกันกับที่กลุ่มผู้ปฏิเสธความฉุกเฉินของปัญหาเลือกใช้ อาจทำให้ขบวนการตกอยู่ในเกมของคนเหล่านั้น (Read & Alexander, 2020, p. 104) ทั้งนี้ เจน มอร์ตัน (Jane Morton) ซึ่งเป็นนักธรรมชาติวิทยาและการสื่อสารเกี่ยวกับสภาพภูมิอากาศ ได้เคยระบุไว้ว่าการชี้ให้เห็นว่าสถานการณ์ "ฉุกเฉิน" โดยบรรยายให้เห็นถึงภัยคุกคามที่รุนแรงซึ่งส่งผลต่อชีวิตส่วนตัวของคนแต่ละคนและเป็นภัยที่อยู่ยงคงถาวรตลอดช่วงชีวิตของแต่ละคน ขณะเดียวกันก็เสนอให้เห็นวิถีทางที่หลากหลายในการแก้ไขปัญหา สามารถกระตุ้นให้คนลงมือแก้ไขปัญหาได้ อนึ่ง การสื่อสารจะต้องอยู่บนหลักของความเห็นอกเห็นใจ (Read & Alexander, 2020, p. 104-105)

6) การสร้างวัฒนธรรมฟื้นฟูขึ้นใหม่ (regenerative culture)

เพื่อคงความใหม่ของขบวนการและให้ได้รับความสนใจจากสื่ออย่างต่อเนื่อง ขบวนการพยายามพัฒนาวัฒนธรรมฟื้นฟูขึ้นใหม่ (regenerative culture) กล่าวคือ การออกแบบแนวทางของขบวนการให้ลดความเสี่ยงที่จะหมดไฟ (burnout) แนวทางเหล่านี้ประกอบด้วย 1) การเปลี่ยนทิศทางของเรื่องเล่า (narrative) เกี่ยวกับปัญหา จากเรื่องเล่าแบบเดิม ที่ระบุว่าปัจเจกทุกคนต้องร่วมกันแก้ปัญหาเพราะพฤติกรรมของทุกคนก่อให้เกิดปัญหา มาเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับความรู้สึกที่มีร่วมกันและความรู้สึกเห็นอกเห็นใจกันเกี่ยวกับความทุกข์ที่เกิดขึ้นจากการสูญเสียทางนิเวศ และอนาคตของลูกหลาน 2) การย้าเตือนเกี่ยวกับจริยธรรมที่ขบวนการ XR ยึดถือคือ จริยธรรมว่าด้วยความเอาใจใส่ (an ethic of care) โดยการพยายามหลีกเลี่ยงความรุนแรง ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมความอยู่ดีมีสุขของผู้เคลื่อนไหวของขบวนการ โดยเฉพาะผู้ที่ถูกจับกุมคุมขังหรือได้รับความทุกข์ยากในรูปแบบอื่น ๆ 3) ขบวนการมีลักษณะพื้นฐานที่ผู้ร่วมขบวนการมีส่วนร่วม คือ การร่วมมือกัน โดยไม่เพียงแต่ปฏิบัติการร่วมกันเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างกระบวนการเหล่านั้นด้วย และ 4) "การสละอัตตา" (relinquishing the ego) โดยการหลีกเลี่ยงที่จะให้ความสำคัญต่อผู้มีชื่อเสียงหรือแกนนำ ทั้งนี้ เพื่อสร้างพื้นที่ให้คนจำนวนมากที่ไม่ได้เป็นกลุ่มอภิสิทธิ์ได้มีสิทธิมีเสียงในขบวนการ (Read & Alexander, 2020, p. 105)

3.6 ความล้มเหลวและการปรับตัวของขบวนการ Extinction Rebellion

แม้ว่าขบวนการจะประสบความสำเร็จในแง่ของการสร้างความตระหนัก การเป็นแรงบันดาลใจแก่ขบวนการใหม่ ๆ โดยรวมไปถึงขบวนการแนวเรดิคัลใหม่ ๆ เช่น Just Stop Oil รวมทั้งก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวทั้งในเชิงนโยบายและกฎหมายจากรัฐบาลอังกฤษ ทว่า ข้อเรียกร้องสำคัญเร่งด่วนกลับยังไม่ได้รับการตอบสนอง นั่นก็คือ เป้าหมายการปล่อยคาร์บอนสุทธิเป็นศูนย์ภายในปี ค.ศ. 2025 (Read, 2023)

นอกจากนั้น การดำเนินการตามข้อเรียกร้องบางประการก็ยังขาดความหนักแน่น เช่น การประกาศสถานะฉุกเฉินทางด้านสภาพภูมิอากาศ ซึ่งยังไม่ลงลึกถึงระดับที่ฝ่ายยุทธศาสตร์ของขบวนการ XR ต้องการ ดังจะเห็นได้ว่า ขบวนการได้เรียกร้องให้รัฐบาลประกาศสถานะฉุกเฉินทางด้านสภาพภูมิอากาศ โดยถ่ายทอดให้เห็นวิสัยทัศน์ของสหราชอาณาจักรในฐานะองค์รวมทั้งหมด เป็นประกาศที่ออกโดยคณะรัฐมนตรีทั้งคณะ ไม่ใช่เพียงจากกระทรวงใดกระทรวงหนึ่ง รวมถึงควรอยู่ในรูปแบบของประกาศฉุกเฉินที่คล้ายคลึงกับการระดมคนในช่วงสงคราม (a war-time-style mobilisation) อีกทั้งในทัศนะของขบวนการ XR การประกาศสถานะฉุกเฉินควรประกอบไปด้วยการประชุมในรูปแบบคณะกรรมการที่ประสานการดำเนินการของหน่วยงานของรัฐ เพื่อตอบโต้กับวิกฤตในระดับชาติหรือระดับภูมิภาคหรือเมื่อเกิดเหตุการณ์ในต่างประเทศที่มีนัยสำคัญอย่างยิ่งต่อสหราชอาณาจักร (Cabinet Office Briefing Rooms - COBRA) โดยเป็นการประชุมระหว่างนายกรัฐมนตรีกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงหลัก ๆ ที่เกี่ยวข้องทุก ๆ ไตรมาส (Read & Alexander, 2020, p. 59) หากแต่สิ่งเหล่านี้ก็ยังไม่เกิดขึ้น

เมื่อพิจารณาร่วมกับประเด็นที่ได้กล่าวถึงไปแล้วในหัวข้อ 4.1.3 กล่าวได้ว่า การที่ขบวนการ XR ไม่สามารถผลักดันการเปลี่ยนแปลงเชิงรูปธรรมเพิ่มเติมได้หลังจากการเคลื่อนไหวในกลางปี ค.ศ. 2019 อีกทั้งยังประสบปัญหามากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมเคลื่อนไหวลดลง การที่ผู้ประสานงานไม่สามารถจูงใจกลุ่มของตนให้เข้าร่วมเคลื่อนไหวได้ ไปจนถึงการที่ขบวนการประสบปัญหาในการดึงดูดคนกลุ่มใหม่ ๆ ให้เข้าร่วมขบวนการทั้ง ๆ ที่เรื่องนี้ไม่เคยเป็นปัญหามากนักก่อนเหตุการณ์การประท้วงในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2019 (Read & Alexander, 2020, p. 195) ปรากฏการณ์ที่ชี้ให้เห็นถึงด้านที่เป็นความล้มเหลวของขบวนการนี้เกิดขึ้นมาจากเงื่อนไขสำคัญคือการเลือกใช้ยุทธวิธีที่ไม่เหมาะสม ซึ่งเป็นผลมาจากการจัดการที่ผิดพลาดภายใต้โครงสร้างองค์กรแบบกระจายอำนาจ

รูเพิร์ต ริด ตั้งข้อสังเกตถึงสาเหตุที่การประท้วงที่แคนิงทาวน์ ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2019 ประสบความล้มเหลวว่า เกิดจากการที่กลุ่มเล็ก ๆ ที่เข้าร่วมขบวนการเลือกที่จะขัดขวางระบบรถไฟใต้ดินทั้งหมดทั้ง ๆ ที่ก่อนหน้านี้แกนนำขบวนการ XR ได้ตัดสินใจว่าจะไม่ใช้ยุทธวิธีดังกล่าว นอกจากนี้ หลังจากที่ฝ่ายยุทธศาสตร์ทางการเมืองของขบวนการ XR ได้มีมติอย่างเป็นทางการเป็นเอกฉันท์ขอให้กลุ่มที่เคลื่อนไหวดังกล่าวยุติการขัดขวางระบบรถไฟใต้ดินและลดความผิดพลาด แต่กลุ่มก็ไม่ได้ดำเนินการตามมติแต่อย่างใด ในทางกลับกัน ฝ่ายสื่อของขบวนการ XR กลับเผยแพร่เอกสารยกย่องปฏิบัติการที่แคนิงทาวน์ อนึ่ง หลังจากแกนนำฝ่ายยุทธศาสตร์ของขบวนการบางคนโพสต์ทวีตเตอร์เพื่อขอโทษต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยที่ได้รับความสนับสนุนจากทั้งภายในและภายนอกขบวนการ ก็ยังปรากฏว่ากลุ่มที่เคลื่อนไหวซึ่งเป็นส่วนน้อย มองว่าการโพสต์ขอโทษเป็นการหักหลัง (Read & Alexander, 2020, p. 97-98)

การที่โครงสร้างของขบวนการอยู่ในลักษณะการกระจายอำนาจ โดยที่ไม่ได้มีการเตรียมการว่าหากเผชิญปัญหา ขบวนการจะประกาศอย่างทันท่วงที่ว่าไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง (disown) กับการเคลื่อนไหวที่อาจส่งผลเสียต่อขบวนการทั้งขบวนการ ทำให้ขบวนการ XR สูญเสียพลังที่เคยผลักดันความสำเร็จของขบวนการ อีกทั้งยังก่อให้เกิดความรุนแรงจากผู้ที่ไม่พอใจต่อการเคลื่อนไหวดังกล่าว ทั้งนี้ เมื่อถูกใช้ความรุนแรง สมาชิก

ในกลุ่มเคลื่อนไหวได้ตอบโต้เพื่อป้องกันตนเอง และกลายเป็นการทำลายภาพลักษณ์ของขบวนการ XR ที่ยึดหลัก "ไม่ใช้ความรุนแรง" (nonviolent) มาโดยตลอด (Read & Alexander, 2020, p. 98)

ระหว่างที่ยังร่วมอยู่ในขบวนการ XR และหลังจากการเคลื่อนไหวใหญ่ในเดือนเมษายน ค.ศ. 2019 รูเพิร์ต ริด เคยเสนอไว้ว่า หลังจากได้ข้อตกลงร่วมกันระหว่างรัฐบาล สื่อ ธุรกิจ และพลเมืองว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศเป็นสถานะฉุกเฉิน ยุทธศาสตร์ในขั้นต่อไปของขบวนการควรมุ่งไปสู่การบรรลุเป้าหมายทั้งในแง่ระดับและกรอบเวลา โดยอาศัยการลงมืออย่างรวดเร็ว รวมทั้งการก่อตั้งสถาบันที่จำเป็นเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ (the entire system) ณ จุดนี้ ริด ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า สาธารณชนจะเริ่มรู้สึกกว่าตัวเองมี "ต้นทุน" (cost) กล่าวคือต้องสูญเสียอะไรบางอย่างในกระบวนการร่วมสร้างความเปลี่ยนแปลง (เช่น การต้องเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต เป็นต้น) ดังนั้น ยุทธศาสตร์ในขั้นต่อไปของขบวนการจึงต้องเน้นแสดงให้เห็นว่าภาระหลักในการสร้างความเปลี่ยนแปลงจะอยู่ที่กลุ่มคนที่มีรายได้จากการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน หรือการสร้างสินทรัพย์ที่สามารถสร้างผลตอบแทนได้ (unearned income) เช่น คนที่ร่ำรวยและชนชั้นนำที่มีอำนาจ (Read & Alexander, 2020, p. 64)

นอกจากนี้แล้ว แกนนำของขบวนการ XR หลายคนได้ประเมินสถานการณ์ที่บ่งชี้แนวโน้มของความถดถอย และเป็นที่มาของข้อเสนอหลายประการที่เรียกร้องให้ขบวนการ XR ปรับตัว ได้แก่ การเปลี่ยนเข้าสู่ “การนับรวมทุกคน” การปรับสมดุลใหม่ การทดลองใช้ยุทธวิธีขัดขวางทำลายระบบการเมืองปกติรูปแบบใหม่ ๆ และการฟื้นฟูขึ้นใหม่ (regeneration) โดยการเปลี่ยนเรื่องเล่า

3.6.1 เปลี่ยนเข้าสู่การนับรวมทุกคน

รูเพิร์ต ริด ให้ความเห็นอย่างน่าสนใจไว้ในปี ค.ศ. 2023 หลังจากทีเกล แบริดบรูก (Gail Bradbrook) ซึ่งเป็นผู้ร่วมก่อตั้งขบวนการ XR ถูกตัดสินว่ามีความผิดจริงในข้อหาทำให้เกิดความเสียหายอันเป็นคดีอาญาจากการที่เธอทำลายหน้าต่างของกรมการขนส่ง (Department for Transport) ในการประท้วงเพื่อต่อต้านโครงการรถไฟความเร็วสูง (HS2) ในกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ เมื่อปี ค.ศ. 2019 (Read, 2023) ริดตั้งข้อสังเกตว่า ข้อเสียของขบวนการ XR ไม่เคยฟื้นคืนกลับมาเลยหลังจากเหตุการณ์ที่แคนนิ่งทาวน์ อีกทั้งการใช้ยุทธวิธีขัดขวางทำลายระบบปกติ (disruptive tactics) ที่มุ่งเป้าไปที่สาธารณชน ก็ให้ผลผลิตไปจากความคาดหวังของขบวนการ กล่าวคือยิ่งทำให้ถูกวิพากษ์วิจารณ์หนักขึ้น เพราะมันทำให้ผู้คน “รำคาญ” (annoy) ตามความเห็นของริด การดึงดูดความสนใจของสาธารณชนนั้นสำคัญ แต่ต้องเลือกวิธีการด้วย ทั้งนี้ความก้าวหน้าของขบวนการในการบรรลุเป้าหมายย่อมสำคัญไม่แพ้การดึงดูดความสนใจ (Charter, 2024)

ริดมองว่า ขบวนการ XR ควรข้ามพ้นการใช้ยุทธศาสตร์ “ปลุกให้สาธารณชนรับรู้ความร้ายแรงของปัญหา” เพราะในเวลานี้สาธารณชนรับรู้แล้ว สิ่งที่ขบวนการ XR จะต้องทำต่อไปคือ การใช้ยุทธวิธีในเชิงบวกที่ได้ผลซึ่งทำให้คนทุกกลุ่มรู้สึกว่าคุณถูกนับรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการ (inclusive) (Read, 2023) แนวทางนี้เป็นแนวทางที่ขบวนการต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ (เช่น ขบวนการเรียกร้องสิทธิเลือกตั้งของสตรี เป็นต้น) ล้วนเลือกใช้มาก่อน กล่าวคือหลังจากปีกเรดิคัลของขบวนการกระตุ้นเตือนเกี่ยวกับความสำคัญของประเด็น ในเวลาต่อมา ปีกสายกลางจะขับเคลื่อนขบวนการโดยมุ่งเป้าไปที่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่

แท้จริง ทั้งนี้ โดยสร้างปฏิบัติการในพื้นที่ที่คนกลุ่มต่าง ๆ อาศัยอยู่ ทำงาน หรือแม้แต่ปฏิบัติกิจทางศาสนา ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย (Read, 2023)

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า ขบวนการ XR เองก็เรียนรู้จากความผิดพลาด และค่อย ๆ ก้าวไปใช้ยุทธศาสตร์ใหม่ ในปี ค.ศ. 2023 นั่นก็คือ ยุทธศาสตร์ "ทุกคนมาแล้ว" (Here comes everyone) ทำให้ในเดือนเมษายนปีเดียวกันนั่นเอง ขบวนการสามารถระดมคนเข้าร่วมการประชุมอย่างสันติได้ถึง 60,000 คน (Read, 2023)

ภายนอกขบวนการ XR รู้ได้ออกมาทำงานที่เรียกว่า โครงการเพื่อสภาพภูมิอากาศของคนส่วนใหญ่ (the Climate Majority Project) เปลี่ยนมามุ่งเป้าสร้างให้คนส่วนใหญ่ของสังคม ซึ่งมีความใส่ใจในประเด็น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแต่เป็น "เสียงเจียบ" ได้ลงมือแก้ไขปัญา โดยคนส่วนใหญ่ในที่นี้รวมถึงกลุ่ม คนที่เคยรู้สึกแปลกแยกจากขบวนการเคลื่อนไหวทางด้านสิ่งแวดล้อม อาทิ นักธุรกิจ นักการเงิน ฝ่ายอนุรักษ์ นิยม ชาวบ้านในชนบท และชนชั้นแรงงานด้วย อนึ่ง แม้ว่าวิธีการจะมีลักษณะที่มุ่งผลในเชิงปฏิบัติ (pragmatic) แต่เป้าหมายยังมีลักษณะขุดรากถอนโคน (radical) กล่าวคือมุ่งไปสู่การเปลี่ยนผ่านของอารย ธรรมที่ดำรงอยู่ (Charter, 2024)

3.6.2 การปรับสมดุลใหม่ (re-balance)

อดีตนักยุทธศาสตร์ของขบวนการ XR เคยระบุไว้ว่า ขบวนการต้องหลีกเลี่ยงการทำให้สามัญชนคน ธรรมดาารู้สึกว่าตนเองตกเป็นเป้าต้องแบกรับภาระในการสร้างความเปลี่ยนแปลง ในทางกลับกัน ขบวนการ ต้องสื่อสารให้ชัดเจนว่าผู้ที่ต้องแบกรับภาระมากกว่าคือ คนร่ำรวย และชนชั้นน้ำ มืดนั้น ขบวนการ XR อาจต้องเผชิญกับขบวนการตอบโต้ (counter-movement) ในรูปแบบเดียวกันกับขบวนการเสื้อก๊าสเหลือง (gilet jaunes) (Read & Alexander, 2020, p. 70) ทั้งนี้ ขบวนการเสื้อก๊าสเหลืองได้ออกมาเคลื่อนไหวใน กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศสเมื่อช่วงเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2018 โดยพวกเขาแสดงความไม่พอใจอย่างรุนแรง ต่อนโยบายเปลี่ยนผ่านประเทศสู่พลังงานสีเขียวของประธานาธิบดีเอ็มมานูเอล มาครง ซึ่งเสนอให้มีการขึ้น ภาษีน้ำมันดีเซลและน้ำมันเบนซิน การประท้วงจบลงด้วยความรุนแรงที่แผ่ขยายออกไปนอกเขตกรุงปารีส และบานปลายกลายเป็นข้อเรียกร้องให้เกิดการยุบสภาและให้นายมาครงลาออกจากตำแหน่ง ท่ามกลาง สถานการณ์ที่ลุกลาม ในท้ายที่สุดรัฐบาลก็ได้ตัดสินใจยกเลิกการขึ้นภาษีน้ำมันเชื้อเพลิง

อนึ่ง เพื่อไม่ให้ยุทธศาสตร์ “การปรับสมดุลใหม่” ขัดแย้งกับยุทธศาสตร์ “การนับรวมทุกคน” รู้ตเสนอไว้ว่า ขบวนการ XR ควรระบุอย่างชัดเจนว่าไม่ได้มุ่งเป้าโจมตี “บุคคล” ที่ร่ำรวยและมีอำนาจ แต่มุ่ง เปลี่ยนแปลง “ระบบ” หรือบทบาทที่บุคคลเหล่านั้นขับเคลื่อนระบบ (เช่น บทบาทในการสนับสนุนธุรกิจ พลังงานฟอสซิล เป็นต้น) ในเวลาเดียวกันขบวนการต้องสื่อสารเน้นย้ำว่า หนทางที่ใสสะอาดที่สุดและชัดเจน ที่สุดในการบรรลุความยุติธรรมทางด้านสภาพภูมิอากาศระดับพื้นฐานไม่ใช่แนวคิด “ฝ่ายซ้าย” แต่เป็นการที่ทุก คนต้องร่วมแรงร่วมใจกัน (Read & Alexander, 2020, p. 91)

3.6.3 การทดลองใช้ยุทธวิธีขัดขวางทำลายระบบการเมืองปกติรูปแบบใหม่ ๆ

รู้ต และ ดาโรโอ เคนเนอร์ (Dario Kenner) เสนอว่า ขบวนการ XR ควรทดลองใช้ยุทธวิธีขัดขวางทำลายระบบการเมืองปกติรูปแบบใหม่ ๆ ที่กระตุ้นให้เกิดปฏิกิริยาจากสาธารณชนและสื่อ เช่น การกำหนดให้

ซูเปอร์มาร์เก็ตเป็นเป้าหมายการประท้วงเพื่อกดดันผู้บริโภค ขณะเดียวกันก็กระตุ้นให้เกิดการถกเถียงในสังคมเกี่ยวกับความร้ายแรงของปัญหาการขาดแคลนอาหารที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หากรัฐและกลุ่มธุรกิจต่าง ๆ ยังไม่ยอมเปลี่ยนแปลงใด ๆ โดยเฉพาะเมื่ออังกฤษเป็นประเทศที่มีความมั่นคงทางอาหารต่ำ (Read & Alexander, 2020, p. 117) หรือการขัดขวางการดำเนินธุรกิจของกลุ่มผู้ผลิตเชื้อเพลิงฟอสซิล ซึ่งรวมถึงการกดดันให้มีการยกเลิกการละเว้นการเก็บภาษีธุรกิจเชื้อเพลิงฟอสซิล เพื่อเรียกร้องการเปลี่ยนผ่านพลังงาน (Read & Alexander, 2020, p. 118) ทั้งนี้ ขบวนการจะต้องแสวงหาวิธีสื่อความที่ชัดเจนว่า การท้าทายระบบการผลิตของธุรกิจเอกชนเหล่านี้จะนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นของชีวิตของเราแต่ละคนอย่างไร (Read & Alexander, 2020, p. 118-119)

3.6.4 การฟื้นฟูขึ้นใหม่ (regeneration) โดยการเปลี่ยนเรื่องเล่า

รูเพิร์ต ริด (Rupert Read) มาร์ก โลพาทิน (Marc Lopatin) และสกีนา ราเธอร์ (Skeena Rathor) ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ขบวนการ XR ต้องเปลี่ยนทิศทางของเรื่องเล่า ซึ่งเดิมเกี่ยวกับ "สิ่งแวดล้อม" มาสู่เรื่องเล่าที่มีคนเป็นศูนย์กลาง (human centric) ซึ่งเน้นย้ำความจริงที่ลบอย่างไรก็ลบไม่ออกว่าปัจจุบันมนุษย์ก็ยังคงอยู่ในโลกที่ยังก้าวไปข้างหน้า ราวกับว่ามนุษย์ไม่ได้กำลังเผชิญกับหายนะภัยจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ขบวนการ XR ต้องล้วงลึกเพื่อเล่าเรื่องความเปราะบาง (vulnerabilities) เช่น การเล่าเรื่องเกี่ยวกับสิ่งที่สูญเสียไป (เช่น บริการสาธารณะ ความปลอดภัยในชีวิต “ชุมชนของเรา” “บ้านของเรา” “อาหารของเรา” “น้ำของเรา” เป็นต้น) และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง “คนที่เรารัก” ที่ต้องสูญเสียไป ซึ่งการสูญเสียนี้จะดำเนินต่อไปหากมนุษย์ไม่ลงมือหยุดยั้งการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในทันที (Read & Alexander, 2020, p. 195-196) การเล่าเรื่องความเปราะบางและการเสี่ยงต่อความสูญเสียเหล่านี้ สามารถที่จะดึงดูดให้คนมาเข้าร่วมในกิจกรรมที่มีความเสี่ยงมากขึ้น ในขณะเดียวกัน เรื่องเล่าเหล่านี้ควรเกี่ยวพันกับชีวิตประจำวัน (เช่น การหาเลี้ยงครอบครัว เป็นต้น) เพื่อให้ทำให้จับต้องอย่างเป็นรูปธรรมได้มากขึ้น ขณะเดียวกันก็ทำให้ผู้คนปรับกรอบคิดเกี่ยวกับเวลาที่ตนจะเผชิญหายนะภัยจากสภาพภูมิอากาศ จากเดิมที่คล้ายกับต้องใช้เวลามากกว่าชั่วอายุคนจึงจะมาถึง มาเป็นความตระหนักรู้ที่ว่าหายนะภัยอาจมาเยือนในอีกเพียง 5 หรือ 10 ปีข้างหน้า

เรื่องเล่าว่าด้วยความเปราะบางควรเป็นเรื่องเล่าระดับโลก เช่น การตีแผ่ประเด็นความบอบช้ำทางจิตใจจากความไม่เป็นธรรมอันเกิดจากการที่คนในซีกโลกกำลังพัฒนา (อาทิ ประชาชนในทวีปแอฟริกา) เผชิญกับวิกฤตความเป็นความตายที่มาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทั้ง ๆ ที่พวกเขาไม่ใช่คนกลุ่มหลักที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ อนึ่ง การที่จะสื่อความเรื่องเล่าใหม่นี้ได้ต้องอาศัยการวางกรอบประเด็นเรื่อง "ความยุติธรรมระดับโลก" (global justice) ใหม่ด้วย (Read & Alexander, 2020, p. 194)

ขบวนการ XR ควรเผยแพร่เรื่องเล่าเหล่านี้ ผ่านเครือข่ายของขบวนการ XR ที่มีหลายร้อยกลุ่ม ทั้งในท้องถิ่นและที่อยู่ในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยขบวนการ สามารถช่วยวางกรอบประเด็นและคิดค้นยุทธวิธีทั้งที่ขัดขวางและไม่ขัดขวางท้าทายระบบการเมืองปกติ เพื่อทำให้วิสัยทัศน์เกี่ยวกับโลกยุคหลังความเปราะบาง (post-vulnerable world) เป็นรูปเป็นร่าง ขณะที่กลุ่มต่าง ๆ ในเครือข่ายช่วยกันเติมแต่งภาพตามวิสัยทัศน์และเรื่องเล่าใหม่นี้ (Read & Alexander, 2020, p. 197)

บทที่ 4

‘วันศุกร์เพื่ออนาคต’ (Fridays For Future)

“ฉันไม่ควรมาอยู่ที่นี่ ฉันควรกลับไปเรียนหนังสือที่อีกฟากหนึ่งของมหาสมุทร แต่พวกคุณกล่าวว่า หนูสาวคือความหวัง คุณกล้าได้อย่างไร พวกคุณขโมยความฝันและวัยเด็กของฉันไปด้วยคำพูดที่ว่างเปล่า ฉันเป็นหนึ่งในผู้โชคดี แต่ผู้คนกำลังทุกข์ทรมาน ผู้คนกำลังตาย ระบบนิเวศทั้งหมดกำลังล่มสลาย เราอยู่ในช่วงเริ่มต้นของการสูญพันธุ์ครั้งใหญ่ แต่สิ่งเดียวที่คุณพูดถึงคือเงินและนิทานเรื่อง การเติบโตทางเศรษฐกิจชั่วฉันทันที คุณกล้าได้อย่างไร”

เกรียตา ทุนแบร์ย, 23 กันยายน 2019

4.1 ภูมิหลัง

Fridays for Future (FFF) หรือ การประท้วงหยุดเรียนทุกวันศุกร์ มีจุดเริ่มต้นจากในวันศุกร์ที่ 20 สิงหาคม ค.ศ. 2018 เกรียตา ทุนแบร์ย เยาวชนอายุ 15 ปี ชาวสวีเดนที่เริ่มการขบถโดยการไม่ไปโรงเรียน แต่ไปนั่งประท้วงที่รัฐสภาสวีเดนพร้อมกับป้าย "Skolstrejk för klimatet (หยุดเรียนเพื่อสภาพอากาศ)" พร้อมกับโพสต์รูปภาพบนอินสตาแกรม (Instagram – IG) และ (Twitter – X) โดยใช้แฮชแท็ก #Fridaysforfuture ภาพของเธอกลายเป็นข่าวดัง และข้อความบนป้ายถูกนำไปแปลต่อเนื่องไปอีกหลายสิบ ภาษา

ความสนใจของเกรียตาต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมเริ่มตั้งแต่อายุ 8 ขวบ เมื่อเธอได้เรียนรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศเป็นครั้งแรก โดยเธอให้สัมภาษณ์ว่าเธอไม่อาจ “ปล่อยวางได้” เมื่อได้เห็นภาพขยะพลาสติกในมหาสมุทร หรือหมีขั้วโลกที่อดอาหาร จนก่อให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองจะมีอนาคตหรือไม่ และนำไปสู่ภาวะซึมเศร้า ความรู้สึกดังกล่าวอาจเกิดจากการที่เธอได้รับการวินิจฉัยว่ามีอาการของโรคแอสเพอร์เกอร์ซินโดรม (Asperger Syndrome) ซึ่งถูกจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกับโรคออทิสติก เกรียตาเริ่มไม่อยากไปโรงเรียนแต่โชคดีที่พ่อกับแม่ของเธอเข้าใจและรับฟังความคับข้องใจดังกล่าว ต่อมาเมื่อมีข่าวการสังหารหมู่ในโรงเรียนและนักเรียนในรัฐฟลอริดาประท้วงกฎหมายการพกอาวุธปืนของสหรัฐฯ เกรียตาจึงเกิดความคิดว่าจะต้องทำให้ผู้คนตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศโลก และเรียกร้องให้รัฐบาลสวีเดนใช้มาตรการที่เข้มข้นขึ้นในการทำตามข้อตกลงปารีส เธอใช้วิธีออกไปนั่งประท้วงในวันแรกของภาคเรียนใหม่และเป็นช่วงกลางของการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งทั่วไปในสวีเดน เธอตั้งใจจะประท้วงสามสัปดาห์จนถึงวันศุกร์ที่ 7 กันยายน ซึ่งเป็นวันสิ้นสุดการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งทั่วไป แต่เมื่อภาพของเธอปรากฏในข่าว ผู้คนก็เริ่มเข้าร่วมประท้วงกับเธอ หลังการเลือกตั้ง เกรียตาจึงตัดสินใจหยุดเรียนเพื่อไปประท้วงทุกวันศุกร์ การหยุดเรียนเพื่อประท้วงของเธอเป็นแรงบันดาลใจให้เยาวชนทั่วโลกที่ร่วมเรียกร้องการแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างเป็นทางการได้ชื่อแคมเปญ Fridays for Future

เจ็ดเดือนหลังการประท้วงครั้งแรกของเกรียตา วันศุกร์ที่ 20 กันยายน ค.ศ. 2019 ก่อนที่การประชุมระดับผู้นำว่าด้วยการดำเนินการด้านสภาพภูมิอากาศ (UN Climate Action Summit) ที่สำนักงานใหญ่องค์การสหประชาชาติ นครนิวยอร์กจะเริ่มขึ้น ผู้คนมากกว่า 4 ล้านคนเข้าร่วมการประท้วงใน 163 ประเทศ และยังก่อให้เกิดเครือข่ายนักเคลื่อนไหวซึ่งส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี และเป็นผู้ที่ออกมาเดินขบวนบนท้องถนนเป็นครั้งแรกอย่างสมครใจ ด้วยเห็นร่วมกันว่าคนรุ่นใหม่ในฐานะต้องใช้ชีวิตบนโลกนี้ไปอีกนานควรได้รับการส่งต่อสภาพภูมิอากาศที่ดีกว่านี้ ซึ่งรัฐบาลทั่วโลกควรหันมาใส่ใจและแก้ปัญหาโลกร้อนอย่างจริงจัง แคมเปญดังกล่าวดำเนินต่อไปจนถึงวันศุกร์ที่ 27 กันยายน โดยมีผู้เข้าร่วมมากกว่า 7.6 ล้านคนใน 185 ประเทศ นับเป็นกิจกรรมร่วมกันที่ใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์โลกจนถึงปัจจุบัน (Watts, 2019)

Van der Heyden, A., Neubauer, L., & van der Heyden (2020) วิเคราะห์การออกมาประท้วงของเกรียตาว่ามีจุดมุ่งหมายสำคัญสองประการ ได้แก่ ประการแรกเธอต้องการสื่อสารกับผู้กำหนดนโยบายและนักการเมือง และประการที่สองเป็นการสื่อสารถึงบุคคลอื่น ๆ ในสังคม เกรียตาตระหนักว่าข้อมูลเรื่องระดับคาร์บอนไดออกไซด์ที่เพิ่มขึ้นนั้นแพร่กระจายไปมานานหลายทศวรรษแล้ว แต่ดูเหมือนว่าจะไม่มีใครสนใจเท่าที่ควร เกรียตาจึงเลือกที่จะท้าทายด้วยการตั้งคำถามกับผู้นำทางการเมือง เช่น “ทำไมฉันต้องเรียนเพื่ออนาคต ในเมื่ออีกไม่นานก็จะมีอีกแล้ว” “ทำไมคุณถึงอยากให้ฉันเรียนวิทยาศาสตร์ ถ้าพวกคุณไม่ฟังสิ่งที่นักวิทยาศาสตร์พูด” คำพูดของเธอเป็นมุมมองของคนหนุ่มสาวที่ยังมีอนาคตแต่ต้องเผชิญความท้าทายที่คนรุ่นก่อนก่อไว้ เมื่อการประท้วงของเกรียตากระจายไปบนโซเชียลมีเดีย นักเรียนทั่วโลกจึงสร้างเครือข่ายในนาม FFF และเริ่มจัดการประท้วงบ้าง เยาวชนใช้เทคโนโลยีในการเคลื่อนไหว ในแต่ละประเทศมีเว็บไซต์และเพจโซเชียลมีเดียของตนเองในแพลตฟอร์มต่าง ๆ ได้แก่ Twitter, Instagram และ Facebook เพื่อแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับวิกฤตการณ์สภาพอากาศ แบ่งปันบทความข่าวที่น่าสนใจ ประสานงานการประท้วง และให้ข้อมูลวันนัดหยุดงาน ซึ่งเป็นการสร้างพื้นที่ข่าวเกี่ยวกับความเลวร้ายของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และมุ่งหวังให้คนทั่วโลก โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ตระหนักถึงปัญหาและออกมาเคลื่อนไหวในเรื่องเดียวกัน การประท้วงของเกรียตาจึงถือเป็นแรงบันดาลใจให้เยาวชนและผู้คนทั่วโลกในการออกมาเรียกร้องให้รัฐบาลและผู้นำทั่วโลกเร่งแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโดยเร่งด่วน และยังคงประกายความสนใจและการถกเถียงในหมู่นักวิชาการซึ่งพยายามทำความเข้าใจถึงต้นกำเนิด ผลกระทบ และนัยสำคัญของขบวนการนี้

4.2 รูปแบบของขบวนการและรากฐานทางความคิด

การเคลื่อนไหว Fridays for Future (FFF) เป็นการรวมตัวของนักเรียน เยาวชน ประชาชน และนักเคลื่อนไหวทั่วโลก ที่ร่วมกันหยุดงานประท้วง และจัดกิจกรรมสาธารณะในวันศุกร์ โดยเป็นการกระจายการนัดหยุดเรียนหรือหยุดงานพร้อมกันในหลายเมืองของโลก นักวิชาการต่างให้ความเห็นว่า FFF มีลักษณะเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่เนื่องจากผู้เข้าร่วมเป็นกลุ่มนักเคลื่อนไหวหน้าใหม่ เป็นคนรุ่นใหม่ที่ใช้โซเชียลมีเดียในการสื่อสารระหว่างกันและสื่อสารสาธารณะ มีการรวมตัวของสมาชิกแบบหลวม ๆ เป็นการเคลื่อนไหวที่มีเป้าหมายที่ชัดเจน สามารถสร้างอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงในการรับรู้ของสาธารณะและ

ทางการเมือง (Fernández-Zubieta, Guevara, Caballero Roldan, & Robles, 2023; Ivanovic, Pudak, & Poljak, 2022; Marquardt, 2020) โดยขบวนการ FFF มุ่งเรียกร้องให้มีการดำเนินการอย่างเร่งด่วนตามข้อตกลงปารีสที่มีผลใช้บังคับในปี 2016 Sorce, G., & Dumitrica, D. (2021) กล่าวว่า ลักษณะเฉพาะของการเคลื่อนไหวนี้มีความน่าสนใจมากเพราะ (1) ประกอบด้วยการทำงานร่วมกันซึ่งส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับคนรุ่นใหม่ เช่น นักเรียนมัธยมปลายและมหาวิทยาลัย (2) ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นผู้มาใหม่ที่ไม่เคยมีส่วนร่วมในขบวนการทางสังคมหรือการชุมนุมใดๆ มาก่อน (3) การกระทำของคนหนุ่มสาวในการคว่ำบาตรชั้นเรียนในโรงเรียนและเข้าร่วมการเคลื่อนไหวบนท้องถนนที่มุ่งเป้าไปที่การเสริมสร้างมาตรการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศนั้นเป็นสิ่งที่ไม่เห็นแก่ตัวโดยพื้นฐาน (4) ไม่ใช่กิจกรรมครั้งเดียวแต่ยังคงจัดขึ้นทุกวันศุกร์และมีกิจกรรมทั่วโลกหลายครั้งแม้ในช่วงที่มีการระบาดของ COVID-19 ได้แพร่กระจายไปทั่วโลก ซึ่งขบวนการมีรูปแบบต่อไปนี้

4.2.1 ชื่อเรียกร้อง

FFF ประท้วงเรียกร้องให้รัฐบาลแต่ละที่ดำเนินการอย่างเร่งด่วนเกี่ยวกับปัญหาโลกรวน และดำเนินการตามการประชุมรัฐภาคีอนุสัญญาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ครั้งที่ 21 (COP 21) ที่มีการประชุมเมื่อเดือนธันวาคม ปี ค.ศ. 2015 ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส โดยประเทศภาคีจะต้องควบคุมการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิเฉลี่ยของโลกให้ต่ำกว่า 2 องศาเซลเซียส และต้องพยายามควบคุมให้ไม่เกิน 1.5 องศาเซลเซียส รวมถึงจะต้องพยายามลดการปลดปล่อยคาร์บอนจนสามารถปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ หรือ Net Zero หรือการไม่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกไปมากกว่าที่จะสามารถกำจัดได้ ภายในปี ค.ศ. 2050 นอกจากนี้ ขบวนการ FFF ยังเรียกร้องให้รัฐบาลยุติการสกัดเชื้อเพลิงฟอสซิลเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนผ่านด้านพลังงาน ยกเลิกการอุดหนุนการผลิตเชื้อเพลิงฟอสซิล เพิ่มการลงทุนในพลังงานหมุนเวียน ในแต่ละประเทศ แต่ละส่วนของประเทศก็มีวัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจงเช่นกัน ตัวอย่างเช่น ในประเทศเยอรมนี 'Fridays for Future Deutschland' ได้เรียกร้องหลายข้อ เช่น การปล่อย CO₂ เป็นศูนย์ภายในปี ค.ศ. 2035 การยุติการใช้ถ่านหินภายในปี ค.ศ. 2030 การจัดหาพลังงาน 100% จากพลังงานหมุนเวียนภายในปี ค.ศ. 2035 และภาษี CO₂ 180 ยูโรต่อ CO₂ หนึ่งตัน หรือใน ออสเตรียเรียกร้องให้รัฐบาลถอนตัวจากการสกัดน้ำมัน ถ่านหิน และก๊าซภายในปี ค.ศ. 2030 และการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกอย่างต่อเนื่องให้เป็นศูนย์ภายในปี ค.ศ. 2030 รวมถึงกดดันให้เกิดการปฏิรูปภาษีเชิงนิเวศและสังคม มาตรการส่งเสริมความหลากหลายทางชีวภาพ และการยุติโครงการโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ เช่น รถไฟความเร็วสูงที่สนามบินนานาชาติเวียนนา และแผนขยายทางด่วนทั่วออสเตรีย และยังเรียกร้องให้เกิดการยุติการใช้ถ่านหิน ฟอสซิล เป็นต้น (Daniel, Bohl, Braunhuber, Glässer, Ilchmann, Lange, & Wingender, 2021, pp. 4-5)

มีข้อสังเกตว่าขบวนการ FFF ในประเทศกำลังพัฒนาต่างได้รับแรงบันดาลใจจากการเคลื่อนไหวของเกรียตา ทุนแบร์รี่ ในปี ค.ศ. 2018 และ FFF ในประเทศต่าง ๆ นอกยุโรปเกิดขึ้นกระจายไปทั่ว หนึ่งปีต่อมาในช่วงปี ค.ศ. 2019 กลุ่ม FFF มีอยู่เกือบทุกประเทศรวมถึงในประเทศฝ่ายใต้ แต่สื่อระหว่างประเทศและความสนใจทางวิชาการกลับมุ่งเน้นไปที่การเคลื่อนไหวและนักเคลื่อนไหวชั้นนำในประเทศฝ่ายเหนือ

โดยเฉพาะในยุโรป ข้อมูลเกี่ยวกับการประท้วงในประเทศฝ่ายใต้ยังมีค่อนข้างจำกัด รวมไปถึงมักจะถูกมองว่าเป็นขบวนการเยาวชนที่ค่อนข้างเป็นเนื้อเดียวกัน โดยมีกรอบความคิดทั้งหมดเกี่ยวกับ “คนหนุ่มสาวเรียกร้องให้ผู้ใหญ่รับผิดชอบในการปกป้องอนาคตของตนเอง” (Wahlström et al., 2019, หน้า 11 อ้างถึงใน Zitterbarth, 2021, p. 1) แต่ในความเป็นจริงขบวนการในแต่ละประเทศมีประเด็นที่แตกต่างกันไปบ้าง บทความของ Adve (2021) กล่าวถึง FFF อินเดียที่ FFF อินเดียเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 2019 และกระจายอยู่ตามเมืองต่าง ๆ ซึ่งนอกจากจะกดดันพรรคการเมืองให้ทำตามนโยบายการลดปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนยังต่อสู้ในประเด็นการดำรงชีพของประชาชน เช่นต่อต้านโครงการโรง โรงไฟฟ้านิวเคลียร์ที่เมืองชัยปุร รมรงค์ปกป้องพื้นที่ชุ่มน้ำจากมลพิษจากเขตอุตสาหกรรมในเมืองเจนไน ในแอฟริกา Nakabuye, Nirere, & Oladosu (2020) กล่าวถึง FFF ในประเทศยูกันดาและไนจีเรีย ในเดือนกันยายน 2019 เมื่อ FFF International จัดสัปดาห์หยุดเรียนเพื่อการประท้วงร่วมกันทั่วโลก เยาวชนจำนวนมากกว่า 2000 คนเข้าร่วมประท้วง และหลังจากนั้นเป็นต้นมา นักเรียนในโรงเรียนมัธยมและนักศึกษามหาวิทยาลัยหยุดเรียนเพื่อประท้วงทุกวันศุกร์เพื่อยืนยันว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศเป็นเรื่องจริง และประเทศต่าง ๆ มีความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะโลกร้อนมากขึ้น ในวันที่ 20 และ 27 กันยายน ปี ค.ศ. 2019 นักเรียน คนงาน ผู้ใหญ่ ผู้พิการ ทางร่างกาย เด็ก และประชาชนต่างออกมาประท้วง

4.2.2 การจัดขบวนการ

FFF มีลักษณะเฉพาะคือมีเยาวชนเป็นผู้นำ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเด็กนักเรียนและนักศึกษา จึงเป็นกลุ่มคนที่มักถูกสังคมเข้าใจว่าไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง (Daneil, et al, 2021, p. 9) แต่ปัญหาโลกร้อนกระทบและส่งผลกระทบต่ออนาคตของพวกเขา ขบวนการ FFF จึงเป็นพื้นที่ในการส่งเสียงของเยาวชนที่ตระหนักและวิตกกังวลต่อปัญหา FFF จึงเน้นย้ำว่า "ไม่มีใครที่ตัวเล็กเกินไปที่จะสร้างความแตกต่าง (No one is too small to make a difference)"⁷

FFF มีความโดดเด่นอย่างมากในเรื่องผู้ร่วมประท้วงที่เป็นเยาวชน เช่น ในออสเตรเลีย ที่เริ่มต้นโดยนักศึกษา 3 คนได้พบกับเกรียตา ทุนแบร์รี่ในการประชุม COP24 ในเมืองคาโตวิช นำมาสู่การการหยุดงานประท้วงเรื่องสภาพอากาศครั้งแรกในเวียนนาเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม ปี ค.ศ. 2018 ตั้งแต่นั้นมาจึงเกิดการหยุดงานประจำสัปดาห์ การร่วมหยุดงานพร้อมกันทั่วโลกสี่ครั้ง และกิจกรรมมากมาย FFF ออสเตรเลียแบ่งออกเป็นกลุ่มระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่น แม้ว่ากลุ่มเหล่านี้จะตกลงกันในวัตถุประสงค์และหลักการร่วมกัน แต่แต่ละกลุ่มก็ดำเนินการอย่างเป็นอิสระในพื้นที่ แต่มีความร่วมมือกันในระดับชาติและนานาชาติ การศึกษาพบว่าระหว่างการชุมนุมที่กรุงเวียนนาเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม ปี ค.ศ. 2019 พบว่าในจำนวนผู้ประท้วงทั้งหมด 35,000 คน ผู้ประท้วงจำนวน 39.5% มีอายุน้อยกว่า 20 ปี ส่วนกลุ่มอายุต่ำกว่า 30 ปีคิดเป็น 72.3% ของผู้เข้าร่วมการประท้วง ซึ่งถือเป็นกลุ่มส่วนใหญ่ อีก 15.1% และ 4.2% เป็นผู้อายุระหว่าง 30 - 45 ปี และอายุมากกว่า 65 ปีตามลำดับ (Daniel, Bohl, Braunhuber, Glässer, Ilchmann, Lange, & Wingender, 2021) หรือในเยอรมนี การศึกษาของ Noth & Tonza (2022) ชี้ว่าผู้หญิงมีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมการเดินขบวน

⁷ เป็นวลีที่เป็นชื่อหนังสือของเกรียตา ทุนแบร์รี่ ซึ่งตีพิมพ์ในปี 2019

มากกว่าผู้ชาย และ FFF ยังมีผู้นำขบวนการเป็นผู้หญิง เช่น เกรียตา ทุนแบร์ยในสวีเดน ลุยซา นอยบาวเออร์ในเยอรมนี หรืออานา เดอ เวเวอร์ในเบลเยียม นอกจากนี้ การเข้าร่วมประท้วงมาจากการชวนเพื่อนของเพื่อนต่อ ๆ กันไป ยิ่งไปกว่านั้น การศึกษาโดย The Institute for Social Movement Studies ในเยอรมนี ซึ่งเป็นประเทศที่ขบวนการ FFF ดำเนินกิจกรรมอย่างแข็งขันระบุว่า การประท้วงของ FFF เมื่อ 15 มีนาคม ปี ค.ศ.2019 ผู้ประท้วง ส่วนใหญ่ (57.6%) เป็นผู้หญิงอายุน้อย โดยพบว่าอายุเฉลี่ยของผู้ประท้วง Fridays for Future อยู่ที่ 25.8 ปี และส่วนใหญ่ (52.8%) มีอายุระหว่าง 14-19 ปี โดย 55.6% ยังไม่ได้เข้ามหาวิทยาลัย 31.4% กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยหรือสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาจากมหาวิทยาลัย 43.6% มาจากครอบครัวชนชั้นกลางระดับบน 16.8% มีภูมิหลังเป็นผู้ย้ายถิ่น และ 53.3% เห็นว่าตนเองมีจุดยืนทางการเมืองเป็นฝ่ายซ้าย (Zech, 2019)

4.2.3 รากฐานทางความคิด

FFF ชูประเด็นความเป็นธรรมของปัญหาสภาพภูมิอากาศ เน้นย้ำถึงความเชื่อมโยงระหว่าง การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศกับความไม่เท่าเทียมระหว่างคนรุ่นต่าง ๆ รวมถึงสภาพสังคมและเศรษฐกิจ ในบริบทของเยาวชน ปัญหาโลกร้อนเป็นเรื่องของความไม่เท่าเทียมกันระหว่างรุ่น โดยคนรุ่นเก่ามีส่วนสนับสนุนปัญหามากกว่า แต่เยาวชนจะต้องเผชิญกับผลที่ตามมาอย่างไม่ยุติธรรม นอกจากนี้ในระดับระหว่างประเทศ ขบวนการ FFF ยังเรียกร้องให้มั่นนโยบายที่ให้ความเท่าเทียมกับประชากรกลุ่มเปราะบาง โดยเฉพาะประชากรในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างไม่เป็นธรรม

Zitterbarth (2021) วิเคราะห์การเคลื่อนไหวของ FFF ในเปรู ซึ่งไม่ได้เรียกร้องเพียงการลดการปล่อยคาร์บอนเพื่อลดการเพิ่มอุณหภูมิของโลก และเรียกร้องให้รัฐบาลรับฟังข้อมูลเชิงวิทยาศาสตร์เท่านั้น แต่ FFF เปรูที่รวมตัวกันในนาม Viernes por el Futuro (VPF) ยังนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศที่เชื่อมโยงกับการกดขี่และความรุนแรงเชิงโครงสร้างผ่านกรอบคิดว่าด้วยการปลดแอกจากอาณานิคม (decolonisation) รวมถึงการปกป้องชนพื้นเมืองที่เคยถูกรุกรานโดยเจ้าอาณานิคม VPF เรียกร้องความรับผิดชอบของประเทศฝ่ายเหนือที่ต้องชดใช้หนี้สินทางนิเวศวิทยาให้ประเทศฝ่ายใต้ มีการสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง สร้างโลโก้ที่แตกต่างจาก FFF สากล VPF เห็นว่าข้อมูลและการประกาศเชิญชวนให้หยุดงานประท้วงเรื่องสภาพอากาศโลกมักจะเผยแพร่เป็นภาษาอังกฤษ และพยายามแสดงให้เห็นว่าพวกเขาเป็นขบวนการที่ไม่ได้นำเข้าความคิดจากยุโรป แต่เป็นขบวนการที่เติบโตในระดับท้องถิ่น (Zitterbarth, 2021, pp. 24-26) เป็นความพยายามสื่อถึงการเคลื่อนไหวที่ให้อำนาจแก่ประชากรที่มีอำนาจน้อยกว่าในประเทศโลกใต้ และยังเสนอว่าปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างและมีต้นตอมาจากสาเหตุเดียวกัน นั่นคือ ลัทธิล่าอาณานิคม ทุนนิยม การขูดรีด การเหยียดเชื้อชาติ และระบบชายเป็นใหญ่ จากการที่ขบวนการ VPF เน้นหนักในการสร้างพันธมิตรการเคลื่อนไหวภายใต้กรอบของ 'ความยุติธรรมด้านสภาพอากาศในฐานะความยุติธรรมทางสังคม' โดยชี้ให้เห็นว่าวิกฤตสภาพอากาศส่งผลกระทบต่อทุกคนและทำให้ความอยุติธรรมที่มีอยู่เลวร้ายยิ่งขึ้น

ภาพที่ 4.1 โปสเตอร์จาก Instagram ของ Viernes por el Futuro

VPF)https://www.instagram.com/p/C_84U4YPqfw/?img_index=1

4.2.4 ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธี

ขบวนการ FFF เน้นสร้างการเคลื่อนไหวและความตระหนักรู้ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโดยสันติวิธี โดยเน้นไปที่คนหนุ่มสาว แต่ในความเป็นจริงแล้ว FFF เปิดกว้างสำหรับทุกคน แอชแท็ก #FridaysForFuture เกิดขึ้นในปี 2018 โดย FFF สนับสนุนให้ทุกคนทั่วโลกจัดการหยุดงานประท้วงและชุมนุมเพื่อกดดันรัฐบาลทั่วโลกให้ดำเนินการเพื่อปกป้องสภาพภูมิอากาศ ดังนั้น เพื่อที่จะสร้างความตระหนักและดึงดูดความสนใจในหมู่ประชาชน FFF จึงจัดการประท้วงบนท้องถนนอย่างสันติในพื้นที่หลายแห่งในเวลาเดียวกัน แทนที่จะจัดกิจกรรมรวมศูนย์ขนาดใหญ่เพียงครั้งเดียว ยุทธวิธีที่น่าสนใจของ FFF เช่น

1) เน้นการประท้วงอย่างสันติ

เนื่องจากเป็นขบวนการที่นำโดยเยาวชนที่ใช้กลยุทธ์หลักเป็นการหยุดเรียนทุกวันศุกร์ การประท้วงจึงทำในรูปแบบของการเดินขบวน นั่งประท้วง และเดินขบวนประท้วงการไม่ดำเนินการของรัฐบาลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การไม่ใช้ความรุนแรงช่วยให้เกิดการรวมกลุ่มและการสนับสนุนจากประชาชนในวงกว้าง ขณะที่กลุ่มเยาวชนประท้วงโดยการหยุดเรียนหนังสือ กลุ่มผู้ใหญ่วัยทำงานก็ร่วมประท้วงด้วยการหยุดงานเช่นเดียวกัน (Haßler et al., 2021; Hunger and Hutter, 2021; Rauchfleisch et al., 2021; Sorce and Dumitrica, 2021)

2) การใช้สื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะโซเชียลมีเดียอย่าง Twitter, Instagram และ TikTok อย่างมีกลยุทธ์

เนื่องจากเป็นการประท้วงที่นำโดยเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่คุ้นเคยกับการใช้เทคโนโลยี การถ่ายภาพแบบเซลฟี ติดแฮชแท็ก #Fridaysforfuture สามารถเชื่อมโยงขบวนการในที่ต่าง ๆ ของโลกเข้าด้วยกันและทำ

ให้ข้อความของขบวนการแพร่กระจายไปได้ไกลและรวดเร็ว แฮชแท็กเป็นวิธีหนึ่งในการสร้าง "ความเชื่อมโยง" ระหว่างผู้คนและการกระทำ (Guo & Saxton, 2020) และยังพบว่าเครื่องมือสื่อสารหลักของ FFF คือ Twitter เนื่องจากผู้ติดตามขบวนการส่วนใหญ่มักเป็นคนหนุ่มสาว และคนหนุ่มสาวมักใช้โซเชียลมีเดียเพื่อรับข้อมูลเกี่ยวกับการประท้วงและข้อมูลอื่น ๆ ด้วย FFF เชิญชวนสาธารณชนให้ลองถ่ายรูปและโพสต์บนโซเชียลมีเดียส่งให้เพื่อนแชร์ต่อ โดยติดแฮชแท็ก #FridaysForFuture แชร์ข้อมูลอัปเดต แชร์บทสัมภาษณ์ ความคิดเห็นต่าง ๆ ภาพการประท้วง และระดมผู้เข้าร่วม โซเชียลมีเดียทำให้ผู้คนสนใจและส่งต่อข้อมูลได้ในวงกว้าง เป็นการถ่ายทอดการประท้วงในลักษณะภาพถึงสาธารณชน รวมถึงสามารถดึงดูดคนรุ่นใหม่ที่ยินดีใช้โซเชียลมีเดีย และยังทำให้การประท้วงให้แรงแก่ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นสิ่งที่เร่งด่วน จำต้องได้

บทความของ Shim (2024) ซึ่งศึกษาโซเชียลมีเดียของ FFF (อินสตาแกรม และ TikTok) จำนวน 400 โพสต์ ระหว่างปี 2019 ถึง 2022 โดยเลือกศึกษาขบวนการ FFF ในประเทศฝรั่งเศส เยอรมนี และอิตาลี และประเทศ "ที่ไม่ใช่ตะวันตก" นั่นคือ บราซิล อินเดีย และเม็กซิโก รวมถึงโพสต์ของ FFF นานาชาติ พบว่านักเคลื่อนไหว FFF ตัดแปะ มีม และวิดีโอเล่าเรื่องราว คลิปสั้น ๆ ที่นักเคลื่อนไหวทำขึ้นเอง แสดงความคิดเห็น และเสนอข้อเรียกร้องต่อผู้นำทางการเมือง โดยจะไลฟ์ให้เห็นกิจกรรมการประท้วง และอธิบายประเด็นของแต่ละประเทศ รวมถึงประสบการณ์ของนักเคลื่อนไหวและประชาชนที่มาร่วมเคลื่อนไหว เป็นการทำให้สาธารณชนเห็นภาพของการมีส่วนร่วมของประชาชนจำนวนมาก ผู้ที่ได้ชมสื่อต่าง ๆ เหล่านี้จะเข้าใจที่มาและผลของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และยังเป็นการสร้างความเป็นชุมชนของกลุ่ม FFF ประเทศต่าง ๆ ผ่านการใช้เทคโนโลยี เช่น การหยุดงานประท้วงเรื่องสภาพอากาศโลกเมื่อวันที่ 24 กันยายน 2021 FFF เม็กซิโก ได้ไลฟ์สดร่วมกับผู้ประท้วงประเทศอื่นไปพร้อมกัน

3) การสื่อสารเกี่ยวกับปัญหาสภาพภูมิอากาศผ่านศิลปะและการแสดงรูปแบบต่าง ๆ

Shim (2024) อภิปรายว่า FFF มีวิธีสื่อสารปัญหาสภาพภูมิอากาศอย่างสร้างสรรค์ สร้างอารมณ์ขันในการพูดถึงหัวข้อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การใช้ความตลกขบขันทำให้สาธารณชนหันมาสนใจปัญหาสภาพภูมิอากาศที่ซับซ้อน เช่น นักเคลื่อนไหวจาก FFF ประเทศอินเดียแสดงบทความสมมติเป็นชนพื้นเมืองสูงอายุและนักวิทยาศาสตร์ผ่านเครื่องแต่งกายและสวมแว่นตาอันใหญ่ ทำท่าทำท่าสอนผู้ชมเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ เช่น การสูญพันธุ์ของสปีชีส์และภาวะโลกร้อน หลังจากนั้นก็เปลี่ยนมาสวมชุดสีดำเพื่อแสดงเป็นรัฐบาล โดยทำท่าว่าไม่ได้ฟังนักวิทยาศาสตร์และผู้อาวุโสของชนพื้นเมือง ในทางกลับกัน รัฐบาลเหล่านั้นยังคงแสวงหากำไรจากเชื้อเพลิงฟอสซิล การทำฟาร์มแบบโรงงาน และการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินและโพสคลิปของเธอลงใน TikTok นอกจากนี้ยังมีการโพสมิมต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้ใช้โซเชียลมีเดียรับรู้เรื่องการเคลื่อนไหวประเด็นต่าง ๆ เช่น FFF อิตาลีทำมีมภาพสุนัขที่มีกลิ่นเป็นมัดในท่อนักเพาะกายทั่วไป โดยยืนตัวตรงเบ่งกล้ามเนื้อพร้อมคำขวัญว่า "Biglietti di treni e bus a 9€ al mese" (ตั๋วรถไฟและรถบัสราคา 9 ยูโรต่อเดือน) ข้าง ๆ กันนั้นเป็นสุนัขตัวเล็กนั่งตัก ประดับด้วยธงชาติอิตาลีและสโลแกนว่า "Bonus trasporti 60€ una tantum" (โบนัสค่าเดินทางครั้งเดียว 60 ยูโร) ภาพสามารถกระตุ้นอารมณ์ความรู้สึก สื่อถึงความเร่งด่วนของปัญหา จัด

ความรู้สึกเฉยเมยหรือหมดหนทาง และกระตุ้นให้ผู้คนเข้าร่วมต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การสร้างความร่วมมือระหว่างคนรุ่นต่าง ๆ และขบวนการอื่น ๆ

แม้จะเป็นขบวนการนำโดยเยาวชน แต่ FFF ก็ร่วมมือกับคนรุ่นที่อายุมากกว่า เช่น นักวิทยาศาสตร์ องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม และนักเคลื่อนไหว เช่น กรณีของ FFF ในเยอรมนีซึ่งไม่ได้มีเพียงเยาวชน หากแต่ FFF ยังได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มประชาสังคมอื่น ๆ เช่น กลุ่มนักวิทยาศาสตร์เพื่ออนาคต (Scientists for Future) ผู้ปกครองเพื่ออนาคต (Parents for Future) หรือกลุ่มที่เคลื่อนไหวต่อต้านทุนนิยม อย่างกลุ่มการเปลี่ยนแปลงเพื่ออนาคต (Change for Future) ทำให้ FFF เยอรมนีมีภาคีหลายแสนคน ในงาน Global Earth Strike เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2019 ผู้ประท้วงมากกว่าหนึ่งล้านคนออกมาประท้วงบนท้องถนนในเยอรมนี และยังมีแพลตฟอร์มดิจิทัลที่ครอบคลุมคนหลายรุ่น เช่น 'ParentsForFuture' หรือ 'TeachersForFuture' รวมถึงร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ เช่น Extinction Rebellion (XR), Greenpeace และ 350.org (Sommer & Haunss, 2020; Sommer, Rucht, Haunss, & Zajak, 2019)

4) การเคลื่อนไหวอย่างอิสระ ไม่ได้มีความเป็นองค์กรชัดเจน

FFF ต่างกับองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมที่ก่อตั้งมายาวนาน เช่น Greenpeace Friends of the Earth และ World Wildlife Fund แต่ FFF นำโดยเยาวชนและมีลักษณะกระจายอำนาจมากกว่าที่จะเป็นองค์กรอย่างเป็นทางการ (Hasekawa, 2022) FFF ดำเนินงานผ่านเครือข่ายและอาสาสมัครในพื้นที่ โดยมีการประสานงานการดำเนินการทั่วโลกแต่ดำเนินการอย่างอิสระในการประท้วงด้วยการหยุดงาน การประท้วงลงถนน และการรณรงค์ทางดิจิทัล กิจกรรมส่วนใหญ่จัดขึ้นเองและขับเคลื่อนโดยอาสาสมัคร พึงพาการสนับสนุนและการสนับสนุนจากภาคประชาชน ลักษณะดังกล่าวทำให้ FFF จัดกิจกรรมได้กว้างขวาง ไม่ต้องการขออนุญาตอย่างเป็นทางการ และนักเคลื่อนไหวสามารถเรียกร้องในประเด็นที่เฉพาะเจาะจงในภูมิภาคของตนได้ด้วย

4.3 ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19

การระบาดของโควิด-19 ทำลายรูปแบบการเคลื่อนไหวที่ต้องอาศัยการจัดการประท้วงขนาดใหญ่ในพื้นที่สาธารณะ ข้อจำกัดในการห้ามการชุมนุม ห้ามการรวมกลุ่ม รวมถึงมาตรการเว้นระยะห่างทางสังคม ส่งผลกระทบต่อขบวนการเคลื่อนไหวอย่างมาก การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลอย่าง Facebook, Instagram, Twitter และ TikTok รวมถึงแพลตฟอร์มอื่น ๆ จึงมีความสำคัญยิ่งขึ้น เยาวชนอย่างเกรียตา ทุนแบร์ย โพสต์ลงในทวิตเตอร์ของตนเองติดแฮชแท็ก #DigitalStrike #ClimateStrikeOnline เชิญชวนการประท้วงออนไลน์แทนที่การลงถนน และได้กลายเป็นไวรัลให้เยาวชนทั่วโลกประท้วงโดยการหยุดเรียนออนไลน์ แต่กระนั้น ปฏิเสธไม่ได้ว่าเมื่อลงถนนไม่ได้ การระดมผู้คน การระดมการสนับสนุน ทำได้ยากขึ้น แต่ในแง่บวก ขบวนการ FFF ได้ผนวกประเด็นร่วมสมัยอื่น ๆ เข้ามาในสาส์นที่ส่งต่อถึงสาธารณชนในโลกดิจิทัล เช่น ประเด็นสวัสดิการของแรงงาน ความยุติธรรมด้านสภาพอากาศ และบทบาทของภาคประชาสังคมในการตัดสินใจเกี่ยวกับสภาพอากาศ และแม้ว่าทั่วโลกยังมีความไม่สมดุลในแง่ของการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตพื้นฐาน แต่การสื่อสารผ่าน

แพลตฟอร์มดิจิทัลในช่วงโควิด-19 ทำให้ความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่มนักเคลื่อนไหวในระดับชาติและระดับท้องถิ่นเพิ่มขึ้น (Kuebler, 2021)

ภาพที่ 4.2 โปสเตอร์เชิญชวนการประท้วงออนไลน์ในช่วง Covid-19

ที่มา: <https://x.com/GretaThunberg/status/1238377012235927554/photo/2>

บทความจำนวนหนึ่งศึกษาการเคลื่อนไหวของ FFF ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น Haßler, Wurst, Jungblut, & Schlosser (2023) ศึกษา Twitter ภาษาเยอรมันของ FFF ก่อนและระหว่างการล็อกดาวน์ ที่มีแฮชแท็ก #fridaysforfuture จำนวน 46,881 ข้อความ และที่ถูกรีทวีต 225,562 ข้อความ พบว่าข้อความในทวีตเตอร์ลดลงร้อยละ 25 ระหว่างการล็อกดาวน์ แต่กระนั้น เมื่อมีการนัดหยุดงานประท้วงออนไลน์ในวันที่ 24 เมษายน ปี ค.ศ. 2020 การศึกษานี้พบว่า แม้ว่าจำนวนข้อความทวีตจะน้อยกว่าจำนวนข้อความเมื่อมีการรวมตัวกันลงถนน แต่ข้อความในวันดังกล่าวยังมากกว่าอย่างมากเมื่อเทียบกับช่วงอื่นของการล็อกดาวน์ที่ไม่มีกิจกรรม ดังนั้น การลงถนนยังเป็นรูปแบบที่สำคัญและดึงดูดความสนใจของสาธารณชนได้มากที่สุด แต่การประท้วงออนไลน์ก็สามารถดึงดูดความสนใจได้เช่นกัน

Sorce & Dumitrica (2021) ศึกษาการประท้วงของ FFF ระหว่างวิกฤตการระบาดของโควิด-19 ในช่วงเวลา 3 เดือน ระหว่างเดือนมีนาคม ปี ค.ศ. 2020 ถึงเดือนเมษายน ปี ค.ศ. 2520 โดยพิจารณากิจกรรมข้ามชาติในรูปแบบแคมเปญดิจิทัลบน Facebook ของ FFF ในประเทศสหภาพยุโรป 27 ประเทศ พบว่า FFF ประกาศว่าการต่อสู้ยังไม่สิ้นสุด ขบวนการได้เปลี่ยนกิจกรรมการหยุดเรียนประจำสัปดาห์เป็นกิจกรรมทางดิจิทัล โซเชียลมีเดียของ FFF International ปรากฏข้อความ เช่น "เราอยู่บ้านแต่เราจะต่อสู้กับวิกฤตสภาพอากาศต่อไป" หรือในเพจของ FFF ออสเตรีย กล่าวว่า "เสียงของเราจะไม่ถูกปิดปากเพราะไวรัสโคโรนา เราเพียงแค่ต้องปรับตัว" และมีการนัดหยุดงานเพื่อประท้วงโลกร้อนพร้อมกัน ในวันที่ 24 เมษายน ปี ค.ศ. 2020

ขบวนการ FFF ในยุโรป 20 ประเทศได้แชร์โพสต์ที่มีกรอบการปฏิบัติตาม รวมถึงคำกล่าวเช่น "อยู่บ้าน" (โรมานี) "ล้างมือ" (ฟินแลนด์) หรือปฏิบัติตาม "การเว้นระยะห่างทางสังคม" (เยอรมนี) เกรียตา ทუნแบร์ยเองก็โพสต์ในโซเชียลมีเดียให้ “แสดงความรับผิดชอบ การกระทำของคุณอาจเป็นความแตกต่างระหว่างชีวิตและความตาย” ไม่กี่วันต่อมา เธอโพสต์ภาพของตัวเองที่บ้าน ขอให้ผู้คนดูแลซึ่งกันและกัน และใช้แฮชแท็ก #StayAtHome และ #TogetherAtHome และยังมีข้อสังเกตว่า FFF โพสต์ข้อความที่แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการปฏิบัติตามคำแนะนำของวิทยาศาสตร์ในเรื่องการแพร่ระบาดของโควิด-19 ซึ่ง Sorce & Dumitrica (2021, p. 272) เห็นว่าเป็นการแสดงให้เห็นถึงจุดยืนของ FFF ที่ยืนยันหนักแน่นในเรื่องการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับโลกร้อนที่พยายามรณรงค์ให้รับฟังข้อมูลจากนักวิทยาศาสตร์และผู้เชี่ยวชาญด้านสภาพอากาศที่พูดถึงความเร่งด่วนของวิกฤตสภาพอากาศ

กิจกรรมลงถนนที่ทำพร้อมกันในระดับโลกนับตั้งแต่การแพร่ระบาดของโควิด-19 เกิดขึ้นอีกในวันที่ 24 กันยายน ปี ค.ศ. 2021 มีการประท้วงหยุดงานในสถานที่มากกว่า 1,400 แห่งทั่วโลก ใน 90 ประเทศ เป็นการประท้วงก่อนการประชุม Cop26 ที่เมืองกลาสโกว์ สหราชอาณาจักร จะเริ่มขึ้น การลงถนนเกิดขึ้นในเมืองใหญ่ทั่วโลก เช่น ในเม็กซิโก ผู้ประท้วงรวมตัวกันหน้าพระราชวังแห่งชาติในเม็กซิโกซิตี เพื่อเรียกร้องให้บริษัทน้ำมันของรัฐ Pemex นำเสนอแผนลดการปล่อยคาร์บอน ในขณะที่ในบังกลาเทศ ผู้ประท้วงเรียกร้องให้ยกเลิกแผนการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินและก๊าซแห่งใหม่ ส่วนในแอฟริกาใต้ มีการชุมนุมใน 12 เมือง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการหยุดงานสามวัน เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลดูแลการเปลี่ยนผ่านจากเชื้อเพลิงฟอสซิลอย่างยุติธรรม และในลอนดอน ผู้ประท้วงรวมตัวกันหน้ารัฐสภาเพื่อฟังผู้บรรยายเรียกร้องให้รัฐบาลอังกฤษดำเนินการมากขึ้นเพื่อบรรลุเป้าหมายด้านสภาพภูมิอากาศ (Taylor, 2021) ปีถัดมา การหยุดงานประท้วงเรื่องสภาพอากาศโลกเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 25 มีนาคม ปี ค.ศ. 2022 และ 23 กันยายน ปี ค.ศ. 2022 อย่างไรก็ตาม จำนวนผู้เข้าร่วมการประท้วงของ FFF ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

4.4 เสี่ยงวิพากษ์วิจารณ์ต่อขบวนการ

มีการวิจารณ์ว่าการเคลื่อนไหวของ FFF มักเป็นเรื่องของเยาวชนในกลุ่มชนชั้นกลางระดับบน เช่น ในประเทศไทยเกิดขึ้นเช่นกันเมื่อวันที่ 20 กันยายน ปี พ.ศ. 2562 มีการเดินขบวนไปยังไปยังกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ย่านอารีย์ พร้อมทำแฟลชม็อบและแอ็คชั่นเพื่อแสดงสัญลักษณ์เป็นข้อเรียกร้องถึงรัฐบาลไทยให้แก้ไขปัญหาลอกร้อน โดยทุกคนต่างตะโกน “ปกป้องโลกของเรา” ที่น่าสนใจคือเยาวชนผู้ประท้วงจำนวน 200 คน ส่วนใหญ่มาจากโรงเรียนนานาชาติ (มติชน, 20 กันยายน 2562) ซึ่งเป็นนักเรียนจากครอบครัวที่มีฐานะ

ในต่างประเทศ การศึกษาของ della Porta & Portos (2023) ในเรื่องชนชั้นทางสังคมของขบวนการ FFF ในปี ค.ศ. 2019 โดยสำรวจกลุ่มผู้ประท้วงในประเทศยุโรป 15 ประเทศจำนวน 4,699 คน พบว่า กลุ่มผู้ประท้วงมีความหลากหลายทางชนชั้น ผู้ตอบแบบสอบถามเพียงส่วนน้อยที่ระบุว่าเป็น 'ชนชั้นสูง' (3%) หรือ 'ชนชั้นแรงงาน/ชนชั้นล่าง' (6%) ในทางตรงกันข้าม คนส่วนใหญ่การระบุตนเองว่าเป็น 'ชนชั้นกลางระดับบน'

(46%) เช่นเดียวกับ 'ชนชั้นกลางระดับล่าง' (29%) นอกจากนี้ยังมีการศึกษาของ Hunger & Hutter (2020) กล่าวถึงการประท้วงผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลเมื่อวันที่ 24 เมษายน ปี ค.ศ. 2020 ว่า ก่อนวันประท้วง FFF ที่เป็นผู้จัดงานได้ให้ผู้สนใจประท้วงร่วมลงทะเบียนในเว็บไซต์ ทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่าผู้ร่วมประท้วงดิจิทัลอยู่ที่ใดบ้างในเยอรมนี พบว่ามีผู้ลงทะเบียนราว 62,000 คน ผู้ลงทะเบียนมาจากเมืองใหญ่อย่าง เบอร์ลิน มากที่สุด (5,564 คน) รองลงมาคือฮัมบูร์ก (2,980 คน) มิวนิก (2,256 คน) และโคโลญ (1,689 คน) และเมื่อคำนวณสัดส่วนผู้ประท้วงต่อประชากร 10,000 คน ก็พบความเชื่อมโยงว่าเมืองที่เป็นฐานที่มั่นของพรรคกรีน และเมืองมหาวิทยาลัยจะมีจำนวนผู้ประท้วงโดดเด่นเป็นพิเศษ ได้แก่ ไฟบวร์ก (40:10,000) ไฮเดนเบิร์ก (26.8: 10,000) ทูบิงเกน (21.9:10,000) เป็นต้น นอกจากนี้ แคว้นบาวาเรียซึ่งเป็นเขตพื้นที่ร่ำรวยก็ยังมีสัดส่วนผู้ประท้วงที่ 19:10,000 และจากข้อมูลการลงทะเบียนยังพบว่าผู้ประท้วงเป็นคนหนุ่มสาวอายุต่ำกว่า 30 ปี เป็นผู้หญิง และมีการศึกษาดีเป็นส่วนใหญ่ การหยุดงานดิจิทัลดังกล่าวประสบความสำเร็จมากกว่าในเขตเมืองและที่ซึ่งมีคนหนุ่มสาวและมีการศึกษาดีอาศัยอยู่มากกว่า

อีกประเด็นที่มีการวิพากษ์วิจารณ์ได้แก่ทิศทางการเคลื่อนไหวที่แม้ว่า FFF จะสร้างความตระหนักรู้โดยรวมเกี่ยวกับความรับผิดชอบและความยั่งยืน แต่ก็ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายในการทำให้เป็นกลางทางสภาพอากาศหรือสร้างการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจที่มีผลกระทบได้ แม้ว่าการมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบต่อของแต่ละบุคคลในสังคมจะเป็นก้าวสำคัญในการลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์และบรรลุความยั่งยืนในวงกว้าง แต่ขบวนการนี้ลงเอยด้วยการประนีประนอมและปฏิรูปซึ่งดำเนินการภายในขอบเขตของสังคมนิยมอยู่ดี Nägele (2023)

ในส่วนการเคลื่อนไหวของประเทศฝ่ายใต้ Kamboh & Ittefaq (2024) กล่าวว่า ประเด็นความเป็นธรรมทางสภาพอากาศ ที่เกิดจากการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของประเทศฝ่ายเหนือ และการแบกรับภาระของประเทศฝ่ายใต้ที่เปราะบางแต่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกน้อยกว่าเป็นประเด็นสำคัญของขบวนการเคลื่อนไหวในประเทศฝ่ายใต้ ในประเทศฝ่ายใต้ที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกต่ำ นักเคลื่อนไหวมีความชัดเจนที่มุ่งกดดันรัฐบาลของประเทศที่มีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสูงให้ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก แต่ไม่ได้มีวาระที่ชัดเจนกับรัฐบาลตนเอง ประเทศฝ่ายใต้ที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกต่ำมักจะเป็นประเทศที่อยู่ในภาคเกษตรกรรมและปศุสัตว์ที่ใช้เชื้อเพลิงฟอสซิลน้อย แต่ปล่อยก๊าซมีเทน (CH₄) และไนตรัสออกไซด์ (N₂O) มาก นักเคลื่อนไหวเพื่อสภาพอากาศในเขตดังกล่าว เช่น ในภูมิภาคคอเคซัส ควรสนับสนุนให้รัฐบาลของตนหยุดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน (LUCF) เพื่อการเกษตรแปลงใหญ่เพื่อบรรเทาการปล่อยก๊าซ N₂O ในทำนองเดียวกัน นักเคลื่อนไหวในแอฟริกาและเอเชียใต้ควรกดดันรัฐบาลของตนให้รับรองและส่งเสริมแนวทางปฏิบัติด้านการทำฟาร์มปศุสัตว์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งมุ่งเป้าไปที่การลดการปล่อยก๊าซ CH₄ รวมถึงควรรณรงค์ห้ามการติดตั้งโรงไฟฟ้าพลังงานถ่านหินที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและความเสี่ยงต่อสุขภาพของประชาชน

4.5 ความสำเร็จและเงื่อนไข

FFF ประสบความสำเร็จในแง่การทำให้ปัญหาสภาพภูมิอากาศโลกกลายเป็นวาระทางการเมือง ทำให้ผู้คนมากกว่า 7.6 ล้านคนทั่วโลกออกมาเดินขบวนในปี ค.ศ. 2019 ซึ่งถือเป็นสถิติโลกสำหรับจำนวนผู้ประท้วงบนท้องถนน ยิ่งไปกว่านั้น พบว่าประเทศฝ่ายเหนือในยุโรป เช่น เยอรมนี ฝรั่งเศส สเปน และสหราชอาณาจักร มีการหยุดงานและการชุมนุมขนาดใหญ่ที่นำโดยคนหนุ่มสาว โรงเรียน มหาวิทยาลัย และสถานที่สาธารณะ กลายเป็นศูนย์กลางของการเคลื่อนไหวด้านสภาพภูมิอากาศ เนื่องจากนักเรียนและผู้ใหญ่หลายพันคนมารวมตัวกันเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลของตนและสหภาพยุโรปมีนโยบายและการดำเนินการด้านสภาพภูมิอากาศที่กระตือรือร้นมากขึ้น แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของพลเมืองในวาระโลกดังกล่าว จนทำให้ประเด็นการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศเป็นปัญหาสำคัญที่สุดปัญหาหนึ่งในทัศนะของผู้คน เงื่อนไขที่ทำให้ FFF ประสบความสำเร็จในเชิงการสร้างตระหนักรู้ให้กับสังคม มาจากปัจจัย เช่น ชื่อของ FFF และไอคอนเชิงสัญลักษณ์ของเกรียตา ทุนแบร์ยทำให้ขบวนการมีพลังและเป็นที่น่าสนใจของคนทั่วโลก การได้เกรียตาได้เข้าร่วมประชุมสุดยอดระดับโลกหลายหน คำพูดสั้น ๆ ของเธอกินใจผู้คน คนหนุ่มสาวใช้โซเชียลมีเดียเพื่อสื่อสารและระดมข้อมูล เฉพาะบัญชี Twitter ของเกรียตามีผู้ติดตาม 5.05 ล้านคน (ณ สิ้นเดือนมิถุนายน ปี ค.ศ. 2022) Facebook ของเธอมีผู้ติดตาม 3.55 ล้านคน บทความของเธอบน Facebook ส่วนใหญ่ได้รับไลค์มากกว่า 10,000 ไลค์ และบางบทความก็มากกว่า 100,000 ไลค์ ยิ่งไปกว่านั้นคำว่า FFF ในฐานะชื่อขบวนการก็เป็นชื่อที่เข้าใจง่าย ตรงไปตรงมา มีความหมายเชิงบวกที่มุ่งสู่อนาคต เป็นคำย่อที่ง่ายและสะดวกในการใช้แฮชแท็ก เช่น #FFF ตามด้วยชื่อเมืองหรือชื่อประเทศ เมื่อเทียบกับการสร้างขบวนการที่ใช้แฮชแท็กเชิงลบ เช่น ห้าม (don't) ต่อต้าน (resist) xx (Hasegawa, 2022)

ความสำเร็จของการเคลื่อนไหว เช่น ในเยอรมนี มีการสำรวจในเดือนกันยายนปี ค.ศ. 2019 พบว่าชาวเยอรมัน 60 % ระบุว่าปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศเป็นปัญหาที่สำคัญจนกลบกระแสความไม่พอใจปัญหาการเข้ามาของผู้ลี้ภัยในเยอรมนี ขบวนการ FFF ประท้วงลงถนนหลายครั้งและวิพากษ์วิจารณ์นโยบายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศของรัฐบาลกลางอย่างหนัก จนในเวลาต่อมารัฐบาลกลางของเยอรมนีนำเสนอกฎหมายการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศฉบับสมบูรณ์ฉบับแรกของประเทศ มีเนื้อหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามเป้าหมายด้านสภาพภูมิอากาศภายในปี ค.ศ. 2030 ที่เยอรมนีจะปฏิบัติตามพันธกรณีที่มีต่อข้อตกลงปารีสและลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกลงร้อยละ 55 ภายในปี ค.ศ. 2030 เมื่อเทียบกับระดับการปล่อยก๊าซในปี ค.ศ. 1990 แต่ขบวนการ FFF ยังคงวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักว่ารัฐบาลยังมีความพยายามไม่มากพอ (Kreutzfeldt & Pötter, 2019 อ้างถึงใน Marquardt, 2020) ในปี ค.ศ. 2021 รัฐบาลเยอรมนีได้ผ่านกฎหมายคุ้มครองสภาพอากาศฉบับแก้ไข โดยกำหนดเป้าหมายในการลดก๊าซเรือนกระจกที่ทะเยอทะยานมากขึ้น และมุ่งที่จะลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกลง 65% (เมื่อเทียบกับระดับในปี 1990) ภายในปี ค.ศ. 2030 รวมถึงตั้งเป้าที่จะบรรลุความเป็นกลางทางคาร์บอนภายในปี ค.ศ. 2045 หรือในสวีเดนซึ่งเป็นประเทศที่มีเป้าหมายด้านสภาพภูมิอากาศที่ทะเยอทะยานที่สุดประเทศหนึ่งในโลกอยู่แล้ว การเคลื่อนไหวของ FFF เรียกร้องให้รัฐบาลเร่งดำเนินการเพื่อให้บรรลุการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ภายในปี ค.ศ. 2045

และเสนอให้รัฐยุติการอุดหนุนเชื้อเพลิงฟอสซิลและการลงทุนในพลังงานหมุนเวียน (Sabherwal, A & van der Linden, 2021)

อย่างไรก็ตาม รายงานจำนวนหนึ่งยังกังขาต่อความสำเร็จในเชิงการเมือง และเสนอว่า FFF ประสบความสำเร็จในเชิงสังคมและการระดมเยาวชน รวมถึงทำให้ปัญหาสภาพอากาศกลายเป็นประเด็นสำคัญในการอภิปรายในเวทีสาธารณะ แต่การประท้วงของเยาวชนไม่สามารถส่งผลกระทบโดยตรงต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงของผู้ใหญ่หรือการเปลี่ยนนโยบายทางการเมืองได้ ชาวเกี่ยวกับ FFF ตามสื่อมักเน้นความเป็นเยาวชนคนรุ่นใหม่ซึ่งบางครั้งเป็นข้อจำกัดในการดึงดูดคนรุ่นอื่น ๆ โดยเฉพาะกลุ่มผู้ใหญ่ ดังนั้น การเคลื่อนไหวนี้ทำได้เพียงเพิ่มความกังวลให้กับสาธารณชนในปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หากแต่ยังมีช่องว่างระหว่างความกังวลและตระหนักรู้ กับการก่อให้เกิดนโยบายที่เป็นรูปธรรมและการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Fritz, Hansmann, Dalimier, et al, 2023; Hasekawa, 2022) อีกข้อจำกัดของการประท้วงลงถนนของเยาวชนเป็นเรื่องของอายุและวัย การที่กลุ่มผู้ประท้วงที่มีอายุน้อยและส่วนใหญ่ยังไม่ถึงเกณฑ์ลงคะแนนเสียงทำให้ไม่มีผลกระทบในเชิงนโยบาย เพราะนักการเมืองมักให้ความสำคัญกับความกังวลของผู้มีสิทธิออกเสียงซึ่งมักไม่ได้มองว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นปัญหาเร่งด่วนที่สุด แต่มองว่าปัญหาเศรษฐกิจสำคัญมากกว่า อีกทั้งผู้มีอำนาจในการตัดสินใจและคนรุ่นเก่าอาจมองว่าการเคลื่อนไหวที่นำโดยเยาวชนขาดแนวทางแก้ปัญหาที่เป็นรูปธรรมหรือประสบการณ์ทางการเมือง แต่เป็นการเคลื่อนไหวเชิงอุดมคติของเยาวชนหัวก้าวหน้า และการเคลื่อนไหวมักจะใช้ประเด็นทางศีลธรรมและอารมณ์เน้นย้ำถึงความเร่งด่วนของวิกฤตสภาพอากาศ ซึ่งอาจไม่สามารถซื้อใจคนรุ่นเก่า การที่ FFF มุ่งเน้นไปที่การประท้วงและการหยุดงานมากกว่าการมีส่วนร่วมโดยตรงผ่านพรรคการเมืองหรือสถาบันการเมือง อีกทั้งยังเป็นการเคลื่อนไหวที่ไม่มีลำดับชั้นและเน้นที่รากหญ้าทำให้ยากต่อการสร้างช่องทางอย่างเป็นทางการสำหรับการพูดคุยกับผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจ (Fabel, Flückiger, Ludwig, Rainer, 2022)

ข้อจำกัดดังกล่าว เกิดขึ้นทั้งในประเทศฝ่ายใต้ด้วยเช่นกัน ประเทศฝ่ายใต้มีความท้าทายในเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและมีความเปราะบางมากกว่าประเทศฝ่ายเหนือ แม้ FFF จะสามารถระดมเยาวชนได้สำเร็จ เยาวชนนักเคลื่อนไหวจากประเทศฝ่ายใต้ใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการเชื่อมต่อการเคลื่อนไหว แต่ในภูมิภาคที่ความยากจนและการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นปัญหาเร่งด่วน การรณรงค์เพื่อสภาพอากาศอาจไม่ใช่ลำดับความสำคัญสูงสุดสำหรับรัฐบาลหรือประชาชนเสมอไป นอกจากนี้ สภาพการเมืองที่ยังไม่มั่นคงทำให้มีการจับกุมปราบปรามการเคลื่อนไหวของเยาวชน เช่น ในอินเดียที่มีขบวนการ FFF เกิดขึ้นในเมืองต่าง ๆ 60 แห่งทั่วประเทศ Adve (2021) วิเคราะห์ว่าอินเดียเผชิญปัญหามลพิษทางอากาศและปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างหนักหน่วง การเกิดขบวนการ FFF ระดับโลก พร้อมกับปัจจัยที่ว่าเยาวชนต่างครอบครองโทรศัพท์มือถือ และสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ทำให้ขบวนการขยายตัวอย่างกว้างขวาง นอกจากจะกดดันรัฐบาลให้มีนโยบายลดปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ขบวนการในอินเดียในแต่ละที่ยังต่อสู้ในประเด็นระดับท้องถิ่นเช่นต่อต้านโครงการโรงกลั่นน้ำมันต่อต้านโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ ปกป้องพื้นที่ชุ่มน้ำ ฯลฯ แต่กระนั้น การประท้วงในอินเดียซึ่งแม้จะเป็นประเทศประชาธิปไตย แต่รัฐบาลอินเดียก็ยังวิตกกังวลกับการระดมพลของ

เยาวชน แตกต่างจากประเทศในยุโรปที่นักเรียนสามารถร่วมประท้วงได้ รัฐบาลอินเดียเคยปิดกั้นเว็บไซต์ของ Let India Breathe เป็นเวลา 26 วัน และปิดกั้น FFF India เป็นเวลา 2 สัปดาห์ ในปี ค.ศ. 2019 มาแล้ว และการเคลื่อนไหวของเยาวชนในอินเดียยังต้องเผชิญกับแรงกดดันทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น เยาวชนจำนวนมากถูกพ่อแม่สั่งห้ามไม่ให้ร่วมประท้วงและให้ออนตัวจากกลุ่มโซเชียลมีเดีย การร่วมประท้วงอาจส่งผลต่อการศึกษาและทุนการศึกษา การสมัครเรียนต่อในต่างประเทศ และการสมัครงานทั้งในปัจจุบันหรือในอนาคต

ในลาตินอเมริกา นักเคลื่อนไหวของขบวนการ FFF ในเปรู กล่าวว่า พวกเขาพยายามหลีกเลี่ยงการเน้นย้ำถึงอัตลักษณ์ของรุ่นซึ่งแสดงให้เห็นในการวิจารณ์ของการเคลื่อนไหวต่อการสร้างกรอบให้กับ “คนรุ่นใหม่” ของสื่อ เนื่องจากจะทำให้การต่อสู้ของชนพื้นเมืองที่มีมายาวนานมองไม่เห็น แต่คนหนุ่มสาวในวัฒนธรรมของพวกเขาจะถูกมองว่าเป็นวัยรุ่นจนถึงอายุ 30 ปี นั่นหมายถึงคนหนุ่มสาวมักไม่ได้รับการให้ความสำคัญและไม่ได้รับการปฏิบัติเหมือนเป็นผู้ใหญ่ที่สามารถตัดสินใจได้อย่างอิสระตามวิจรรย์ญาณของตนเอง เยาวชนนักเคลื่อนไหวจึงเผชิญข้อกล่าวหาจากสมาชิกรัฐสภาว่ากล่าวหาว่าเป็นกลุ่มจัดตั้งที่ได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากต่างประเทศ (Zitterbarth, 2021, pp. 29-30) ข้อจำกัดดังกล่าวเป็นอุปสรรคการเคลื่อนไหวของเยาวชนที่ทำให้ประเด็นที่พวกเขาเสนอส่งผลกระทบต่อนโยบายการเมืองได้ยาก

4.6 ความท้าทายและการปรับตัวของขบวนการ

แม้ว่า FFF จะจุดชนวนให้เกิดการถกเถียงเกี่ยวกับความเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ แต่ FFF ยังคงเผชิญกับความท้าทายต่างๆ ในการรักษาและขยายความสามัคคีระดับโลก อุปสรรคสำคัญอยู่ที่ลำดับความสำคัญและนโยบายระดับชาติที่แตกต่างกันซึ่งอาจขัดขวางความร่วมมือระหว่างประเทศ ลำดับความสำคัญของนโยบายด้านสภาพอากาศของประเทศต่างๆ มักจะแตกต่างกันตามบริบททางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจขัดขวางความพยายามในการกำหนดการตอบสนองระดับโลกที่สอดคล้องกัน (Marquardt, 2020)

นอกจากนี้ การที่ FFF เป็นขบวนการเยาวชนอาจมีข้อได้เปรียบตรงที่สามารถดึงดูดความเห็นอกเห็นใจจากมวลชนได้ แม้ในบางกรณีจะไม่สามารถหลุดพ้นจากการปราบปรามของรัฐได้ก็ตาม (Feinberg, & Salehyan, 2025) แต่การเป็นขบวนการเยาวชนที่เด็ก ๆ ต่างเติบโตเป็นผู้ใหญ่ไปเรื่อย ๆ ทำให้มีความท้าทายในเรื่องการส่งต่ออุดมการณ์การเคลื่อนไหวและสร้างเยาวชนกลุ่มใหม่ขึ้นมาแทนที่ ปี ค.ศ. 2023 ผู้นำเยาวชนอย่างเกรียตา เรียนจบชั้นมัธยมและออกมาเคลื่อนไหวครั้งสุดท้ายในฐานะนักเรียน เธอยืนยันว่าเธอยังจะเคลื่อนไหวในประเด็นสิ่งแวดล้อมต่อไปในฐานะผู้ใหญ่ ทำให้กลยุทธ์การประท้วงของเธอมิใช่การชุมนุมโดยสันติและการฝ่าฝืนกฎหมาย เช่น การฝ่าฝืนคำสั่งการสลายการชุมนุม ซึ่งส่งผลให้มีการจับกุม เช่น ในการเดินขบวนร่วมกับขบวนการ Extinction Rebellion (XR) ต่อต้านการอุดหนุนเชื้อเพลิงฟอสซิลที่กรุงเฮก เนเธอร์แลนด์ เพื่อประณามการยกเว้นภาษีของรัฐบาลเนเธอร์แลนด์สำหรับบริษัทที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเชื้อเพลิงฟอสซิล รวมถึงบริษัทน้ำมัน Shell และสายการบิน KLM และเมื่อเดือนกันยายน ปี ค.ศ. 2024

ที่ผ่านมา เกรียตยังร่วมประท้วงสนับสนุนชาวปาเลสไตน์ในกรุงสตอกโฮล์มและเรียกร้องให้อิสราเอลยุติการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ เป็นต้น แต่ในแง่ของขบวนการ FFF พบว่าขบวนการแทบไม่ปรากฏในสื่ออีกต่อไป

มีการวิเคราะห์ว่า ตั้งแต่การแพร่ระบาดของโควิด-19 การรวมตัวของ FFF ถดถอยลงอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการเกิดสงครามรัสเซีย-ยูเครน สงครามอิสราเอล-ปาเลสไตน์ ทำให้ประเด็นทางสิ่งแวดล้อมไม่ได้อยู่ในความสนใจของผู้คน การสำรวจในเยอรมนีซึ่งเป็นประเทศที่ FFF เคยยิ่งใหญ่ที่สุดพบว่าในปัจจุบันประชาชนกังวลกับปัญหาภัยคุกคามจากสงคราม เงินเฟ้อ และการอพยพที่ไร้การควบคุมมากกว่าเรื่องอื่น นอกจากนี้ ยังมีการรวมตัวของขบวนการเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ ที่ใช้ยุทธวิธีการประท้วงที่รุนแรงสุดโต่งกว่า FFF เช่น ในเยอรมนี กลุ่ม Last Generation (LG) กลายเป็นผู้เคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมที่ดึงดูดความสนใจจากสื่อได้มากกว่า FFF กลุ่ม LG ใช้วิธีการประท้วงที่รุนแรงมากขึ้น เช่น การทำสีตามพื้นที่ต่าง ๆ และการปิดถนน กลุ่ม LG ไม่ได้ต้องไขмหาชนลงถนนในการประท้วง แต่มีผู้ประท้วงเพียงไม่กี่คนก็เพียงพอที่จะปิดถนนและทำให้การจราจรติดขัดเป็นเวลาหลายชั่วโมง แต่การใช้ยุทธวิธีนี้ทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการปิดถนน และไม่เห็นด้วยกับการเทสลงไปในพื้นที่สาธารณะ ดังนั้น การจัดวางตนเองของ FFF ในการร่วมมือกับขบวนการอื่น ๆ เพื่อขยายขอบเขตการเคลื่อนไหวและรักษาพื้นที่สื่อและความสนใจของสาธารณชนจึงเป็นประเด็นท้าทายที่สำคัญของ FFF ในปัจจุบัน (Siebler, Schmidt, Schürmann & Gonzatti, 2023)

คู่มือยุทธวิธีของขบวนการโลกรวน: บทเรียนจากต่างประเทศ

การศึกษาเกี่ยวกับยุทธวิธีของขบวนการ World Rainforest Movement (WRM) ขบวนการ Extinction Rebellion (XR) และ ขบวนการ Fridays For Future (FFT) มีประเด็นที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของไทยอาจใช้เป็นแนวทางในการพัฒนายุทธวิธีในอนาคต ในส่วนนี้ ผู้วิจัยสรุปยุทธวิธีที่ขบวนการทั้งสามขบวนการข้างต้นใช้แล้วประสบความสำเร็จ ยุทธวิธีที่ใช้แล้วล้มเหลว และยุทธวิธีที่ให้ผลก้ำกึ่งระหว่างความสำเร็จและความล้มเหลว ดังนี้

5.1 ยุทธวิธีที่ทำให้ขบวนการโลกรวนประสบความสำเร็จ

จุดเด่นของแต่ละขบวนการ ชี้ให้เห็นเงื่อนไขความสำเร็จของขบวนการที่ต่างกัน ขบวนการ FFT มีจุดเด่นในการเลือกใช้ยุทธวิธีในการสื่อสาร ขณะที่ขบวนการ XR โดดเด่นในด้านการหาแนวทางขับเคลื่อน และทำให้ขบวนการดำรงอยู่ต่อไปได้ ในส่วนของขบวนการ WRM นั้น เป็นตัวอย่างของการค้นหายุทธวิธีสร้างแรงกดดัน

5.1.1 สื่อสารแบบ FFT และ XR

เมื่อมองจากภายนอก จุดขายของขบวนการ FFT คือการมีไอคอนเชิงสัญลักษณ์ เช่น กรรไกรตัดต้นไม้ หรือลูกชา นอยบาวเออร์ อย่างไรก็ตาม เงื่อนไขที่ทำให้ขบวนการ FFT สามารถดึงดูดผู้คนให้เข้าร่วมเคลื่อนไหว มีมากกว่าการมีบุคคลระดับแม่เหล็ก งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า เรื่องที่อาจดูไม่สำคัญเช่น ชื่อของขบวนการ กลับส่งผลเป็นอย่างมากต่อการดึงดูดผู้คน ดังจะเห็นได้ว่าชื่อขบวนการ "วันศุกร์เพื่ออนาคต" (Fridays for Future) นั้นมีความหมายในเชิงบวก เข้าใจง่าย ตรงไปตรงมา อีกทั้งยังเหมาะสมกับการระดมเยาวชนมาเข้าร่วมขบวนการเนื่องจากสามารถพัฒนาเป็นคำย่อที่ง่ายและสะดวกต่อการใช้แฮชแท็กในการใช้โซเชียลมีเดีย

ในขณะที่ขบวนการ XR เน้นยุทธวิธีสร้างพื้นที่ในสื่อสำนักใหญ่ ๆ เช่น สร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดต่อเนื่องกับนักข่าว (เช่น กับนักข่าวของ The Guardian) หรือชุมนุมกดดันนอกอาคารของสำนักข่าว BBC เป็นต้น ขบวนการ FFT ใช้สื่อสังคมออนไลน์ (social media) อย่างจริงจังในการระดมผู้เข้าร่วมชุมนุมเคลื่อนไหว ยุทธวิธีของขบวนการ FFT ได้แก่ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสร้างความเป็นชุมชนของกลุ่ม และเนื่องจากมีภาพลักษณ์เป็นขบวนการเยาวชน FFT พยายามสื่อสารกับสมาชิกวัยต่าง ๆ ทั้งผู้ปกครองของเยาวชนและครูที่ทำให้ผู้ที่ไม่ใช่เยาวชนรู้สึกว่ามีส่วนร่วมในขบวนการได้ เพราะการแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นเรื่องเร่งด่วนและจับต้องได้ อีกทั้งเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงและกลายเป็นข้อจำกัด (เช่น เกิดการระบาดของโควิด-19 ที่ทำให้ผู้คนไม่สามารถรวมกลุ่มหรือชุมนุมตามสถานที่ต่าง ๆ ได้ เป็นต้น) การใช้สื่อสังคมออนไลน์ก็ทำให้ขบวนการสามารถปรับตัวอย่างยืดหยุ่นเพื่อให้เคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง

ได้ ในส่วนของกลวิธีสร้างแรงจูงใจให้ผู้สนใจมาร่วมเคลื่อนไหวกับขบวนการ ขบวนการ FFF อาศัยอารมณ์ขัน และภาพในการกระตุ้นความรู้สึกอย่างต่อเนื่อง

5.1.2 การรวบรวมและรักษาผู้เข้าร่วมขบวนการแบบ XR

จุดเด่นประการหนึ่งของ XR คือการนำยุทธวิธีที่เคยได้ผลมาแล้วมาลองผิดลองถูก หนึ่งในนั้นคือการอาศัยการสร้างกลุ่ม (group building) มารวบรวมสมาชิก ในการสร้างกลุ่ม ขบวนการ XR มองว่าฐานของขบวนการควรเป็นกลุ่มคนที่อยู่ใน "ย่านเดียวกัน" แต่แทนที่จะเป็นย่านที่พักอาศัย (neighbourhood) ขบวนการได้หันไปสร้างกลุ่มในสถานที่ที่คนในรุ่นปัจจุบันใช้เวลาพบปะมีปฏิสัมพันธ์กัน ได้แก่ สถานที่ทำงาน สถานที่ปฏิบัติกิจทางศาสนา และสถานที่ที่คนไปใช้เวลาว่าง ขบวนการ XR ได้แนวคิดสร้างกลุ่มเพื่อระดมสมาชิกโดยดูตัวอย่างความสำเร็จของขบวนการต่อต้าน poll tax ในอังกฤษ ในปี ค.ศ. 1990 และเพื่อสร้างความรู้สึกสบายใจให้กับผู้สนใจเข้าร่วมขบวนการ XR ได้ดัดแปลง โดยเปิดทางเลือกให้ผู้สนใจเข้าร่วมเลือกว่าจะแสดงออกเพื่อต่อต้านอย่างไร เช่นบางคนที่ไม่ต้องการเข้าร่วมชุมนุม อาจเลือกเขียนหนังสือร้องเรียนหรือจดหมายถ่ายทอดความคิดความเห็นแทนได้

ยุทธวิธีนี้ถือว่าเป็นยุทธวิธีที่เข้าใจจิตวิทยาพื้นฐานของคนที่ว่า คนมักจะทำในสิ่งที่พวกเขาเชื่อ ดังนั้นหากขบวนการเลือกใช้แนวทางที่เบี่ยงเบนไปจากมุมมองของพวกเขาแม้เพียงเล็กน้อย พวกเขาก็พร้อมที่จะถอนตัวจากขบวนการ การสร้างกลุ่มเพื่อใช้เป็นฐานให้ผู้สนใจมาเลือกวิธีการแสดงออก จึงถือว่าเป็นหัวใจชีวิตของคน และทำให้ขบวนการมีความยืดหยุ่น นอกจากนั้น ผู้คนในกลุ่มจะเรียนรู้จากการเลือกกว่าวิธีใดสามารถนำไปสู่ความสำเร็จ ก่อนจะนำมาพัฒนาเป็นยุทธวิธีหลักของกลุ่มตนเอง ในวันที่มีการชุมนุมประท้วง กลุ่มยังสามารถถูกดัดแปลงให้เป็นคณะทำงาน (working groups) ซึ่งจะออกปฏิบัติการตามพื้นที่ของกลุ่มตน คณะทำงานนี้จะช่วยในการจัดหาสิ่งจำเป็นและเป็นอาสาสมัครที่ลงไปประจำในแต่ละพื้นที่

ขบวนการ XR ทราบดีว่า ปัญหาสำคัญของขบวนการทางสังคมคือ “การระดมผู้คนนั้นง่ายกว่าการรักษาพวกเขาไว้” สำหรับทางออกของปัญหานี้ ขบวนการ XR เลือกที่จะให้ความสำคัญกับ “ศีลธรรม” (morality) และ “อารมณ์” (emotion) แนวทางนี้สอดคล้องกับประเด็นซึ่งงานวิชาการด้านขบวนการทางสังคมในระยะหลังให้ความสนใจ

ข้อค้นพบประการหนึ่งของขบวนการ XR คือ เมื่อขบวนการสามารถชี้ให้เห็นว่าการแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างขูดรากถอนโคนเป็นภารกิจทางศีลธรรม พวกเขาก็สามารถดึงดูดและรักษาผู้คนให้เข้าร่วมขบวนการได้ ขบวนการ XR ได้ใช้ยุทธวิธีหลากหลายในการสร้างความรู้สึกร่วมเกี่ยวกับภารกิจทางศีลธรรมนี้ พวกเขาตอกย้ำว่าความเศร้าโศกจากความสูญเสียที่มนุษย์เผชิญอยู่และจะต้องเผชิญอีกอย่างแน่นอนในวันข้างหน้าล้วนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ในการถ่ายทอดความเศร้าโศกและการลุกขึ้นมาป้องกันตนเองและเพื่อนร่วมโลกจากความสูญเสีย ขบวนการ XR ใช้ภาษาเชิงศาสนา (เช่น "การช่วยให้รอด" (salvation)) หรือภาษาเชิงหน้าที่ทางศีลธรรม (เช่น "เรากำลังยืมโลกมาจากลูกหลานของเรา") รวมทั้งใช้กิจกรรมกึ่งศาสนา ในปัจจุบัน ขบวนการ XR ยังคงใช้การสื่อสารเกี่ยวกับระบบคุณค่าและศีลธรรมผลักดันการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง

ขบวนการ XR พยายามรักษาสมาชิกโดยการดูแลอารมณ์ (emotion) เพื่อแก้ปัญหาการหมดไฟ (burnout) สิ่งที่เขาใช้คือยุทธวิธี "ฟื้นฟูขึ้นใหม่" (regeneration) ซึ่งหมายถึง การดูแลตนเอง ดูแลผู้อื่น และสร้างชุมชนที่สามารถตั้งรับปรับตัว ตัวอย่างของยุทธวิธีนี้ คือ การหยุดพักจากการเคลื่อนไหวเมื่อจำเป็น การสนับสนุนสมาชิกของขบวนการที่ถูกจับและช่วยเหลือคนอื่น ๆ การไว้อาลัยและการเฉลิมฉลองชีวิต การแสดงความรู้สึกเศร้าโศกเสียใจและความรู้สึกขอบคุณ การเปลี่ยนเรื่องเล่ามาเป็นเรื่องความรู้สึกที่มีร่วมกัน และความเห็นอกเห็นใจกันเกี่ยวกับความทุกข์ที่เกิดขึ้นจากการสูญเสียทางนิเวศและอนาคตของลูกหลาน การสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และการเลี้ยงที่จะให้ความสนใจต่อผู้มีชื่อเสียงหรือแกนนำ เพื่อให้สมาชิกทั่วไปมีสิทธิมีเสียงเต็มที่ในขบวนการ

เมื่อนำไปปฏิบัติจริง ขบวนการพบว่ายุทธวิธีเหล่านี้ช่วยสนับสนุนสมาชิกของขบวนการในด้านอารมณ์ได้มาก ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศนั้นมีลักษณะสำคัญคือเป็นเรื่องเร่งด่วน มีผู้สูญเสียจำนวนมากในทุกปีในทุกพื้นที่ทั่วโลก ขณะที่ภาครัฐไม่จริงจังในการแก้ปัญหา ภาคเอกชนก็สนใจเพียงแนวทางที่ตนไม่สูญเสียกำไร เวทีระหว่างประเทศก็ไม่สามารถผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลงเพื่อหลีกเลี่ยงหายนะภัยตามคำเตือนของนักวิทยาศาสตร์ทั่วโลก ท่ามกลางสถานการณ์เช่นนี้ ผู้เข้าร่วมขบวนการโลกรวนจึงมักมีความวิตกกังวลสูง ยุทธวิธี "ฟื้นฟูขึ้นใหม่" สามารถช่วยคลายความวิตกกังวลเหล่านี้ และยังช่วยสร้างความหวังใหม่

5.1.3 เล็งเป้าหมายไปที่หุ้นส่วนใหญ่ของธุรกิจที่ทำลายล้าง แบบ WRM

ยุทธศาสตร์ที่โดดเด่นของ WRM คือ ยุทธศาสตร์ผ้าห่ม (blanket strategy) นั่นก็คือ การสร้างแรงกดดันต่อบริษัทที่เป็นเป้าหมายในหลาย ๆ ด้านพร้อม ๆ กัน โดยเฉพาะการกดดันผ่านหุ้นส่วนของบริษัทเหล่านั้น เช่น ผู้ถือหุ้น ลูกค้า ผู้ให้ทุน เป็นต้น โดยใช้เครือข่ายของขบวนการทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งอยู่ในประเทศที่เป็นที่ตั้งของหุ้นส่วนของบริษัทเป้าหมาย

ยุทธศาสตร์ผ้าห่มถือว่าการนำจุดแข็งของขบวนการ WRM ที่มีเครือข่ายนานาชาติและได้รับการสนับสนุนจากเอ็นจีโอ มาใช้ในการสร้างแรงกดดัน บทเรียนความสำเร็จจาก WRM ชี้ให้เห็นการที่เอ็นจีโอในประเทศ A ขอความช่วยเหลือไปยังเอ็นจีโอในประเทศ B ให้ร่วมร้องทุกข์/ร้องเรียนไปยังหุ้นส่วนของบริษัทข้ามชาติในประเทศ B ตัวอย่างเช่น การที่ WALHI ร่วมกับ WRM และ EJOLT กดดันผู้กำหนดนโยบายในสหภาพยุโรปในฐานะ "ลูกค้า" ของบริษัทข้ามชาติผู้ผลิตปาล์มน้ำมัน หลังจากบริษัทดังกล่าวขับไล่และละเมิดสิทธิมนุษยชนของชาวบ้านในอินโดนีเซีย เป็นต้น

กลุ่มในระดับท้องถิ่นที่อยู่ในเครือข่ายของ WRM ยังสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการใช้ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีต่าง ๆ กับกลุ่มอื่น ๆ ในเครือข่าย และสามารถอาศัย WRM ในการรับรองความน่าเชื่อถือ เหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าการมีขบวนการที่เป็นร่ม (umbrella movement) โดยเฉพาะที่เป็นเครือข่ายนานาชาติ ทำให้การขับเคลื่อนประเด็นโลกรวนมีพลังมากขึ้น

5.2 ยุทธวิธีของขบวนการโลกรวนที่ล้มเหลว

ผลการศึกษาเกี่ยวกับขบวนการทั้งสามขบวนการ มีทั้งด้านที่เผยให้เห็นความสำเร็จและด้านที่ล้มเหลว ผู้วิจัยประมวลยุทธวิธีของขบวนการที่กลับทำให้ขบวนการขาดแนวร่วม และไม่สามารถผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายหรือกฎหมายได้ ซึ่งสามารถเป็นบทเรียนให้กับขบวนการเคลื่อนไหวด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของไทย

5.2.1 ภาพลักษณ์ ศีลธรรม อารมณ์ ของ FFF

ผู้วิจัยสรุปไว้ในเนื้อหาก่อนหน้านี้ว่า การสื่อสารเชิงศีลธรรมและอารมณ์ เป็นยุทธวิธีที่นำไปสู่ความสำเร็จของ XR อย่างไรก็ดีตาม เมื่อนำประเด็นดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับกรณีของ FFF จะเห็นได้ว่าการสื่อสารเชิงศีลธรรมและอารมณ์มีข้อจำกัดเช่นกัน ต่างจากกรณีของ XR ที่สื่อสารเกี่ยวกับภารกิจเชิงศีลธรรม และการร่วมแบ่งปันความเศร้าโศกเพื่อกระตุ้นความรู้สึกเห็นอกเห็นใจและร่วมมือกัน ขบวนการ FFF สื่อสารเร้าอารมณ์โดยเน้นความเร่งด่วนของวิกฤติสภาพอากาศ ในลักษณะที่ก่อให้เกิดความกังวลมากกว่าจะก่อให้เกิดนโยบายที่เป็นรูปธรรม การนัดหยุดเรียนและประท้วงบนท้องถนนที่เป็นกิจกรรมหลัก ซึ่งมีพลังเชิงสัญลักษณ์สูง แต่กลับมีข้อจำกัดในการส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายที่เป็นรูปธรรม เมื่อประกอบกับภาพลักษณ์ในฐานะขบวนการของคนรุ่นใหม่ ขบวนการ FFF จึงประสบปัญหาอย่างมากในการดึงดูดคนรุ่นอื่น ๆ โดยเฉพาะกลุ่มผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นกลุ่มผู้เลือกตั้ง (voters) ที่นักการเมืองต้องพึงเสียง

ยิ่งกว่านั้น การสื่อสารที่เร้าอารมณ์ว่าทิศทางการพัฒนาของโลกกำลังทำลายเยาวชนและคนรุ่นต่อไป และเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดโดยไม่ได้ปรากฏข้อเรียกร้องเชิงนโยบายที่ปฏิบัติได้ ทำให้ขบวนการ FFF มักถูกแปะป้าย (label) ว่าเป็นขบวนการเคลื่อนไหวเชิงอุดมคติ หรือไม่ก็เป็นมือบ๊องจัดตั้งที่ถูกจ้างมาจากต่างประเทศให้มาบ่อนทำลายการเมืองภายใน ภาพลักษณ์เช่นนี้ของ FFF ทำให้ผู้เลือกตั้งในประเทศเกิดข้อกังขา และดังนั้น นักการเมือง ซึ่งเป็นผู้ผลักดันนโยบาย จึงเลือกที่จะไม่ตอบสนองต่อข้อเรียกร้องของ FFF

จากบทเรียนข้างต้น ขบวนการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในไทย อาจจำเป็นต้องตีโจทย์การนับรวมผู้เลือกตั้งกลุ่มใหญ่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการ ขณะเดียวกันก็ต้องจัดวางยุทธศาสตร์ให้สามารถหลีกเลี่ยงการถูกแปะป้ายด้วย เหล่านี้ถือเป็นประเด็นท้าทาย เนื่องจากการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมไทยในอดีต ซึ่งเอ็นจีโอมีบทบาทสำคัญ บ่อยครั้งถูกแปะป้ายว่าเป็น "มือบ๊องชาตินิ" เพียงเพราะเอ็นจีโอได้รับทุนสนับสนุนบางกิจกรรมจากแหล่งทุนต่างประเทศ ขณะที่ขบวนการเยาวชน เช่น ขบวนการโบว์ขาว ก็เคยถูกแปะป้ายว่าเป็น "มือบ๊องอุดมคติ" ด้วยเช่นกัน

5.2.2 ขัดขวางทำลายชีวิตประจำวันและการประกาศจุดยืน “พ้นจากการเมือง” แบบ XR

การใช้ยุทธวิธีขัดขวางทำลายระบบปกติ (disruptive tactics) เช่น การชุมนุมประท้วงบนถนนที่กีดขวางเส้นทางจราจร เป็นต้น มักได้รับความนิยมเพราะสามารถดึงให้สาธารณชนหันมาสนใจความทุกข์ยากของผู้ประท้วง แต่ผลการศึกษาของผู้วิจัยชี้ว่า ยุทธวิธีขัดขวางทำลายระบบปกติอาจส่งผลเสียต่อการระดมผู้เข้าร่วมขบวนการ ทำให้ช่องทางเสนอปัญหาและข้อเรียกร้องอย่างเป็นทางการถูกละเลย อีกทั้งหากยุทธวิธีพัฒนาไปสู่

ระดับที่ขัดขวางชีวิตประจำวันของผู้คนโดยเฉพาะคนชั้นกลางและคนชั้นล่างอย่างชัดเจน ขบวนการอาจถูกตอบโต้ด้วยความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ ด้วย

การปิดถนนและการเทสลงบนพื้นที่สาธารณะของขบวนการ FFF ก่อให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์ และทำให้ผู้ที่ก่อนหน้านี้สนใจเข้าร่วมขบวนการลี้ภัยหรือเปลี่ยนใจไม่เข้าร่วม ขณะที่คนบางกลุ่มเล็กให้การสนับสนุน ยิ่งไปกว่านั้น การเลือกใช้ยุทธวิธีขัดขวางทำทนายระบบปกติอย่างต่อเนื่อง ทำให้ขบวนการละเลยการใช้ช่องทางอย่างเป็นทางการ (เช่น พรรคการเมือง หรือสถาบันทางการเมือง เป็นต้น) ในการพูดคุยกับผู้มีส่วนในการตัดสินใจทางการเมือง ผลที่ย่อมตามมาคือข้อเรียกร้องของขบวนการ FFF ไม่ได้ก่อให้เกิดกระแสนโยบาย

ตัวอย่างที่ชัดเจนยิ่งกว่าของความล้มเหลวในการใช้ยุทธวิธีขัดขวางทำทนายระบบปกติคือ การปิดกั้นเส้นทางสัญจรในสถานีรถไฟใต้ดินของขบวนการ XR ในปี ค.ศ. 2019 ซึ่งผู้ถูกกีดขวางการสัญจรได้ลากตัวคนในขบวนการ XR และทุบตีพวกเขาเนื่องจากความไม่พอใจที่สมาชิกขบวนการ XR เข้ามาขัดขวางชีวิตประจำวันทางเศรษฐกิจ และหลังจากเหตุการณ์ดังกล่าว ความนิยมที่มีต่อขบวนการ XR ก็ไม่ฟื้นคืนกลับมาเท่ากับช่วงก่อนหน้านี้เลย

บทเรียนของ XR ชี้ให้เห็นว่า การใช้ยุทธวิธีที่ขัดขวางชีวิตทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะของคนชั้นล่าง ทำให้ขบวนการถูกมองว่าขาดความเห็นอกเห็นใจต่อคนยากจนและคนชายขอบ ภาพลักษณ์ของขบวนการยิ่งตกต่ำลงเมื่อยุทธวิธีที่เลือกใช้ตอกย้ำความสงสัยที่มีมาก่อนของสาธารณชน ดังจะเห็นได้ว่า ขบวนการ XR เคยประกาศจุดยืนว่า “พ้นจากการเมือง” กล่าวคือ “ไม่เป็นสังคมนิยม” และ “ไม่ได้อยู่ฝั่งใดของอุดมการณ์ไม่ว่าฝ่ายซ้ายหรือฝ่ายขวา” คำประกาศดังกล่าวได้สร้างความกังวลสงสัยในหมู่คนยากจนและคนชายขอบมาก่อนหน้านั้นแล้วว่าขบวนการเป็นพวกชนชั้นกลางที่ขาดความเห็นอกเห็นใจ ดังนั้น เมื่อเกิดเหตุการณ์ปิดกั้นเส้นทางสัญจรในสถานีรถไฟใต้ดิน ขบวนการจึงถูกปฏิเสธจากคนชั้นล่าง

5.2.3 การใช้ความรู้และการเผยแพร่ความรู้ของ XR และ WRM

ขบวนการ XR และขบวนการ WRM เป็นตัวอย่างที่น่าสนใจของการต่อสู้ด้วยความรู้ ไม่ว่าจะเป็นการนำความรู้มาออกแบบยุทธวิธีหรือการโต้แย้งความรู้ที่ครองอำนาจนำ อย่างไรก็ตาม บทเรียนในการใช้ความรู้ของทั้งสองขบวนการชี้ให้เห็นว่า ขบวนการทางสังคมควรที่จะประเมินความรู้อย่างรอบด้าน ก่อนที่จะมาแปลงเป็นยุทธศาสตร์ และควรที่จะประเมินยุทธศาสตร์ก่อนที่จะนำความรู้ไปโต้แย้งและเผยแพร่

การประเมินความรู้ก่อนที่จะนำมาออกแบบยุทธศาสตร์เป็นสิ่งสำคัญ จากตัวอย่างของขบวนการ XR การเลือกใช้ “กฎ 3.5 เปอร์เซ็นต์” อย่างไม่รอบด้านเพียงพอ ทำให้ขบวนการมุ่งเพียงการระดมผู้คนให้ได้อย่างน้อยตามร้อยละงานวิชาการเสนอไว้ จนกระทั่งละเลยยุทธศาสตร์ทางเลือกอื่น ๆ ที่อาจได้ผล (เช่น การโจมตีธุรกิจปัญหาในพื้นที่โดยตรงอย่างการเข้ายึดเรือขุดเจาะน้ำมัน เป็นต้น) และเนื่องจากความรู้เรื่อง “กฎ 3.5 เปอร์เซ็นต์” นั้นขึ้นอยู่กับบริบทคือจะสำเร็จต่อเมื่อขบวนการนั้นเป็นการลุกฮือของประชาชนต่อต้านรัฐบาลอิตาลีไปเลย มันจึงไม่สอดคล้องกับบริบทของขบวนการโลกรวน

ในส่วนของการประเมินยุทธศาสตร์ก่อนที่จะนำความรู้ไปโต้แย้งและเผยแพร่ นั้น บทเรียนจาก WRM ชี้ให้เห็นว่า ขบวนการเลือกยุทธศาสตร์ (ซึ่งในที่นี้คือ การนำความรู้เรื่องโลกทัศน์/ภววิทยาแบบอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับป่าไม้ รวมถึงข้อมูลผลเสียจากการอ้างอิงความรู้เกี่ยวกับป่าไม้แบบกระแสหลัก ไปเสนอในเวทีต่าง ๆ) โดยไม่ได้ประเมินอย่างถ่วงถ่วงว่ายุทธศาสตร์นั้นจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายตามที่ขบวนการวางเป้าหมายไว้หรือไม่ หรืออาจทำให้เกิดผลที่ไม่ได้คาดหวัง (unintended consequences) แบบใดตามมา ผลที่เกิดขึ้นคือ นอกจากข้อเสนอของขบวนการ WRM จะไม่ได้ถูกนำไปแปลงเป็นนโยบายแล้ว การไปร่วมเสนอทางเลือกลงก็กลับกลายเป็นการไปสนับสนุนเวทีที่แท้จริงแล้วกลับซ้ำเติมปัญหาที่สร้างความทุกข์ยากให้กับสมาชิกของขบวนการ

5.3 ยุทธวิธีที่ให้ผลกำกวมระหว่างความสำเร็จและความล้มเหลว

5.3.1 การจัดขบวนการแบบกระจายอำนาจ

การจัดขบวนการแบบกระจายอำนาจ คือการที่ใครก็ตามสามารถปฏิบัติการภายใต้ชื่อของขบวนการก็ได้ トラบใดที่ยึดมั่นในหลักการและค่านิยมของขบวนการ โดยพวกเขาไม่ต้องรอให้ส่วนกลางออกแบบหรือสั่งการ กรณีของขบวนการ XR และ FFF ชี้ให้เห็นทั้งข้อดีและข้อเสียของการจัดขบวนการแบบกระจายอำนาจ

ในกรณีของ FFF นั้น ข้อดีคือทำให้ขบวนการจัดกิจกรรมได้อย่างกว้างขวาง และเรียกร้องในประเด็นที่เฉพาะเจาะจงในภูมิภาคของตนได้ แต่ข้อเสียก็คือยากต่อการสร้างช่องทางอย่างเป็นทางการสำหรับการพูดคุยกับผู้มีส่วนได้เสีย ในส่วนของ XR นั้น ข้อดีคือง่ายต่อการสื่อสารโน้มน้าวใจและหลีกเลี่ยงการตอบโต้จากฝ่ายตรงข้ามได้ดี แต่ก็มีข้อเสียสำคัญถึง 3 ข้อ ได้แก่ ทำให้ขาดความชอบธรรมในการประสานระหว่างกลุ่มต่าง ๆ หรือกับพันธมิตร ทำให้ยุทธศาสตร์ไม่ต่อเนื่องเชื่อมโยง และทำให้ขาดคนตัดสินใจเมื่อยุทธวิธีที่เลือกจะใช้ขัดแย้งกันเองภายในกลุ่ม

จากประสบการณ์ของ XR การประท้วงที่สถานีรถไฟใต้ดินซึ่งถือเป็นยุทธศาสตร์ที่ล้มเหลวที่สุดของขบวนการ เกิดขึ้นโดยที่กลุ่มเล็ก ๆ ที่เข้าร่วมการเคลื่อนไหวเลือกที่จะขัดขวางระบบรถไฟใต้ดิน ทั้ง ๆ ที่ก่อนหน้านี้แกนนำขบวนการได้ตัดสินใจแล้วว่าจะไม่ใช้ยุทธวิธีดังกล่าว นอกจากนั้น หลังจากที่ยุทธศาสตร์ของขบวนการ XR ได้มีมติอย่างเป็นเอกฉันท์ขอให้กลุ่มที่เคลื่อนไหวยุติการขัดขวางระบบรถไฟใต้ดินและชดเชยความผิดพลาด แต่กลุ่มก็ไม่ได้ดำเนินการตามมติ ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่าการจัดขบวนการแบบกระจายอำนาจ อาจทำให้เกิดการใช้ความรุนแรง และทำลายภาพลักษณ์ของขบวนการในที่สุด

เมื่อประเมินสิ่งที่ควรมีหากจะจัดขบวนการแบบกระจายอำนาจ ผู้วิจัยพบว่า ขบวนการต้องมีการสร้างช่องทางอย่างเป็นทางการสำหรับการพูดคุยกับผู้มีส่วนได้เสีย ขณะเดียวกันก็ต้องสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งในการประสานระหว่างกลุ่ม ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า การสร้างกลุ่ม (group building) ที่ได้กล่าวถึงไปก่อนหน้านี้ อาจช่วยบรรเทาปัญหาได้ ท้ายที่สุด ขบวนการควรพัฒนายุทธวิธีการเล่าเรื่อง เพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดจากการจัดขบวนการแบบกระจายอำนาจ ในแง่ของการระดมคนมาเข้าร่วมขบวนการ

5.3.2 เรื่องเล่าที่เน้นเชื่อมโยงกับประสบการณ์ส่วนตัวและท้องถิ่น

ขบวนการ FFF และ XR ต่างก็ใช้เรื่องเล่าที่เชื่อมโยงกับปัจเจกบุคคล โดย FFF เลือกที่จะกระตุ้นให้แต่ละคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อปัญหา ขณะที่ XR เน้นเชื่อมโยงกับประสบการณ์ส่วนตัวและท้องถิ่น (เช่น อนาคตของลูกหลานในบ้านท่านกำลังถูกทำลาย ถนนเส้นใหม่กำลังคุกคามระบบนิเวศในเขตบ้านท่าน เป็นต้น) การใช้กรอบเรื่องเล่าลักษณะนี้ สามารถดึงดูดคนเมืองและผู้มีการศึกษาจำนวนมากให้มาร่วมเคลื่อนไหว

แต่เรื่องเล่าแบบปัจเจกก็มีผลเสียสำคัญคือ ทำให้ขบวนการไม่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างอย่างขุดรากถอนโคนได้ นอกจากนั้น ยังทำให้กลุ่มยากจนและชายขอบ เช่นกลุ่ม BAME มองว่าขบวนการไม่จริงจัง ขาดความเห็นอกเห็นใจ และมีอคติทางชาติพันธุ์ หากย้อนกลับไปดูความล้มเหลวของการประท้วงขัดขวางระบบสถานีรถไฟใต้ดิน จะเห็นได้ว่า ยุทธวิธี 3 ยุทธวิธี เมื่อรวมเข้าด้วยกันแล้ว ส่งผลให้ขบวนการ XR สูญเสียแรงสนับสนุนจากคนชั้นล่างในสังคม กล่าวคือการใช้เรื่องเล่าแบบปัจเจก โดยที่ขบวนการประกาศจุดยืน "พ้นจากการเมือง" และการจัดขบวนการแบบกระจายอำนาจ ทั้งนี้ ในเวลาต่อมาขบวนการ XR ได้พบทวนปัญหาที่เกิดขึ้นและเสนอยุทธวิธีในการ “นับรวมทุกคน” ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงในหัวข้อ “ทิศทางการปรับตัวของขบวนการโลกรวน” ต่อไป

5.3.3 การจูงใจให้จับกุม

ยุทธวิธีที่เป็นนวัตกรรมใหม่บางยุทธวิธีอาจทำให้สมาชิกและแนวร่วมเกิดความกังวลใจและออกจากขบวนการ ดังจะเห็นได้จากกรณีของยุทธวิธี “การจูงใจให้จับกุม” ของขบวนการ XR

การจูงใจให้จับกุม (courting arrest) เป็นการแปลงแนวคิด "ความพร้อมที่จะสละเสรีภาพเพื่อเป้าหมายที่ยิ่งใหญ่และสำคัญกว่าตนเอง" มาสู่การปฏิบัติ โดยมีสมมติฐานว่า หากมีแนวร่วมเป็นพันคนประท้วงในแนวทางสันติวิธี แสดงความเห็นอกเห็นใจต่อเจ้าหน้าที่รัฐ และยอมให้เจ้าหน้าที่รัฐจับกุม ผู้เข้าร่วมจะรู้สึกถึงเกียรติยศ ความกล้าหาญ และความเข้มแข็ง ขณะที่ฝ่ายรัฐทั้งตำรวจและศาล จะเกิดความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ และรัฐบาลจะรับรู้ถึงแรงกดดันที่จะต้องดำเนินการตามข้อเรียกร้องอย่างเร่งด่วน

บรรยากาศที่คาดหวังเกิดขึ้นจริง ๆ กับขบวนการ XR ในการประท้วงเดือนเมษายน ค.ศ. 2019 ซึ่งรัฐบาลตอบสนองข้อเรียกร้องแทบจะทันที อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมา ยุทธวิธีนี้ถูกวิพากษ์วิจารณ์มากขึ้นเรื่อย ๆ จากภายในขบวนการเอง เนื่องจากการจูงใจให้จับกุมนั้นสุมเสี่ยงต่อกลุ่มที่เปราะบางอยู่แต่เดิม (เช่น คนผิวสี เป็นต้น) นอกจากนั้นในระยะยาวมันอาจทำให้เกิดความตึงเครียดระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้ประท้วง และทำให้ผู้เข้าร่วมขบวนการรู้สึกว่ายุทธวิธีจูงใจให้จับกุมและรวมไปถึงยุทธวิธีท้าทายซึ่งหน้าอื่น ๆ (other direct actions) ไม่ปลอดภัยต่อพวกเขาอีกต่อไป

บทเรียนจากการใช้ยุทธวิธีจูงใจให้จับกุมชี้ให้เห็นว่า การเลือกยุทธวิธีนั้นต้องทำให้ผู้เข้าร่วมเคลื่อนไหวทุกกลุ่มรู้สึกปลอดภัยเป็นพื้นฐาน อีกทั้งจะต้องประเมินทิศทางการตั้งรับหรือตอบโต้ของเจ้าหน้าที่รัฐฝ่ายที่มีอำนาจปราบปรามให้รอบคอบ เพราะเป้าหมายของขบวนการไม่ใช่เพียงการระดมคนเท่านั้น แต่ยังเป็นการประกันความปลอดภัยซึ่งจะทำให้ขบวนการสามารถยืนระยะได้ยาวนาน นอกจากนั้น ขบวนการจะต้อง

ตระหนักว่า ความสำเร็จของยุทธวิธีย่อมเกิดในห้วงระยะเวลาที่เหมาะสม (good timing) ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่นักทฤษฎีกลุ่มโอกาสทางการเมืองและกระบวนการทางการเมืองอภิปรายไว้แล้วอย่างกว้างขวาง กรณีของขบวนการ XR ในช่วงกลางปี ค.ศ. 2019 ชี้ให้เห็นว่า การตอบสนองของรัฐบาลนางเริชา เมย์ เกิดขึ้นภายใต้โอกาสทางการเมืองต่าง ๆ จึงเป็นการด่วนสรุปหากจะประเมินว่ายุทธวิธีจึงใจให้จับกุมส่งผลให้รัฐบาลตอบสนองต่อข้อเรียกร้องของขบวนการอย่างรวดเร็ว

5.4 ทิศทางการปรับตัวและข้อเสนอแนะสำหรับขบวนการโลกรวน

5.4.1 ขูประเด็น "การฟื้นฟู"

ขบวนการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทั่วโลกมีความเข้าใจอย่างหนึ่งร่วมกันคือ ระบบเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไม่สามารถหยุดยั้งโลกจากหายนะภัยได้ ทว่า ระบบเศรษฐกิจทางรอดที่ควรจะเป็นมีหน้าตาเป็นอย่างไรนั้น ยังเป็นข้อถกเถียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเศรษฐกิจสีเขียวที่เคยถูกมองว่าเป็นทางเลือกและทางรอดถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนัก

ขบวนการ XR เล็งเห็นว่า การชี้ให้เห็นทางเลือกที่เป็นรูปธรรมเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนขบวนการ พวกเขาเห็นด้วยกับนักวิชาการกลุ่มหนึ่งที่เสนอว่า โลกควรก้าวสู่ระบบเศรษฐกิจที่ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมให้กลับคืนมา (regenerative economy) ระบบเศรษฐกิจดังกล่าวแตกต่างจากเศรษฐกิจสีเขียว เพราะใจความสำคัญของมันคือ การยุติการพึ่งพาและเลิกยึดติดกับตัวเลขการเติบโตทางเศรษฐกิจ (growth rate) โดยหันมาให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศที่สมดุล และความต้องการพื้นฐานที่จำเป็นของมนุษย์ ซึ่งรวมไปถึงความยุติธรรม ความเป็นธรรมทางสังคม การลดความเหลื่อมล้ำ ดังจะเห็นได้ว่านวัตกรรมในระบบเศรษฐกิจใหม่นี้ต้องนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีของคนทุกกลุ่ม และการกระจายรายได้และความมั่งคั่ง

นอกจากทางเลือกด้านระบบเศรษฐกิจแนว “ฟื้นฟู” ขบวนการ XR ยังมุ่งหน้าสู่การสร้างวัฒนธรรมฟื้นฟูขึ้นใหม่ (regenerative culture) นั่นก็คือ การดูแลตนเอง ดูแลผู้อื่น และสร้างชุมชนที่สามารถตั้งรับปรับตัวเพื่อพร้อมสำหรับอนาคตที่ยากเย็นและไม่แน่นอน บนพื้นฐานของจริยธรรมว่าด้วยความเอาใจใส่ (an ethic of care) ขบวนการเปลี่ยนทิศทางจากเรื่องเล่าเดิมที่เจาะจงว่าทุกคนเป็นผู้สร้างปัญหาจึงต้องมาร่วมแก้ปัญหามาเป็นเรื่องเล่าของความรู้สึกที่มีร่วมกันและความรู้สึกเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันต่อความทุกข์ที่ต้องเผชิญจากการสูญเสียทางนิเวศ การส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีต่อกัน การให้คุณค่า และส่งเสริมความอยู่ดีมีสุขของผู้ร่วมขบวนการ กล่าวได้ว่า จากเดิมที่ให้ความสำคัญกับการเสียสละมาเคลื่อนไหวเรียกร้อง ขบวนการก้าวสู่การสร้างกิจกรรมที่ทำให้ผู้คนมีความหวังและสภาพอารมณ์ที่พร้อมจะตั้งรับปรับตัวพร้อม ๆ กับที่เรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างซบตาถอนโคน เพื่อหยุดยั้งสภาพภูมิอากาศสุดขั้ว

5.4.2 นับรวมทุกคน-ปรับสมดุลใหม่"

การนับรวมทุกคนเป็นยุทธศาสตร์ของขบวนการ XR ที่มุ่งระดม "เสียงเงียบ" ที่เคยรู้สึกแปลกแยกจากขบวนการ โดยอาศัยการทำงานร่วมกันระหว่างปีกต่าง ๆ ของขบวนการ เช่น ปีกเรดิคัลเน้นสื่อสาร

ความจริง และการสื่อสารสะท้อนอารมณ์ ขณะที่ปีกสายกลางทำงานสร้างกลุ่ม (group building) เพื่อนับรวมทุกคนเข้ามาร่วมขบวนการให้ได้

การนับรวมทุกคนมุ่งผลในเชิงปฏิบัติ โดยรวบรวมคนทุกกลุ่มตั้งแต่ชาวบ้านในชนบทจนถึงแรงงานรวมไปถึงคนที่ถูกมองว่าเป็นสาเหตุของปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (อย่างเช่นนักธุรกิจและนักการเงิน) และฝ่ายอนุรักษ์นิยมที่ต่อต้านการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้โดยไม่ละทิ้งเป้าหมายการเปลี่ยนผ่านอารยธรรมที่เป็นอยู่ ซึ่งเป็นเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงอย่างซุทธรกอนโคน

ในเชิงวิธีการ ยุทธศาสตร์นับรวมทุกคนให้ความสำคัญกับ การฟังเพื่อเรียนรู้มุมมองที่หลากหลาย การอำนวยความสะดวกให้กับกระบวนการตัดสินใจร่วมกันระหว่างชุมชนหรือกลุ่มในท้องถิ่นต่าง ๆ กับขบวนการ การเปิดให้กลุ่มในแต่ละท้องถิ่นตัดสินใจด้วยตนเองว่าจะใช้วิธีการใดเพื่อบรรลุเป้าหมายในเชิงยุทธศาสตร์ การพัฒนาสื่อกลางให้กลุ่มต่าง ๆ ในท้องถิ่นสามารถจัดหาทรัพยากรหรือเข้าถึงทรัพยากรส่วนกลาง และสามารถแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีและเครื่องมือในการเคลื่อนไหว และการสร้างวัฒนธรรมความโปร่งใส ความเชื่อใจ การมีส่วนร่วม และการเป็นตัวแทนอย่างแท้จริง

เพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญขบวนการตอบโต้ (เช่น การที่ขบวนการเสื้อกั๊กสีเหลืองออกมาต่อต้านนโยบายเปลี่ยนผ่านพลังงานของรัฐบาลฝรั่งเศส เป็นต้น) ขบวนการ XR มุ่งสู่ "การปรับสมดุลใหม่" (re-balance) โดยเน้นสื่อสารว่าผู้ที่ต้องแบกรับภาระมากกว่าคือ คนร่ำรวย และชนชั้นน้ำ (ไม่มุ่งเน้นโจมตีตัวบุคคล แต่โจมตีระบบหรือบทบาทในการขับเคลื่อนระบบแทน) สื่อสารอย่างชัดเจนว่าการมุ่งเป้าไปที่ระบบการผลิตของธุรกิจเอกชน (เช่น ซูเปอร์มาร์เก็ตหรือแท่นขุดเจาะน้ำมัน เป็นต้น) จะทำให้ชีวิตของผู้คนดีขึ้นอย่างไร พร้อม ๆ ไปด้วยที่ขบวนการให้การสนับสนุนและเคารพในทางเลือกของชุมชนพื้นถิ่นหรือชายขอบ ซึ่งบางครั้งต้องเผชิญกับการตัดสินใจที่ยากลำบากระหว่างปากท้องและสิ่งแวดล้อม

5.4.3 วิเคราะห์ผู้มีอำนาจ และสร้างพื้นที่เรียนรู้ร่วมกันของรากหญ้า

ในขณะที่ภาควิชาการเริ่มตั้งข้อสังเกตว่า ที่ผ่านมานงานวิชาการพยายามศึกษาทำความเข้าใจกลุ่มคนรากหญ้า เป็นอื่น ชายขอบ ด้อยอำนาจ แต่กลับละเลยการทำความเข้าใจชนชั้นน้ำที่เป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย ขบวนการทางสังคมอย่างเช่น WRM ก็เริ่มปรับทิศทางโดยหันมาวิเคราะห์และประเมินผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจในเวทีต่าง ๆ ว่าพวกเขาเหล่านั้นมีเป้าหมาย ทิศทาง รวมถึงความแข็งแกร่งในด้านใดและมาน้อยเพียงไร

ในทัศนะของ WRM การประเมินที่ครอบคลุมรอบด้านจะทำให้ขบวนการสามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องว่าจะเข้าร่วมเวทีใด หรือไม่ อย่างไร ขณะเดียวกันการศึกษาคำวิจารณ์ วิธีคิด และวิธีการที่เป็นจุดแข็งของฝ่ายตรงข้าม ก็สามารถเป็นประโยชน์ต่อการออกแบบยุทธศาสตร์ทั้งเพื่อป้องกันตนเองและเพื่อผลักดันข้อเรียกร้อง ตัวอย่างเช่น หากขบวนการพบว่าจุดแข็งของฝ่ายตรงข้ามคือการยึดกุมภาษาสากล (เช่น คำว่า ป่าไม้ คำว่าความยั่งยืน เป็นต้น) ที่ทำให้ตัวขบวนการเองรวมทั้งพันธมิตรตกอยู่ในวงจรความคิดแบบเดียวกับฝ่ายตรงข้าม ขบวนการก็จะต้องทบทวนคำและระบบคุณค่าซึ่งสามารถนำมาใช้ออกแบบยุทธศาสตร์เพื่อป้องกันตนเอง นอกจากนี้ ทิศทางของ WRM ยังรวมถึงการสร้างพื้นที่แบ่งปันเรื่องราวเกี่ยวกับปัญหา ภัยคุกคาม วิธีการ

เคลื่อนไหว และบทเรียนระหว่างกันในหมู่นักเคลื่อนไหวรากหญ้าในเครือข่าย เพื่อใช้ในการพัฒนายุทธศาสตร์ และยุทธวิธีอย่างต่อเนื่องด้วย

5.4.4 หากอยากจะเปลี่ยนแปลงนโยบาย ต้องครองใจผู้เลือกตั้ง

การศึกษาเกี่ยวกับขบวนการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของ Buzogany & Scherhauser (2022) ชี้ให้เห็นว่า หากจะหวังผลให้ขบวนการสามารถผลักดันนโยบายได้อย่างจริงจัง ทั้งในแง่ของการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ ต้องมีการผลักดันให้พรรคการเมืองอิงกับจุดยืนทางด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ยิ่งขบวนการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีผู้เข้าร่วมหลากหลายกลุ่ม มีความคุ้มค่า มีความเป็นเอกภาพ มีจำนวนมาก และมีความตั้งมั่นมากเท่าไร พรรคการเมืองก็จะอิงจุดยืนด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้นเท่านั้น (Buzogany & Scherhauser, 2022, pp. 369-370)

ทว่า ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีของขบวนการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในปัจจุบันกลับทำให้ผู้เลือกตั้งหลายกลุ่มกังขา และกลายเป็นอุปสรรคต่อการได้รับแรงสนับสนุนตามสูตร dWUNC กล่าวคือการได้รับการสนับสนุน "จากหลากหลายกลุ่ม อย่างเป็นเอกภาพ และมีจำนวนมาก" ตัวอย่างที่เห็นได้อย่างชัดเจน คือ การขัดขวางระบบรถไฟใต้ดินของขบวนการ XR ซึ่งทำให้ผู้เลือกตั้งที่ได้รับความนิยมเดิมนั้นเริ่มมีท่าทีไม่เป็นมิตรต่อการปกป้องโลกจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พรรคการเมืองมักนำท่าทีเหล่านี้ของผู้เลือกตั้งรวมทั้งขนาดและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของผู้ประท้วง ไปคิดคำนวณอยู่เสมอ โดยมักประกอบกับปัจจัยอื่น ๆ เช่น รัฐบาล การลอบบี้ กลุ่มผลประโยชน์ มติมหาชน และสื่อ ตัวอย่างในสหรัฐอเมริกาชี้ให้เห็นว่าการเลือกใช้ยุทธวิธีที่สุดขั้วและแผ่ความรุนแรงส่งผลต่อพรรคกรีน โดยเฉพาะการสนับสนุนจากปีกขวาในพรรค Buzogany & Scherhauser (2022) สรุปไว้ว่า ขบวนการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศควรหันกลับมาสนใจสร้างเสริมความสัมพันธ์ระหว่างขบวนการกับผู้เลือกตั้งและพรรคการเมืองอย่างจริงจัง (Buzogany & Scherhauser, 2022, pp. 371)

ความท้าทายของขบวนการเคลื่อนไหวด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

รายงานฉบับนี้แนะนำขบวนการเคลื่อนไหวด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่อยู่ในระดับนานาชาติ ทั้งขบวนการเคลื่อนไหวที่ดำเนินมากกว่าสองทศวรรษอย่าง WRM และขบวนการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นหลังปี ค.ศ. 2018 ที่เป็นขบวนการโดยประชาชน ในส่วนสุดท้ายนี้ ผู้เขียนรวบรวมความท้าทายของขบวนการเคลื่อนไหว และฉายภาพให้เห็นถึงสถานการณ์ความท้าทายเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวในมิติสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพภูมิอากาศในประเทศไทยที่กำลังเผชิญกับวิกฤติและมีความเปราะบางต่อความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศอย่างหนักเช่นเดียวกัน

6.1 เราจะอยู่กับโลกร้อนจนสิ้นโลก หรือจะยอมเปลี่ยนเพื่อโลก

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา โลกเผชิญกับความรุนแรงของวิกฤตภูมิอากาศอย่างเห็นได้ชัด ปี ค.ศ. 2024 ที่ผ่านมามีเกิดแปรปรวนทางธรรมชาติที่สลับกันไปมาระหว่างคลื่นความร้อนรุนแรงและพายุรุนแรง และยังเป็นปีที่มีอุณหภูมิสูงที่สุดเป็นประวัติการณ์ อุณหภูมิเฉลี่ยทั่วโลกตลอดทั้งปีสูงกว่ายุคก่อนอุตสาหกรรมไปแล้วถึง 1.5 องศาเซลเซียส แต่การแก้ปัญหาโลกร้อนมักถูกกำหนดโดยกลุ่มคนที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจรายใหญ่ของโลก ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลในประเทศพัฒนาแล้ว กลุ่มทุนใหญ่ หรือองค์กรที่ไม่ใช่รัฐที่มักมีที่ตั้งอยู่ในประเทศร่ำรวย ส่วนประชาชนในท้องถิ่นต่าง ๆ รวมถึงคนรุ่นใหม่ที่ต้องเผชิญชะตากรรมจากปัญหาโลกร้อนที่เกิดโดยคนรุ่นก่อน กลับมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายน้อยมาก

ถึงแม้จะมีขบวนการต่อสู้ด้านสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน รวมถึงความพยายามระดับโลกเชิงนโยบายจำนวนมากแต่ก็ไม่สามารถหยุดยั้งการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิโลกได้ตามเป้าหมายที่เคยตั้งไว้ ชวนให้เกิดการตั้งคำถามถึงแนวทางกระแสหลักที่ส่งเสริมในปัจจุบันในเรื่องความพยายามประนีประนอมกับวิกฤติโลกรวนที่กระทำโดยพยายามไม่ไปขัดกับเป้าหมายด้านการเติบโตทางเศรษฐกิจ และยังมองว่าการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะสามารถทำให้รัฐและตลาดเปิดพื้นที่ใหม่ ๆ ให้กับ การแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น สังคมคาร์บอนต่ำ คาร์บอนเป็นศูนย์ เป็นมิตรต่อสภาพอากาศ การหมุนเวียนได้ ความฉลาดด้านสภาพอากาศ เน้นการเปลี่ยนทิศทางการเทคโนโลยีจากเชื้อเพลิงฟอสซิลไปสู่พลังงานลม พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานความร้อนใต้พิภพ (de Lucia, 2014, p. 71) แนวทางการเติบโตสีเขียว (green growth) เหล่านี้เพียงพอกับการแก้ปัญหาโลกรวนจริงหรือไม่ และเป็นการทำให้ประเด็นโลกร้อนเป็นเรื่องที่แก้ไขได้โดยปราศจากการเมืองเหลือเพียงการใช้เทคโนโลยีและการมุ่งเน้นแก้ปัญหาจากพฤติกรรมส่วนบุคคลหรือไม่ หรือความมุ่งแก้ปัญหาไปในหนทางใดดี ซึ่งความขัดแย้ง และการไม่สามารถแก้ปัญหาโลกรวนได้ทัน่วงทีก่อให้เกิดความรู้สึกไร้ความหวัง ยิ่งไปกว่านั้นคำเตือนอย่างต่อเนื่อง

เกี่ยวกับการล่มสลายของระบบนิเวศบางครั้งนำไปสู่ความเฉยเมยหรือการปฏิเสธจากประชาชน ซึ่งอาจทำให้ผู้ที่อยู่ในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมต่างท้อแท้ใจเพราะเหมือนกริดรองออกมาในความว่างเปล่า

มีความพยายามอธิบายว่าเพราะเหตุใดคนจึงยังเฉยชาต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทั้งที่ต้องรับมือกับภัยพิบัติที่คาดหมายไม่ได้บ่อยครั้งขึ้นเรื่อย ๆ บางครั้งแสวงหาเป็นมองไม่เห็น เลือกที่จะไม่ดู ไม่อ่าน ข้อมูลที่บ่งชี้ถึงสภาพอากาศสุดขั้ว และใช้ชีวิตประจำวันตามปกติ เช่น ยังเดินทางด้วยเครื่องบินบ่อยครั้ง ยังซื้อบ้านหลังใหญ่ ยังบริโภคสินค้าเหมือนอย่างที่เคยเป็น และเมื่อถูกนักเคลื่อนไหวหรือขบวนการทางสังคมหรือแม้แต่เพื่อนบ้านบังคับให้ต้องรับข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พวกเขาเลือกที่จะบอกว่า ข้อมูลเหล่านั้นเป็นเท็จหรือไม่ก็ยังมีข้อโต้แย้ง มีหน้าซำยังเรียกนักเคลื่อนไหวและขบวนการว่าพวกอุดมคติเพื่อฝัน (Brulle & Norgaard, 2019, pp. 15, 17) และยังอยากจะใช้ชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมแบบเดิม หลีกเลี่ยงการทำทนายระเบียบทางสังคมที่มีอยู่ (นั่นก็คือ ระเบียบของทุนนิยมเสรีนิยมใหม่และรัฐชาติซึ่งพึ่งพาเชื้อเพลิงฟอสซิล) (Brulle & Norgaard, 2019, pp. 3, 18)

ชุดคำอธิบายที่น่าสนใจเช่น มนุษย์มีความเฉื่อยชาทางสังคม (social inertia) ซึ่งหมายถึงกระบวนการที่เชื่อมโยงกันของปัจเจก สถาบัน และวัฒนธรรมกีดขวางไม่ให้เกิดการตอบสนองต่อประเด็นที่เป็นเรื่องสำคัญเร่งด่วนในสังคม (Brulle & Norgaard, 2019, p. 2) Brulle & Norgaard (2019) ระบุว่า สาเหตุของความเฉื่อยชาทางสังคมเหล่านี้คือสิ่งที่เรียกว่า “บาดแผลทางใจที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม” (cultural trauma)

“บาดแผลทางใจที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม” เป็นกระบวนการทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการขัดขวางระบบพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่ดำรงรักษาระเบียบทางสังคมอยู่ มันคือบรรยากาศของความไม่แน่นอนและการที่ผู้คนตั้งคำถามต่อกิจวัตรประจำวัน พฤติกรรมเชิงสถาบัน ความเชื่อเชิงอุดมการณ์ และระบอบปฏิบัติการทั้งหมด การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเกี่ยวข้องกับบาดแผลทางใจที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ในด้านหนึ่งภัยพิบัติที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (เช่น น้ำท่วม ไฟป่า เป็นต้น) ขัดขวางชีวิตทางสังคมของผู้คน ทำให้พวกเขาเกิดความกังวลและความรู้สึกผิด อีกด้านหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นความท้าทายเชิงสัญลักษณ์ต่อระเบียบทางสังคมที่เป็นอยู่ จึงทำให้ผู้คนรู้สึกถึงภัยคุกคามในระดับที่เป็นบาดแผล (trauma) (Brulle & Norgaard, 2019, pp. 2-3, 16)

ในระดับบุคคล ผู้คนเกิดความกังวลและความรู้สึกผิด เมื่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศสั่นคลอนตัวตนและสิ่งที่พวกเขาเชื่อมาตลอดว่าเป็นความจริง (เช่น ความเชื่อที่ว่าธรรมชาติมีขึ้นเพื่อให้มนุษย์ใช้ประโยชน์ เป็นต้น) จนกระทั่งทำให้พวกเขารู้สึกไม่มั่นคง และมีปฏิกิริยาตอบสนองด้วยการหลีกเลี่ยง ไม่รับรู้ ปฏิเสธ หรือแม้แต่หันมาโจมตีข้อมูลวิทยาศาสตร์ที่บ่งบอกการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศสุดขั้ว (Brulle & Norgaard, 2019, p. 16)

ในระดับสถาบัน บรรทัดฐานหรือวิถีปฏิบัติระหว่างผู้คนในสังคมถูกสั่นคลอน ผู้คนมีความเห็นขัดแย้งกันเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันหรือการกระทำเชิงสถาบันรูปแบบใหม่ ๆ ที่เหมาะสมในการหยุดยั้งการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศสุดขั้ว นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างกัน และการโต้เถียงถึงเป้าหมายและแนวปฏิบัติภายในกลุ่มหรือองค์กร (Brulle & Norgaard, 2019, p. 16) ตัวอย่างที่เห็นได้ทั่วโลก รวมทั้งในประเทศไทย

ไทยเอง เช่น การที่ภาคประชาสังคมกลุ่มต่าง ๆ หรือชาวบ้านกลุ่มต่าง ๆ มีความเห็นที่ขัดแย้งกันเกี่ยวกับการจัดการป่าเพื่อคาร์บอนเครดิตป่าไม้

ในระดับอุดมการณ์หรือการครองอำนาจนำทางวัฒนธรรม การมองโลกหรือการให้ความหมายต่อกระบวนการต่าง ๆ ในสังคมถูกสั่นคลอน อุดมการณ์ที่ครองอำนาจนำสูญเสียความชอบธรรม จนกระทั่งเกิดขบวนการตอบโต้ (counter-movement) และมีความพยายามปรับเปลี่ยนอุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ให้ไปกันได้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Brulle & Norgaard, 2019, p. 16) เช่น การมุ่งสร้างอุตสาหกรรมสีเขียวเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ แม้ว่ามันจะไม่ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในระยะยาวหรือมันจะทำลายระบบนิเวศ ชีวิตอื่น ๆ ในธรรมชาติ และชุมชนท้องถิ่นไปแล้วมากนักน้อยเพียงไร

Brulle & Norgaard (2019) เสนอว่า การจะจัดการกับบาดแผลทางใจที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม (cultural trauma) ที่เป็นต้นตอของความเชื่อของผู้คน จะต้องแก้ไขสิ่งที่เป็นอยู่ในระดับบุคคล สถาบัน และอุดมการณ์ไปพร้อม ๆ กัน ในระดับบุคคล จะต้องกระตุ้นให้เกิดการสะท้อนตัวตนในการที่จะปรับเปลี่ยนวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับตัวตนและระบบนิเวศ รวมถึงการติดต่อพบปะสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ และกลุ่มอื่น ๆ ในระดับสถาบัน จะต้องมีการสร้างองค์กร หรือระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติ ที่จะเอื้อให้บุคคลแต่ละคนสามารถเปลี่ยนวิถีชีวิตประจำวันได้ ส่วนในระดับอุดมการณ์นั้น Brulle & Norgaard (2019) เสนอว่า ขบวนการทางสังคมต้องเข้าไปมีบทบาทสร้างจินตภาพทางสังคม (social imaginaries) ที่ทำให้ผู้คนเห็นว่าในทางปฏิบัติ คนแต่ละคนสามารถเลือกแนวทางได้อย่างหลากหลาย และเป็นแนวทางที่นอกเหนือไปจากสิ่งที่ตลาดและรัฐกำหนดว่าเป็นวิถีปกติ (Brulle & Norgaard, 2019, pp. 18-19)

จากระดับปัจเจกบุคคล มาสู่ระดับการเคลื่อนไหวเชิงอุดมการณ์และการสร้างจินตภาพทางสังคม นับตั้งแต่ทศวรรษ 1970 เกิดการเคลื่อนไหวทางวิชาการที่พัฒนาแนวคิดเชิงปรัชญาที่ชื่อการลดความเติบโต (degrowth) โดยมีการนำแนวคิดนี้มาอภิปรายอย่างกว้างขวางนับแต่ปี ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา ในหนังสือ Degrowth: A vocabulary for a new era กล่าวไว้ว่า “การลดความเติบโต มีที่มาจากคำว่า décroissance ในภาษาฝรั่งเศส ซึ่งเผยแพร่สู่ศัพท์ภาษาอังกฤษว่า degrowth ในการประชุมของนักวิชาการเมื่อปี ค.ศ. 2002 Parrique (2019, pp. 221-230) สรุปนิยามของการลดความเติบโตไว้ใน 3 มิติ ได้แก่

1) การลดความเติบโตที่ หมายถึง การลดลง (degrowth as decline) เช่น ในมิติสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจเป็นความหมายในเชิงปริมาณที่บ่งบอกว่าอะไรเป็นสิ่งที่ควรลดลง โดยเฉพาะในมิติที่เชื่อมโยงกับความยั่งยืนของระบบนิเวศ เช่น การบริโภควัตถุ การบริโภคพลังงาน รอยเท้าของระบบนิเวศ ปริมาณการผลิต อัตราที่เราเปลี่ยนธรรมชาติให้กลายเป็นสินค้า เป็นต้น ในความหมายนี้มีประเด็นทางจริยธรรมแฝงอยู่ เช่น คนรุ่นปัจจุบันต้องใช้ทรัพยากรให้น้อยลงเพื่อให้คนรุ่นต่อไปสามารถใช้ชีวิตได้อย่างเหมาะสม ซึ่งในความหมายนี้ การลดความเติบโตไม่ได้มีความหมายแคบ ๆ เพียงแค่ “การลดลง”

2) การลดความเติบโตในฐานะการปลดปล่อย (degrowth as emancipation) ไม่เพียงแต่สิ่งที่ควรลดลงในความเป็นจริงเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเปลี่ยนแปลงของจินตนาการทางสังคมด้วย โดยเริ่มต้นจากการตระหนักว่าการลดความเติบโตของสิ่งใดก็ตามนั้นแทบจะเป็นไปไม่ได้ในสังคมที่กำหนดให้ความก้าวหน้า

หมายถึงการเติบโต นั้นหมายความว่า การลดความเติบโตจะเกิดขึ้นในสังคมที่หลุดพ้นจากอุดมการณ์ของการเติบโต “การลดการเติบโตในความหมายนี้ไม่ใช่กระบวนการทางวัตถุในการลดการบริโภค แต่เป็นการวิพากษ์วิจารณ์และต่อต้านอย่างต่อเนื่อง – ทั้งทางปัญญาและทางปฏิบัติ – ต่อการเติบโตและผลที่ตามมา” (Demaria et al., 2019, p. 439 อ้างถึงใน Parrique, 2019, p. 225) หรืออีกนัยหนึ่ง “การลดการเติบโตไม่ได้หมายความว่า การบริโภคและการผลิตที่น้อยลงเท่านั้น แต่เป็นเรื่องของการวิพากษ์วิจารณ์เศรษฐกิจและผลกระทบจากการล่าอาณานิคม และชี้ให้เห็นช่องทางที่จะหนีออกจากเรื่องนี้” (Fournier, 2008, p. 541 อ้างถึงใน Parrique, 2019, p. 225)

3) การลดความเติบโตในฐานะจุดหมายปลายทางซึ่งเป็นความหมายเชิงอุดมคติ เกี่ยวข้องกับคุณค่าที่พึงปรารถนาหลากหลาย (เช่น ความเป็นอยู่ที่ดี ความประหยัด ความยุติธรรม ความยั่งยืน ความเอื้ออาทร เสรีภาพ ประชาธิปไตย) ที่จะบรรลุได้ผ่านการลดลงในความหมายที่ 1 และ 2 การลดการเจริญเติบโต “ส่งเสริมสังคมที่มีการเผาผลาญที่เล็กกว่า (smaller metabolisms) แต่ที่สำคัญกว่านั้นคือ สังคมที่มีการเผาผลาญที่แตกต่างกัน มีความเท่าเทียมกันมากขึ้น และยั่งยืนมากขึ้น” (Akbulut et al., 2019 อ้างถึงใน Parrique, 2019, p. 226)

การลดการเติบโตเป็นการปฏิเสธภาพลวงตาของการเติบโต และเสนอให้ยกเลิกการเติบโตทางเศรษฐกิจในฐานะเป้าหมายทางสังคม แต่ให้สร้างทิศทางใหม่ที่ใช้ทรัพยากรธรณีน้อยลง และจัดระเบียบและดำเนินชีวิตแตกต่างไปจากปัจจุบัน เน้นไปที่เศรษฐกิจของการดูแล เช่น ชุมชนนิเวศและสหกรณ์ ที่ส่งเสริมความเอื้ออาทรต่อส่วนรวม (D'Alisa, Demaria, & Kallis, 2015) ซึ่งการแก้ปัญหาโลกรวนด้วยเศรษฐกิจสีเขียวอย่างประนีประนอมยังไม่เพียงพอ แต่จะต้องลดขนาดภาคส่วนที่ทำลายระบบนิเวศ (เช่น เชื้อเพลิงฟอสซิล เกษตรกรรมอุตสาหกรรม ฟาสต์แฟชั่น) จำเป็นที่จะต้องกระจายความมั่งคั่งและอำนาจทั้งในระดับประเทศและระดับโลก รวมถึงประเมินมูลค่างานรูปแบบชีวิตและแรงงานที่ไม่ใช่ตลาดเสียใหม่ (เช่น งานดูแล การเกษตรเพื่อยังชีพ การดูแลของชนพื้นเมือง) และการสร้างเศรษฐกิจที่เน้นความพอเพียง ไม่ใช่ผลกำไร

แต่กระนั้น แนวคิดการลดความเติบโตดังกล่าวถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าไม่สามารถปฏิบัติได้จริงในทางการเมือง และยังอาจขัดขวางความก้าวหน้าในนโยบายด้านสภาพอากาศได้ มีแนวคิดที่ได้แย้ง เช่น การลดความเติบโตเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เช่น Naude (2023) กล่าวว่าไว้ในข้อเขียน Degrowth: slowing down rich economies to deal with climate change is a flawed idea ว่า การลด GDP ของประเทศที่พัฒนาแล้วเพียงอย่างเดียวจะไม่มีผลกระทบต่อรอยเท้านิเวศของโลกเพราะประเทศกำลังพัฒนาบางประเทศ เช่น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน เป็นประเทศที่ปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์อันดับต้นของโลกเช่นกัน แต่แนวคิด Degrowth พยายามกำกับประเทศพัฒนาแล้วและเรียกร้องให้มีการชดเชย รวมถึงการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับประเทศกำลังพัฒนาซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของความเป็นธรรมทางสภาพภูมิอากาศ แต่หากรายได้ของประเทศพัฒนาแล้วลดลง ประเทศที่พัฒนาแล้วจะมีทรัพยากรน้อยลงในการลงทุนด้านเทคโนโลยีเพื่อบรรเทาและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ประเทศที่มีนวัตกรรมมากที่สุดมักเป็นประเทศที่มี GDP สูง เช่น สหรัฐอเมริกาและสวิตเซอร์แลนด์ การพัฒนานวัตกรรมต้องใช้เงิน ด้วยทรัพยากร

และนวัตกรรมภายใต้แรงกดดันด้านการลดการเติบโต บริษัทต่าง ๆ อาจเพียงแค่เปลี่ยนวิธีการผลิตที่สะอาดและมีราคาแพงด้วยวิธีที่ถูกกว่าแต่ก่อมลพิษมากกว่า นอกจากนี้ ขบวนการ De-growth ที่กล่าวว่าการปล่อยคาร์บอนสู่ชั้นบรรยากาศแยกขาดออกจากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไม่ได้ แต่อาจหลงลืมไปว่านวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ สุขภาพ ความก้าวหน้าทางสังคม เป็นผลพวงมาจากความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ซึ่งในแง่ นี้ ผู้เขียนเห็นแย้งว่าแนวคิด Degrowth กล่าวถึงการแบ่งสรรที่เป็นธรรมเพื่อให้ประเทศกำลังพัฒนาสามารถพัฒนาตอบสนองความต้องการพื้นฐาน และให้ประเทศพัฒนาแล้วถ่ายทอดเทคโนโลยีที่จะช่วยให้ประเทศกำลังพัฒนาสามารถเปลี่ยนผ่านสู่สังคมหลังคาร์บอนได้ แต่ข้อที่นำพิจารณาตามความเห็นของ Naude ได้แก่ การลดการเติบโตที่อาจส่งผลต่อ GDP ที่ลดลงจะทำให้เกิดการลดการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน หรือเงินทุนในการพัฒนาเทคโนโลยีที่มักจะเป็นการลงทุนจากภาครัฐและเอกชนหรือไม่

งานที่ถกเถียงกับปรัชญาลดความเติบโตอีกชิ้น ได้แก่ หนังสือของนักเศรษฐศาสตร์อย่าง Alessio Terzi (2022) เรื่อง Growth for good: Reshaping capitalism to save humanity from climate catastrophe ซึ่งจะยอมรับถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการแก้ปัญหาการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพอากาศและความเหลื่อมล้ำ แต่เขายืนยันว่าทรัพยากรที่มีให้โดยเศรษฐกิจตลาดที่ขยายตัวเท่านั้นที่จะเพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ แทนที่จะลดความเติบโต แต่ควรจุ่มความเติบโตที่ยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงสนับสนุนให้ประเทศยากจนเข้าถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี พลังงานหมุนเวียน และการเปลี่ยนแปลงไปสู่เศรษฐกิจหมุนเวียนมากกว่า นอกจากนี้ Terzi ยังท้าทายความคิดเรื่อง “น้อยแต่มาก (less is more)” ที่จะส่งเสริมให้มนุษย์หันมาลดการบริโภคลงว่าเป็นไปได้ยาก เพราะระบบทุนนิยมได้ทำให้ผู้คนเชื่อมโยงความก้าวหน้าและความเป็นอยู่ที่ดีกับสิ่งที่เป็นวัตถุและมาตรฐานการครองชีพ ซึ่งทำให้การละทิ้งความเติบโตเพื่อความยั่งยืนในฐานะจริยธรรมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ซึ่งในประเด็นนี้ ผู้เขียนเห็นแย้งว่าที่ Terzi มองว่าเราทุกคนอยู่ในระบบทุนนิยม ไม่ได้หมายความว่าเราจะเปลี่ยนแปลงมันไม่ได้ เราอาจต้องตั้งคำถามใหม่ที่ไกลกว่าสิ่งที่เป็นอยู่ ไปสู่คำถามว่าโลกแบบไหนที่ควรจะเป็น หรือตั้งคำถามกับระบบทุนนิยมที่มีเป้าหมายที่ความเติบโต แข่งขัน และความต้องการที่ไม่มีที่สิ้นสุด ไปสู่ทิศทางสังคมที่ให้ความสำคัญกับประเด็นอื่น ๆ เพราะปัญหาสำคัญของระบบทุนนิยมได้แก่ปัญหาความเหลื่อมล้ำและความยุติธรรม แทนที่ทุกอย่างจะอยู่ภายใต้การกำกับของระบบตลาด แต่ภาคส่วนที่สัมพันธ์กับความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของมนุษย์ควรจะถูกลดความเป็นสินค้าลงและทำให้กลายเป็นสินค้าสาธารณะมากขึ้น เช่น ที่อยู่อาศัย ระบบสุขภาพ และการศึกษา เป็นต้น

ผู้เขียนอาจไม่ได้มีคำตอบสำหรับแนวทางการแก้ปัญหาการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพภูมิอากาศที่ตายตัว แต่ระหว่างการพัฒนานวัตกรรมสีเขียวโดยไม่หยุดยั้งการบริโภค กับความพยายามเปลี่ยนจินตนาการทางสังคมสู่การลดความเติบโต และตระหนักถึงปัญหาความยุติธรรมระดับโลก เราอาจพอเห็นภาพว่าเศรษฐกิจสีเขียวและการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นแนวทางกระแสหลักในปัจจุบันอาจทำได้เพียงชะลอหรือช่วยให่มนุษย์อยู่กับปัญหาโลกรวนได้ แต่แก้ปัญหาไม่ได้ เพราะปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่ได้แยกขาดจากปัญหาการเมืองและสังคม ในเมื่อโลกรวนเป็นเรื่องการเมืองที่ส่งผลต่อประชากรในโลกนี้อย่างไม่สมส่วน การแก้ปัญหาแบบทุนนิยมสีเขียวที่เกิดขึ้นจึงยังไม่เพียงพอ ชาตินิยม (privileged nations) (ซึ่งหมายถึงชาติอุตสาหกรรม

พัฒนาแล้วที่พำนักหลายทรัพยากรของโลกโดยเฉพาะจากประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย จนกระทั่งกลายเป็นประเทศชั้นนำทางเศรษฐกิจ) จะต้องให้การสนับสนุนประเทศยากไร้ในการปกป้องสิ่งแวดล้อม และต้องชดเชยความเสียหายที่ประเทศเหล่านั้นได้รับจากแนวทางการพัฒนาแบบมุ่งการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างไม่มีที่ยืน ซึ่งชาติอภิสิทธิ์ได้ทำมาก่อนหน้านั้นด้วย (Read & Alexander, 2020, p. 21)

6.2 ปัญหาการแบ่งขั้วและแบ่งฝักแบ่งฝ่ายทางการเมือง

ความท้าทายอีกประการของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ไม่เฉพาะขบวนการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ได้แก่ ปัญหาการแบ่งขั้ว (polarization) ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำลายขบวนการทางสังคมทุกรูปแบบไม่ว่าจะเป็นขบวนการที่มุ่งท้าทายระเบียบทางเศรษฐกิจ ขบวนการเชิงอัตลักษณ์ ขบวนการต่อต้านสงคราม ไปจนถึงขบวนการด้านสิ่งแวดล้อม รายงาน Human Development Report 2023-24 ถึงกับกำหนดให้ธีมหลักของการพัฒนา คือ การสร้างจินตนาการใหม่เกี่ยวกับความร่วมมือในโลกที่แบ่งขั้วแบ่งข้าง เนื่องจากการจะบรรลุเป้าหมายต่าง ๆ โดยเฉพาะเป้าหมายสำคัญตามความตกลงปารีสและวาระการพัฒนาที่ยั่งยืนปี ค.ศ. 2030 ได้นั้น ต้องอาศัยความร่วมมือ ซึ่งเกิดขึ้นได้ยากในประเทศที่เกิดกระแสชาตินิยม นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2011 เป็นต้นมา

การต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทั่วโลกกำลังเผชิญกับปัญหาการแบ่งขั้ว งานวิจัยจำนวนมากบ่งชี้ว่าความเห็นของผู้คนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีการแบ่งขั้วอย่างชัดเจน โดยเป็นการแบ่งตามพรรคการเมืองที่ตนให้การสนับสนุน (เช่น ในสหรัฐอเมริกา เป็นต้น) หรือตามความโน้มเอียงต่อกลุ่มหรืออุดมการณ์ค่ายต่าง ๆ (เช่น ในออสเตรเลีย นอร์เวย์ สหราชอาณาจักร เป็นต้น) (Chen et al., 2021, pp. 1, 2) โดยปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นจากการที่ชนชั้นนำทางการเมืองแบ่งขั้วกันอย่างชัดเจนมากขึ้นเรื่อย ๆ (Dunlap et al. 2016; Farrell, 2016; Guber, 2013; McCright & Dunlap, 2011 อ้างถึงใน Chen et al., 2021, p. 1) ผลที่ตามมาจากการแบ่งขั้วคือ ยิ่งมีความพยายามสื่อสารเกี่ยวกับการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกมากเท่าไร ฝ่ายต่าง ๆ ยิ่งมีความเห็นขัดแย้งกันรุนแรงมากขึ้นเท่านั้น จนกระทั่งทำให้ไม่เกิดฉันทมติในเรื่องสำคัญที่ต้องมีหรือต้องทำอย่างเร่งด่วน เช่น การรับรู้ถึงความเสี่ยงที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ หรือการปรับเปลี่ยนการบริโภคทั้งการลดใช้พลังงานและการหันมาซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคเฉพาะที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น (Chen et al., 2021, p. 1)

ในเชิงนโยบาย การแบ่งขั้วเป็นอุปสรรคต่อการเพิ่มงบประมาณเพื่อปกป้องสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังขัดขวางกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างเป็นประชาธิปไตยในการแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เนื่องจากในสภาพแวดล้อมทางการเมืองที่แบ่งขั้ว ฝ่ายที่เสียงดังมักเป็นฝ่ายที่มีผลประโยชน์สุดโต่งไปในทางใดทางหนึ่ง (เช่น กลุ่มธุรกิจพลังงานฟอสซิล กลุ่มอนุรักษ์สุดโต่ง เป็นต้น) ขณะที่กลุ่มเล็กกลุ่มน้อย (เช่น คนชายขอบที่ได้รับผลกระทบจากโครงการสีเขียว เป็นต้น) ไม่มีบทบาทเท่าที่ควรในกระบวนการมีส่วนร่วม (Chen et al., 2021, p. 1) อย่างไรก็ตาม Chen et al (2021) มีข้อเสนอที่น่าสนใจคือ การแบ่งขั้วทางการเมืองแม้ว่าจะสูงเพียงใดก็จะยังไม่ก่อให้เกิดปัญหาดังที่กล่าวมาข้างต้นมากนักหากขาดปัจจัยสนับสนุน โดยปัจจัยสนับสนุน

ที่ว่าก็คือการที่จุดยืนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่แบ่งฝักแบ่งฝ่ายนั้นไปสอดคล้องกันพอดีกับความเห็นในประเด็นที่มีการแบ่งข้างอย่างชัดเจนอยู่ก่อนแล้ว เช่น การอพยพ (immigration)

ตัวอย่างของประเทศฟินแลนด์ ชี้ให้เห็นว่า แม้แต่ในประเทศที่โครงสร้างทางการเมืองไม่ได้แบ่งข้างออกเป็นสองพรรคใหญ่ ก็ประสบปัญหาการแบ่งข้างความคิดเรื่องการต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยจะเห็นได้ว่า พรรคประชาชนนิมฝ่ายขวา Finns Party ตั้งตนอยู่คนละฝั่งกับพรรคกรีนอย่างชัดเจน Finns Party ขัดขวางมาตรการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจ พวกเขาดำรงตำแหน่งต่อโครงการสีเขียวใหม่ ๆ เช่น โครงการผลิตไฟฟ้าจากกังหันลม เป็นต้น พวกเขาเรียกพรรคกรีนและแนวร่วมฝ่ายซ้ายของพรรคกรีนว่าเป็นพวกคอมมิวนิสต์จักรยาน (bicycle communists) ที่คัดค้านจักรยานและเอาแต่ผลาญงบประมาณรัฐ อย่างไรก็ตาม ตามความเห็นของ Chen et al (2021) การแปะป้ายเรียกฝั่งตรงข้ามด้วยชื่อต่าง ๆ ไม่ใช่สิ่งที่ทำให้ชาวฟินแลนด์แบ่งข้างกันอย่างชัดเจนในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ตัวแปรที่สำคัญที่ทำให้ผู้เลือกตั้งในฟินแลนด์ขาดฉันทมติในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกคือการที่ฝั่ง Finns Party สื่อสารว่าพรรคกรีนและแนวร่วมฝ่ายซ้ายที่ออกมาเรียกร้องมาตรการสุดขั้วในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเป็นพวกเดียวกันกับที่จะทำให้เกิดการทะเลาะของคนเข้าเมือง (immigrants) และเป็นพวกที่สนับสนุนสหภาพยุโรป ขณะที่พรรคกรีนและแนวร่วมก็ได้กลับว่า ฝั่ง Finns Party ที่คัดค้านมาตรการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่จำเป็น แบบหัวชนฝา เป็นพวกเหยียดเชื้อชาติ (Chen et al., 2021, pp. 3-4)

นอกจากควรหลีกเลี่ยงไม่ให้ความเห็นที่แบ่งข้างกันเกี่ยวกับการลดก๊าซเรือนกระจกถูกกลุ่ม/ค่ายทางการเมืองเอาไปเชื่อมโยงกับประเด็นอื่น ๆ ที่แบ่งข้างกันอยู่แล้วในสังคมโดยเฉพาะประเด็นความมั่นคง อะไรเป็นสิ่งที่ขบวนการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศควรพิจารณา หากจะสร้างฉันทมติในหมู่ผู้เลือกตั้ง งานวิจัยในต่างประเทศชี้ให้เห็นถึงอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญคือ สื่อสังคมออนไลน์ (social media)

ในหัวข้อ "คู่มือยุทธวิธีขบวนการโลกรวน: บทเรียนจากต่างประเทศ" ก่อนหน้านี้ ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า การใช้สื่อสังคมออนไลน์ทำให้ขบวนการ FFF ประสบความสำเร็จในการระดมคนเข้าร่วมเคลื่อนไหวและทำให้สามารถปรับตัวอย่างยืดหยุ่นเมื่อเผชิญข้อจำกัดอย่างเช่นการล็อกดาวน์ระหว่างการระบาดของโควิด-19 เป็นต้น อย่างไรก็ตาม สื่อสังคมออนไลน์ก็อาจกลายเป็นปัญหาเมื่อขบวนการต้องการยกระดับข้อเรียกร้องไปสู่นโยบาย เนื่องจากสื่อสังคมออนไลน์ทำให้การแบ่งข้างความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในหมู่ผู้เลือกตั้งรุนแรงขึ้น (Falkenberg et al., 2022)

จากการศึกษาข้อความบนทวิตเตอร์ในช่วงระหว่างหลายวันที่มีการประชุมสมัชชาประเทศภาคีอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (COP) Falkenberg et al. (2022) พบว่าการแบ่งข้างในเชิงอุดมการณ์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศระหว่างการประชุมครั้งที่ 20 และ 25 ยังไม่ชัดเจนนัก แต่กลับมาเข้มข้นรุนแรงในช่วงการประชุมครั้งที่ 26 โดยมีสาเหตุสำคัญมาจากกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มฝ่ายขวา ซึ่งโจมตีสิ่งที่พวกเขาเรียกว่า "ความหน้าไหว้หลังหลอกทางการเมือง" (political hypocrisy) ของฝ่ายที่สนับสนุนมาตรการเข้มข้นในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (เช่น การที่นักการเมืองที่เรียกร้อง

มาตรการเหล่านั้นยังนั่งเครื่องบินเจ็ทส่วนตัวหรือรถยนต์ที่ใช้ น้ำมันดีเซล เป็นต้น) และโจมตียุทธวิธีของนักเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เข้าช่วยสร้างความเดือดร้อนหรือก่อความรุนแรง (Falkenberg et al., 2022, pp. 1119-1120) โดยกลุ่มฝ่ายขวาสามารถใช้ประโยชน์จากความกังขาต่อวิทยาศาสตร์ในระหว่างการแพร่ระบาดของโควิด-19 (เช่น การต่อต้านวัคซีน เป็นต้น) และทำให้ผู้สนับสนุนหันมาตั้งข้อสงสัยต่อวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศไปด้วย อย่างไรก็ตาม Falkenberg et al. (2022) ยังได้เพิ่มเติมว่า จุดสำคัญที่ขบวนการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (climate movement) อาจใช้ให้เป็นประโยชน์คือ หากเปรียบเทียบกันแล้ว พวกฝ่ายขวาสามารถเปลี่ยนความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้ง่ายกว่าพวกฝ่ายซ้าย (Falkenberg et al., 2022, p. 1120)

Couldry (2023) ตั้งข้อสังเกตว่า การต่อสู้กับปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต้องอาศัยความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน (solidarity) แต่สื่อสังคมออนไลน์เป็นภัยต่อการสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ทั้งนี้ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันจะเกิดขึ้นได้เมื่อคนในสังคมมีค่านิยม ข้อเท็จจริงที่ยอมรับ และความรับรู้ด้านความรับผิดชอบที่สอดคล้องกันในระดับใดระดับหนึ่ง สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความเชื่อใจ นำเสียดายที่พื้นที่สื่อสังคมออนไลน์นั้นเป็นพิษ (toxic) เกินกว่าจะสร้างความเชื่อใจกันให้เกิดขึ้นได้ (Couldry, 2023, p. 1)

พิษที่วุ่นนี้เกิดขึ้นเนื่องจากสื่อสังคมออนไลน์มีรายได้มาจากการข้องเกี่ยว (engagement) กับแพลตฟอร์มของผู้ใช้ (users) ตัวแบบทางธุรกิจของแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์จึงเน้นกระตุ้นให้ผู้ใช้มีพฤติกรรมในเชิงแข่งขัน แม้ว่าพฤติกรรมเหล่านั้นจะก่อให้เกิดผลเสียต่อจิตใจและอาจเป็นอันตรายต่อสังคมในวงกว้าง ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น การสร้างให้นักวิทยาศาสตร์ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศดูเป็นคนชั่วร้าย การส่งต่อมิมเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และนโยบายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เป็นข่าวลวง เป็นต้น (Couldry, 2023, p. 2)

นอกจากนั้น เมื่อการใช้สื่อสังคมออนไลน์กลายเป็นชีวิตปกติในสังคม คนมักจะหลงลืมว่าการเชื่อมต่อเนื้อหาใด ๆ สามารถส่งผลเสียได้โดยไม่รู้ตัว หนึ่งในนั้นคือการสามารถเชื่อมต่อโดยตรงได้กับใครที่เราไม่รู้จักแต่อาจสร้างความเสียหายต่อจิตใจและศีลธรรมของเรา เมื่อรวมกับการที่สื่อสังคมออนไลน์กระตุ้นให้เกิดการแบ่งขั้วดังตัวอย่างในหลายประเทศ มันจึงกลายเป็นอุปสรรคต่อการสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวในการต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Couldry, 2023, p. 2)

ประเด็นข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การสร้างฉันทมติในหมู่ผู้เลือกตั้งหรือการเปลี่ยนใจฝ่ายที่คัดค้านแนวทางลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ การสร้างความเชื่อถือต่อสถาบันหรือนักเคลื่อนไหว (ซึ่งจะต้องไม่มีพฤติกรรมหน้าไหว้หลังหลอก) การเลือกใช้ยุทธวิธีของขบวนการที่เป็นที่ยอมรับของผู้คน การลดความกังขาต่อข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ รวมไปถึงการสร้างเสริมบรรยากาศของความเชื่อใจกันในสังคมหรือบรรยากาศของการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ที่ลดทอนความเชื่อใจกัน

6.3 ประเด็นสิ่งแวดล้อมที่หายไปจากขบวนการเคลื่อนไหวของเยาวชนไทย

เป็นเรื่องน่าสนใจว่าในประเทศไทย การแบ่งขั้วเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศยังไม่ชัดเจนนัก และยิ่งน่าสนใจว่าขณะที่ขบวนการเยาวชนอย่าง FFF ขยายตัวไปทั่วโลก แต่การประท้วงที่เกิดขึ้นในประเทศไทยนำโดยนักเรียนจำนวน 250 คนจากโรงเรียนนานาชาติ ในขณะที่การประท้วงใหญ่ของเยาวชนไทยเมื่อปี ค.ศ. 2020 อยู่ในประเด็นการเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมือง และเป็นความขัดแย้งแบ่งขั้วความแตกต่างระหว่างอุดมการณ์ของคนรุ่นใหม่กับคนรุ่นเก่า บทสัมภาษณ์ในเว็บไซต์ 101 เรียบเรียงโดย ณรญา ตัญญาพัฒนกุล (2564) ซึ่งสัมภาษณ์ กนกรัตน์ เลิศชูสกุล ในประเด็นขบวนการม็อบเยาวชนไทย โดยได้กล่าวถึงคนรุ่นใหม่ที่อยู่ในเจนซีที่เติบโตมากับระบบเผด็จการตั้งแต่ปี ค.ศ. 2014 เป็นต้นมา ขณะที่รุ่นปู่ย่าหรือพ่อแม่มักอยู่ในรุ่นเบบี้บูมเมอร์ที่เติบโตมากับระบบอาวุโสและยังโตมากับการเมืองการปกครองระบอบเผด็จการที่ยาวนานในช่วงหนึ่งของชีวิต รุ่นเจน Z ต้องการสิ่งที่คนรุ่นก่อนยอมให้ไม่ได้ เช่น การแก้ไขกฎหมายมาตรา 112 ระบบอาวุโสในครอบครัว และแนวคิดเรื่องคนเท่ากัน รวมถึงสิทธิในเนื้อตัวร่างกายที่มีถูกกดทับในโรงเรียน (เช่น เรื่องเพศ การแต่งกายในโรงเรียน ความรุนแรงทางเพศ) ส่วนคนรุ่นเอ็กซ์และวายจะมีความคิดเห็นกลางๆ กับประเด็นเหล่านี้ ดังนั้น เราจึงเห็นการปะทะกันระหว่างผู้สูงวัยกับคนที่อายุน้อยอยู่ทั่วไปกระทั่งคนที่ไม่เคยมามีอบเลยก็ตาม

อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่เยาวชนไทยออกมาเรียกร้องเป็นสิ่งที่เยาวชนในโลกตะวันตกที่เติบโตในระบอบประชาธิปไตยไม่ได้ต้องเผชิญและเป็นสิทธิพื้นฐานที่สังคมมีให้อยู่ก่อนแล้ว แต่เยาวชนไทยยังอยู่ในระบบการศึกษาแบบอำนาจนิยมที่กดทับความคิดเชิงวิพากษ์ ที่ยังต้องเรียกร้องสิทธิพื้นฐานเหล่านี้จนทำให้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศกลายเป็นเรื่องไกลตัว Sangkhamanee (2021) ตั้งข้อสังเกตว่าการเมืองด้านสิ่งแวดล้อมมีบทบาทน้อยมากในกระแสชุมนุมประท้วงของเยาวชน นักกิจกรรมหนุ่มสาวน้อยรายมากที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการเมืองด้านสิ่งแวดล้อมและประเด็นปัญหาที่เชื่อมโยงกับโครงการพัฒนา

ข้อถกเถียงที่ร้อนแรงในสังคมไทยยังคงอยู่ในขบวนการเคลื่อนไหวที่มีประเด็นสิ่งแวดล้อมและการเมืองสีเขียวเป็นหลัก ส่วนประเด็นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นประเด็นเสริม เช่น ข้อถกเถียงเรื่องที่ดินระหว่างป่านุรักษ์ ป่าสงวน และความขัดแย้งในที่ดินทำกิน ข้อถกเถียงเรื่องการทำรัฐส่งเสริมโครงการเขียวอย่างคาร์บอนเครดิตในป่าชุมชนของชาวบ้าน ข้อถกเถียงระหว่างฝั่งที่สนับสนุนมาตรการห้ามเผา โดยเด็ดขาดกับฝั่งที่สนับสนุนมาตรการอนุญาตให้เผาตามแต่กรณีและเงื่อนไข หรือข้อถกเถียงเรื่องใครควรเป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับปัญหามลพิษจากการเผา ทุนเกษตรรายใหญ่/โรงงานอุตสาหกรรม หรือเกษตรกรรายย่อย/ชาวบ้านที่เก็บเห็ดถอบ เห็ดเผาะ และกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยหาอยู่หากินกับป่า เป็นต้น ในทัศนะของผู้วิจัย กรอบโครง (frames) ของข้อถกเถียงข้างต้นตกทอดมาจากขั้วในเชิงสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทยมาอย่างต่อเนื่อง จากการศึกษารายงานข่าวทางด้านสิ่งแวดล้อมเกือบ 5,000 ชิ้นของไทยระหว่างปี ค.ศ. 1968 ถึง ปี ค.ศ. 2000 Forsyth (2007) เสนอว่า รายงานข่าวเหล่านั้นอิงกับค่านิยมทางสิ่งแวดล้อม ที่แยกออกเป็น "เขียว" (การอนุรักษ์ธรรมชาติที่ต้องไม่มีผู้คนอาศัยทำกินอยู่ในนั้น) และ "แดง-เขียว" (การรักษาสิ่งแวดล้อม

โดยอนุญาตให้คนสามารถดำรงชีพในธรรมชาติ) ทั้งนี้ ในช่วงระหว่างปีที่ Forsyth ทำการศึกษา บรรทัดฐานทางสิ่งแวดล้อมของขบวนการทางสังคมในไทยมีแนวโน้มไปในทิศทาง "เขียว" มากกว่า "แดง-เขียว" และแม้ว่าค่านิยม "แดง-เขียว" จะได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนไทยในสมัยนั้นมากขึ้นเรื่อย ๆ (เมื่อมีการผลักดันเรื่องป่าชุมชนเพื่อให้ชุมชนที่ถูกบังคับให้ออกจากพื้นที่ป่าได้รับความเป็นธรรม) แต่สื่อมวลชนจำนวนไม่น้อยก็ยังมองเรื่องเล่า "แดง-เขียว" ว่าไม่มีความเป็นสิ่งแวดล้อมนิยมเพียงพอ ขณะที่ชาวบ้านเองก็ต้องพยายามเชื่อมโยงตนเองกับค่านิยม "เขียว" เช่น จากที่เดิมไม่มีป่าชุมชนก็กำหนดพื้นที่ป่าชุมชนของตนขึ้นมา เป็นต้น (Forsyth, 2007, pp. 2110-2127)

ในระดับสากล ข้อถกเถียง “เขียว” และ “แดง-เขียว” เชื่อมโยงกับสิ่งที่ Guha & Martinez-Allier, (1997) และ Brechin (1999) เรียกว่า ความขัดแย้งระหว่างความตระหนักในสิ่งแวดล้อมของประเทศฝ่ายเหนือที่ “ท้องอิ่ม” (full stomach) กับของประเทศฝ่ายใต้ที่ “ท้องหิว” (empty belly) ฝ่ายหลังที่ “ท้องหิว” ออกมาเคลื่อนไหวเพราะเผชิญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่รุนแรง ขณะที่ฝ่ายแรกที่ “ท้องอิ่ม” มักถูกผลักดันด้วยค่านิยม/คุณค่าแบบหลังวัตถุนิยม จากเดิมที่มุ่งตรงไปที่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ไปสู่การแสดงความเป็นตนเอง ความเป็นอิสระ คุณภาพชีวิต และการปกป้องสิ่งแวดล้อม ดังเช่นข้อถกเถียงเกี่ยวกับต้นตอของปัญหาฝุ่นควัน PM 2.5 ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศด้วยนั้น มีการแบ่งขั้วเป็น “ท้องอิ่ม/เขียว” และ “ท้องหิว/แดง-เขียว” อย่างค่อนข้างชัดเจน กล่าวคือ ฝ่ายแรกเรียกร้องให้มีการงดเผาโดยเด็ดขาด (โดยเฉพาะในพื้นที่การเกษตร) และงดเผาเพื่อหาของป่า เพื่อเรียกร้องคุณภาพชีวิตที่ดีและปกป้องคุณภาพอากาศโดยรวมที่กำลังเข้าขั้นวิกฤต ขณะที่ฝั่งหลังเรียกร้องให้มีการอนุญาตให้เผาเป็นรายกรณี (โดยเฉพาะเมื่อการเผาเกี่ยวข้องกับวิถีปฏิบัติที่อาจไม่ได้ทำลายสิ่งแวดล้อม) หาวีธีเยียวยาให้กับเกษตรกรที่ถูกสั่งห้ามเผาและหันไปเอาผิดกับโรงงานอุตสาหกรรมหรือกลุ่มทุนเกษตรข้ามชาติที่เป็นที่มาของมลพิษฝุ่นควัน

จุดที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งในกรณีของไทยคือ ท่าทีของเยาวชนซึ่งนอกจากจะไม่ได้เคลื่อนไหวในประเด็นสากลอย่างโลกรวนแล้ว พวกเขาไม่ได้โน้มน้าวเกี่ยวกับประเด็นสิ่งแวดล้อม แม้ว่าการเคลื่อนไหวของเยาวชนไทยในช่วงปี พ.ศ. 2563 จะมีขบวนการสมัชชาคนจน⁸ ประกาศตัวเข้าร่วมประท้วงเรียกร้องประชาธิปไตยที่กินได้ หรือการให้อำนาจในการจัดการทรัพยากรกับชุมชน แต่ก็ยังเป็นประเด็นปัญหาในชนบทที่ Sangkhamanee (2021) ตั้งข้อสังเกตว่าประเด็นสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรดูเหมือนห่างไกลจากความสนใจและบริบทของคนหนุ่มสาวในกรุงเทพฯ และแม้กระทั่งในต่างจังหวัด อาทิ เชียงใหม่ ขอนแก่น อุบลราชธานี ซึ่งมีการจัดชุมนุมเยาวชนปลดแอกเช่นเดียวกัน ขบวนการสิ่งแวดล้อมไทยในชนบท (หรือที่ Forsyth ตั้งข้อสังเกตว่า เป็นขบวนการฝั่ง “แดง-เขียว”) เน้นเคลื่อนไหวในพื้นที่ระดับท้องถิ่นของตน โดยมีสมาชิกและเครือข่ายที่จำกัดวง มากกว่าที่จะสื่อสารกับสาธารณชนในวงกว้าง อีกทั้งการเคลื่อนไหวก็ไม่ได้เชื่อมโยงกับปัญหาโครงสร้างที่ใหญ่กว่าไม่ว่าจะเป็นเรื่องประชาธิปไตยหรือการปกป้องสิ่งแวดล้อมในภาพกว้าง ดังนั้น เยาวชนซึ่งเกิดระหว่างปี ค.ศ. 1995-2005 จึงไม่สามารถเชื่อมโยงการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมในระดับ

⁸ เป็นขบวนการเคลื่อนไหวของเครือข่ายชุมชนมีมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2538 เป็นการรวมตัวของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาของรัฐจากการประกาศเขตป่าทับที่ดินทำกิน ปัญหาการสร้างเขื่อน ปัญหาไล่รื้อชาวบ้านในสลัม ประมงพื้นบ้าน นโยบายด้านการเกษตรขนาดใหญ่ สิทธิคนงานที่ไม่ได้รับความคุ้มครอง

ท้องถิ่นเหล่านั้นกับตนเอง อีกทั้งสำหรับพวกเขาที่เติบโตมาในยุคได้รัฐบาลทหาร สิ่งที่ต้องเรียกร้องเร่งด่วน เฉพาะหน้าคือประชาธิปไตย แม้ว่านักกิจกรรมเยาวชนบางคนทำงานในประเด็นสิ่งแวดล้อมมาอย่างต่อเนื่อง แข็งขัน เช่น ภาณุพงศ์ “ไมค์” จาดนอก ทำกิจกรรมต่อต้านโครงการขยายท่าเรือมาบตาพุดและเขตพัฒนา พิเศษภาคตะวันออกในจังหวัดระยอง นักกิจกรรมหนุ่มสาวคนอื่นจากขอนแก่น สงขลาและสตูล กวีพากษ์วิจารณ์นโยบายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมของรัฐบาล อาทิ นโยบายทวงคืนผืนป่าและการโยกย้ายไล่ที่ชาวบ้าน การให้สัมปทานเหมืองแร่ ความตกลงที่ครอบคลุมและก้าวหน้าสำหรับหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (CPTPP) รวมทั้งแผนการชุดคลองเชื่อมสองมหาสมุทรในภาคใต้ แต่ประเด็นเหล่านี้เป็นแค่ความสนใจส่วนตัวของเยาวชนมากกว่าเป็นขบวนการ

ขณะที่ Sae Chua (2021) ซึ่งวิเคราะห์ขบวนการสิ่งแวดล้อมในไทยในช่วงเวลาเดียวกัน ระบุว่าเมื่อเผชิญกับการขับไล่ออกจากพื้นที่และปัญหามลพิษ ขบวนการสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่นกลับพยายามกันตนเองออกจาก “การเมือง” เพื่อที่จะผลักดันข้อเรียกร้องของตน พวกเขาเหล่านั้นบางคนสนับสนุนการรัฐประหารเสียด้วยซ้ำ ยุทธศาสตร์ดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดรอยร้าวในเครือข่ายพันธมิตร และทำให้เกิดการแยกประเด็นการปกป้องสิ่งแวดล้อมจากการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย ปัญหาข้อกล่าวหาไม่ได้มีผลเฉพาะขบวนการสิ่งแวดล้อมเท่านั้น บทความของ นภาพร อติวณิชพงษ์ (2562) กล่าวถึงความแตกแยกในขบวนการแรงงานที่ไม่อาจสร้างเอกภาพบนความแตกต่างของความคิดเห็นทางการเมืองได้เช่นเดียวกัน เพราะผู้นำการเคลื่อนไหวบางคนสนับสนุนการรัฐประหาร

เมื่อรวมเรื่องที่ว่าเยาวชนไทยส่วนใหญ่ไม่รู้สึกร่วมเชื่อมโยงกับขบวนการสิ่งแวดล้อม (เว้นแต่กลุ่มเล็ก ๆ ที่สนับสนุนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้บริโภคมาเป็นสีเขียว) กับเรื่องอิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์ที่ทำให้เกิดการแบ่งขั้ว (เช่น #SAVEทับลาน เป็นต้น) กับเรื่องที่ประเด็นโลกรวนถูกดึงไปโยงกับความเห็นที่แบ่งขั้วกันอยู่ก่อนแล้ว (เช่น ประเด็นสิทธิทำกินของชาวบ้านในเขตป่า เป็นต้น) และกับเรื่องที่คนส่วนใหญ่ในสังคมเฉยชาต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ แม้จะมีขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย โดยเฉพาะสมัชชาคนจนที่ประท้วงนโยบายการแก้ปัญหาโลกร้อนของประเทศไทยแบบสีเขียวผ่านการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ โดยการยึดที่ทำกินของประชาชนที่ไม่มีความชัดเจนในเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดิน รวมถึงการส่งเสริมโครงการคาร์บอนเครดิตป่าไม้ที่กระจายไปทั่วทุกภาคของประเทศไทย แต่ดูราวจะเป็นโครงการฟอกเขียวให้กับบริษัทเอกชนในการปล่อยก๊าซคาร์บอนอย่างชอบธรรม แต่ยังคงเป็นประเด็นที่เคลื่อนไหวโดยกลุ่ม NGO ซึ่ง ชาวบ้านและนักกิจกรรมมากรุงเทพฯ เพื่อประท้วงโดยไม่ได้มีพันธมิตรทางการเมืองที่หลากหลาย ปัจจัยเหล่านี้ทำให้คาดหวังได้ยากว่าจะเกิดฉันทมติในหมู่ผู้เลือกตั้งในประเทศไทยเกี่ยวกับการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในระดับที่เพียงพอจะทำให้ผู้กำหนดนโยบายต้องหันมารับฟัง

6.4 ทางออกที่เป็นรูปธรรมสำหรับขบวนการเคลื่อนไหว

ดังที่ได้สรุปไว้ในหัวข้อ "คู่มือยุทธวิธีขบวนการโลกรวน: บทเรียนจากต่างประเทศ" ก่อนหน้านี้ ขบวนการในระดับโลกอย่าง XR ได้พยายามต่อสู้กับความเฉื่อยชาต่อปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยใช้หลากหลายยุทธวิธี เช่น การสร้างกลุ่ม (group building) การปรับเปลี่ยนเรื่องเล่ามาสู่แนวทางการสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การใช้ภาษาเชิงศาสนาและภาษาเชิงหน้าที่ศีลธรรม ยุทธวิธี "ฟื้นฟูขึ้นใหม่" เพื่อดูแลอารมณ์ของสมาชิกพร้อม ๆ กับสร้างความเห็นอกเห็นใจและความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน เป็นต้น ขณะเดียวกันทั้งขบวนการ XR และ WRM ก็พยายามผลักดันให้การต่อสู้ประสบความสำเร็จ เพื่อให้เห็นว่าขบวนการสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงได้ โดยใช้ยุทธวิธีมุ่งเป้าไปที่ระบบการผลิตของธุรกิจเอกชน (เช่น แท่นขุดเจาะน้ำมัน เป็นต้น) หรือการกดดันไปยังหุ้นส่วนของเอกชนเหล่านั้น

นักวิชาการจำนวนหนึ่งยังเสนอด้วยว่าทางออกต่อปัญหาการแบ่งขั้วและความเฉื่อยชาคือการเปลี่ยนวิธีการสื่อสาร โดยหันมาใช้ "อารมณ์ขัน" การใช้อารมณ์ขันไม่ใช่เรื่องใหม่ ขบวนการประท้วงต่อต้านรัฐบาลอำนาจนิยมในหลายประเทศต่างก็ใช้วิธีนี้ เป้าหมายคือการชี้ให้เห็น "ความไร้สาระ" ของรัฐบาลหรือชนชั้นนำทางการเมือง การใช้อารมณ์ขันเป็นการบิดพลิ้วความหมายของเหตุการณ์ร่วมสมัย ประวัติศาสตร์นโยบาย วาทะจากรัฐบาลหรือชนชั้นนำ หรือความเชื่อทั่วไปในสังคม เพื่อสร้างบรรยากาศการประท้วงท่ามกลางความกลัวและความเฉยชาของผู้คน อาจอยู่ในรูปแบบของกิจกรรมรณรงค์บนท้องถนน การแสดงมิตรภาพ (แบบล้อเล่น) แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ การใช้ละครเร่เสียดสีล้อเลียน กิจกรรมคาร์นิวัลที่มีดนตรี การละเล่น การแบ่งปันอาหาร สร้างบรรยากาศอันเป็นมิตรกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ชุมนุมและผู้ชุมนุม เป็นต้น (จันจิรา สมบัติพูนศิริ, 2564)

การใช้ "อารมณ์ขัน" ในการสื่อสาร (ซึ่งเป็นหนึ่งในยุทธวิธีที่ FFF ใช้) อาจเสี่ยงต่อการทำให้คนเข้าใจว่าวิกฤตที่กำลังเผชิญอยู่เป็นเรื่องเล็ก แต่ก็ยังมีนักเคลื่อนไหวหลายคนเสนอว่า หากหาทางหลีกเลี่ยงความเสี่ยงนี้ได้ การใช้อารมณ์ขันจะสามารถกระตุ้นให้เกิดการลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้อย่างจริงจัง

คาส เฮบรอน (Cass Hebron) ซึ่งทำงานสื่อสารด้านสภาพภูมิอากาศให้กับองค์กรพัฒนาเอกชนแห่งหนึ่ง เล่าว่า เขาต้องใช้เวลามากมายในการจูงใจให้นักการเมืองและผู้คนเชื่อว่าต้องลงมือทำอะไรสักอย่างกับหายนะภัยด้านสภาพภูมิอากาศ หรืออย่างน้อยที่สุดก็ "รับรู้ว่ามีกำลังหมักหมม แขนที่จะปิดประตูขังตัวเองไว้ข้างใน" เฮบรอนยังเล่าด้วยว่า เคยมีคนเสนอให้เขาแสดงตลกยืนเดี่ยว (stand-up comedy) ซึ่งในตอนแรกเขาปฏิเสธเพราะมองว่าปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศนั้นเป็นเรื่องจริงจัง ใครเล่าจะหัวเราะให้กับเรื่องทำนองนี้ (Hebron, 2024) ทว่า เมื่อกลับมาคิดอย่างจริงจัง เขากลับมองเห็นความไร้สาระ (absurd) ที่ซ่อนอยู่ใต้วิกฤต ไม่ว่าจะเป็นหลายทศวรรษที่สูญเปล่า การที่รัฐไม่ทำอะไรเป็นชิ้นเป็นอัน การลื้อบปีของธุรกิจเอกชนต่าง ๆ การที่คนที่ปฏิเสธเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีจำนวนมากขึ้นแทนที่จะลดลง สังคมเต็มไปด้วยข่าวในแง่ร้ายเกี่ยวกับสภาพภูมิอากาศ แต่มันเป็นเพียงข่าวแห่ง ๆ ที่เต็มไปด้วยศัพท์แสงทางวิทยาศาสตร์ ที่แม้จะทำให้ปัญหาคูณาสะพริ่งกลัวแต่ก็ทำให้ดูน่าเบื่อไปพร้อม ๆ กัน และสิ่งที่เกิดตามมาคือ

ผู้คนเกิดอาการวิตกกังวลต่อสภาพภูมิอากาศ-ระบบนิเวศ (climate anxiety, eco-anxiety) แต่กลับไม่ได้ลงมือแก้ไขปัญหอะไรเลย (Hebron, 2024)

เฮบรอนทดลองแสดงตลกยืนเดียว (stand-up comedy) จริง ๆ และได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากผู้ชม นอกจากเขาแล้ว ยังมีคนอื่นหลายคนและหลายกลุ่มที่หันมาใช้อารมณ์ขันในการสื่อสารอย่างได้ผล เช่น Climate Science Breakthrough ตลกชาวอังกฤษชื่อโจ แบรินด์ (Jo Brand) ขบวนการ FFF และ Birdlife Europe เป็นต้น รายการที่ โจ แบรินด์ จัดร่วมกับนักวิทยาศาสตร์ด้านสภาพภูมิอากาศชื่อว่า มาร์ก มัสลิน (Mark Maslin) ทำให้คนหันมาสนใจวิทยาศาสตร์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นจำนวนมาก และยังได้ช่วงเวลาออกอากาศในรายการโทรทัศน์อีกด้วย ขณะที่การใช้วิธีล้อเลียนเสียดสี (satire) ก็ช่วยลดความตึงเครียดทางการเมืองลง งานวิจัยเล็ก ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยโคโลราโดเสนอว่า หลังจากได้ชมการแสดงตลกเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ กลุ่มเป้าหมายจำนวนร้อยละ 90 มองโลกในแง่ดีเกี่ยวกับปัญหาสภาพภูมิอากาศมากขึ้น และร้อยละ 83 เกิดแรงจูงใจในการลงมือสร้างความเปลี่ยนแปลง (Hebron, 2024)

Hebron (2024) สรุปไว้ว่า สไตล์ที่เบิกบาน และการเพิ่มเติมการตีเียนตนเองแบบเบาสมองเล็ก ๆ น้อย ๆ เข้าไปในการสื่อสารทำให้ผู้ฟังตั้งป้อมน้อยลงต่อการพูดคุยถกเถียงเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ดีกว่าการใช้สถิติมาอธิบายซ้ำ ๆ จนกลายเป็นความน่ารำคาญหรือยกตนข่มท่าน หัวข้อที่สามารถแสดงอารมณ์ขันเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ อาจไล่เรียงไปตั้งแต่ เรื่องบาดแผลจากการใช้บริการระบบรถไฟของประเทศ เรื่องความยากลำบากในการออกเดทกับคนที่กังวลเรื่องระบบนิเวศ เรื่องความสัมพันธ์แบบทั้งรักทั้งชังกับการปั่นจักรยานในเมือง ไปจนถึงประสบการณ์โกรธเกรี้ยวเหน็ดเหนื่อยเมื่ออาหารขาดแคลนเพราะภัยพิบัติ เมื่อผู้พูดใช้ "อารมณ์ขัน" โดยที่มีความซื่อสัตย์ต่อผู้ฟัง (เช่น ผู้พูดที่เป็นเอ็นจีโอยอมรับว่าตนเองไม่ได้สมบูรณ์แบบ แต่ใส่ใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับเรื่องสภาพภูมิอากาศ เป็นต้น) ผู้ฟังที่เป็นคนทั่วไปจะเริ่มเห็นว่าการลงมือแก้ปัญหาไม่ได้เป็นเรื่องที่เจ็บปวด ขณะที่ทั้งผู้พูดและผู้ฟังที่เป็นนักเคลื่อนไหวก็ได้รับการเยียวยาจิตใจแทนที่จะจมอยู่กับความสิ้นหวังหรือเสียดสีการทำงานหามรุ่งหามค่ำ (Hebron, 2024)

เมื่อวิกฤตสภาพอากาศเลวร้ายลง คำถามที่ขบวนการต้องเผชิญไม่ใช่แค่ว่าจะระดมผู้คนได้อย่างไร แต่เป็นว่าจะรักษาพวกเขาไว้ได้อย่างไร นักเคลื่อนไหวไม่ใช่ทรัพยากรหมุนเวียน ความเหนื่อยล้า ความผิดหวัง และความเหนื่อยล้าทางอารมณ์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงและแพร่หลาย โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ารู้สึกว่าพวกเขากำลังสืบทอดโลกที่เสื่อมโทรมด้วยเครื่องมือที่ดูเหมือนไม่เพียงพอ เพื่อให้คงอยู่ได้ ขบวนการสภาพอากาศต้องให้ความสำคัญกับการดูแลเป็นอันดับแรก ได้แก่ การดูแลสมาชิก การดูแลความสัมพันธ์ และการดูแลสุขภาพทางอารมณ์และจิตใจ ซึ่งหมายความว่าต้องสร้างวัฒนธรรมที่สร้างใหม่ภายในขบวนการ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ให้ความสำคัญกับการพักผ่อน การสนับสนุนซึ่งกันและกัน และผู้คนไม่จำเป็นต้องถูกจำกัดให้ทำงานหรือเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องความสนใจ นั่นหมายความว่าต้องตระหนักว่าความโกรธและความเศร้าโศกต้องได้รับการตอบสนองไม่เพียงแต่ด้วยการกระทำเท่านั้น แต่ยังต้องรวมถึงชุมชนด้วย และที่สำคัญไม่แพ้กัน นั่นก็คือต้องยอมรับความคิดสร้างสรรค์

ท้ายที่สุดแล้ว การอยู่ในโลกที่เต็มไปด้วยวิกฤติและหายนะทางสิ่งแวดล้อม สิ่งสำคัญสำหรับขบวนการเคลื่อนไหวอาจไม่ใช่เพียงการรวมพลังกันเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายเท่านั้น แต่เป็นการสร้างสังคมที่มีสมาชิกที่ตระหนักรู้ที่จะร่วมเผชิญทั้งความสำเร็จและความล้มเหลวไปพร้อมกัน เพื่อมุ่งไปสู่สังคมที่เราอยากให้เป็น ที่มีความปลอดภัย ยุติธรรม และเอื้ออาทรต่อกันและกัน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, (2566). พิธีสารเกียวโต (Kyoto Protocol),

<https://fad.mnre.go.th/th/mph/content/207>

จันจิรา สมบัติพูนศิริ. (2564, 21 กุมภาพันธ์). หัวข้อต่ออำนาจ : อารมณ์ขันและการประทุ้งด้วยสันติวิธี.

<https://pridi.or.th/th/content/2021/02/613>

ณรงญา ตัญญาพัฒนกุล. (2564, 10 มีนาคม). *Generation Clash: ก้าวข้ามความขัดแย้งแห่งยุคสมัย* กับ กนก

รัตน์ เลิศชูสกุล. <https://www.the101.world/generation-clash-kanokrat-lertchoosakul-interview/>

ทีซีเจเอ TCJA (Thai Climate Justice for All). (2024, 10 พฤศจิกายน). *เศรษฐกิจโดนัท แนวทางพัฒนา*

เศรษฐกิจที่เป็นธรรมและยั่งยืน. <https://www.thaiclimatejusticeforall.com/?p=5093>

ธเนศ รัตนกุล. (2560). การสูญพันธุ์ครั้งที่ 6 แล้วไง? : ทำความเข้าใจ *The 6th extinction* แบบรวบรัด.

The Matter. <https://thematter.co/science-tech/the-6th-extinction-in-brief/29923>

นภาพร อติวานิชยพงศ์. (2562). ผู้นำสหภาพแรงงานไทยกับการเข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง

จากรัฐประหาร 2549-2557. *ฟ้าเดียวกัน*. 17 (1), 177-202.

บีบีซี. (2019, 9 ตุลาคม). กลุ่มเอ็กซ์ติงกชัน รีเบลเลียน เริ่มประท้วงนาน 2 สัปดาห์ พวกเขาคือใครและ

ต้องการอะไร. บีบีซี. <https://www.bbc.com/thai/international-49976137>

ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2541). *การเมืองบนท้องถนน 99 วัน สมัชชาคนจน และประวัติศาสตร์การเดินขบวน*

ชุมนุมประท้วงในสังคมไทย. ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา มหาวิทยาลัยเกริก.

ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2552). *กรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม*. มูลนิธิไฮนริค

เบลล์ สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.

ปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี. (2558). วนเกษตรในสวนยางพารา เอกสารประกอบการสัมมนาครูยางประจำปี 2558

ณ ห้องประชุมโรงแรมเซาเทิร์นวิว อ. เมือง จ. ปัตตานี วันที่ 24 ธันวาคม 2557.

<https://consumersouth.org/upload/forum/2458..pdf>

ภาณุพงศ์ จือเหลียง. (2566, 29 ธันวาคม). อารยะขัดขืนและการต่อต้านด้วยสันติวิธี: เมื่อภาคประชาชน

เคลื่อนไหวโดยปราศจากความรุนแรง. *The Momentum*.

<https://themomentum.co/ruleoflaw-civil-disobedience/#:~:text=ในขณะที่อารยะขัดขืน>

อำนาจในการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย

ภักดี วีระภาสพงษ์. (ม.ป.ป.). คู่มือ "ปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า". [https://actlab.protestista.com/direct-](https://actlab.protestista.com/direct-action-guide/)

[action-guide/](https://actlab.protestista.com/direct-action-guide/)

ภักดี วีระภาสพงษ์. (2563, 6 ตุลาคม). เดวิด เกรเบอร์ นักมานุษยวิทยาอานาธิปไตยผู้เชื่อมั่นในความเป็นไปได้แบบอื่นๆ. *The101.World*. <https://www.the101.world/david-graeber>

<https://www.the101.world/david-graeber>

มติชน. (2562, 20 กันยายน). หนุ่มสาวในไทย ร่วม “Friday For Future” พร้อมกับทั่วโลก แสดงพลังเร่ง

แก้ไขปัญหาโลกร้อน. https://www.matichonweekly.com/hot-news/article_230923

วีโอเอ VOA. (2019, 9 ตุลาคม). 'กลุ่มกบฏโลกร้อน' คือใคร? ความหวังใหม่หรือแค่ลัทธิคัลลิ่งสิ่งแวดล้อม!?

VOA. <https://www.voathai.com/a/extinction-rebellion/5115885.html%20>

สมชัย ภัทรธรรณันท์. (2559). *ทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการประท้วงทางการเมือง*.

สำนักพิมพ์อินทนิล.

ภาษาอังกฤษ

Adve, N. (2021). *Coming of age of India's youth climate movement*. The India Forum.

<https://www.theindiaforum.in/article/coming-age-india-s-youth-climate-movement>

Alexander, J., Eliasoph, N., McAdam, D., Sevelsted, A., & Toubol, J. (2023). Bringing morality back in: Three interviews. In J. Toubol & A. Sevelsted (Eds.), *The power of morality movements: Civic engagement in climate justice, human rights, and democracy* (pp. 39–59). Springer.

Alexander, S. (2022, April 23). *The rebellion hypothesis: Extinction Rebellion and civil disobedience*. Permaculture News.

<https://www.permaculturenews.org/2022/04/23/the-rebellion-hypothesis-extinction-rebellion-and-civil-disobedience/>

Allen, F. (2013). Trends in environmental activism. *International Political Science Abstracts*, 73(5), 673–681.

Ayling, R. D. (1991). Deforestation, research and the tropical forestry action plan. *The Forestry Chronicle*, 67(5), 539–545. <https://doi.org/10.5558/tfc67539-5>

Banaszak, L. A. (1996). *Why movements succeed or fail: Opportunity, culture and the struggle for woman suffrage*. Princeton University Press.

Berclaz, J., & Giugni, M. (2005). Specifying the concept of political opportunity structures. In M. Kousis & C. Tilly (Eds.), *Economic and political contention in comparative perspective* (pp. 15–32). Paradigm.

Brulle, R. J., & Norgaard, K. M. (2019). Avoiding cultural trauma: Climate change and social inertia. *Environmental Politics*. <https://doi.org/10.1080/09644016.2018.1562138>

- Brunnengraber, A. (2014). Between pragmatism and radicalization: NGOs and social movements in international climate politics. In H. Garrelts & M. Dietz (Eds.), *Routledge handbook of the climate change movement* (pp. 269–279). Routledge.
- Burns, D., & Reimann, C. (2019). Movement building. In C. Farrell, A. Green, S. Knights, & W. Skeaping (Eds.), *This is not a drill: An Extinction Rebellion handbook*. Penguin Books.
- Buzogany, A., & Scherhauser, P. (2022). The new climate movement: Organization, strategy and consequences. In H. Jörgens, C. Knill, & Y. Steinebach (Eds.), *Routledge handbook of environmental policy* (pp. 358–380). Routledge.
- Buzogány, A., & Scherhauser, P. (2022). Framing different energy futures? Comparing Fridays for Future and Extinction Rebellion in Germany. *Futures*, 137, 102904.
<https://doi.org/10.1016/j.futures.2022.102904>
- Charter, F. (2024, July 10). Ex-Extinction Rebellion spokesperson: Disruptive protests can just annoy people. *Prospect*.
<https://www.prospectmagazine.co.uk/views/people/67186/ex-extinction-rebellion-spokesperson-disruptive-protests-can-just-annoy-people>
- Chen, T. H. Y., Salloum, A., Gronow, A., Ylä-Anttila, T., & Kivelä, M. (2021). Polarization of climate politics results from partisan sorting: Evidence from Finnish Twitterspace. *Global Environmental Change*, 71, 102348.
<https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2021.102348>
- Colchester, M., Apte, T., Laforge, M., Mandondo, A., & Pathak, N. (2003). Front matter. In *Bridging the gap: Communities, forests and international networks* (pp. i–ix). Center for International Forestry Research. <http://www.jstor.org/stable/resrep02184.1>
- Commonwealth Forestry Association. (n.d.). *Commonwealth NGOs related to forestry*.
<https://www.cfa-international.org/NGO%20directory/DFA-200.htm>

- Couldry, N. (2023). On social media, solidarity, and the catastrophe of climate change. *Social Media + Society*. <https://doi.org/10.1177/20563051231177907>
- Dahlstrand, E. (2020). *The recipe for engagement in a direct-action climate movement for the future of humanity*. Centre for Environmental and Climate Research, Lund University.
- D'Alisa, G., Demaria, F., & Kallis, G. (2015). Introduction. In G. D'Alisa, F. Demaria, & G. Kallis (Eds.), *Degrowth: A vocabulary for a new era* (pp. 1–17). Routledge.
- Daniel, A., Bohl, C. E., Braunhuber, B., Glässer, D., Ilchmann, O., Lange, L., & Wingender, A. (2021). *The climate crisis and the Fridays for Future movement: Causes, responsibilities and solutions through the lens of framing theory*. Institut für Internationale Entwicklung.
- della Porta, D., & Diani, M. (1999). *Social movements: An introduction*. Blackwell.
- della Porta, D., & Parks, L. (2014). Framing processes in the climate movement: From climate change to climate justice. In M. Dietz & H. Garrelts (Eds.), *Routledge handbook of the climate change movement* (pp. 19–30). Routledge.
- della Porta, D., & Portos, M. (2023). Rich kids of Europe? Social basis and strategic choices in the climate activism of Fridays for Future. *Italian Political Science Review / Rivista Italiana di Scienza Politica*, 53(1), 24–49. <https://doi.org/10.1017/ipo.2021.54>
- della Porta, D., & Reiter, H. (2011). State power and the control of transnational protests. In T. Olesen (Ed.), *Power and transnational activism* (pp. [insert pages if available]). Routledge.
- Doherty, K. (2013). Tactics. In D. A. Snow, D. della Porta, B. Klandermans, & D. McAdam (Eds.), *The Wiley-Blackwell encyclopedia of social and political movements*. Blackwell Publishing.

- Einwohner, R. (1999). Practices, opportunity, and protest effectiveness: Illustrations from four animal rights campaigns. *Social Problems*, 46(2), 169–186.
- Environmental Justice Organisations, Liabilities and Trade (EJOLT). (2013, June 4). *Tree plantations: Conflicts, trends and resistance*. <http://www.ejolt.org/2013/06/tree-plantations-conflicts-trends-and-resistance-updated-report-in-bahasa/>
- Erdös, L. (2023). History of the environmental movement. In R. Brinkmann (Ed.), *The Palgrave handbook of global sustainability* (pp. 2181–2194). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-031-01949-4_144
- Fabel, M., Flückiger, M., Ludwig, M., Waldinger, M., Wichert, S., & Rainer, H. (2022). The power of youth: Did the “Fridays for Future” climate movement trickle-up to influence voters, politicians, and the media? *CESifo Working Paper No. 9742*. <https://ssrn.com/abstract=4106055> or <https://doi.org/10.2139/ssrn.4106055>
- Falkenberg, M., Galeazzi, A., Torricelli, M., Di Marco, N., Larosa, F., Mekacher, M. S. A., Pearce, W., Zollom, F., Quattrociocchi, W., & Baronchelli, A. (2022). Growing polarization around climate change on social media. *Nature Climate Change*, 12, 1114–1121. <https://doi.org/10.1038/s41558-022-01527-x>
- Food and Agriculture Organization (FAO). (n.d.). *Forestry: Essential for development: An interview with FAO Director-General Edouard Saouma 1985*. <https://www.fao.org/4/r1340e/r1340e02.htm>
- Food and Agriculture Organization (FAO). (2018a). *The Forest Resources Assessment (FRA)*. <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/531a9e1b-596d-4b07-b9fd-3103fb4d0e72/content>

Food and Agriculture Organization (FAO). (2018b). *1948–2018: Seventy years of FAO's Global Forest Resources Assessment: Historical overview and future prospects*.

<https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/52036a6c-3e50-43dc-84de-1efc94d9e89c/content>

Food and Agriculture Organization (FAO). (2023). *Terms and definitions FRA 2025*.

<https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/a6e225da-4a31-4e06-818d-ca3aeaddfd635/content>

Farrell, C., Green, A., Knights, S., & Skeaping, W. (2019). Declaration of rebellion. In C. Farrell, A. Green, S. Knights, & W. Skeaping (Eds.), *This is not a drill: An Extinction Rebellion handbook*. Penguin Books.

Feinberg, A., & Salehyan, I. (2025). Student protest, violent interactions, and state repression. *Journal of Peace Research*, 62(1), 85–101.

<https://doi.org/10.1177/00223433231198132>

Fernández-Zubieta, A., Guevara, J. A., Caballero Roldan, R., & Robles, J. M. (2023). Digital activism masked—The Fridays for Future movement and the “Global Day of Climate Action”: Testing social function and framing typologies of claims on Twitter. *Social Sciences*, 12(12), 676. <https://www.mdpi.com/2076-0760/12/12/676>

Forsyth, T. (2007). Are environmental social movements socially exclusive? An historical study from Thailand. *World Development*, 35(12), 2110–2130.

<https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2007.01.004>

Fritz, L., Hansmann, R., Dalimier, B., ... & Stauffacher, M. (2023). Perceived impacts of the Fridays for Future climate movement on environmental concern and behaviour in Switzerland. *Sustainability Science*, 18, 2219–2244. <https://doi.org/10.1007/s11625-023-01348-7>

Gamson, W. A. (1975). *The strategy of social protest*. Dorsey Press.

- Garrelts, H., & Dietz, M. (2014). Introduction: Contours of the transnational climate movement—Conception and contents of the handbook. In H. Garrelts & M. Dietz (Eds.), *Routledge handbook of the climate change movement* (pp. 1–15). Routledge.
- Gerber, J. F. (2010). Conflicts over industrial tree plantations in the South: Who, how and why? *Global Environmental Change*, 21, 165–176.
<https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2010.09.005>
- Global Justice Ecology Project (GJEP). (2011). *From World Rainforest Movement: At the end of the International Year of Forests, is there anything to celebrate?*
<https://www.wrm.org.uy/print/pdf/node/10597>
- Glyn, M., & Farrell, C. (2019). Arts factory. In C. Farrell, A. Green, S. Knights, & W. Skeaping (Eds.), *This is not a drill: An Extinction Rebellion handbook*. Penguin Books.
- Goodwin, J., & Jasper, J. M. (1999). Caught in a winding, snarling vine: The structural bias of political process theory. *Sociological Forum*, 14(1), 27–54.
- Griffiths, J. (2019). Courting arrest. In C. Farrell, A. Green, S. Knights, & W. Skeaping (Eds.), *This is not a drill: An Extinction Rebellion handbook*. Penguin Books.
- Gritten, D., & Mola-Yudego, B. (2010). Blanket strategy: A response of environmental groups to the globalising forest industry. *International Journal of the Commons*, 4(2), 729–757.
- Guo, C., & Saxton, G. D. (2014). Tweeting social change: How social media are changing nonprofit advocacy. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 43(1), 57–79.
<https://doi.org/10.1177/0899764012471585>
- Gurr, T. R. (1970). *Why men rebel*. Princeton University Press.

- Haßler, J., Wurst, A. K., Jungblut, M., & Schlosser, K. (2023). Influence of the pandemic lockdown on Fridays for Future's hashtag activism. *New Media & Society*, 25(8), 1991–2013. <https://doi.org/10.1177/14614448211026575>
- Hadden, J. (2015). *Networks in contention: The divisive politics of climate change*. Cambridge University Press.
- Hallam, R. (2019). The civil resistance model. In C. Farrell, A. Green, S. Knights, & W. Skeaping (Eds.), *This is not a drill: An Extinction Rebellion handbook*. Penguin Books.
- Hasegawa, T. (2022). Fridays for Future: A social movements perspective. *Global Dialogue*. <https://globaldialogue.isa-sociology.org/articles/fridays-for-future-a-social-movements-perspective>
- Hayes, S., & O'Neill, S. (2021). The Greta effect: Visualising climate protest in UK media and the Getty Images collections. *Global Environmental Change*, 71, 102392. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2021.102392>
- Hebron, C. (2024). You must be joking: Comedy as a tool for climate action. *Green European Journal*. <https://www.greeneuropeanjournal.eu/you-must-be-joking-comedy-as-a-tool-for-climate-action>
- Hunter, S., & Hutter, S. (2020, June 29). Online strikes with the usual suspects: How Fridays for Future has coped with the Covid-19 pandemic. *LSE EUROPP Blog*. <https://blogs.lse.ac.uk/euoppblog/2020/06/29/online-strikes-with-the-usual-suspects-how-fridays-for-future-has-coped-with-the-covid-19-pandemic/>
- Ivanovic, V., Pudak, J., & Trako, P. T. (2022). What kind of mo(ve)ment is Fridays For Future? Motivation, success perception and climate action framing in Fridays For Future Croatia. *Interdisciplinary Description of Complex Systems*, 20(4), 304–318.

- Jacout, T., Boardman, R., & Baulch, L. G. (2019). Building an action. In C. Farrell, A. Green, S. Knights, & W. Skeaping (Eds.), *This is not a drill: An Extinction Rebellion handbook*. Penguin Books.
- James, & Ruby. (2019). Cultural roadblocks. In C. Farrell, A. Green, S. Knights, & W. Skeaping (Eds.), *This is not a drill: An Extinction Rebellion handbook*. Penguin Books.
- Jasper, J. M., Moran, K., & Tramontano, M. (2015). Strategy. In D. della Porta & M. Diani (Eds.), *The Oxford handbook of social movements* (pp. 339–409). Oxford University Press.
- Jenkins, J. C., & Perrow, C. (1977). Insurgency of the powerless: Farm worker movements (1946–1972). *American Sociological Review*, 42(2), 249–268.
- Jobin, P., Ho, M. S., & Hsiao, M. (2021). Environmental movements and politics of the Asian Anthropocene: An introduction. In P. Jobin, M. S. Ho, & M. Hsiao (Eds.), *Environmental movements and politics of the Asian Anthropocene* (pp. 1–35). ISEAS–Yusof Ishak Institute.
- Johnson, B. A., Arino, Y., Magcale-Macandog, D. B., Liu, X., & Yamanoshita, M. (2024). Potential of agrivoltaics in ASEAN considering a scenario where agroforestry expansion is also pursued. *Resources, Conservation and Recycling*, 209, 107808.
<https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2024.107808>
- Jones, B. (2017). In defining plantations as forest, FAO attracts criticism. *Mongabay*.
<https://news.mongabay.com/2017/03/in-defining-plantations-as-forest-fao-attracts-criticism>
- Kamboh, S. A., & Ittefaq, M. (2024, February 12). Climate activism in the Global South: A call for clear agendas. *Global Policy Journal*.
<https://www.globalpolicyjournal.com/blog/12/02/2024/climate-activism-global-south-call-clear-agendas>

- Kitschelt, H. (1986). Political opportunity structures and political protest: Anti-nuclear movements in four democracies. *British Journal of Political Science*, 16, 57–85.
- Knights, S. (2019). Introduction: The story so far. In C. Farrell, A. Green, S. Knights, & W. Skeaping (Eds.), *This is not a drill: An Extinction Rebellion handbook*. Penguin Books.
- Koukouvelis, K. (2023). Climate change and social movements. In G. Pellegrino & M. Di Paola (Eds.), *Handbook of philosophy of climate change* (pp. [insert page range if available]). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-17882-4_24 (optional DOI if confirmed)
- Kriesi, H., Koopmans, R., Willem, J., & Giugni, M. G. (1995). *New social movements in Western Europe: A comparative analysis*. University of Minnesota Press.
- Kuebler, M. (2021, March 19). Has COVID changed Fridays for Future? *DW News*.
<https://www.dw.com/en/coronavirus-fridays-for-future-fff-covid-19-pandemic-climate-strike/a-56911641>
- Legal Team. (2019). Police, arrest and support. In C. Farrell, A. Green, S. Knights, & W. Skeaping (Eds.), *This is not a drill: An Extinction Rebellion handbook*. Penguin Books.
- Lewis, A. (2019, November 24). Too white, too middle class and lacking in empathy, Extinction Rebellion has a race problem, critics say. *CNN*.
<https://edition.cnn.com/2019/11/24/uk/extinction-rebellion-environment-diversity-gbr-intl/index.html>
- Lipschutz, R., & McKendry, C. (2011). Social movements and global civil society. In J. Dryzek, R. Norgaard, & D. Schlosberg (Eds.), *The Oxford handbook of climate change and society* (pp. 369–383). Oxford University Press.
- Lohmann, L. (2020). *What kind of future for the World Rainforest Movement? 20 years after addressing the underlying causes of deforestation*. World Rainforest Movement.

- Lohmann, L. (2022). Ending colonialism means ending REDD+. In J. Cabello & J. Kill (Eds.), *15 years of REDD: A mechanism rotten at the core* (pp. 29–33). World Rainforest Movement.
- Lucas, C. (2019). A political view. In C. Farrell, A. Green, S. Knights, & W. Skeaping (Eds.), *This is not a drill: An Extinction Rebellion handbook*. Penguin Books.
- Marquardt, J. (2020). Fridays for Future's disruptive potential: An inconvenient youth between moderate and radical ideas. *Frontiers in Communication*, 1, 48–62.
[https://doi.org/\[insert DOI if available\]](https://doi.org/[insert DOI if available])
- Mayerl, J. (2018). Two worlds of environmentalism? Empirical analyses on the complex relationship between post-materialism, national wealth and environmental concern. *Nature and Culture*, 13(2), 208–231.
- McAdam, D. (1982). *Political process and the development of Black insurgency, 1930–1970*. University of Chicago Press.
- McCarthy, J. D., & McPhail, C. (1998). The institutionalization of protest in the United States. In D. S. Meyer & S. Tarrow (Eds.), *The social movement society* (pp. 83–110). Rowman and Littlefield.
- McNern, R. (2019). One by one: A media strategy. In C. Farrell, A. Green, S. Knights, & W. Skeaping (Eds.), *This is not a drill: An Extinction Rebellion handbook*. Penguin Books.
- Meyer, D. S., & Staggenborg, S. (2012). Thinking about strategy. In G. M. Maney, K. T. Andrews, R. V. Kutz-Flamenbaum, D. A. Rohlinger, & J. Goodwin (Eds.), *Strategies for social change* (pp. 3–22). University of Minnesota Press.
- Meyer, D. S. (2014). *The politics of protest: Social movements in America*. Oxford University Press.

- Nakabuye, H. F., Nirere, S., & Oladosu, A. T. (2020). The Fridays for Future movement in Uganda and Nigeria. In C. Henry, J. Rockström, & N. Stern (Eds.), *Standing up for a sustainable world* (pp. 212–218). Edward Elgar Publishing.
- Nägele, M. (2023). Why climate protests fail and how they can succeed. *Redbrick*.
<https://www.redbrick.me/why-climate-protests-fail-and-how-they-can-succeed/>
- Naudé, W. (2023). Degrowth: Slowing down rich economies to deal with climate change is a flawed idea. *The Conversation*. <https://theconversation.com/degrowth-slowing-down-rich-economies-to-deal-with-climate-change-is-a-flawed-idea-209434>
- Opp, K. D. (2009). *Theories of political protest and social movements*. Routledge.
- Parrique, T. (2019). *The political economy of degrowth* [Doctoral dissertation, Université Clermont Auvergne; Stockholm University]. HAL Archives.
<https://theses.hal.science/tel-02499463v1>
- Parth, A., Weiss, J., Firat, R., & Eberhardt, M. (2020). [Title missing]. *Frontiers in Political Science*, 2. <https://doi.org/10.3389/fpos.2020.611139>
Note: Please provide the article title for proper formatting.
- Piven, F. F., & Cloward, R. (1977). *Poor people's movements: Why they succeed, how they fail*. Pantheon Books.
- Raworth, K. (2019). A new economics. In C. Farrell, A. Green, S. Knights, & W. Skeaping (Eds.), *This is not a drill: An Extinction Rebellion handbook*. Penguin Books.
- Read, R. (2023, November 8). Extinction Rebellion's future is far less radical than its past. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2023/nov/08/extinction-rebellion-future-less-radical-unite-positive-action>
- Read, R., & Alexander, S. (2020). *Extinction Rebellion: Insights from the inside*. The Simplicity Institute.

- Ross, C. (2019). The time is now. In C. Farrell, A. Green, S. Knights, & W. Skeaping (Eds.), *This is not a drill: An Extinction Rebellion handbook*. Penguin Books.
- Sabherwal, A., & van der Linden, S. (2021). Greta Thunberg effect: People familiar with young climate activist may be more likely to act. *The Conversation*.
<https://theconversation.com/greta-thunberg-effect-people-familiar-with-young-climate-activist-may-be-more-likely-to-act-154146>
- Sae Chua, B. (2021). Environmental movements and the politics of morality: Revisiting environmental movements under and, perhaps, after the Thai military government. *Kyoto Review of Southeast Asia*, 30. <https://kyotoreview.org/issue-30/environmental-movements-politics-of-morality-after-thai-military-gov-2/>
- Sangkhamanee, J. (2021). Wither the environment? The recent student-led protests and (absent) environmental politics in Thailand. *Kyoto Review of Southeast Asia*, 30. <https://kyotoreview.org/issue-30/the-recent-student-led-protests-and-absent-environmental-politics-in-thailand/>
- Schlosberg, D., & Collins, L. B. (2014). From environmental to climate justice: Climate change and the discourse of environmental justice. *WIREs Climate Change*, 5, 359–374. <https://doi.org/10.1002/wcc.275>
- Schumaker, P. D. (1975). Policy responsiveness to protest group demands. *The Journal of Politics*, 37(2), 488–521.
- Schwartz, H. E. (2023). *The Sunrise Movement: The Climate Revolution Generation* (Gateway Biographies). Lerner Publishing.
- Shim, D. (2024). Personalising climate change—how activists from Fridays for Future visualise climate action on Instagram. *Humanities and Social Sciences Communications*, 11, 1073. <https://doi.org/10.1057/s41599-024-03556-7>

- Shiva, V. (2019). Foreword. In C. Farrell, A. Green, S. Knights, & W. Skeaping (Eds.), *This is not a drill: An extinction rebellion handbook*. Penguin Books.
- Siebler, C., Schmidt, L., Schürmann, L., & Gonzatti, S. D. (2023). Five years of ‘Fridays for Future’: What future now? <https://www.socialeurope.eu/five-years-of-fridays-for-future-what-future-now>
- Simunovic, N., Hesser, F., & Stern, T. (2018). Frame analysis of ENGO conceptualization of sustainable forest management: Environmental justice and neoliberalism at the core of sustainability. *Sustainability*, 10(9), 3165. <https://doi.org/10.3390/su10093165>
- Snow, D., & Benford, R. (1988). Ideology, frame resonance and participant mobilization. In B. Klandermans, H. Kriesi, & S. Tarrow (Eds.), *From structure to action* (pp. 197–218). JAI Press.
- Snow, D., & Soule, S. (2010). *A primer on social movements*. W.W. Norton & Company.
- Sorce, G., & Dumitrica, D. (2021). #fighteverycrisis: Pandemic shifts in Fridays for Future’s protest communication frames. *Environmental Communication*, 17(3), 263–275. <https://doi.org/10.1080/17524032.2021.1948435>
- Stuart, D. (2020). Radical hope: Truth, virtue, and hope for what is left in Extinction Rebellion. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*, 33(3), 487–504. <https://doi.org/10.1007/s10806-020-09835-y>
- Tarrow, S. (1998). *Power in movement: Social movements and contentious politics*. Cambridge University Press.
- Taylor, D. E. (2014). *The state of diversity in environmental organisations*. National Fish and Wildlife Foundation, Arcus Foundation, Sierra Club, and Earthjustice.

- Taylor, M. (2021, September 24). Global climate strike: Thousands join coordinated action across world. *The Guardian*.
<https://www.theguardian.com/science/2021/sep/24/people-in-99-countries-take-part-in-global-climate-strike>
- Terzi, A. (2022). *Growth for good: Reshaping capitalism to save humanity from climate catastrophe*. Harvard University Press.
- UNFCCC. (n.d.). Observer organizations. <https://unfccc.int/process-and-meetings/parties-non-party-stakeholders/non-party-stakeholders/overview/observer-organizations>
- Wallis, H., & Loy, L. S. (2021). What drives pro-environmental activism of young people? A survey study on the Fridays For Future movement. *Journal of Environmental Psychology*, 74, 101581. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2021.101581>
- Watts, J. (2019, March 11). Greta Thunberg, schoolgirl climate change warrior: ‘Some people can let things go. I can’t’. *The Guardian*.
<https://www.theguardian.com/world/2019/mar/11/greta-thunberg-schoolgirl-climate-change-warrior-some-people-can-let-things-go-i-cant>
- Winterbottom, R. (1990). *Taking stock: The Tropical Forestry Action Plan after five years*. World Resources Institute.
- Winterbottom, R. (1995). The Tropical Forestry Action Plan: Is it working? *NAPA Bulletin*, 15(1), 60–70. <https://doi.org/10.1525/napa.1995.15.1.60>
- Wollenberg, E., Colchester, M., Mbugua, G., & Griffiths, T. (2006). Linking social movements: How international networks can better support community action about forests. *International Forestry Review*, 8(2), 265–272.
- World Rainforest Movement. (2005). *Plantations: Looking back for moving forward*.
<https://www.wrm.org.uy/bulletin-articles/plantations-looking-back-for-moving-forward>

World Rainforest Movement. (2011). *Forest definition*.

<https://www.wrm.org.uy/publications/forest-definition>

World Rainforest Movement. (2011). Letter to the SBSTA about forests in exhaustion as afforestation and reforestation clean development mechanism project activities.

<https://unfccc.int/resource/docs/2011/smsn/ngo/294.pdf>

World Rainforest Movement. (2012). *Tropical Forestry Action Plan +30: The FAO and the World Bank are at the center of another false solution to the forest crisis: REDD and Climate Smart Agriculture*. <https://www.wrm.org.uy/bulletin-articles/tropical-forestry-action-plan30-the-fao-and-the-world-bank-are-at-the-center-of-another-false-solution-to-the-forest-crisis-redd-and-climate-smart-agriculture>

World Rainforest Movement. (2014). *REDD: A collection of conflicts, contradictions and lies*.

<https://www.wrm.org.uy/publications/redd-a-collection-of-conflicts-contradictions-and-lies>

World Rainforest Movement. (2015). Organizations protest against the XIV FAO World Forestry Congress. <https://www.wrm.org.uy/action-alerts/organizations-protest-against-the-xiv-fao-world-forestry-congress>

World Rainforest Movement. (2016). How does the FAO forest definition harm people and forests? An open letter to the FAO. <https://www.wrm.org.uy/action-alerts/how-does-the-fao-forest-definition-harm-people-and-forests-an-open-letter-to-the-fao#:~:text=Besides%2C%20by%20defining%20'forests',especially%20in%20the%20global%20South>

World Rainforest Movement. (2022). *A critical reflection on participation in international forest policy processes: WRM briefing*.

https://www.wrm.org.uy/sites/default/files/2022-11/WRM_briefing_Oct_2022.pdf

World Rainforest Movement. (2024). *Tree plantations for carbon markets*.

<https://www.wrm.org.uy/bulletin-articles/tree-plantations-for-carbon-markets>

Yamin, F. (2019). Die, survive or thrive. In C. Farrell, A. Green, S. Knights, & W. Skeaping (Eds.),

This is not a drill: An extinction rebellion handbook. Penguin Books.

Zald, M. N., & Useem, B. (1983). *Movement and countermovement: Loosely coupled*

conflict. Center for Research on Social Organization.

Zech, T. (2019). Who is behind Fridays for Future?

<https://www.deutschland.de/en/topic/environment/who-is-behind-fridays-for-future>

Zitterbarth, S. (2021). *Fridays for Future in Latin America: An analysis of collective action*

frame adaptation by the Peruvian climate movement Viernes Por El Futuro Perú

(Master's thesis). Freie Universität Berlin.